

TOLNA MEGYE KOMPLEX FEJLESZTÉSI PROGRAMJÁNAK FELÜLVIZSGÁLATA

2009-2010.

(2003. ÉVI FELÜLVIZSGÁLAT AKTUALIZÁLÁSA)

Program vezető:

Tóth Ferenc

Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány,
Vállalkozó Központja – ügyvezető igazgató

Kidolgozásban résztvettek:

Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány,
Vállalkozó Központja – munkatársai

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ	4.	oldal
I. FEJEZET	7.	oldal
Szakmai alapvetések	7.	oldal
Nemzeti Fejlesztési Terv bemutatása 2007-2013	7.	oldal
A stratégia készítése során felhasznált dokumentumok	13.	oldal
Az OTK célrendszere	17.	oldal
Az OTK helye a fejlesztéspolitikai célrendszerben	18.	oldal
Az ország területi jövőképe	21.	oldal
A területfejlesztési politika átfogó céljai 2020-ig	24.	oldal
Országos területfejlesztési célok 2013-ig.	36.	oldal
A területi célok érvényesítését szolgáló intézmény- és eszközrendszer fejlesztési irányai	56.	oldal
Régiók fejlesztési irányai	65.	oldal
Dél-Dunántúli régió	67.	oldal
II. FEJEZET	69.	oldal
Tolna megye bemutatása	69.	oldal
Bonyhádi kistérség	81.	oldal
Dombóvári kistérség	88.	oldal
Paksi kistérség	96.	oldal
Szekszárdi kistérség	103.	oldal
Tamási kistérség	110.	oldal
A kistérségek összehasonlítása	118.	oldal
III. FEJEZET	121.	oldal
Tolna megye területfejlesztési programjának összevetése a hatályos OTK területi céljaiban és régiók fejlesztési irányjaiban megfogalmazott céljaival és programjaival	121.	oldal
Dél-dunántúli régió fejlesztése az OTK szerint	125.	oldal
A stratégiai – és operatív programok besorolása az OTK prioritásai közé	126.	oldal
A Dél-Dunántúl fejlesztési prioritásainak bemutatása	130.	oldal
Tolna Megye stratégiai és operatív programjai és azok illeszkedése az OTK prioritásaiba	143.	oldal
Felhasznált irodalom, adatforrások	155.	oldal

BEVEZETŐ

A Tolna Megyei Területfejlesztési Tanács 9/2009. (II.9.) sz. határozata alapján megbízást adott a Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány számára, Tolna Megye Komplex fejlesztési Programja aktualizálására.

A Fejlesztési Program története:

A Tolna Megyei Területfejlesztési Tanács 2000-ben fogadta el Tolna Megye Komplex Fejlesztési Programját, „Bezerédj Program” néven. Időtartama középtávú, hiszen 2000-2006-ig terjedő időintervallum területfejlesztési céljait, feladatait, tevékenységeit határozta meg.

A 2003. évben pedig döntés született a Tolna Megyei Területfejlesztési Tanács részéről arra vonatkozólag, hogy a Tolna Megyei Területfejlesztési Tanács komplex programot felül kell vizsgálni. Ez a felülvizsgálati anyag 2003. októberében a által elfogadásra került.

Feladat:

A 2003. évi felülvizsgálati anyagból kiindulva, annak szerkezetét megtartva, szükséges az eltelt időszak nemzetközi és hazai gazdasági, társadalmi, környezeti folyamataiban bekövetkezett tendenciák, állapotok és eredmények összevetése a nevezett dokumentummal. Ezen felül, az érvényes magasabb szintű programok és koncepciók meghatározottságaival való összevetés és kiigazítás is az aktualizálás feladata.

Körülmények:

A 2000. és 2003. évhez képest nyugodtan mondhatjuk történelmi léptékű változások következtek be Magyarország nemzetközi környezetében, gazdasági, társadalmi, infrastrukturális és környezeti viszonyaiban egyaránt.

A legnagyobb horderejű változás az, hogy Magyarország 2005. május 1-től az Európai Unió teljes jogú tagja lett sok más Kelet és Közép – európai országgal együtt. A 2008-as Román csatlakozással pedig a határon túli magyarság nagy része is EU állampolgárrá vált.

Nemzetközi gazdasági folyamatokban is jelentős átrendeződések mentek végbe, hiszen a kínai gazdaság soha nem tapasztalt mértékben bővült és a pénzvilágban is növekvő befolyásra tett szert.

A világ pénzügyi rendszere 2008. őszén az összeomlás szélére került az ismert okok miatt, ami a reál gazdaságot is maga alá gyűrte.

A magyar gazdaság az EU támogatások révén soha nem látott lehetőségekhez jutott, tehát külső, mondhatni, működő tőkeinjekcióhoz jutott.

A társadalom és benne az állam a világgazdasági válság körülményei között, teljesen új és kedvezőtlen kihívások között kell működjön. A társadalmi különbségek nőttek a leszakadó rétegek szélesedtek, magával hozva mindkét politikai oldalon a szélsőségeket. E tény érthető, hiszen a társadalom, a vezető politika sok problémára nem tudott adekvát válaszokat adni.

A problémás időszakban néhány látványos eredményt is elért Magyarország. Gondolni kell az autópálya építésekre, (M6) a Szent László Duna –híd, a Dunaújvárosi Pentele Duna-híd megépítésére. A nagy multinacionális cégek megtelepedése is jelentős gazdasági eredmény , hiszen a magyar GDP döntő többségét e vállalati kör adja.

Mindezeket szükséges volt előre bocsátani, hiszen az aktualizálási munkálatok szükségességét messzemenően igazolják ezek a tények .

Módszertan:

„Tolna megye komplex fejlesztési programjának felülvizsgálata” c. dokumentum szerkezetét megtartottuk. A leíró , helyzetelemző részeket aktualizáltuk , „Tolna Megye Területfejlesztési Programja” részt összhangba hoztuk a 2005-ben elfogadott Országos Területfejlesztési Koncepcióval, valamint a 2008 –ban elkészült Dél- dunántúli régió területfejlesztési operatív programjával.

Szakmai szempontból gyökeres változás a 2005.évet megelőző időszakhoz képest, hogy az OTK-ban, a megye mint területi és közigazgatási egység, a történelmi tradícióktól eltérő definiálást és lehetséges feladat kijelölést kapott.

Az aktualizálás során kötelezően alkalmazandó, a 18/198. (VI.25.) KTM rendelet - „a területfejlesztési koncepciók , programok és a területrendezési tervek tartalmi követelményeiről”- 2. sz. melléklete szerinti tartalom és szerkezet.

Ez az alábbi követelményeket fogalmazza meg: (szó szerinti átvétel)

I. Stratégiai program:

- a) közép- (3-6 év), ill. rövid távú (2 év) célpiramis kialakítása, végrehajtandó közép-, ill. rövid távú feladatok meghatározása, rangsorolása
- b) a megvalósítás lehetséges szereplőinek és a közreműködők körének megjelölése, megvalósítás mechanizmusának bemutatása
- c) fejlesztéshez szükséges lehetséges források feltárása, a finanszírozás átfogó rendszerének kialakítása
- d) a program és alprogramok eredményessége kritériumainak, ill. mutatóinak meghatározása, társadalmi, gazdasági és környezeti beavatkozások hatásainak bemutatása
- e) a program végrehajtásában közreműködő szervezetek közötti munkamegosztás, együttműködés és információcsere meghatározása, az érdekérvényesítés rendszere
- f) a program egészének, ill. az egyes részprogramok végrehajtásáért felelős operatív szervek megjelölése
- g) fejlesztési programok megvalósítását, a társadalmi, gazdasági és környezeti nyomon követését , hatékonyságelemzését és források felhasználást követő monitoring rendszer meghatározása

II. Operatív program:

1. Alprogramok és részprogramok szerinti csoportosításban

- a) az egyes feladatok elérendő céljainak részletes meghatározása

- b) az egyes feladatok végrehajtásának intézkedési és ütemezési terve
- c) a végrehajtásáért felelős szervezetek és közreműködők
- d) a megvalósításhoz szükséges források pénzügyi ütemterve (elkülönített alapok, központi célirányzatok , egyéb központi források, térségi decentralizált, helyi önkormányzati, lakossági, vállalkozói, nemzetközi, hitel... stb. források szerinti bontásban)
- e) a végrehajtás módja és feltételrendszere
- f) a végrehajtás ellenőrzési rendszere
- g) az eredményesség vizsgálata és értékelése
- h) teljesítés-igazolás követelményrendszerének kialakítása

2. A programhoz szükség szerint csatolandók a végrehajtás során készített dokumentumok (műszaki és üzleti tervek, szerződéses kötelezettségvállalások)

Az aktualizálandó program ezen követelményeken felül tény és leíró részeket is tartalmaz. Ezen adat sorok aktualizálásra kerültek, s az abból levonható következtetések eredetihez képest változtak , akkor azt a megfelelő helyen jeleztük .

A bevezető elemzésekből és a jelenleg rendelkezésre álló anyagokból arra a következtetésre jutottunk, hogy a prioritások sorrendjeit, tartalmát teljesen egészében újra kell gondolni és fogalmazni.

I.FEJEZET

Az Országos Területfejlesztési Konceptió szerkezetének, lényegi elemeinek bemutatása

Szakmai alapvetések

A Bezerédj Program, majd a 2002-es felülvizsgálatakor még csak tervezési szakaszban volt az Országos Területfejlesztési Konceptió (továbbiakban: **OTK**) A területfejlesztést a 2005-ben elfogadott **OTK** lényegében újrapozícionálta, és új területi hatóköröket állapított meg. Ezen kívül az Európai Unióhoz történt csatlakozás következményeként el kellett fogadni az EU szakmapolitikai megközelítést és módszereit.

A területfejlesztés új pozíciója a különböző fejlesztési politikák és koncepciók között az alábbi rendszerbe helyezhető:

Magyarország legfőbb fejlesztési dokumentuma a Nemzeti Fejlesztési Terv 2007-2013 !

E dokumentum az EU által is elfogadott olyan „terv-együttes”, mely alapján az EU-ból származó fejlesztési források felhasználásra kerülhetnek. A Nemzeti Fejlesztési Terv , mint a társadalom, a gazdaság , az épített és természeti környezet fejlesztésének minden elemét felölelő terv az alább felsorolt átfogó célokat és prioritásokat tartalmazza;

1. A foglalkoztatás bővítése,
2. A tartós növekedés feltételeinek megteremtése.

Az átfogó célok:

1. A foglalkoztatás bővítéséért teendő lépések:

- a munkaerő-kínálat növelése: az egyén foglalkoztathatóságának javítása;
- a munkaerő-kereslet bővítése: munkahelyteremtés;
- a kereslet és a kínálat összhangját biztosító foglalkoztatási környezet kialakítása.

2. A tartós növekedés elősegítéséért teendő lépések:

- a versenyképesség növelése;
- a gazdaság bázisának a szélesítése;
- az üzleti környezet fejlesztése, azon belül
  - o az elérhetőség javítása,

o a szabályozási környezet javítása, az állami szolgáltatások hatékonyságának növelése.

A horizontális politikák

A fejlesztési célok megvalósítása során kiemelt figyelmet kell fordítani két általános szempont érvényesülésére.

Az ágazati és regionális programokat át kell hatnia:

- a környezeti, a makrogazdasági és a társadalmi fenntarthatóság elvének, valamint
- a területi és társadalmi kohézió erősítésének - beleértve a nők és férfiak egyenlőségének és a hátrányos helyzetűek esélyegyenlőségének és a megkülönböztetés tilalmának biztosítását.

A környezeti fenntarthatóság számos területét érinti a Csatlakozási Szerződésben vállalt EU jogszabályokból eredő környezetvédelmi kötelezettségek teljesítése. Ezeket a kötelezettségeket Magyarország teljes körűen teljesíti az ÚMFT keretében megvalósuló, illetve azon kívüli fejlesztésekkel.

A klímaváltozás elleni küzdelemnek nagyobb figyelmet kell szentelnünk. A klímaváltozás elleni akciókat az ÚMFT keretén belül kiemelt mértékben kell támogatni és a szektorpolitikákba integráltan kell kezelni, különös tekintettel a közlekedés és az energia szektorra.

Prioritások

A fenti célok eléréséhez hat területre összpontosítjuk a fejlesztési erőfeszítéseket. Ennek alapján prioritásaink a következők:

1. gazdaságfejlesztés,
2. közlekedésfejlesztés,
3. társadalom megújulása,
4. környezeti és energetikai fejlesztés,

5. területfejlesztés,

6. államreform.

A prioritások sok eleme összefügg és hat egymásra. A prioritások tartalmának meghatározásakor a nagy társadalmi kérdések megoldására, a közigazgatás átfogó reformjából fakadó feladatokra kell koncentrálni. E nagy társadalmi kérdések integrált megközelítést igényelnek.

Megoldásukra több operatív programban megjelenő ún. zászlóshajó projekteket került kidolgozásra, amelyek a legfontosabb társadalmi problémák komplex megoldásához járulnak hozzá. A végrehajtás során a fejlesztéspolitikai eszközök kiegészülnek majd a kormányzat más eszközeivel, így pl. a szabályozás lehetőségében rejlő átalakítási eszközökkel.

1. prioritás: A gazdaság fejlesztése

Az alábbi beavatkozás-csoportok szolgálják a gazdaság fejlesztését:

- **Az innovatív, tudásalapú gazdaság megteremtése**, amelynek tervezett eszközei:

a piacorientált K+F-tevékenységek támogatása; a vállalkozások és a felsőoktatás innovációs tevékenységének és együttműködéseinek ösztönzése; a technológia-intenzív (spin-off) kisvállalkozások létrehozásának bátorítása; a technológiatranszfer ösztönzése; a hídképző és inkubációs tevékenység megerősítése, a K+F infrastrukturális háttérének fejlesztése.

- **A kis- és középvállalatok jövedelemtermelő képességének a javítása**, amelynek tervezett eszközei:

a kkv-k tőkeellátottságának javítása; a vállalkozói kultúra szélesítése; szervezetfejlesztés; technológiai korszerűsítés; a kkv-k közötti együttműködések bátorítása.

- **Az üzleti infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei:

ipari parkok fejlesztése; az infokommunikációs technológiák (IKT) és a fizikai infrastruktúra javítása; a logisztika parkok hálózatának kiépítése; a szélessávú IT-hálózatok kiépítése; az üzleti környezethez kapcsolódó jogi és szabályozási keret kidolgozása.

Ezek a beavatkozások a Gazdaságfejlesztés operatív program, valamint a regionális operatív programok keretei között valósulhatnak meg.

2. prioritás: A közlekedés fejlesztése

Az alábbi beavatkozás-csoportok szolgálják a közlekedés fejlesztését:

- **Az ország nemzetközi elérhetőségének javítása**, amelynek tervezett eszközei:

a TEN-T hálózat Magyarországon áthaladó elemeinek gyorsforgalmi úthálózati fejlesztése; a fő nemzetközi vasútvonalak korszerűsítése; a folyami infrastruktúra

- **A térségi elérhetőség javítása**, amelynek tervezett eszközei:

A TEN gyorsforgalmi úthálózat fejlesztésén túl szükséges a főúthálózat egyéb elemeinek fejlesztése; vasútfejlesztéssel harmonizáltan a közösségi közlekedés és az alternatív megoldások fejlesztése, regionális közlekedési szövetségek felállítása.

- **Közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei:

a különböző közlekedési módok összekapcsolása, együttműködésének javítása (komodalitás) céljaival összhangban a vasúthálózat, kikötők, intermodális központok megközelíthetőségének javítása az odavezető vasúti, vízi és közúti kapcsolat fejlesztésével.

- **A városi és agglomerációs közösségi közlekedés fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei:

az elővárosi vasútvonalak fejlesztése és összekapcsolása a helyi tömegközlekedéssel; kerékpárutak építése; forgalomcsillapítás a belvárosokban.

Ezek a beavatkozások a Közlekedés operatív program, valamint a regionális operatív programok keretei között valósulhatnak meg.

3. prioritás: A társadalom megújulása

Az alábbi beavatkozás-csoportok szolgálják a társadalom megújítását:

- **A foglalkoztathatóság javítása**, amelynek tervezett eszközei:

a munkaerő-piacra való belépést segítő és munkavállalásra ösztönző szolgáltatások; a munkavállaláshoz szükséges tudás és készségek fejlesztése; a munkanélküliség tartóssá válásának megelőzése; a munkaerőpiacon belüli átmeneteket segítő intézkedések; a hátrányos helyzetűek foglalkoztatását segítő támogatások; járulékkedvezmények; a foglalkoztatási rehabilitáció fejlesztése;

- **Az alkalmazkodóképesség javítása**, amelynek tervezett eszközei:

a szakképzés intézményi szerkezetének átalakítása, valamint a szakképzés és az akkreditált felnőttképzés regionális hálózatának kialakítása; a szociális partnerek készségeinek fejlesztése; a szerkezetváltás munkaerő-piaci hatásainak csökkentése; rugalmasság és biztonság a munkaerőpiacon (beleértve a munka és a családi élet összehangolását segítő szolgáltatásokat és a családbarát munkahelyi gyakorlat elterjesztését); a civil szervezetek, az egyházak szolgáltatói szerepre felkészítése.

- **A minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek**, amelynek tervezett eszközei:

a problémamegoldó képesség, a digitális írástudás, a nyelvi, természettudományos és életviteli készségek fejlesztése; a képzés, valamint a társadalom és a gazdaság igényeinek összehangolása; a gazdálkodási és vállalkozási készségek fejlesztése; a komplex pedagógiai fejlesztési programok; mérési és értékelési rendszer kiépítése; a pedagógusképzés és – továbbképzés megújítása; költséghatékony szervezeti formák bevezetése; a területi együttműködések és a hátrányos helyzetű tanulók integrált oktatásának támogatása.

- **A kutatás-fejlesztéshez és az innovációhoz szükséges humán-erőforrások fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei:

a felsőoktatási reform, a bolognai folyamat folytatása, a felsőoktatás minőségi fejlesztése; a regionális tudásközpontok kialakítása; kutatóegyetemek, főiskolák támogatása; a tehetséggondozás intézményrendszerének fejlesztése; gyakorlatorientált felsőoktatási programok; a műszaki és természettudományos képzés bővítése.

- **Az egészségmegőrzés, valamint a társadalmi befogadás és részvétel**, amelynek tervezett eszközei:

az egészségfejlesztés és egészségmegőrzés fejlesztése, az egészséges életmódra ösztönzés; a szociális szolgáltatások fejlesztése, a gyermekszegénység csökkentése; a hátrányos helyzetűek – köztük különösen a romák és a fogyatékosokkal élők – társadalmi integrációja; az iskolai lemorzsolódást és devianciát csökkentő intézkedések; diszkrimináció elleni küzdelem, a szociális, gyermek-, ifjúsági és esélyegyenlőségi szolgáltatások fejlesztése, a társadalmi tőke és a helyi közösségek erősítése, a civil szervezetek megerősítése, a fogyasztók és az ellátottak védelme, a kulturális tőke fejlesztése.

- **A humán infrastruktúra fejlesztése**, amelynek tervezett eszközei:

fizikai, környezeti és kommunikációs akadálymentesítés, a rehabilitáció rendszerének korszerűsítése, a gyermekek napközbeni ellátásainak fejlesztése, többfunkciós humán szolgáltató központok létrehozása; a nagy létszámú szociális és gyermekvédelmi intézmények korszerűsítése; a szakképzés infrastrukturális feltételeinek javítása, regionális képzési hálózatok kialakítása; oktatási és egészségügyi informatikai fejlesztések; a felsőoktatási alapinfrastruktúra, a műszaki és természettudományos képzést szolgáló infrastruktúra, a szolgáltató- és innovációs központok megerősítése; az egészségügyi ellátórendszer struktúraváltását támogató ellátási formák és az infrastrukturális feltételek javítása, prevenció, gyógyító és rehabilitációs célú kiemelt egészségügyi intézmények fejlesztése; az integrált foglalkoztatási és szociális szolgáltató rendszer infrastrukturális feltételeinek megteremtése; kulturális szolgáltatásokhoz és a kreatív gazdasághoz kapcsolódó fejlesztések; az Európa kulturális fővárosa projekt.

Ezek a beavatkozások a Társadalmi megújulás, valamint a Társadalmi infrastruktúra operatív programok keretei között valósulhatnak meg. E programokat kiegészítik majd a regionális operatív programok és az Államreform operatív program és az Elektronikus közigazgatás operatív program intézkedései is. A fizikai és környezeti akadálymentesítést valamennyi operatív program fejlesztései esetében meg kell valósítani.

4. prioritás: Környezeti és energetikai fejlesztés

Az alábbi beavatkozás-csoportok szolgálják a környezeti és energetikai fejlesztéseket:

- **Környezetjavító** fejlesztések, melynek elemei:

egészséges és tiszta települések megteremtése, ezen belül hulladékgazdálkodás, szennyvízkezelés, az ivóvíz minőségének javítása; vizeink jó kezelése, ezen belül az árvizek elleni védekezés, a vizeink mennyiségi és minőségi védelme, a vizek további szennyezésének megakadályozása (kiemelt víztestek védelme, ivóvízbázis-védelem, hulladéklerakók rekultivációja és környezeti kármentesítés), a Víz-keret Irányelv (VKI) végrehajtásának állami intézkedései, természeti értékeink jó kezelése; a fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése, a környezet- és klímatudatosság terjesztése.

- **Környezetbarát** energetikai fejlesztések, amelynek tervezett eszközei:

az energiahatékonyságra és –takarékosagra, illetve a megújuló energia termelésére és használatára irányuló fejlesztések ösztönzése.

E beavatkozások elsősorban a Környezeti és energia operatív programban, valamint a regionális operatív programokban valósulhatnak meg.

5. prioritás: Területfejlesztés

A kiegyensúlyozott területi fejlődést az alábbi beavatkozások szolgálják:

- **Együttműködő és versenyképes városhálózat**, amelynek legfőbb eleme a fejlesztési pólusok kialakítása.
- **Megújuló vidék**: falusias, rurális térségek integrált, fenntartható fejlesztése.

• **Az elmaradott térségek felzárkóztatása**, ami komplex felzárkóztatási programok megvalósítását jelenti.

• **Kiemelten a Balaton**, s emellett a **Duna** és a **Tisza** vidékének fenntartható fejlesztése. Ezeket a beavatkozásokat hét regionális operatív program foglalja keretbe, melyek a következők: Dél-alföldi OP, **Dél-dunántúli OP**, Észak-alföldi OP, Észak-magyarországi OP, Közép-dunántúli OP, Közép-magyarországi OP, Nyugat-dunántúli OP.

A regionális operatív programok legfontosabb céljai a következők:

- a regionális gazdasági versenyképesség erősítése,
- a régiók turisztikai vonzerejének növelése,
- a térségi közlekedési infrastruktúra és a közösségi közlekedés fejlesztése, a helyi környezeti állapot javítása,
- az energiatakarékosság és –hatékonyság, illetve a megújuló energiaforrások felhasználásának ösztönzése,
- települések átfogó, integrált fejlesztése,
- a régióon belüli társadalmi és területi különbségek mérséklése,
- a társadalmi infrastruktúra fejlesztése.

6. prioritás: Államreform

Államreform prioritás célja a különböző szakterületeken megvalósuló reformlépések koordinációja, továbbá a közigazgatás megújítása. A közigazgatás megújítása terén az alábbi beavatkozásokat tervezzük:

- a kormányzás megújítása, s ennek keretében a politikaalkotás – kiemelten a jogalkotás – és a végrehajtás társadalmi eredményességének javítása;
- a civil társadalom közügyekben való részvételének erősítése;
- a közigazgatás szolgáltatóvá tétele, az elektronikus ügyintézés elterjesztése;
- a közigazgatási intézmények költséghatékonyabb működése és a magasabb szervezeti teljesítmény elérése;
- a humán erőforrás felkészültségének javítása; valamint
- az integrált kistérségi és a regionális döntési szint megerősítése a szubszidiaritás elvének érvényesítése érdekében.

Ezek a beavatkozások az Államreform és az Elektronikus közigazgatás operatív programok keretei között valósulhatnak meg.

Az NFT a közösségi és hazai stratégiai dokumentumokkal szemben támasztott követelményeknek megfelelően lett kialakítva. Ez a stratégia az Európai Unió strukturális alapjaiból és Kohéziós Alapjából származó támogatások 2007 és 2013 közötti felhasználásához szükséges Nemzeti Stratégiai Referenciakeret.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv az Országgyűlés által elfogadott Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióban (**OFK**) és az **Országos Területfejlesztési Konceptióban (OTK)** megfogalmazott stratégiai célokra épül.

Ezeket az elemeket a kohéziós politika feltételrendszerét meghatározó rendeletek, a közösségi prioritásokat tartalmazó Közöségi Stratégiai Iránymutatások (CSG), az Európai Tanács göteborgi értekezletén megfogalmazott Fenntartható Fejlődés Stratégiája, valamint a megújított lisszaboni stratégiához kapcsolódó Nemzeti Akcióprogram egészítik ki. A

fejlesztési terv összhangban van az elkészült Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégia Tervvel is.

Magyarország fejlesztéspolitikájának távlati céljait, prioritásait és a célok elérésének eszközeit az Országgyűlés által 2005 decemberében elfogadott Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió fogalmazza meg. Eszerint „ 2020-ra Magyarország Európa egyik legdinamikusabban fejlődő országa lesz, ahol emelkedik az emberek életszínvonala és javul életminőségük, vagyis ahol több és jobb a munkahely, magasabbak a jövedelmek, biztonságos, tiszta és jó minőségű a környezet, egészségesebb, hosszabb és teljesebb az élet.”

Az Országgyűlés által az OFK-val együtt elfogadott **Országos Területfejlesztési Konceptió** kijelöli az ország területfejlesztési politikájának céljait, elveit és prioritásrendszerét. Ezzel megteremti a területi szempontok következetes érvényesítésének lehetőségét mind az ágazati szakpolitikák, mind pedig az országos és területi programok kidolgozásában, így megadja a nemzeti fejlesztési tervezés területi vetületét is. Területfejlesztési politikánk az ország területileg harmonikus és hatékony működését, valamint kiegyensúlyozott, fenntartható fejlődését kívánja biztosítani, egyúttal mérsékelni kívánja a területi leszakadást.

E stratégia készítése során felhasznált dokumentumok

Az Európai Unió által elfogadott keretek:

- Közösségi stratégiai iránymutatások a növekedésért és a foglalkoztatásért, 2007–2013 (a kohéziós politika tervezését orientáló bizottsági dokumentum)
- Az Európai Szociális Alap, az Európai Regionális Fejlesztési Alap és a Kohéziós Alap felhasználásának szabályait rögzítő rendeletek, valamint az Európai Unió Tanácsának a három alapra vonatkozó, általános szabályokat tartalmazó, 1083/2006EK rendelete, illetve az európai területi együttműködési csoportosulásról szóló európai parlamenti és tanácsi rendelet
- Integrált iránymutatások a növekedésért és a foglalkoztatásért (a lisszaboni folyamat megújításának keretében az egyes tagállamok által 2005–2008-ra elkészített nemzeti reformprogramok iránymutatásai)
- Az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapot (EMVA) szabályozó rendelet
- A Göteborgban megfogalmazott fenntarthatósági elvárások, illetve az Európai Unió Tanácsa által 2006. június 15-én megújított Fenntartható Fejlődés Stratégiája
- Környezetvédelmi Akcióprogram 2001–2010
- i2010: az információs társadalom a növekedésért és foglalkoztatásért program.

A figyelembe vett legfontosabb hazai dokumentumok:

- Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió (2005–2020)
- Országos Területfejlesztési Konceptió (2005–2020)

- Nemzeti Akcióprogram (2005–2008), illetve a Felülvizsgált Nemzeti Lisszaboni Akcióprogram, 2006. október
- Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégia Terv (2007–2013, társadalmi vitára bocsátott változat)
- Nemzeti Környezetvédelmi Program (2003–2008)
- Az egész életen át tartó tanulás stratégiája
- Magyarország 2006. szeptemberi aktualizált konvergencia programja.

Megalapozó ágazati koncepciók, stratégiák:

A munka során építettünk az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepcióhoz és az **Országos Területfejlesztési Koncepcióhoz** illeszkedő ágazati fejlesztési koncepciókra, melyek közül a legfontosabbak a következők:

- Versenyképességi koncepció
- A magyar információs társadalom stratégiája (MITS) – (1126/2003. kormányhatározat)
- Nemzeti Szélessávú Stratégia
- Közlekedéspolitikai koncepció
- A szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról szóló nemzeti stratégiai jelentés 2006–2008 (előkészületben)
- Egészségügyi fejlesztéspolitikai koncepció (EFK),
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia
- Országos Fogyatékosügyi Program
- A szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról szóló nemzeti stratégiai jelentés 2006-2008

Tehát jól látható, hogy az **Országos Területfejlesztési Koncepció** az Új Magyarország Fejlesztési Terv pillére, így a területfejlesztés is kitüntetett helyet foglal le a társadalmi és gazdasági élet szervezésében, irányításában. Továbbá az Új Magyarország Fejlesztési Tervben megjelölt irányok, kapcsolati elemek kötelezően alkalmazandók a különböző területi szintű területfejlesztési koncepciókban és programokban.

Az **Országos Területfejlesztési Koncepció**-ban megfogalmazott, a területfejlesztés egészének céljai:

„Az , hogy kijelölje az ország közép- és hosszú távú területfejlesztési politikai célkitűzéseit és prioritásrendszerét, valamint a területi szempontok konzekvens érvényesítésének feltételeit, mind az ágazati szakpolitikák, mind az országos, regionális, térségi programok kidolgozásához. Ezáltal megadja a nemzeti fejlesztési tervezés területi kereteit is.

A területfejlesztési politika az ország fejlesztésével kapcsolatos területi célkitűzések konzisztens rendszere, melyet valamennyi fejlesztéspolitikának szem előtt kell tartania. A területfejlesztési tevékenység azon fejlesztési beavatkozások csoportja, amelyek közvetlenül

vagy közvetve területi célokat (pl. területi felzárkózás) szolgálnak, ill. egy adott területegység integrált fejlesztését valósítják meg.

Az új értelmezés szerint a területfejlesztési politika céljainak elérését hat pillér szolgálja: a nem csak országos szinten jelen lévő klasszikus területfejlesztési beavatkozások (1), a területileg integrált szakpolitikák (2), a területrendezés (3), a különböző területi szintek – különösen a regionális szint – fejlesztései (regionális politikák (4), a vidékfejlesztés (5), valamint a városfejlesztés (6).

A koncepció nevében is tükröződik, hogy tartalmában továbbra is elsősorban területfejlesztési jelleg, azonban a korábbinál nagyobb mértékben tekint ki a területi politika egészére. A dokumentumban megfogalmazott új területfejlesztési politika két, az elmúlt időszak tapasztalatai alapján nyilvánvalóvá vált felismerésre épül. A területi célkitűzések nem érvényesíthetők, és az ország területileg hatékony működése nem biztosítható olyan fejlesztéspolitikai rendszerben, amelyben a területfejlesztés egy, főként csak saját eszközeire támaszkodó, mellérendelt szakpolitika a többi között (1); és amely meghatározóan központilag, országos szinten hozza meg döntéseit, illetve valósítja meg programjait (2).

A területfejlesztési politika feladata már nem csupán annyi, hogy szelektíven beavatkozva kompenzálja a többi ágazat (politika) és a piaci folyamatok nemkívánatos területi hatásait. A megújuló területfejlesztési politika fő funkciója az ország területileg hatékony működésének, kiegyensúlyozott területi fejlődésének megteremtése, amely a fejlesztéspolitika hatékonyságának biztosítása mellett értelemszerűen irányul a területi leszakadás mérséklésére a területi versenyképesség és a fenntartható térségi fejlődés biztosítására.

Az új megközelítés szerint országos szinten minden tárcától, szakpolitikától megkívánt a térségi gondolkodás és a területi szemlélet tervezés, s ebben a területfejlesztésért felelős kormányzati szerv területi koordinációs szerepkört lát el.

Ugyanakkor a területi célok érvényesítésében meghatározó szerepet kapnak a régiók is, melyek az ágazatok (szakpolitikák) területi integrálásának és a területi érdekek érvényesítésének elsődleges területi szintjét jelentik.

A hagyományos felzárkóztató területfejlesztési funkciót azonban koncentráltabb formában a legelmaradottabb térségekre szűkítve kell működtetni.

A vidékies (rurális) térségek – mint jellegzetes területi adottságú és problematikájú átfogó térségtípus – fejlesztésével kapcsolatos célkitűzések is a területi célok rendszerének részét képezik, ezért a koncepció az integrált vidékfejlesztés szemléletét is ötvözi. A több ágazatot integráló, jól lehatárolt beavatkozási területeken érvényesülő, helyi kezdeményezésekből építkező vidékfejlesztés a területfejlesztési politika – vagyis a területi típusú célkitűzésrendszer – szerves része. A koncepció támogatja a hazai vidékfejlesztés kibontakozását (az eddigi, agrárgazdaság által dominált jellegének oldását), ezzel összhangban a vidékfejlesztési programozás fokozatos decentralizálását és a regionális területfejlesztési programozással való összhangjának erősítését.

Az OTK új, ambiciózus megközelítéseinek fontos ösztönzője, hogy a Magyar Köztársaság számára az EU-tagság jelentős fejlesztési források elérhetővé válásával új fejlődési perspektívát nyitott meg.

A bővülő EU-támogatások célirányos és területileg hatékony felhasználásával jelentősen gyorsítható a gazdasági fejlődés üteme és mérsékelhetőek a társadalmi feszültségek.

A hazai stratégiai tervezési rendszer koordinációjához és hatékonyságának erősítéséhez a területfejlesztési politika érvényesítése adhat megbízható alapokat, mivel a különböző tervekben megfogalmazott fejlesztések mindegyike jól meghatározott térhez köthető, különböző szint térségekben (régiókban, megyékben, kistérségekben, ill. településeken) valósul meg, az ott élő polgárok érdekeit szolgálva.

Így a területfejlesztésnek és területrendezésének az eddiginél nagyobb szerepet kell vállalnia abban, hogy az ágazati fejlesztések térben összehangoltabban valósuljanak meg. A fejlesztések közötti területi szinergikus hatások kihasználásával és a helyi adottságokhoz, igényekhez való igazodás javításával ugyanis az egységnyi ráfordítással elérhető kedvező hatások megsokszorozhatók. Ehhez elengedhetetlen azonban, hogy térségi szinten is jól artikulált fejlesztési elképzelések legyenek.

Az új OTK önálló területpolitikát jelöl ki Magyarország számára. A megfogalmazott célok és beavatkozási irányok ugyanakkor megfelelnek az EU területi kohéziós politikájának, valamint innovatív és rugalmas területi megközelítésben segítik érvényre jutni a lisszaboni és göteborgi irányelveket.

Az OTK az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióval (OFK) szoros összhangban készült, a két tervdokumentum egymást kiegészíti. Az OTK elsősorban a területi jelenségekre és folyamatokra vonatkoztatva értelmezi az OFK fejlesztési elveit, ahol szükséges, ott speciális területi elveket is bevezet. Továbbá földrajzilag orientálja az OFK célkitűzéseit, és sajátos területi megfontolásokkal gazdagítja azokat.

A fentiek miatt az OFK mellett az OTK is hatással lesz a 2007-2013 közötti időszak EU által társfinanszírozott fejlesztéseinek a megtervezésére:

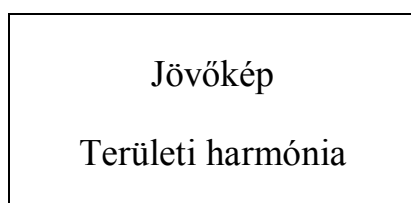
- A koncepció a legkézenfekvőbb hatását az időszak Nemzeti Fejlesztési Tervéhez (II. NFT) kapcsolódó regionális operatív programok esetében fejt ki.

E programokban érvényre kell juttatni az OTK regionális szint koncepcióit.

- A következő fejlesztési ciklus vidékfejlesztési tervezése során (II. Nemzeti Vidékfejlesztési Terv) érvényesíteni kell az OTK területi céljait, különös tekintettel a vidékfejlesztési ajánlásokra.

- Az OTK hatást gyakorol az NFT ágazati jelleg operatív programjainak területi koordinációjára is, különösen a koncepció ágazatokra vonatkozó területi prioritásainak rögzítése révén.

Az OTK célrendszere

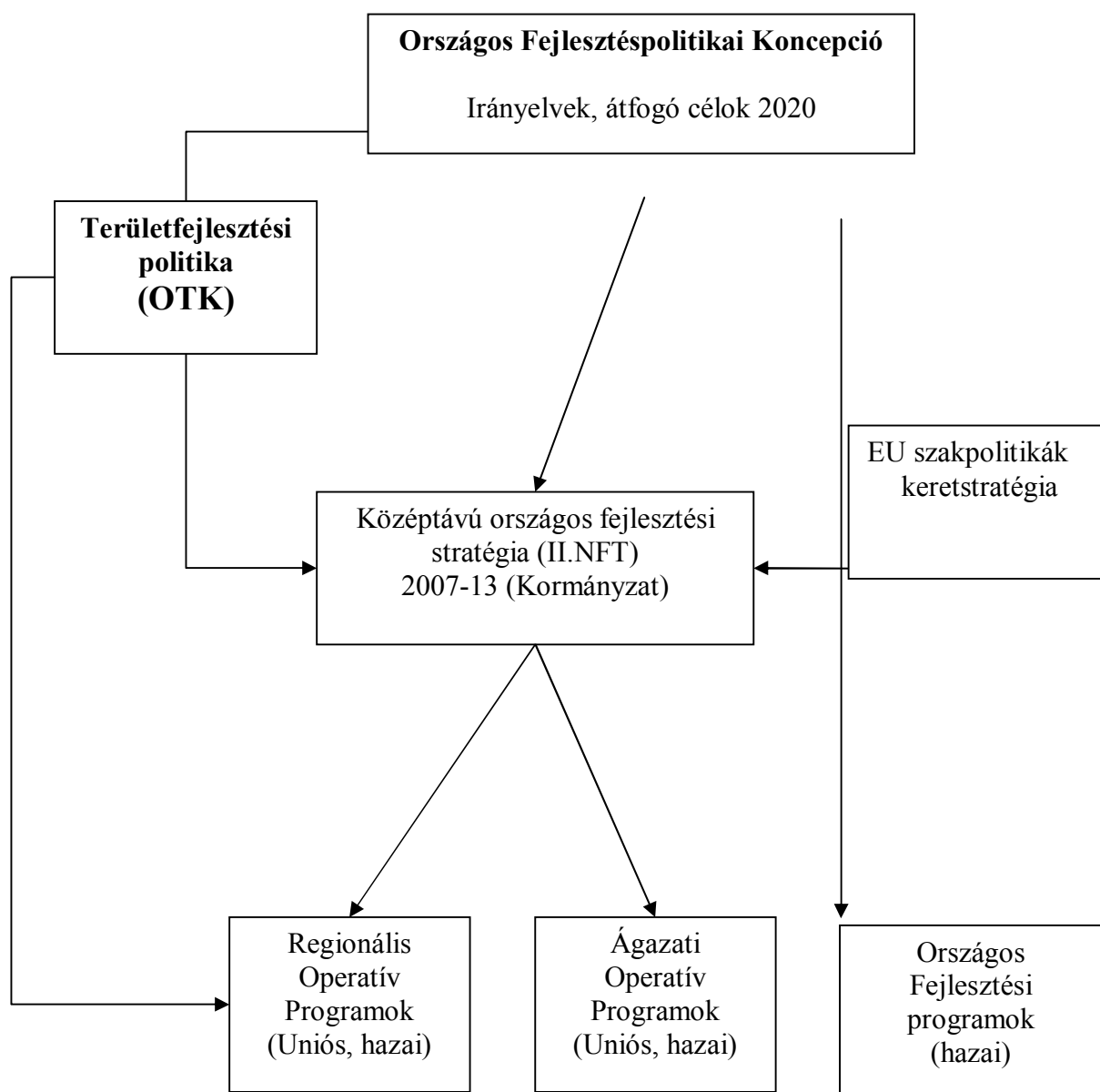
HOSSZÚ TÁVÚ, ÁTFOGÓ TERÜLETFEJLESZTÉSI POLITIKAI CÉLOK				
1. Térségi versenyképesség	2. Területi felzárkózás	3. Fenntartható Térségfejlődés, örökségvédelem	4. Területi Integrálódás Európába	5. Decentralizáció és regionalizmus

KÖZÉPTÁVÚ TERÜLETI CÉLOK
<ol style="list-style-type: none">
1. Versenyképes budapesti metropolisz-térség
2. Fejlesztési pólusok és városhálózati kapcsolatrendszer fejlesztése
3. Külső és belső perifériák, elmaradott térségek felzárkóztatása
4. Országos jelentőségű integrált fejlesztési térségek és tématerületek<ol style="list-style-type: none">
A) Balaton térség tartós versenyképességének megteremtése
B) Tisza térség fenntartható felzárkóztatása
C) A Duna-mente fenntartható fejlesztése
D) A termálvíz kincs térségi hasznosítása
E) A megújuló energiaforrások részarányának növelése
5. Határ menti területek együttműködésének erősítése
6. Rurális (vidékes térségek) területileg integrált fejlesztési prioritásai
7. Területi prioritások a szakpolitikák számára

ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZER

RÉGIÓK FEJLESZTÉSI IRÁNYAI								
Regionális területi célok keretei								
<table><tr><td>- Közép-Magyarország</td><td>- Dél-Alföld</td></tr><tr><td>- Közép-Dunántúl</td><td>- Észak-Alföld</td></tr><tr><td>- Nyugat-Dunántúl</td><td>- Észak-Magyarország</td></tr><tr><td>- Dél-Dunántúl</td><td></td></tr></table>	- Közép-Magyarország	- Dél-Alföld	- Közép-Dunántúl	- Észak-Alföld	- Nyugat-Dunántúl	- Észak-Magyarország	- Dél-Dunántúl	
- Közép-Magyarország	- Dél-Alföld							
- Közép-Dunántúl	- Észak-Alföld							
- Nyugat-Dunántúl	- Észak-Magyarország							
- Dél-Dunántúl								

Az OTK helye a fejlesztéspolitikai célrendszerben

Az Országos Területfejlesztési Konceptió bemutatásánál azokat a részeket vettük át teljes részletezettséggel, mely Tolna megye területét, gazdaságát determinálják ill. jellemzik.

A térhasználatra vonatkozó horizontális elvek:

Az OTK érvényesíti mind az uniós horizontális politikai irányelveket (fenntarthatóság, esélyegyenlőség biztosítása), mind az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióban (OFK) megfogalmazott hazai fejlesztéspolitika horizontális szempontjait (az előbbieken túl a biztonság, az alkalmazott információs társadalom széles körű kiépítésének elősegítése, a foglalkoztatás növelése). Mindezek mellett az OTK, területi szemléletének megfelelően, a fejlesztések területhasználatát érintő horizontális szempontokat is bevezet.

Az OTK és más fejlesztési dokumentumok jövőképekének elérését biztosító programok nagy hatással lesznek a gazdaság és a társadalom térhasználatára. Annak érdekében, hogy a fejlesztési ciklus koncepción túli szakaszai is a jövőkép elérését szolgálják, az OTK horizontális szempontokat határoz meg az ország területének, mint fizikai térnek a használatát illetően:

Az állami támogatással és állami hatáskörben megvalósuló fejlesztések kialakítása, térbeli elhelyezése, a terület- és településrendezés, valamint a fejlesztések hatástanulmányainak készítése során **a fenntartható, hatékony, biztonságos és egyenlő, esélyeket nyújtó területhasználat** megteremtésére való törekvés szükséges.

Ennek érdekében az alábbi területhasználati elveket kell érvényesíteni:

Az erőforrások védelmét szolgáló területhasználat:

- A tisztább, természetesebb környezet, egészségesebb és fenntartható társadalom érdekében: nem vagy nehezen megújuló helyi erőforrások (pl. termőföld, tájkép, természetes területek, kulturális örökség) védelmét szolgáló területhasználat, mely a barnamezős területeken megvalósuló fejlesztéseket ösztönzi a zöld mezős beruházásokkal szemben, szolgálja a városi-vidéki funkciók térbeli csoportosítását.

Az értékmegőrzést, hozzáférést biztosító térhasználat-szervezés:

- A környezettudatos, helyi identitású társadalom és az esélyegyenlőség érdekében biztosítani kell a közkincset képező természeti és kulturális értékek, valamint a közszolgáltatások és a közérdeklődésre számon tartott rendezvények helyszínének fenntartható módon történő elérhetőségét, hozzáférhetőségét, akadálymentesítését.
- A társadalmi-gazdasági folyamatok szervezésével összefüggő sokszor rejtett, környezeti és kulturális értékeket (erőforrásokat) degradáló hatások megelőzése érdekében: a fejlesztések helykiválasztásának, valamint a területi közigazgatás és közellátás szervezésének egyaránt szolgálnia kell a fenntarthatóságot és az értékmegőrzést.

A hatékony, fenntartható térségi rendszereket, térségi gondolkodást kialakító térhasználat-szervezés:

- A hatékony és fenntartható módon tervezhető, kontrollálható, a külső tényezőknek kevésbé kiszolgáltatott térségi gazdálkodás érdekében: előnyt kell élvezniük a környezetükbe illeszkedő, az anyag, energia, információ és tudás áramlását minél hosszabban az adott térségben tartó, a helyi erőforrásokat minél sokoldalúbban hasznosító, valamint a városi-vidéki munkamegosztást kibontakoztató kezdeményezéseknek.
- A tisztább környezet, a felelősségteljesebb és környezettudatosabb társadalom érdekében: a fejlesztéseknek hozzá kell járulniuk a lakosság lakó-, üdülő- és munkahelyéül szolgáló tájak megismertetéséhez, erősítve a táji, környezeti értékek fenntartásával szembeni tudatosságot és felelősséget.

A személy-, anyag- és energiamozgatás, az utazás igényét csökkent, és fenntartható módon kielégít, térhasználat-szervezés:

- A tisztább környezet, az egészségesebb, a kulturális és szociális szükségleteire több időt fordító társadalom érdekében: törekedni kell az utazási kényyszer és az utazási idő csökkentésére, hasznosítására, valamint a fenntartható és biztonságos utazási módok alkalmazására.
- A hatékonyabb gazdaság, biztonságosabb, tisztább környezet érdekében: a fejlesztéseknek szolgálniuk kell a közlekedés és az áruszállítás környezeti, műszaki, közbiztonsági károkozásának, illetve a károkozás kockázatának csökkentését.

AZ ORSZÁG TERÜLETI JÖVŐKÉPE

A területi jövőkép az átfogó nemzeti fejlesztéspolitika – Országos Fejlesztéspolitikai Konceptióban megfogalmazott – jövőképének területi dimenzióját jeleníti meg.

A megújuló területfejlesztési politika a **területi harmónia** vízióját, mint célállapotot fogalmazza meg:

„A cél olyan harmonikus, fenntartható társadalmi-gazdasági-környezeti térszerkezet és területi rendszer létrejötte, amely a helyi adottságokra épülő, saját arculattal és identitással rendelkező térségekben¹ szerveződik – köztük mind több európai szinten is versenyképes területegységgel, és amely szervesen és hatékonyan illeszkedik az európai térbe, s amelyben a társadalom számára az alapvető esélyeket meghatározó közszolgáltatások és életkörülmények tekintetében nincsenek jelentős területi egyenlőtlenségek.”

A területi **harmónia** több szinten érvényesül:

– Magyarország térszerkezeti kapcsolatainak intenzifikálódása, európai együttműködéseinek **bővülése** és hídszerepének fokozatos erősödése révén, **harmonikus és integráns eleme az európai gazdasági-társadalmi térnek.**

– Az **ország egészének** harmonikusabbá válása az önmagukat megszervező versenyképes régiók és a főváros dominanciáját kiegyensúlyozó, a vidéket² dinamizáló központok jelenléte és a legfejletlenebb térségek felzárkózása révén várható.

– A különböző **térségi szintek** egyes rendszerei (régiók, kistérségek, funkcionális térségek) maguk is harmonikusan szerveződnek, azaz a helyi táji, társadalmi-gazdasági, kulturális adottságokhoz megfelelően igazodnak. Ezáltal a szélsőségeket elkerülve, nagy stabilitással viselik a különböző nemzeti és nemzetközi tendenciák negatív hatásait, ill. fejlődésre váltják a kihívásokat.

Az **ország** társadalmi-gazdasági és környezeti **térszerkezetét** a területi kohézió erősödésével, a területi versenyképesség javulásával és a fenntarthatóság biztosításával **az alábbiak jellemzik:**

---

¹ E térség fogalom egyaránt jelenti az ország 7 régióját, kistérségeit, vagy bármely más funkcionálisan létező területegységet, pl. kiemelt térségeket, adott esetben földrajzi tájakat, agglomerációt vagy akár csak kisebb számú térben funkcionálisan összekapcsolt és kooperáló település mikrokörzetét.

² Ez esetben a „vidék” fogalmán az országnak a főváros és agglomerációján kívüli területét értjük. /

– **Az ország szervesen illeszkedik az európai térszerkezetbe**, intenzív gazdasági, kulturális kapcsolatokkal rendelkezik Közép-Európában és a Balkán térségében, különösen a határ menti és a magyarlakta területeken, szervesen kapcsolódik a transznacionális és határ menti infrastrukturális hálózatokhoz, valamint kezdeményezőként részt vesz a gazdasági, kutatási, kulturális együttműködésekben.

– **Versenyképesebbé válnak és felzárkóznak a régiók.** A nemzetközi lépték, térségek közötti versenyben régióink többsége eredményesen szerepel és képes a fejlődés erőforrásait, főképp a működő tőkét – elsősorban a magasabb hozzáadott értéket termelő kvalifikált munkaerőt foglalkoztató gazdasági tevékenységeket – nem csak vonzani, de megtartani is. Ennek révén a régiók többségének gazdasági fejlettsége eléri, a foglalkoztatottak aránya pedig megközelíti az EU tagállamainak jelenlegi átlagát, a régiók fejlesztési céljaikat egymással összehangolva, a gazdasági, földrajzi, infrastrukturális, tudásbeli versenyelőnyeikre alapozva, fenntarthatóan alakítják ki és valósítják meg.

– **Mérséklődnek a területi egyenlőtlenségek** mind a régiók, mind a kistérségek szintjén, a legelmaradottabb térségek felzárkóznak.

– **Budapest Közép- és Délkelet-Európa vezet, innovációs, üzleti, kulturális és turisztikai központja**, amely egyedülállóan alkalmas arra, hogy rajta keresztül hazánk és tágabb környezete bekapcsolódjon az európai, ill. a globális gazdasági, kulturális vérkeringésbe. Budapest a Dunát, gyógyvizeit, kulturális örökségét birtokba véve Európa tíz leglátogatottabb városa közé tartozik, amelyet több regionális és európai kormányzati intézmény választ székhelyéül. Budapest és agglomerációjának gazdasági-kulturális súlya elsősorban az ország nemzetközi munkamegosztásban való növekvő szerepvállalását segíti, és innovációt közvetít az ország térségei felé, melyektől funkciókat és erőforrásokat nem elvon, hanem azokat megosztja.

– **Sok központú és kooperáló városhálózat, fejlesztési pólusok jönnek létre.** A policentrikusság jegyében a főváros dominanciáját az országon belüli térstruktúrában kiegészítik a megerősödött innovációs, gazdasági és igazgatási térszervező és dinamizáló erővel bíró **regionális központok (pólusok)**. E pólusok olyan központok, amelyek a térségükhöz ezer szállal kapcsolódva, a régió- és országhatárokon is átnyúló hatással közvetítik az innovációt, és szervezik, ellátják, dinamizálják tágabb régiójukat. Az egyetemek és a vonzáskörzetükben székelő vállalkozások e pólusokban együttesen regionális tudásközpontokat hoznak létre. A regionális fejlett info-kommunikációs technológiák és a kiépült gyorsforgalmi út- és vasúthálózat segítségével és nemzetközi kooperációkon keresztül kapcsolódnak az európai térbe.

A pólusok intenzív kapcsolati rendszerrel rendelkező városhálózatból emelkednek ki. A regionális városhálózat tradicionális termelési, kutatási funkciókat hordozó tagjai **specializált központokat**, mások a szűkebb térségüket ellátó **központokat** alkotnak, melyek egymással közvetlen kapcsolatban – immár a fővárostól nem függő – gazdasági együttműködési, K+F, szolgáltatási, információs vagy munkaerő-piaci hálózatokat alkotnak, és térségeiket is

hálózatokba szervezik. A decentralizált hálózatos szerveződés eredményeként a főváros orientációjú nemzetközi növekedési tengelyek mellett csatlakozó, a határokon is átnyúló **regionális tengelyek** szerveződnek (pl. Nagyvárad- Debrecen-Nyíregyháza).

- **Új, intenzív város és térsége viszony alakul ki – környezetükbe integrálódnak a városok.** A központ-szerepet betöltő városok tágabb környezetükkel intenzív, funkciómegosztáson alapuló kapcsolatokat alakítanak ki, és ezzel létrejön a központok és környezetük harmonikus szerveződő, egymással szorosan kooperáló integrált rendszere. A kisebb városok esetében is kialakul a város-falu minőségileg új viszonya, elmélyül a város és környezetében lévő falvak közti funkciómegosztás, melynek a központok magas színvonalú elérhetősége az alapja. Fejlettek a térségszervező funkciók, melyek kialakításában a helyi kezdeményezések dominálnak – különösen az európai uniós tagállamokkal közös határok mentén – a határokon túli területek részvételével.

- **A vidékies térségek új arculata új szerepeket kínál.** A vidékies (rurális) térségeket többé nem gondjaik fűzik egybe, és nem is a városi problémák befogadó területei. A vidékies etnikai és szociális szegregációk oldódnak. A vidékies térségek felértékelődő adottságaikra (természeti környezet, zöld területek nagy aránya, a gazdaság és társadalom kismértékű környezeti terhelése) támaszkodva, fenntarthatóan és sokoldalúan, új települési funkciók megjelenésével fejlődnek. Az ország rurális térségei sikerrel használják ki a tiszta, természeti és tradicionális vidékies környezet iránti igény növekedését, amely az urbanizáció, motorizáció fokozódásával párhuzamosan jelentkezik, s ehhez kihasználják az infokommunikációs technikák lehetőségeit.

A vidékies térségek többsége jól együttműködő települései adottságaiknak megfelelő életképes mezőgazdasági, idegenforgalmi, ökológiai, pihenő vagy lakófunkciót találnak maguknak. Ennek alapja a természeti környezet, az életminőséget javító közlekedési és infokommunikációs infrastruktúra és a megújult falukép. A települések által közösen működtetett alapszint közszolgáltatások jó minőségűek.

Az újjáéledő, tradícióikat ápoló vidéki közösségek felismerik egyedi erőforrásaikat a fejlesztések során. A természeti és kulturális táji értékeikhez, speciális településszerkezeti adottságaikhoz (aprófaluk, tanya), nemzeti-etnikai kisebbségeik kulturális örökségéhez igazodva, szociális problémáikat orvosolva fenntarthatóan fejlődnek, s a térségben élők kölcsönös előnyöket kínáló élénk partneri-, gazdasági kapcsolatot alakítanak ki a térségben tartósan vagy ideiglenesen jelenlévő városi eredetű üdülőkkel, ill. lakókkal. A térségek önmagukra találásának, fejlődési lehetőségeik felismerésének egyik fontos bázisa a helyi identitást és hagyományokat erősítő oktatás.

Az országos és gyakran nemzetközi szinten is számon tartott, kiemelt táji értékekkel rendelkező hazai térségek organikusan, értékeikből táplálkozva, de azokat megőrizve fejlődnek. Ezeket a térségeket, valamint a természetvédelem alatt álló és a környezeti szempontból különösen érzékeny területeket érintő beavatkozások esetében a fenntarthatóság elve különös gonddal érvényesül.

– **A területi harmóniát és kiegyensúlyozott területi fejlődést szolgálja a közigazgatás és a fejlesztéspolitika.** A területi harmónia érvényesülését az ország határain túltekintő, a többi szakpolitikába integrálódó területfejlesztési politika, a fenntartható fejlődés és a szubszidiaritás elveit érvényesítő decentralizált fejlesztéspolitika és államszervezés ösztönzi.

A fejlesztéspolitika meghatározó szintje a régió, amely önálló forrással rendelkezik a fejlesztések megvalósításához. A regionalizmus meggyökeresedik a választott regionális önkormányzatok létrejöttével. A források, és a hatalom megosztása szűkíti a központi kormányzás mozgásterét és a települési autonómiát, de növeli a régiók és a kistérségek szerepét. Az önkormányzatok és a kis- és mikrotérségek közti feladatmegosztás és együttműködés eredményeként a közszolgáltatások mindenki számára jó minőségben elérhetőek. A közigazgatási és civil szervezetek együttesen képesek a gyorsuló ütem változásokhoz nehezen alkalmazkodók számára segítséget nyújtani.

Az állami és társadalmi térszervezés új egységeit a területi szemléletűvé váló állami fejlesztéspolitika segíti. Az egyes térségek magukra találva, saját elképzeléseken nyugvó, sokszínű, a helyi adottságokhoz igazodó fenntartható fejlesztésekkel stabil, gazdasági – környezeti – társadalmi tekintetben harmonikus területi rendszerrel sikerrel válaszolnak a kihívásokra.

Az ország fenntarthatósági politikája is területi szemlélettel társul: a térségek saját fenntarthatósági elveik mentén fejlődnek. Az országos jelentőségű, meghatározóan környezeti eredetű problémátérségek fenntartható növekedési pályára állnak: a Tiszamenti térségek lakóinak életkörülményei a társadalmi, gazdasági és környezeti gondok felszámolásával jelentősen javulnak; a Balaton térség magas minőség turisztikai kínálatának kialakítását környezetvédelmi erőfeszítések támogatják, a Duna-menti térség fenntartható módon hasznosítja nemzetközi jelentőségű adottságait. A környezetileg érzékeny és a védelem alatt álló területek gazdasága a környezeti feltételeknek megfelelően alakul, a természeti és kulturális táji értékekben gazdag térségek értékeikre alapozottan, azokat őrizve fejlődnek.

A TERÜLETFEJLESZTÉSI POLITIKA ÁTFOGÓ CÉLJAI 2020-IG

Az ország területi jövőképéből levezethető átfogó hosszú távú célok felsorolása. A megyei területfejlesztési program aktualizálásánál fogjuk részletezni ezen célokat, összevetve a 2002-ben megfogalmazottakkal.

Az ország területi jövőképében megfogalmazott területi harmónia eléréséhez, illetve a kiegyensúlyozott területi fejlődés biztosításához hosszabb távra, 2020-ig – az OFK átfogó céljainak időtávjával összhangban – öt átfogó célkiűztés érvényesítése szükséges:

(1) Hatékony, a növekedés területi terjedését ösztönző területi struktúra és területrendszerenként (régióként, térségenként) **hatékony működés** biztosítása, vagyis a **térségi versenyképesség** következetes erősítése az ország egésze szintjén és a régiókon, egyéb térségeken belül egyaránt.

(2) A **kohézió** jegyében az esélyegyenlőtlenséget sértő és a hatékony működést korlátozó legsúlyosabb területi elmaradottságok felzárkóztató mérséklése.

(3) Régióinknak, térségeinknek olyan **fenntartható**, biztonságos rendszerekké kell válniuk, amelyek értékeiket, természeti és kulturális örökségüket, erőforrásaikat és belső összetartozásukat nem csak megőrzik, de azokat tovább erősítik, a társadalom, a gazdaság és a természeti-környezeti-kulturális elemek összhangját helyi-térségi rendszereikben biztosítják.

(4) A társadalom, a gazdaság és a fejlesztéspolitika térbeli szerveződése többé nem szakadhat meg a határoknál, az ország **határokon átnyúló kapcsolatokat** épít a Kárpát-medence térségében, Közép-Európában és az egész európai térben.

(5) Ma az Európai Unió átlagszintjéhez képest régióink döntő többsége elmaradott, ezért alapvető nemzeti célkitűzés mindegyikük felzárkóztatása. Ehhez hatékony fejlesztéspolitika szükséges. A hatékonyság csak úgy biztosítható, ha a fejlesztések a helyi térségi adottságokhoz igazodnak, és a különböző fejlesztéspolitikai beavatkozások térségenként összehangoltan területi szinergiákat eredményeznek, valamint képesek biztosítani a helyi-térségi, társadalmi-gazdasági szereplők hatékony bevonását és mozgósítását, a célok elérése érdekében. E feltételeket a **decentralizált fejlesztéspolitika** biztosíthatja.

1. Térségi versenyképesség

A globalizáció és az európai uniós integráció elmélyülése révén Magyarország egyre inkább egy nagyobb gazdasági-társadalmi tér részévé válik, melyben az egyes területi rendszerek (régiók, térségek, települések) fejlődési esélyeit elsősorban versenyképességük határozza meg. A területi verseny különböző területi szinteken (országok, régiók, térségek, városok között) és különböző erőforrásokért – tőke, vállalkozások, turizmus, képzett munkaerő, közösségi beruházások, térségi funkciók – folyik. A területi versenyképesség egy adott térség vállalkozásainak versenyképességén túl magába foglalja azt is, hogy az adott térség vonzó mint lakóhely, befektetési (tőkevonzó) helyszín, turisztikai célterület stb., és mindenekelőtt alkalmas a térségi funkciók megszerzésére, megtartására. A régiók, térségek, települések versenyképessége nem csak vállalkozásaiknak, hanem polgáraiknak, intézményeiknek, civil szervezeteiknek sikerességében is mérendő. A versenyben ugyanakkor a vesztesek az életképességüket, adott térségek társadalmi-gazdasági funkciójukat veszítik el, s ez válságokat, magukra hagyott, kiüresedő (pl. elnéptelenedő) tereket eredményez.

Alapvető cél, hogy az ország régiói, egyéb térségei és városai versenyképesebbé váljanak, ezzel segítve elő Magyarország számára az Európai Unió átlagához való gazdasági-társadalmi felzárkózását. A versenyképes régiókat prosperáló gazdaság, magas foglalkoztatás, tartós és fenntartható fejlődés, folyamatos megújulási képesség (innováció) jellemzi.

A térségi versenyképesség fejlesztésének homlokterében a térségek külső erőforrás vonzó, ill. -megtartó képességének és a térségi szereplők versenyképességének együttes erősítése, valamint a hatékony területi szerkezet megteremtése áll. A vállalkozások versenyképességének javításához a működésüket meghatározó helyi-térségi környezetük (pl. telephely; informatikai, közlekedési elérhetőség; pénzügyi, tanácsadási szolgáltatások; megfelelő képzettség munkaerő; közigazgatási szolgáltatások) területileg összehangolt fejlesztése szükséges. A lakosság, s főként a képzettebb csoportok vonzásához, ill. megtartásához a megfelelő munkahelyek jelenléte mellett élhető lakókörnyezet, pozitív térségi imázs, magas színvonalú szolgáltatások, megfelelő kulturális és kereskedelmi kínálat rugalmas és hatékony menedzsment, amely képes versenyképes projekteket, pályázatokat generálni, megvalósítani, érdekeit a partnerségen alapuló fejlesztéspolitikában hathatósan érvényesíteni. A versenyképesség kulcsa a régió/térség szereplőinek együttműködési képessége. Éppen ezért a területi alapon szerveződő gazdasági célú együttműködések (pl. együttműködés) ösztönzése kiemelten fontos.

Részcélok:

A térségi versenyképesség prioritása **kettős célkitűzést** jelent:

A.) Az ország egészének versenyképessége érdekében **hatékony és a növekedés területi terjedését ösztönző térszerkezet megteremtése szükséges** a jelentős foglalkoztatást és jövedelemtermelést biztosító térségek kiterjesztésével, dinamizálásával:

- A **főváros** nemzetközi szerepének és az országra gyakorolt húzóhatásának erősítése;
- Az ország fejlődését ösztönző olyan regionális központok (**pólusok**) megerősítése, amelyek szervező és megtartóerőt gyakorolnak tágabb régiójukra;
- Policentrikus, együttműködő **városhálózat** megteremtése, amely képes hatékonyan felfűzni az ország térségeit;
- az ország **nemzetközi**, illetve a nagyvárosok közti kapcsolatok bővítését szolgáló közlekedési elérhetőségének javítása;
- A jelenleg is és potenciálisan nemzetközi jelentőségű **turisztikai vonzeróval rendelkező „zászlóshajó” térségekben** a vonzerők, szolgáltatások és turisztikai infrastruktúra térségileg összehangolt rendszerének, egyedi stratégiák mentén történő kifejlesztése és pozícionálása a nemzetközi turisztikai piacon.

B.) Cél a regionális, térségi, helyi programok, fejlesztések során a versenyképesség szempontjainak előtérbe állítása. **Valamennyi térség, régió fejlesztésekor** adottságaikra és stratégiáikra építve életképes funkcióik megerősítésére, erőforrásvonzó képességük javítására, vagyis relatív **versenyképességük** erősítésére kell törekedni. A fejlődésben elmaradott térségek ehhez nagyobb kormányzati, regionális támogatást kell, hogy kapjanak, ily módon a versenyképesség növelése a felzárkóztatás eszközévé is válik. Az egyes térségek, régiók eltérő adottságaikból adódóan meglehetősen különböző fejlődési lehetőségekkel rendelkeznek.

A versenyképesség főbb térség-specifikus prioritásai az alábbiak:

- A **fejlettebb**, jelenleg is jelentős külföldi működő tőkével rendelkező térségekben, régiókban a magas hozzáadott értéket termelő, magas technológiájú, minőségi munkaerőt foglalkoztató gazdasági tevékenységek megtelepítésének ösztönzése;
- A **fejletlenebb, foglalkoztatási gondokkal küzdő régiókban** a magas foglalkoztatást biztosító beruházások, ehhez kapcsolódó tőkebefektetések vonzása;
- **Aprófalvak, perifériák és egyéb öregedő korszerkezetű térségek** népességmegtartó, ill. -vonzó képességének javítása vagy számukra új életképes térségi (ökológiai-, rekreációs-, lakó-, stb.) funkciók megnyerése ill. megőrzése;
- **Táji-természeti és kulturális értékekben gazdag térségeink hazai**, és részben a külföldi falusi-turisztikai, üdülőhelyi és egészségturisztikai piacon való érvényesülése, ill. lakófunkcióik megerősítése.

A versenyképességet szolgáló fejlesztendő tényezők köre a különböző adottságok és a választott stratégia függvényében térségenként eltérőek, ezért a versenyképesség fejlesztése a

helyi-térségi adottságokhoz igazodó decentralizált fejlesztéspolitikával biztosítható hatékonyan. Az alábbi **nyolc tényezőcsoport olyan általános fejlesztendő pillérek**, melyek az egyes térségek versenyképességi stratégiáinak lehetséges – jóllehet nem kizárólagos – eszközkészletét jelentik:

- *Tudástársadalom építése és az innováció területi terjesztése*
- *Az elérhetőség javítása*
- *Regionális üzleti környezet és szolgáltatások fejlesztése*
- *Térségi hálózatok ösztönzése és a kis- és középvállalatok regionális fejlesztése*
- *Regionális és helyi menedzsment szervezeti fejlődése, stratégiák ösztönzése*
- *Regionális és települési marketing-kommunikáció erősítése*
- *Környezet megóvása és fejlesztése*
- *Turisztikai infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése*

Természetesen nem lehet minden térség egyformán versenyképes, a versenynek időről időre vesztesei is vannak és lesznek (olykor a versenyképes térségekben is jelentkezhetnek anomáliák), akár olyan mértékben is, ami az országos szint eredményeit veszélyezteti, a harmonikus rendszer kialakítását gátolja, így célzott beavatkozásokat kíván.

2. Területi felzárkózás

*A területi célokat szolgáló eddigi intézkedések a piaci alapú, az egyenlőtlenségeket fokozó folyamatokat csak mérsékelni tudták, megállítani nem. Ma Magyarországon olyan mértékű területi különbségek fordulnak elő, melyek elfogadhatatlan esélyegyenlőtlenséget teremtenek a társadalom tagjai számára, egyben a gazdaság fejlődését is korlátozva. Az ország legelmaradottabb térségei az északkeleti és **délnyugati** országrészben összefüggő területet alkotnak, jellemzően nehezen megközelíthető, periférikus helyzetűek, és az elmúlt időszakban konzerválták elmaradottságukat. Megfelelő beavatkozás hiányában az életkörülményekben kialakuló megengedhetetlen egyenlőtlenségek a hátrányos helyzetű térségek leszakadásához, a szegregációs folyamatok felerősödéséhez és újabb válságjelenségek kialakulásához vezetnek.*

Az új területfejlesztési politika tudomásul veszi az egyenlőtlen területi (gazdasági) fejlődés törvényszerűségét. Ezért a területi felzárkóztatás alapvető célja koncentrált, a társadalmi esélyegyenlőség elvét sértő és a gazdaság eredményes működését korlátozó elfogadhatatlan területi egyenlőtlenségek, valamint a gazdaság, a vállalkozások hatékony működését korlátozó infrastrukturális, szervezési és az emberi erőforráshoz kapcsolódó hiányosságok megszüntetésére irányul. A legproblematisabb, létező egyenlőtlenségek alapján a felzárkóztatás legfőbb céljai:

- *a fejlettségükben tartósan leszakadó térségek gazdasági-társadalmi felzárkóztatása, főként a Dél-Dunántúl déli szegélye és az északkeleti országrész külső és belső periferiáinak dinamizálása;*

- *a térszerkezet túlzott egyközpontúságának oldása;*
- *az alapvető életesélyek feltételeinek (alap közszolgáltatások elérhetősége, víz, villany, aszfaltút, stb.) biztosítása az ország valamennyi településén.*

A hagyományos területi kiegyenlítő szemlélettel szemben a felzárkóztatás során is alapvető cél az életképes gazdasági, társadalmi elemek megerősítése ill. kialakítása, vagyis e **térségek relatív versenyképességének javítása** annak érdekében, hogy e térségek ne eltartott, hanem a támogatások segítségével működőképes térségi rendszerek legyenek. Éppen ezért a területi felzárkóztatást szolgáló központi eszközöket is az adott térséghez igazítva, zömében a térség stratégiája mentén, a térség erőforrásainak kibontakoztatását célzó integrált térségi programok keretében kell alkalmazni.

Részcélok:

A területi felzárkózás célkitűzés alaplogikája a területileg szelektív, vagyis koncentrált beavatkozás, amit a felzárkóztatási szempontból kedvezményezett (elmaradott) térségek koncentrált rendszerének intézménye biztosít .

Az elfogadhatatlan területi egyenlőtlenségek felszámolása érdekében a felzárkóztatási célokra közvetlenül felhasználható (a központi területfejlesztési, ill. regionális) erőforrásokat e kedvezményezett térségekbe, a legsúlyosabb egyenlőtlenségek oldására szükséges koncentrálni. Az egyéb fejlesztéspolitikai források felhasználása során pozitív diszkriminációban kell e térségeket részesíteni az alábbi, legfőbb egyenlőtlenségi problémák oldására megfogalmazott részcélok megvalósítása mentén:

- ***Túlzottan egyközpontú térszerkezet oldása, a régiók közötti jelentős különbségek mérséklése***

- ***A tartósan leszakadó és periférikus térségek gazdasági-társadalmi dinamizálása***

- ***Helyi (települési, kistérségi) szinten, valamint a főbb településkategóriák között jelentkező, az alapvető életesélyek (közszolgáltatások elérhetősége, kommunális infrastruktúra) terén fennálló egyenlőtlenségek mérséklése***

3. Fenntartható térségfejlődés és örökségvédelem

Magyarország földrajzi adottságaiból és átmeneti helyzetéből adódóan európai összehasonlításban is különlegesen változatos táji, természeti és kulturális értékekkel, termelési hagyományokkal rendelkezik, amelyek jó része egyedülálló állapotban maradt meg. Ezek az értékek speciális táji és térségi adottságként az ott élő – a jelen és a jövő nemzedékeket magában foglaló – közösségek, a helyi társadalmi csoportok jólétét szolgálva a térségek megújulásának és fejlődésének erőforrásai lehetnek, megőrzésük, hasznosításuk azonban csak a fenntartható fejlődés elveire alapozottan biztosítható.

A fenntartható fejlődés középpontjában a társadalmi haladás, a szociális alapkérdések megoldása, azaz a tág értelemben vett szociális jólét elérése, megőrzése áll: a méltányos életfeltételek, megfelelő életminőség biztosítása és javítása mindenki számára, beleértve az egészséghöz, az egészséges környezethez, a szociális biztonsághoz, a társadalmi kohézióhoz szükséges feltételeket. A társadalmi jólét javítását, folytonos biztosítását szolgálja a gazdaság eszköztársa. A társadalom érdekében, a társadalmi-gazdasági tevékenységek során tekintettel kell lenni a természeti környezet, a nem megújuló és a feltételeken megújuló erőforrások korlátjaira, a természeti rendszerek eltartó képességére, a fenntarthatósági szempontoknak érvényt biztosító közösségekre, a környezet védelme, a természet megőrzése tehát kulcsfontosságú a fenntartható fejlődés szempontjából.

Az egyes térségi rendszerek nagymértékben támaszkodnak a helyi erőforrásokra, melyek kiaknázása így fokozott óvatosságot, fenntarthatósági koordinációt kíván. A gazdaság rendszerszemléletű fejlesztése során általában is hangsúlyosan figyelembe kell venni az értékfordozó kultúrák, az ökoszisztémák sokszínűségének megőrzését, a környezet és a tájak terhelhetőségét, mivel – az etikai megfontolásokon túl – ezek erőforrásokat is jelentenek.

A fenntarthatóság mindig meghatározott térbeli keretekben – térség, régió vagy földrajzi táj – vagyis területi megközelítéssel teremthető meg. Ebből adódóan a területfejlesztés különösen erős hatással van a fenntarthatóság megvalósulására vagy ellehetetlenülésére.

A fenntartható fejlődés szempontjait figyelembe vevő területi fejlesztéspolitika alapfeltételei:

- a környezeti szakpolitikák fokozott integrációja a területi fejlesztésekben, átfogó környezetgazdálkodási szempontok és az integrált környezeti tervezés érvényesítése, a szakpolitikai irányelvek összhangjának megteremtése a különböző területi szinteken;
- egyensúly biztosítása a környezet terhelhetőségét figyelembe vevő gazdaságfejlesztés, az épített és a természeti környezet védelme, és a társadalmi kohézió erősítése között;
- integrált, térség specifikus fejlesztéspolitika érvényesítése (szektorok, politikák, intézményi keret);
- a helyi közösségi szerveződések, társadalmi, szellemi, kulturális javak helyi erőforrásokra alapozott megőrzése és hasznosítása, a lakosság helyben tartása, a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése érdekében;
- a fejlesztések során a táji, környezeti, természeti és egyéb helyi adottságoknak megfelelő termelési módok előnyben részesítése, a környezetkímélő termelési, közlekedési rendszerek előtérbe helyezése;
- a fejlesztések során a hagyományos táj- és a határhasználat, a településrendszer, az antropogén tájlemek, a műemlékek, a régészeti, történelmi, néprajzi örökség fennmaradásának és kibontakozásának biztosítása;
- a potenciális szennyező forrásként jelentkező szennyvíz és hulladék korszerű technikával megvalósuló kezelése, ártalmatlanítása;
- az öröklött környezetszennyezés felszámolása, kármentesítés;

– mindezek érdekében a térségek speciális adottságainak teljes körű feltárása.

A fenntartható fejlődés elveit figyelembe vevő térségfejlesztés csak akkor érheti el a célját, ha az ágazatok céljait átszövő és a területi értékekre és adottságokra alapozó fejlesztéspolitikaként működik. Ezt biztosítja a részvételi elv tervezés, amely kifejezett sajátossága a területi tervezési rendszereknek, s amellyel biztosítható, hogy a területfejlesztési tevékenység a szakpolitikák összehangolása révén megelőzze és kivédje a környezeti (természetes és antropogén eredet) kockázatokat, hosszú távon is életképes és az értékeket, megújuló és eltartó-képességet figyelembe vevő beavatkozásokat támogasson, valamint a térségi és helyi adottságokra építkező munkahelyteremtő, lakosságmegtartó beavatkozásokat részesítsen előnyben. Így teremthető meg a fenntartható térségfejlődés érvényesítéséhez elengedhetetlen, a nyilvánosság széles körét érintő, közvetlen érdekelttség is.

A természeti-környezeti, kulturális-társadalmi adottságok területi szerveződése alkotja a tájat, amely nem társadalomszervezési, fejlesztési, hanem funkcionális területegység. A táji örökség komplex kategória, több terület specifikus természeti, kulturális elemet egyesít magában. A területfejlesztés szempontjából kiemelt fontosságú, hogy a táj egységes területi keretet nyújt ezeknek, ez a fenntarthatósági gondolatok terét is megadja. Két nagy alapkategóriája: a táji természeti és a táji kulturális örökség a legtöbbször szoros kölcsönkapcsolatban áll egymással.

Az elemek- nem kibontva - az alábbiak:

- A táji természeti örökség helyi-térségi megőrzése és hasznosítása
- A kulturális örökség és a társadalmi identitás helyi-térségi értéknövelő kezelése és erősítése
- Az erőforrások fenntartható használatát biztosító fejlesztéspolitika megvalósítása

4. Területi integrálódás Európába

A területi tervezés hatóköre az EU csatlakozás után immár nem állhat meg az országhatárnál. Az új, nyitott területpolitikának kiemelten kell kezelnie az ország nemzetközi kapcsolataiból (nemzetközi integráció), ezen belül különösen az Európai Unió tagságunkból (európai integráció) adódó lehetőségeket és kötelezettségeket, valamint a sajátos földrajzi helyzetből (közép-európai és kárpát-medencei integráció), ezen belül kiemelten hazánk történelmi fejlődéséből adódó nemzeti sajátosságokat és feladatokat is (nemzeti integráció/k).

Az európai integráció folyamata a magyarság és az európaiság egymást erősítő közösségének, Európa és a magyarság, valamint Közép-Európa és a Kárpát-medence újraegyesítésének modern kerete, ahol a politikai, intézményi, jogi és területi határok elválasztó jellege mérséklődik, az Unión belüli tagállamok között pedig fokozatosan megszűnik.

Alapvető célkitűzés a magyar területfejlesztési politikában a politikai integráció után immár az ország szűkebb és tágabb környezetével (európai, közép-európai és kárpát-medencei) való funkcionális integrálódás **tudatos és innovatív kiterjesztése időben, térben, mélységben, minőségben, hatékonyságban** és eredményességében, az ország fizikai bekapcsolása az európai vérkeringésbe, valamint az uniós kohéziós, regionális és szakpolitikákkal való minél erősebb összhang megteremtése.

Kiemelten fontos feladat az **Európai Unió integrációból adódó lehetőségek hatékonyabb kihasználása és a nemzeti érdekérvényesítés erősítése**. Ugyancsak fontos cél az uniós kohéziós, regionális és szakpolitikákkal való minél erősebb összhang megteremtése, a magyar fejlesztési politika határozottabb érdekérvényesítő képességének megvalósítása, az uniós és kiemelten a szomszédos országokkal folytatott aktív partnerség keretében a közösségi források minél hatékonyabb felhasználása, valamint az EU fejlesztési és területi tervezési gyakorlatából való tanulás hangsúlyozása. Ugyanakkor fontos célunk részt venni az Unióhoz a későbbiekben csatlakozó országok felkészítésében.

Az Európába történő szervezettebb beilleszkedés célkitűzése nem korlátozódhat a jelenlegi Európai Unió területére.

Kiemelt feladatként kell kezelni az ország kedvező, és sajátos földrajzi helyzetéből és adottságaiból adódó lehetőségek kihasználását, a kiterjedt nemzetközi kapcsolatok bővítését, valamint a szomszédos országok, kiemelten azok magyarok lakta területeivel való különböző szint és formájú határon átnyúló és határ menti fejlesztési és együttműködési kapcsolatokat, hálózatok revitalizálását és megerősítését.

Részcélok:

A megújuló területfejlesztési politika az európai integrálódás jegyében az alábbi célokat tűzi ki:

- *Magyarország integrációja az európai gazdasági térbe főként a transzeurópai közlekedési hálózatok hazai fejlesztésével és a nemzetközi kutatási, tervezési programokban való intenzív részvétellel*

Az ország transznacionális együttműködéseit az alábbiak jellemzik:

- csatlakozás a fejlettebb, nyugat-európai növekedési zónákhoz,
- a környezetbarát közlekedési rendszerek fejlesztésével logisztikai szerep erősítése a közép-európai térségben,
- tudásátadó szerep és gazdasági befolyás erősítése a délkelet-európai térségben.

Cél, hogy felgyorsuljon hazánk funkcionális integrálódása Európa, különösen Közép-Európa gazdasági, társadalmi és infrastrukturális térszerkezetébe, a globális tudás-, információ- és innováció-alapú gazdaságba és társadalomba, valamint a nemzetközi kulturális, területi és regionális együttműködési folyamatokba. A rész cél megvalósulását az alábbi fejlesztési feladatok szolgálják:

- minőségileg magasabb szint integrálódás az európai magsztrális hálózati rendszerekbe (kiemelten transz-európai és közép-európai infrastrukturális hálózatok);

– intenzívebb kapcsolódás a nemzetközi, főként európai és közép-európai transznacionális terület- és regionális fejlesztési, hálózattervezési, együttműködési és fejlesztési folyamatokba (kiemelten a Cadsex térség, és egyéb közép-európai országok);

– a különböző területi szintek (pl. települések, régiók), és a területfejlesztési szakmai szereplők transznacionális és nemzetközi együttműködési hálózatainak támogatása (eurorégiók, klaszterek, "eurocities", stb.).

– a nemzetközi migrációs folyamatok tudatos kihasználása (a hozzáadott érték elv befogadástratégia mentén szakma- és régióspecifikus letelepítési programok kidolgozása)

A magyar siker kulcsa az intenzív nemzetközi együttműködés, ezért minden szinten támogatni kell a kölcsönös előnyökön nyugvó nemzetközi területfejlesztési, tervezési, kutatási, fejlesztési, innovációs és egyéb társadalmi-gazdasági hálózati együttműködést és partnerséget.

Fő feladatok:

• *A határ menti és határon átnyúló együttműködések lehetőségeinek bővítése a határ menti településközi, ezen belül intézményi, vállalkozói, civil kapcsolatok ösztönzésével, valamint az EU támogatási programok hatékony felhasználásával.*

• *A nemzeti integrációk és a nemzetiségi fejlesztési együttműködések elősegítése*

5. Decentralizáció és regionalizmus

/Ezen átfogó cél fontosságára való tekintettel szó szerinti idézést kíván, hiszen a cél megvalósításának hogyanja az aktuál- politika homlok terében áll./

A jövő képmében megfogalmazott harmonikus területi szerkezet és versenyképes Magyarország létrejöttét csak decentralizált fejlesztéspolitika valósíthatja meg hatékonyan. A megújuló magyar területfejlesztési politika éppen ezért céljai között határozottan felvállalja az érdemi decentralizáció, kiemelten a regionalizmus és a regionális berendezkedés kialakításának teljes fejlesztéspolitikát átható ügyét, mint az ország hatékony működésének, fejlesztésének kiemelt területszervezési feladatát.

A területfejlesztési politika határozottan állást foglal az érdemi decentralizáció mellett, mely alkalmazása szükséges annak érdekében, hogy:

– a területi versenyképesség javításának érvényesítéséhez a helyi sajátosságokra, versenyelőnyökre építő hálózati alapon szerveződő ágazati, illetve területi fejlesztési célok, programok kidolgozásra és megvalósításra kerüljenek;

– a területi felzárkózás előmozdításához a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térségek feltárják belső erőforrásaikat, melyre építve megvalósítják fejlesztési célkitűzéseiket;

- a fenntartható térségi fejlődés elősegítéséhez a helyi identitásra építve és a természeti, kulturális értékek figyelembe vétele mellett formálódjanak az erőforrás-kímélő helyi fejlesztési célok és a kapcsolódó eszközök;
- a nemzetközi együttműködésekben való hatékony és közvetlen részvétel biztosítva legyen.

A decentralizáció folyamata kettős területszervezési folyamatot takar, mely az egyes térségi szintek között jelentősen hozzájárul a szubszidiaritás elve szerinti, lehető leghatékonyabb feladatmegosztás és együttműködés kialakításához. A decentralizáció érvényesítése az ország hatékony működése érdekében alapvetően három szinten eredményez fejlesztéspolitikai változásokat:

- országos szinten a decentralizáción alapuló regionális átalakulás érdemi megvalósítása;
- regionális szinten a kistérségi részvételen alapuló decentralizáció megvalósítása;
- a települési szint saját fejlesztési forrásainak bővítése.

A decentralizáción alapuló regionális átalakulás az ország számára olyan alapvető, a teljes fejlesztéspolitikát átható modernizációs lépés, amely az ország hatékony fejlesztésének és területi működésének egyik sarokköve.

A **cél** hozzájárulni egy olyan regionális államberendezkedés kialakításához, amelyben az önkormányzati alapon szerveződő régiók saját forrásokkal rendelkeznek és a szubszidiaritás, partnerség elvét érvényesítve a régió szintjén kezelhető társadalomszervezési és –fejlesztési feladatokat önállóan, az országos szakpolitikákkal és fejlesztéspolitikával szoros összhangban látják el.

A fejlesztéspolitika elsődleges területi egysége a jövőben az ország hét NUTS2 szint régiója, amelyek a decentralizált fejlesztéspolitikának, az ágazatok területi integrációjának elsődleges szintjét jelentik. A hét régió a korábbi tervezési statisztikai funkció mellett határozott fejlesztéspolitikai szerepet kap. Növekszik a szerepe az alulról jövő kezdeményezéseket hatékonyan megjelenítő, integrált térségi fejlesztéseket megvalósítani képes kistérségi szintnek is.

A regionalizáció folyamatát számos tényező motiválja, így:

- *a politika növekvő legitimációs igénye: a hiányzó polgárközelséggel keletkező demokráciadeficit kezelésére az EU-ban alkalmasnak tűnt a „Régiók Európája” jelszó megjelenése;*
- *a politikai hatalommegosztás új igénye: regionális szinten megvalósulhat a színesebb és eredményesebb hatalommegosztás, így a politikum számára a regionális szint a közhatalom gyakorlásának új alternatívájává válhat (regionális kormányzás);*
- *az állam-társadalom viszony újrendezésének igénye a decentralizáció jegyében: a problémák mind összetettebbé válásával a viszony újrendezésében a kiutat azok a módszerek jelentik (fiskális föderalizmus, decentralizálás, dekoncentráció, kooperáció, közösség-szervezés, partnerség, teljességre törekvő szemlélet, kormányzás, hálózatosodás), amelyeket összefoglaló néven regionalizációnak nevezünk;*

• *a gazdaság működésének és a közhatalom gyakorlásának hálózatosodási igénye: egyre nagyobb szerepet kap a közhatalmi (államigazgatás, önkormányzati szféra) és a nem közhatalmi (társadalmi és gazdasági szféra) szereplők partnerségen alapuló, hálózatos együttműködése. Ezt a trendet erősítik a gazdaságszervezés új formái és a modern nagyvállalatok szervezeti struktúrája is (hálózatok, klaszterek, virtuális vállalatok);*

A regionális tervezési és programozási szint megerősítése célszervé teszi a **közigazgatási rendszer átalakítását**, a regionális szint intézményrendszer megerősítését, a meglévők működésének regionális szint koordinálását. Reális célként egyelőre elsősorban a delegált, ill. dekoncentrált szervezetek megerősítése és működésük fokozott összehangolása vehető számításba. E folyamat végső, **távlati célja azonban hozzájárulni a regionális demokrácia kiteljesedéséhez, ezen belül is a regionális önkormányzatok megteremtéséhez.** A területfejlesztési politika legfontosabb szintjei a jövőben a **régió, a kistérség és az annál kisebb, összetartozó és kooperáló településcsoport** lehet.

Regionális szinten a kistérségi részvételen alapuló decentralizáció megvalósítása a területfejlesztési politika hatékony működésének, a hatékony regionális szintű fejlesztésnek és a helyi feladatok hatékony szervezésének, irányításának alapfeltétele. A **kistérségi szint szakmai, szervezeti és pénzügyi megerősítése** elengedhetetlen a kistérségi és regionális szintű fejlesztési célok, a decentralizált szakmai fejlesztési programok keretei között az ágazati fejlesztési célok, valamint az integrált térségfejlesztési programok sikeres megvalósításához.

Részcélok:

Az OTK határozottan állást foglal a regionális berendezkedés államszerveződés és az érdemi decentralizáció mellett, melynek legfontosabb letéteményesei: 1. hosszú távon hozzájárulni a saját forrásokkal rendelkező regionális önkormányzatok kialakításához, 2. közép- és rövidtávon a területfejlesztési régiók megerősítése, továbbá 3. a regionalizmus, a regionális hálózatépítés és a regionális partnerség támogatása, valamint 4. a kistérségi szint érdemi térség szervezési részvételt biztosító megerősítése. Ehhez mindenekelőtt az alábbi célok támogatása szükséges:

• **Regionális berendezkedés, államszerveződés és érdemi decentralizáció**

A fejlesztéspolitika számára meghatározó fontosságú a regionális önkormányzatok kialakítása és ezzel együtt a regionális közigazgatási reform megvalósítása, hiszen egyedül csak a közvetlenül választott, törvény által szabályozott feladatkörrel és a feladatok megfelelő színvonalon való ellátását biztosító, saját forrással, valamint az ehhez kapcsolódó adókivetési jogkörrel rendelkező regionális önkormányzatok tekinthetők legitim és kellő súlyú partnereknek az ágazatokkal és a központi igazgatási szintekkel szemben.

Az önálló regionális szint megerősítése, a regionális önkormányzatok létrehozása annak lehetőségét jelenti, hogy legyen általános felhatalmazású és hatáskör regionális szereplő, amelyik legitim módon képviseli a régió polgárainak érdekeit, feladata a régió irányítása és fejlesztése, valamint a fejlesztési elképzelések hatékony társadalmasítása, az ágazati fejlesztések területi koordinációjának biztosítása. A régió ebben az értelemben önkormányzati

jogosítványokkal felruházott területi egységgé válik, amely az autonóm fejlesztéspolitika megvalósításához önálló finanszírozási forrásokkal rendelkezik, és ezen keresztül biztosítja a régió fenntartható gazdasági növekedését, fejlesztését, a térszerkezet korszerűsítését, valamint a régióon belül a regionális partnerség és szolidaritás elvének érvényesülését.

• **Regionális fejlesztéspolitika, regionális tervezés és regionális programozás**

A regionális fejlesztéspolitika a régiók számára önálló, önmaguk által irányított és felelős fejlődést tesz lehetővé. Ez a politika a régiók sajátosságaira épít, az egyes fejlődési komponensek, ágazati érdekek helyett az integráltságra és a koordinációra helyezi a hangsúlyt, így az nem a régiók számára kialakított, hanem a régiókban működő politika.

A rész cél megvalósulását az alábbi fejlesztési feladatok szolgálják:

- a régiónkénti önálló regionális operatív programok kialakítása;
- az önálló regionális fejlesztéshez, tervezéshez és programvégrehajtáshoz szükséges jogi, intézményi, szervezeti, pénzügyi, tervezés-módszertani feltételek megteremtése;
- a regionális fejlesztési tervek megalapozásához, az eredményes végrehajthatóságához és a regionális integráció sikeres megvalósulásához a regionális, települési, és kistérségi szint hatékony tervezési, fejlesztési együttműködésének a megteremtése szükséges. Ezek mellett nélkülözhetetlen a regionális tervezési, programozási, fejlesztési és pályázati partnerség biztosítása is;
- a regionális és ágazati érdekek összhangjának megteremtése az ágazati és a regionális politikák, tervek, programok, fejlesztések tervezése és megvalósítása során;
- a területi intézményrendszer fejlesztése során a dekoncentráció helyett a decentralizáció erősítését kell ösztönözni.

• **Regionalizmus**

A tervezés és a fejlesztés regionális partnerségi rendszere mindenképpen erősítendő, akkor is, ha egyelőre nem jönnek létre a regionális önkormányzatok.

A magyar régiók hálózati versenyképességének (regionális hálózati, intézményi és szervezeti versenyképesség) biztosításához meg kell teremteni a hazai régiók hosszú távú regionális hálózati együttműködési kereteit, a regionális partnerség szervezeti kereteit, valamint a regionalizmus, az integráció, a regionális identitás és a regionális kohézió erősítésének alapjait. A régió irányítási testületeinek, hivatali és fejlesztési szervezeteinek, mint hálózati szervező és közvetítő központoknak alapvető rendeltetése az egymással, valamint a régió önkormányzataival és egyéb szereplőivel való kapcsolatok kiépítése. Ez azért is fontos, mert a régió, mint mesterséges képződmény még nem épül igazi hálózatokra, jöllehet ezek kiépültsége a régió erejének igazi záloga.

A regionális hálózati versenyképesség szervezeti, szervezési megalapozása szempontjából a következő elemek fejlesztésének fontossága emelendő ki:

- stratégiai szövetségek;
- köz- és magánszektor partnersége;
- ágazati koordináció;
- a térségi szereplők bevonása és koordinációja;
- a közszektor vállalkozói szerepvállalása;
- a helyi, szakmai és civil szereplők bevonása az aktuális problémák megoldásába;
- a szinergia támogatása, erősítése, regionális és rendszerintegráció;
- a belső erőforrásokra támaszkodó, az önerőre is építő, a perifériákról kiinduló fejlesztési felfogás és az „alulról építkezés” elve;
- szervezeti megújulási képesség;
- a regionális tudat és a regionalizmus erősítése.

A regionális intézmények feladata ezeknek a képességeknek a katalizálása, a különböző fejlesztési források és szereplők integrálása, a hálózatok kiépítésének a segítése.

• ***A kistérségi szint érdemi térség szervezési részvételt biztosító megerősítése***

A kistérség a térségi önszerveződés legfontosabb színtere, ilyen értelemben a szubszidiaritás, a decentralizáció és a helyi partnerség meghatározó szintje. A fejlett nyugati példák igazolják, hogy az érdemi regionális fejlesztés ott a legsikeresebb, ahol a regionális menedzsmentszervezetek alatt – mellett – kistérségi szinten jó infrastruktúrával, hatáskörrel és jövedelemmel ellátott menedzsmentszervezetek, ügynökségek felelnek a kistérségi fejlesztésekért. Az integrált térségfejlesztési programok mentén történő fejlesztési elv fejlesztéspolitikai érvényre juttatásához elengedhetetlen a kistérségi szint szakmai, szervezeti és pénzügyi megerősítése. Jól képzett menedzsment szervezetek nélkül a kistérségi szint alkalmatlan a helyi feladatok irányítására, a közszolgáltatások hatékony megszervezésére és a fejlesztések, valamint integrált fejlesztési programok kialakítására és megvalósítására.

A rész cél megvalósulását az alábbi fejlesztési feladatok szolgálják:

- kistérségi menedzsment szervezetek felállítása és szakmai, szervezeti, infrastrukturális és pénzügyi megerősítése;
- kistérségi integrált fejlesztési programok készítése;
- a közszolgáltatási feladatok kistérségi szint hatékony megszervezése és fejlesztése (többcélú kistérségi közösségi központok létrehozása);
- kistérségi együttműködési kapcsolatok és a belső kohézió, a térségi tudat erősítése.

A decentralizáció érvényesüléséhez fontos, hogy a települések fejlesztési forrásai is bővüljenek, annak érdekében, hogy lokális jelentőségű fejlesztésekhez saját forrásokkal, pályázataikhoz önerővel rendelkezzenek.

Országos területfejlesztési célok 2013-ig.

E részben csak azokat a területfejlesztési célokat részletezzük, melyeket régióink és megyénk szempontjából meghatározóak. A többi célt csak kivonatossan ismertetjük.

A jövőkép és az átfogó célok megvalósulása érdekében - figyelembe véve az OFK stratégiai céljait is – középtávon az ország szempontjából meghatározó területi célok teljesülése

szükséges, melyek az alábbiak:

1. Versenyképes budapesti metropolisz-térség

A főváros és elővárosi gyűrű alkotta budapesti agglomeráció az ország legversenyképesebb területe, legfontosabb kapcsolódási pontja, amely egyedülállóan alkalmas arra, hogy rajta keresztül hazánk egésze bekapcsolódjon az európai, ill. a globális gazdasági, társadalmi, kulturális vérkeringésbe.

Számos funkciójából adódóan nem a hazai térségekkel, hanem más, elsősorban közép-európai, nagyvárosi térségekkel kell versenyeznie. Budapest nemzetközi versenyképessége, és az ország többi régiójával való együttműködésének (kompetencia- és munkamegosztás, elérhetőség, kooperáció, stb. révén) hatékonysága alapvetően befolyásolja az ország egészének, s minden egyes régiójának fejlődési pályáját. Az ország legnépesebb, erős elővárosi térséggel rendelkező agglomerációjában elengedhetetlen az élhető nagyváros és térsége harmonikus együttműködési rendszerének megteremtése.

2. Fejlesztési pólusok és városhálózati kapcsolatrendszer fejlesztése

Annak érdekében, hogy a fejlődés ne korlátozódjon a főváros térségére, oldódjon a Budapest-központú térszerkezet, ezáltal a társadalom és gazdaság hatékonyabb és fenntarthatóbb működése váljon lehetővé, szükség van az ország egészének versenyképessé válását katalizáló pólusokra, melyek egy harmonikus, policentrikus együttműködő városhálózati rendszer szerves elemei.

A fejlesztési pólusok funkciója, hogy a fejlődést közvetítsék, ill. kisugárzó erejükkel fogva generálják régió- és országhatárokat is átlépő hatóterületeik fejlődését, illetve magas szintű kulturális, szolgáltatási és munkahelyi kínálatukkal képesek legyenek régiójuk számára megtartani a legképzettebb munkaerőt is. A fejlesztési pólusok legfontosabb szerepe az innováció megjelenítésében és terjesztésében van.

Ezek alapján a pólus tágabb régióját, hatóterét:

- ellátja olyan speciális szolgáltatásokkal, kulturális kínálattal, stb., amit jelenleg még sok esetben csak a fővárosban érhetnek el a vidéki állampolgárok, cégek, intézmények;
- szervezi gazdasági súlya, döntéshozatali és közigazgatási szerepe, valamint akár lobbijereje révén, tágabb régiójához fűződő sokszínű kapcsolatrendszerén keresztül;
- dinamizálja gazdaságilag, főképp a pólusba települt nagyvállalatok térségben kiépülő beszállítói hálózatain, pozitív „árnyékhatásán” keresztül;
- megtart erőforrásokat, mindenekelőtt a legmagasabban képzett munkaerőt, innovatív vállalkozásokat, amelyek eddig jelentős részben a fővárosba vándoroltak.

A fejlesztési pólusok fejlesztése kettős célkitűzést jelent. Egyrészt maguknak a fejlesztési pólusoknak a térségi – innovációs, gazdasági, kulturális, irányítási, kereskedelmi – funkcióinak fejlesztését, másrészt a kisugárzó hatásuk érvényesülési feltételeinek – elérhetőség, kooperációs kapcsolatok, alközpontok – megerősítését.

A fejlesztési pólusok megerősítésében kiemelten fontos feladat a döntéshozatali, közigazgatási funkcióknak – a decentralizáció folyamatához kapcsolódva – e regionális központokba való telepítése.

A fejlesztési pólus szerepkör szervezőereje és közvetítő képessége az **elérhetőség** biztosításán keresztül valósul meg, a közlekedési hálózatok (autópálya, nagy sebesség vasút, regionális repülőtér) mellett az információs és kommunikációs infrastruktúra, tartalomszolgáltatás (pl. szélessávú, biztonságos Internet, széles körű hozzáférés) is fejlett és sokszínű.

A fenti célok megvalósításához szükség van a fejlesztési pólusok központi funkcióinak megerősítésére is. A nagyobb, esetenként több régióra is kiterjedő komplex központok mellett, tekintettel a hazai speciális térszerkezetre, szükség lehet kisebb, tematikus alközpontok kijelölésére is. Mindezt csak az országos fejlesztéspolitikai célokkal összehangolt és régióik fejlesztésébe integrált beavatkozások valósíthatják meg.

A fejlesztési pólussá válás kritériumai:

- Régióját formáló, határon is átnyúló térszervező erővel rendelkezik
- Magas szintű K+F és innovációs funkciók jelenléte, ezen belül magas tudás-tartalmú gazdasági tevékenységek, széles kínálati palettájú egyetemi képzés jelenléte
- A város fejlődése, fejlesztése tágabb régiójában megfogalmazott fejlődési szükségletekre is választ jelent
- Erős együttműködés tágabb régiójának településeivel, térségeivel
- Méretéből adódó társadalmi, gazdasági (helyi piac) és politikai súly
- Magasabb igényeket is kielégítő kulturális, szolgáltatási kínálat jelenléte, a legmagasabban képzett munkaerőt foglalkoztatni képes munkahelyek nagyszámú jelenléte

Az ország nagyvárosai (Budapest kivételével) jelenleg gyenge gazdasági szervezőerővel bírnak tágabb térségükre, kevésbé vesznek részt régiójuk alakításában, éppen ezért mérsékelten hordoznak pólusszerepet saját térségükben. Fejlesztési pólusokat csak regionális felelősségét szem előtt tartó, régiójával szorosan kooperáló városfejlesztés, gazdasági erőt és innovációt koncentráló piaci folyamatok és az innovációs, kulturális és döntéshozatali funkciókat megerősítő központi kormányzati politika együttes eredményeként egy a várost környezetével integráló organikus fejlődés alakíthat ki, melyet az országhatáron belüli és az azon kívüli nagyobb városok közötti ösztönző verseny és együttműködési készség is motivál.

Hosszú távon a cél, hogy az ország a főváros mellett rendelkezzen néhány komplex fejlesztési pólussal. Jelenleg a fejlesztések középtávú idődimenziójában az ország - lakosságarányosan is meghatározó - jelentős növekedési pólusai: Debrecen, Miskolc, Szeged, **Pécs**, Győr. A Közép-dunántúli Régióban Székesfehérvár és Veszprém funkciómegosztáson alapuló szerves együttműködés révén fejlesztési társközpontokként működnek. Cél továbbá egy, a jelenleginél intenzívebben kooperáló, kiegyensúlyozott városhálózat megteremtése, melyben e pólusok és a nagyobb - **megyei jogú – városok**, mint regionális alközpontok hálózatosan együttműködnek, mely együttműködés különösen a pólusoktól távol eső térségek dinamizálására képes nagyvárosok szerepének megerősítése szempontjából fontos.

Részcélok:

Fontos középtávú cél, hogy az ország legnagyobb városai tudatos törekvéssel, ösztönző versenyben a fent említett pólus kritériumoknak való megfeleléssel alkalmassá váljanak térségüket szervező szerepre, ezért szükséges:

A fejlesztési pólusok megerősítése érdekében:

- A **felsőoktatási intézmények** és a régiók gazdasági szereplői közötti sokrétű kapcsolatok erősítése a kölcsönös előnyök alapján, a munkaerőpiac képzési igényeinek szélesebb kör kielégítése;
- meghatározó és lehetőleg jelentős fejlődési perspektívával rendelkező ágazatokhoz, szakterületekhez kapcsolódó **kutatás-fejlesztési kapacitás** bővítése, tudásközpont szerepük megerősítése, melyen keresztül törekedni kell a K+F területi diverzifikációjának elősegítésére;
- a pénzügyi, üzleti, menedzsment – tanácsadói, továbbá a **közszolgáltatások** színvonalának fejlesztése;
- az **innovációs transzfer intézmények, szervezetek** hálózatának megerősítése;
- **befektetési környezet** javítása, proaktív, a magánszféra forrásait is bevonó településfejlesztési tevékenység ösztönzése

A régiók versenyképességének erősítése szempontjából megkülönböztetett szerepük van a fejlesztési pólusok és a nagyobb városok hálózatos együttműködésének, valamint a városok közti közlekedési útvonalak mentén elhelyezkedő fejlesztési tengelyeknek. A fejlesztési pólusok ezáltal nemcsak a régiók versenyképessége dinamikus erősítésének, hanem egyúttal a hazai városhálózat kiegyensúlyozott fejlődésének is fontos tényezői. A pólusok az ország településhálózatába szervesen illeszkedve, a régióban lévő fejlesztési alközpontokkal alakítsák ki a funkcióik megosztására vonatkozó stratégiáikat és használják ki az együttműködésből származó előnyöket.

A pólusok stratégiáit és a hálózatos együttműködés feladatait a régiók fejlesztési stratégiáiba be kell építeni. A pólusok terveinek kidolgozásához nyújtott kormányzati pénzügyi támogatást olyan szerződésekkel kell biztosítani, melyeket a Regionális Fejlesztési Tanácsok is elfogadnak.

A fejlesztési pólusokat és a velük szoros együttműködő alközpontok régióként;

Nyugat-Dunántúl fejlesztési pólusaként kijelölt Győr elsősorban Nagykanizsa, Sopron, Szombathely és Zalaegerszeg alközpontokkal alakítja ki a munkamegosztást.

Közép-Dunántúl városhálózatának sajátos helyzetéből következően Székesfehérvár és Veszprém fejlesztési társközpontokként, Dunaújváros és Tatabánya alközpontok bevonásával szervezik meg a pólus szerepből adódó feladataikat.

Észak- Magyarországon Miskolc Egerrel és Salgótarjánnal, Észak-Alföldön Debrecen Nyíregyházával és Szolnokkal, Dél-Alföldön Szeged Békéscsabával, Hódmezővásárhellyel és Kecskeméttel együttműködve tölti be a pólus funkciókat.

A Dél-Dunántúlon Pécs, mint pólus Kaposvárral és Szekszárdal, mint alközpontokkal működik együtt.

A főváros esetében különösen fontos, hogy a fejlesztési tervek az agglomerációs övezet fejlesztésére vonatkozó elgondolásokkal és a régió stratégiájával együtt kerüljenek kidolgozásra.

A nevesített városokon túl a pólusok szükség szerint a régió más városaival és a határokon túli nagyvárosokkal is szoros együttműködést alakítsanak ki a régió versenyképességének javítása érdekében.

A fejlesztési pólusok fenntarthatósága érdekében:

– **kulturális szerepkör megerősítése**, a magasan képzett munkaerő számára nemzetközi tekintetben is vonzó lakó- és rekreációs környezet kialakítása, komplex kulturális kínálat kialakításával és regionális, országos, nemzetközi rendezvények szervezésével.

– **közlekedési kapcsolatok modernizációja**, a közlekedési szennyezéseket csökkentő beruházások létesítése, forgalomcsillapító intézkedések bevezetése, tehermentesítő utak építése, környezetbarát tömegközlekedés fejlesztése.

– az erősödő szuburbanizációs folyamatokból adódó társadalmi problémák kezelése (agglomerációs feszültségek), a fejlesztési pólusok társadalmilag, illetve fizikailag erodálódó, illetve funkcióvesztett belvárosi, átmeneti, lakótelepi területeinek **revitalizálása** (barnamezők rehabilitációja, városi slumosodás megakadályozása, stb.).

– a fokozott **környezeti terhelés ártalmainak csökkentése**, a levegő-, és zajszennyezés, a hulladék- és szennyvízkezelés problémáinak megoldása, az összehangolt zöldfelületi rendszer megteremtése, a városok körüli zöldgyűrűk létrehozásával, illetve fenntartásával, az agglomerálódó térségekben a környező településekkel együttműködve.

Kooperáló térségi városhálózatok

Fontos, középtávon is érvényesítendő célkitűzés a **térségi városhálózati kapcsolatok** fővárostól nem függő hálózatainak intenzifikálása. Ennek érdekében cél:

– az **alközpontok és tengelyek harmonikus rendszere** kialakulásának ösztönzése, hogy a fejlődés dinamikáját a pólusok hatékonyan tudják térségük felé közvetíteni;

– a **központok és alközpontok régió belüli elérhetőségének** javítása a közúti és tömegközlekedési viszonyok fejlesztésével;

– a **központok és alközpontok régió kívüli elérhetőségének** biztosítása;

Biztosítani kell a többi fejlesztési pólus, a főváros és a szomszédos országok hasonló központjainak magas színvonalú elérhetőségét is (autópálya, nagy sebesség vasút, gyorsforgalmi utak, indokolt forgalom esetén regionális repülőtér), valamint a nemzetközi magisztrális hálózati rendszerekbe való integrációt.

– a **piac**, különösen a munkaerőpiac **térségi kiszélesítése érdekében** a regionális és specializált központok körzetén belül a **napi munkába járást lehetővé tevő közlekedési kapcsolatok fejlesztése**;

– **magas szintű és színvonalú virtuális hozzáférés** megteremtése a modern információs és kommunikációs infrastruktúra (pl. biztonságos, szélessávú Internet; széles körű hozzáférés) alkalmazásával az fejlesztési pólusokban, pólus szerepet betöltő városegyüttes(ek)ben és a specializált központokban.

3. Külső, és belső, perifériák, elmaradott térségek felzárkóztatása

Távlatilag a perifériáknak, tartósan elmaradott területeknek is esélyt kell kapniuk, hogy hatékony, előremutató módon kapcsolódhassanak az ország gazdasági-társadalmi vérkeringésébe, ennek jelenlegi hiányát az országos területi rendszer is megsínyli. Felzárkóztatásuk az eddiginél koncentráltabb, a helyi adottságokhoz és a külső feltételek teremtette lehetőségekhez jobban illeszkedő, valamennyi érintett szakpolitikát átható, koordinált fejlesztéspolitikai erőfeszítést igényel.

Az elsősorban az északkeleti, délnyugati országrészben koncentrálódó, tartósan elmaradott térségek (pl. Cserehát, Ormánság) válsága a különösen gyenge elérhetőség mellett a környezetüket ellátni képes érdemi térségi központok hiányából, a népesség kedvezőtlen kor-, ill. képzettségi összetételéből és rossz gazdasági szerkezetéből, valamint az erőforrások szűkösségéből (tőkehiány, képzett munkaerő elvándorlása) adódik. E térségek társadalmi-gazdasági-fizikai erodálódásnak indulnak, ami vidékies slumok kialakulásával fenyeget, melyek a munkaerőpiacról és a városokból kiszorult rétegek gyűjtőhelyeivé válnak, népességük térbeli elkülönülése a munkaerőpiacra való visszatérést nagyban gátolja. A főként inaktív, eltartott népességgel rendelkező településekben sokszor nem az öregedés, illetve elnéptelenedés jelent veszélyt, sokkal inkább a szegregáció, illetve a magas termékenység, ami az alacsony iskolázottságú fiatalok magas arányával a szegénység újratermelődéhez vezethet. A kedvezőtlen szociális és gazdasági helyzetből adódóan a lakosság elhanyagolja, sőt gyakran kényszerűen feléli az épített, a természeti környezeti és kulturális értékeket.

Alapvető célkitűzés, hogy a külső és belső perifériális, ill. tartósan elmaradott térségek koncentrált kormányzati és regionális támogatással, adottságaikhoz és lehetőségeikhez igazított **egyedi stratégiáik** mentén lemaradásukat csökkentsék, gazdaságilag és társadalmilag megújuljanak.

Az ország hagyományosan legelmaradottabb perifériális térségei főként a Dél-Dunántúl déli területei, az északkeleti országrész kistérségei, valamint az ország belső perifériái. Ezen térségek alapvetően a vidékies (rurális) térségek kategóriájába esnek, hiszen az országos

átlagnál jóval alacsonyabb a népsűrűségük, illetve magasabb az agrárgazdaságban foglalkoztatottak aránya. Felzárkózásuk feltétele, hogy e térségek – harmóniában a környezettel – **megtartsák erőforrásaikat**, mindenekelőtt népességüket, azon belül is elsősorban a képzettebb rétegeket, illetve fejlődésükhöz **új erőforrásokat** (pl. beruházások, üdülési funkciók) **tudjanak mozgósítani**. Ugyanakkor vannak krónikus válsággal sújtott urbanizált térségek is (pl. Salgótarján, Ózd térsége), melyek felzárkóztatása térségszervező funkciójuk miatt is fontos. A fejlesztéseknek az életképes gazdasági, társadalmi elemeket kell megerősíteniük ill. kialakítaniuk, vagyis a felzárkóztatás során is a relatív versenyképesség javítása a cél.

A helyi fejlesztési kitörési pontokat, fejlesztési elképzeléseket a **helyi környezeti és kulturális értékekre** építve kell meghatározni, kialakítani, elkerülve az értékek felélését, illetve elhanyagolását. A falvak egy része gazdag építészeti, kulturális és természeti örökséggel rendelkezik, amelyeknek a megóvása mellett a turisztikai piacon történő megfelelő hasznosítása lehetőséget jelenthet az inaktív települések dinamizálására. A természeti és épített örökség közmunkaprogramokban történő felújítása lehetőséget teremthet a leszakadó falvak népességének munkaerőpiacra történő visszavezetésére és a felújított örökség értékeinek hasznosítására. A leghátrányosabb helyzet vidékies slumokban különös veszélyt jelent az épített örökség fizikai erodálódása, az épületállomány fokozatos romlása, illetve a szegénység magas foka miatt megélhetési okokból elkövetett természeti környezetrombolás. Ezért az elmaradott térségek településszerkezeti adottságait figyelembe véve az alábbiak biztosítása szükséges:

Részcélok:

– a lakosság, különös tekintettel a képzett csoportok helyben tartása érdekében **foglalkoztatás bővítése** a táji, természeti adottságokra építve és fenntarthatóan használva ösztönözni kell helyben, illetve a térség-központokban a munkahelyek teremtését, a kis- és középvállalkozások fejlesztését, új vállalkozások indítását, a távmunka fokozott ösztönzését valamint a lakosság képzettségi szintjének, alkalmazkodóképességének javítását, a képességek fejlesztését;

– az elmaradott térségekben minden településen biztosítani kell a megfelelő életkörülmények **infrastrukturális feltételeit** (ivóvíz, szennyvíz, villany, szilárd burkolatú út, gáz, vagy valamely energiapótló megoldás), a **közzolgáltatások megfelelő, elérhetőségét a településszerkezeti adottságokat és a szükségleteket** figyelembe véve, szem előtt tartva a kistelepülések működőképességének és lakoságmegtartó erejének növelését;

– a **térségi központokban** a környező települések lakói által igénybe vett szolgáltatások szükséglet szerinti **bővítése és minőségének fejlesztése**;

– a város és vidéke kapcsolat erősítése érdekében a **térségi központok elérhetőségének javítása** (megfelelő minőség és biztonságú közutak és a napi munkába járást lehetővé tevő tömegközlekedés biztosítása);

– **életerős, érdekérvényesítésre képes helyi-térségi közösségek megteremtése**, a sajátos helyzetű társadalmi csoportok helyzetének, így sok esetben a társadalmi konfliktusoknak a

programszerű kezelése; szorgalmazva e térségek természeti, táji értékeinek védelmét, a környezeti állapot megőrzését, ill. javítását;

– a társadalmi problémák kezelése kapcsán az **egészséges életmód széles körben való elterjesztése, az egészségügyi és szociális szolgáltatások minőségének és elérhetőségének javítása, valamint a tartós munkanélküliségből következő, foglalkoztatási, mentális problémák kezelése és közösségszervezési akciókkal, hatékony szociálpolitikai háttér megteremtésével, a társadalmi tőke növelése.**

4. Országos jelentőségű integrált fejlesztési térségek és tématerületek

E helyütt részletesen csak a Duna-mente térséget, a termálvízkinccs integrált térségi hasznosítását és a megújuló energiaforrások részarányának növelését előirányzó célrendszert mutatjuk be.

a) A Balaton-térség tartós versenyképességének megteremtése a fenntartható térségi rendszer kialakításával

b) A Tisza-térség fenntartható felzárkóztatása

c) A Duna-mente fenntartható fejlesztése

A Duna Európa egyik legjelentősebb vízi útja, egyben a VII. transz-európai közlekedési folyosó. A magyarországi Duna szakasz és közvetlen környezete megóvása, rehabilitációja, adottságainak és értékeinek jobb hasznosítása hozzájárul a Duna-menti települések biztonságos és fenntartható fejlődéséhez, valamint a kelet-közép-európai integrációhoz.

A Duna-mente fenntartható fejlesztése az európai jelentőségű ökológiai, közlekedési tengely integrált programokkal történő hasznosítását jelenti, amelyben kitüntetett szerep jut a komplex tájgazdálkodási, környezet- és természetvédelmi, területfejlesztési és vidékfejlesztési beavatkozásoknak. A fejlesztések alapjaként és a biztonságos működtetés érdekében – az EU Víz Keret Irányelvének megfelelően – biztosítani kell a jó ökológiai állapot fenntartása érdekében a folyam és mellékágai rehabilitációját, a térség természeti területeinek, tájainak, természeti értékeinek, Natura 2000 területeinek és biodiverzitásának megőrzését, és javítani szükséges a vízkészlet-gazdálkodási és árvízvédelmi rendszerek hatékonyságát. Az ökológiai szempontokkal összhangban lehetővé kell tenni a tájhoz alkalmazkodó, tájba illő terület- és vidékfejlesztést, javítani kell a folyami hajózás feltételeit. Ennek érdekében a következő célok elérése kívánatos:

– a VII. transz-európai közlekedési folyosó részeként az európai követelményeknek **megfelelő hajóúttal biztosítása, a környezetkímélő közlekedési formák és fenntartható, a Duna mente térségei közötti kapcsolatokat javító közlekedési és logisztikai rendszerek kialakítása;**

- a **tájhoz alkalmazkodó területfejlesztési, tájgazdálkodási programok indításával** a Duna által meghatározott táji rendszer működőképességének biztosítása és az ökológiai kritériumoknak megfelelő fenntartható társadalmi, gazdasági fejlődés feltételeinek megteremtése;
- a Duna és környezete által kínált természeti és kulturális erőforrásoknak a **fenntarthatóság elveire épülő hasznosítása** a mezőgazdasági, halászati, erdő- és vadgazdálkodási, ökoturisztikai- és infrastruktúra-fejlesztéseknek összehangolásával;
- a **Duna teljes magyarországi szakaszának, kapcsolódó mellékágainak** a Víz Keret Irányelvnek megfelelő **rehabilitációja**, a Duna fő-és mellékágai közötti élő kapcsolat biztosítása, a vízi környezet fenntartása, védelme és javítása;
- a Duna-mente **természeti területeinek, tájainak, természeti és kulturális értékeinek, Natura 2000 területeinek a megőrzése, fenntartása** a természet önszabályozó működéséhez közelítő állapotok kialakítása, a biodiverzitás megőrzése;
- a **vízszennyezés és a vízkárok megelőzése és felszámolása**;
- az **árvízvédelem és vízkészlet-gazdálkodási rendszerek kiépítése**, megerősítése, és ezek összehangolása az ökológiai célokkal és a hajózhatósági feladatokkal;
- az EU Transz-Európai Hálózat fejlesztési koncepciója Duna rendezésre vonatkozó előirányzatai alapján a **hazai Duna rendezési koncepció kialakítása**. A dunai államok közötti együttműködésen alapuló **vízgyűjtő tervek elkészítése** 2008-2009-re;
- a **Dunai Információs és Segélyhívó Rendszer (DISR) továbbfejlesztése**.

d) A termálvízkinccs integrált térségi hasznosítása

*A magyarországi gyógy-, termálvagyon stratégiaileg és szakmailag megalapozott komparatív előnyökre építő integrált térségi hasznosításához kedvező feltételeket kínál, hogy Magyarország – mint "európai gyógy- és termálvíz nagyhatalom" – a **világ ötödik legnagyobb és legértékesebb termálvíz-készletével** és rendkívül kedvező geotermikus adottságokkal rendelkezik.*

A magyarországi felszínalatti vizek és ezen belül is kiemelten a magyarországi termálvízkinccs védelme, megőrzése ill. fenntartható és integrált térségi hasznosítása a területfejlesztési politika országosan kiemelt célja és kiemelt területfejlesztési feladata. A hazai termálvízkinccs nemzetgazdasági szempontból kiemelt fejlesztést igénylő és integrált térségi hasznosítását szolgáló területei a következők:

- A termál- és gyógyturisztikai helyszínek (kiemelten a nemzetközi, országos és regionális jelentőségűek) **integrált, térségileg összehangolt és innovatív turisztikai fejlesztése minőségi stratégiák és a kínálat differenciálása** alapján (összetéveszthetetlen kínálati profil megteremtése, célcsoport-orientáció, önálló egyedi arculat, márkaképzés, szabadidős kínálat fejlesztése).

Ennek során szükséges teendők: gyógydesztinációk integrált turizmusfejlesztési programjainak és kiemelt projektjeinek a támogatása; tematikus gyógyfürdők fejlesztése; gyógy- és termálfürdők felújítása, valamint szolgáltatásainak komplex fejlesztése; feltárt, de még nem hasznosított termálvízkins egészség- és gyógyturisztikai hasznosításának elősegítése; térségi turisztikai hálózatok létrejöttének támogatása; térségileg összehangolt marketing, értékesítési és információs tevékenységek fejlesztése; térségileg összehangolt humánerőforrás fejlesztési programok támogatása.

– A hazai **geotermikus vagyonnak, mint megújuló erőforrásnak a komplex és integrált térségi hasznosítását** szolgáló kutatások, innovációk és technológiai fejlesztések, valamint a termálvíz felhasználását lehetővé tevő komplex hasznosítási –szolgáltatási rendszerek – környezetvédelmi szempontokat figyelembe vevő – térségi kiépítését (pl. geotermikus erőművek építése) biztosító, ösztönző fejlesztési programok és kísérleti projektek támogatása.

– A hazai termálvagyon komplex (gazdasági-ipari, kommunális és rekreációs-gyógyászati célú) hasznosítását szolgáló ipari, szolgáltatási, termékfejlesztési és kutatási vertikumok, valamint hálózatok létrejöttének a támogatása.

e) A megújuló energiaforrások részarányának növelése

Magyarország energiagazdálkodásában a jelenleginél sokkal nagyobb arányt tölthetnek be a megújuló energiaforrások, ha tudatosan kihasználjuk az ezzel kapcsolatos lehetőségeinket. Ez összhangban van az Európai Unióban érvényesülő tendenciákkal, és gazdaságunk energiatakarékossági törekvéseivel is.

A megújuló energiavagyon nemzetgazdasági szempontból kiemelt fejlesztést igénylő és integrált térségi hasznosítást szolgáló területei a következők:

– az energetikailag felhasználható mezőgazdasági termékek előállítása és a mezőgazdasági hulladékok hasznosítása mind közvetlen mind közvetett módon (például : bioetanol, biodízel);

– az egyéb megújuló, alternatív energiaforrások alkalmazásának elősegítése a helyi, kistérségi ellátás érdekében.

A megújuló energiaforrások kihasználása alapvetően helyi, kistérségi feladat, de a vonatkozó szabályozások, ösztönző mechanizmusok, módszertani anyagok kidolgozása szükségessé teszi a regionális és központi területi koordinációt és a folyamatos kormányzati segítséget.

5. Határ menti területek együttműködésének erősítése

Magyarország határ menti térségei – az észak-nyugati országrész kivételével – többnyire az ország elmaradott, alacsony társadalmi-gazdasági státuszú területei. Ezeknek a perifériális helyzetben lévő térségeknek sajátos elhelyezkedésük, az átértékelődő szerepű országhatár jelenléte kitörési pont lehet, amennyiben ennek lehetőségeit, mint erőforrást ki tudják

használni. Átértékelődnek a lehetőségek az ország ún. uniós határai, illetve a többi határszakasz mentén is.

Uniós csatlakozásunkat követően különösen felértékelődött a határ menti kapcsolatok jelentősége. Hazánknak a jövőben az EU új szomszédsági politikájával összhangban vezet koordinációs, szervező, információs szerepet kell játszania az egész Kárpát-medence fejlődésében, a határ menti, határon átnyúló interregionális és transzregionális együttműködések tervezésében, szervezésében és végrehajtásában. Ezek az együttműködések megteremthetik a Kárpát-medencében korábban természetes egységet képező régiók, vonzaskörzetek újraéledését, lehetővé teszik az adott területeknek, településeknek gyorsabb ütemű felemelkedését. Fontos, hogy ezek az együttműködések ne csak formálisan alakuljanak, hanem valós határokon átnyúló intézményi, vállalati, infrastruktúrafejlesztési, munkaerőpiaci együttműködések tartalmazzanak, melyeknek célja, hogy integrált határ menti térségek jöjjenek létre országszerte.

Az alapvető cél, hogy a felértékelődő határmentiségből, a határ szerepének megváltozásából adódó előnyöket – úgy, mint hídszerep, fejlesztési többletforrások, nemzetköziségből adódó lokális szinergiák, gazdasági-kereskedelmi lehetőségek – a térségek a megújulás erőforrásoként kamatoztatva tudják fejlődésük motorjává formálni.

6. Rurális (vidéki) térségek területileg integrált fejlesztési prioritásai

A rurális (vidéki) térségek fejlesztésében a területfejlesztési politikai fejlesztések kiemelt jelentőséggel bírnak, tekintettel a vidéki adottságok és problémák markáns területi jellegére. A területfejlesztési politikai fejlesztések közül is kiemelkedik a kifejezetten e térségekre irányuló vidékfejlesztés jelentősége, de természetesen e térségek fejlesztései során szerepet kap a területfejlesztési politika többi pillére is, sőt néhányuk szintén meghatározó jelleggel bír. Ezért a vidéki térségekre irányuló fejlesztések több OTK célban is megjelennek.

A jelen területi cél azonban kifejezetten a vidéki térségekkel foglalkozik, és – elsősorban, de nem kizárólagosan – ezek fejlesztésével kapcsolatos vidékfejlesztési jellegű célokat és beavatkozásokat fogalmaz meg. A célkitűzés szolgálni kívánja a fejlesztések agrárágazatokon túlmutató integráltságának és területi szemléletének fokozását, melyet a változó társadalmi gazdasági- környezeti igények és az ezekre épülő nemzetközi és hazai szakmai és politikai tendenciák indokolnak. Ezért e célkitűzés:

- újabb területi szempontokat vezet be a vidéki térségek lehatárolásába,
- a vidéki térségek fejlesztésének horizontális céljait fogalmazza meg, és
- a vidéki térségeken belül is területi szemlélet orientációt ad a fejlesztéseknek.

A vidéki térségek lehatárolása

A térségi lehatárolás biztosítja a vidéki térségeket érintő különböző fejlesztéspolitikai beavatkozások területi összehangolását és a koncentráció elvének területi érvényesítését. A lehatárolás ezáltal orientálja a hazai vidéki térségek számára kiemelkedően fontos uniós

források felhasználását és más fejlesztéspolitikai (elsősorban területfejlesztési politikai) beavatkozásokat is.

A hazai természeti és településszerkezeti sajátosságok és a lehatárolási módszerek miatt az eddig alkalmazott vidékies térség lehatárolások az ország területének *szinte egészét* felölelik, és a vidékfejlesztési programok területi dimenziója gyenge. Az ország európai szintű összehasonlításban is kiemelkedően vidékies, így e térségeink kiterjedtsége indokolt. Ugyanakkor a vidékies térségek célirányosabb, a helyi szükségletekhez és adottságokhoz jobban igazodó fejlesztése érdekében célszerű e térségi lehatárolásba és differenciálásba új területi szempontokat bevezetni, a vidékfejlesztésnek területfejlesztési politikai koordinációt adni.

- A jelenlegi térségi alapú lehatárolások területileg gyengén koncentráltak, és *túlzottan heterogén* társadalmi-gazdasági-környezeti adottságú térségeket fűznek egybe.
- A *homogénebb* települési szint lehatárolás a területi tervezés számára kedvezőtlen, mert a statisztikák ellenére a vidékies adottságok és problémák településhatároktól függetlenek, és a fejlesztésben a *város-vidék viszonylatnak* is meg kell jelennie.
- A térségi lehatárolás célszeren kistérségi alapú, ahol beazonosítandók a város-vidék viszonytól független fejlesztési irányokkal rendelkező urbanizált központok.
- Továbbra is célszerű a nemzetközi és hazai gyakorlat könnyen kezelhető, népsűrűségre és népességszámra épülő lehatárolásaiból kiindulni. Ugyanakkor figyelembe kell venni a mezőgazdasági, erdészeti és a természeti területek arányát a földhasználatban, valamint a munkaerő-piaci trendeket (mező- és erdőgazdaságban foglalkoztatottak arányának változása) is.
- A vidékies térségek lehatárolásának újragondolása során a 2007-2013-as időszak formálódó európai uniós vidékfejlesztési politikájának vonatkozó iránymutatását is figyelembe kell venni.

A fenti szempontok alapján az OTK lehatárolása *három vidékies kistérség-kategóriát* különböztet meg a térség népsűrűsége és a népességszámmal meghatározott urbanizált települések előfordulása alapján:

1. Urbanizált kistérségek:

Bennük a vidékies tér néhány, urbanizációval még nem érintett zárványszerű vagy a környező vidékies kistérségekkel szomszédos településre korlátozódik. Így fejlesztési stratégiáinkban a vidékfejlesztés kiegészítő jellegű, nem minden esetben jelenik meg. Sok vidékies településük agglomerációs folyamatokkal érintett, ahol vidékies értékeket, erőforrásokat őrző és a helyi közösségeket revitalizáló beavatkozások szükségesek (nem feltétlen a vidékfejlesztés eszközeire támaszkodva).

2. Urbanizált területekkel rendelkező, vidékies kistérségek:

E kistérségek fejlesztési stratégiáiban jelen van a vidékfejlesztés. Ugyanakkor urbanizált központjaik nem minden fejlesztési irányba áll közvetlen kapcsolatban a kistérség vidékies

tereinek fejlődésével vagy a térséghatárokon túlmutató funkciókra irányul (pl. városrész rehabilitáció, részvétel nemzetközi hálózati együttműködésekben). E kistérségek vidékfejlesztése elsősorban a kistérségek vidékies tereire irányul, illetve támogatja azon, szükségszerűen a központban megvalósuló fejlesztéseket is, melyek hatásai többnyire a vidékies kistérségi településeken érvényesülnek (pl. város-vidék kapcsolatok, az elérhetőség fejlesztése, térségi gazdasági-foglalkoztatási hálózatok és vidékies térségekre irányuló innováció-transzfer, közszolgáltatás-szervezés). Ezért a központok városfejlesztési elképzeléseinek harmonizálni kell az őket körülölelő vidékies térség arculatával, fejlesztéseivel, a központoknak felelősséget kell vállalniuk vidékük iránt. Az urbanizált központ körül itt is megjelenhet agglomerálódó vidékies település, településrész, tanyavilág.

3. Jellemzően vidékies kistérségek:

A vidékfejlesztés itt a kistérség egészére irányulhat, mint a kistérségi fejlesztési stratégiák meghatározó eleme. E homogéneen vidéki kistérségek fejlesztése során mindig a kistérségben kell gondolkodni (pl. elérhetőség, közszolgáltatás-szervezés, térségi turisztikai fejlesztések, egységes táji karakter falumegújítási programok), a települések elosztott térségi forrásokra támaszkodó elszigetelt fejlesztései nem célravezetők. Urbanizált központoktól távoli fekvésük miatt a térségek külső kapcsolatainak, elérhetőségének fejlesztése hangsúlyos.

A vidékies térségek fejlesztésének horizontális céljai

A területfejlesztési politikailag koordinált vidékfejlesztési célokban meg kell, jelenjenek olyan törekvések, melyek a vidékies térségeket általában jellemző problémák felszámolására irányulnak, illetve a fejlesztések végrehajtásának speciális vidékies térségekben érvényesítendő módjait ösztönzik. Ahogy az adottságok minden térségben, térségtípusban más jellegűek, úgy a megoldások, a horizontális célok is természetesen térség-specifikus adaptációt igényelnek:

- A fejlesztések alapuljanak **helyi, területi alapú, széleskörű partnerségből építkező kezdeményezéseken**. Ezért az ezeket generáló, a helyi identitás, a hagyományok és az értékek megőrzésére, tudatosítására, felélesztésére irányuló humánerőforrás-fejlesztés és közösségszervezés a beavatkozások hangsúlyos eleme.
- A fejlesztéseknek foglalkozniuk kell **a közszolgáltatások komplex szervezésével**, valamint a helyi önszerveződés feltételeit nyújtó **közösségi terek** megteremtésével.
- A vidékies térségek felértékelődő belső adottságait (a természeti területek és az emberi tevékenységgel kevésbé terhelt környezet magas aránya, kevésbé szennyezett környezeti elemek, alacsony népsűrűség és beépítettség, hagyományok, stb.) tudatosítani kell a társadalomban, a helyi közösségekben.
- A vidékies kistérségek adottságaihoz és problémáihoz igazodó hatékony fejlesztéséhez **helyben koordinált vidék-, terület- és agrárfejlesztési menedzsment-központokra** van szükség.
- A vidékies térségekben is jelen kell lennie az **innováció-transzfer, vállalkozásfejlesztés támogatására képes humán és infrastrukturális bázisnak**.

- A fejlesztések hangsúlyos eleme a szociális, gazdasági, egészségügyi problémákkal küzdő, **hátrányos helyzetű társadalmi csoportok vidékies szegregációinak oldása**, egyúttal életkörülményeik javítása.
- A fejlesztéseknek törekedni kell a **foglalkoztatottság növelésére**, mely törekvéseknek része az értelmiségi és képzett munkaerő helyben tartása is.
- A **város-vidék kapcsolatoknak**, különösen a vidékies térségek **elérhetőségének** nagy szerepet kell kapniuk a fejlesztésekben (ez a közlekedési infrastruktúrán túl a közösségi közlekedésszervezés helyi megoldásait is érinti).
- A fejlesztéseknek **fenntartható rendszerek kialakulásához** kell hozzájárulniuk, a helyi társadalmi- gazdasági- környezeti erőforrások minél hatékonyabb és értékmegőrző használatára kell épülniük, a jövedelmeket a térségben kell tartaniuk, helyi anyag- és energiagazdálkodási rendszerek kialakítását kell elősegíteniük.
- A fejlesztéseknek minél nagyobb mértékben **egyedieknek** kell lenniük, mely egyediséget a helyi adottságokra épített stratégiák biztosítják.
- Friss, **innovatív**, alternatív elemeket tartalmazó **fejlesztési gondolatokat** és modernizáció területén (pl. informatikai infrastruktúra és tartalomszolgáltatás) és a hagyományos gazdasági tevékenységek (pl. agrárgazdálkodás, turizmus) újszerű helyi ötleteinek kivitelezésében.
- A fejlesztéseket építeni kell a versenyképességhez hatékonyabban hozzájáruló **kitörési pontokra** is, a különböző hiányosságok leküzdésén túlmutatóan.
- A hagyományos, primer termelő szektor által dominált **funkciók színesítése**, sőt sok esetben átgondolt **funkcióváltás** szükséges (pl. lakó-, üdülőhelyi, turisztikai).
- A több szektorra kiterjedő fejlesztéseket egymással **integráltan** kell kialakítani.

Sajátos adottságú vidékies térségtípusok fejlesztési prioritásai

Ez a területi cél nem direkt területfejlesztési beavatkozások kijelölésére irányul, hanem elsősorban orientációt jelent, és ajánlásokat fogalmaz meg a regionális, kistérségi tervezés és a konkrét fejlesztési programok számára. Az alacsony népsűrűség vidékies területek térségenként eltérő helyi adottságokra épülő diverzifikált fejlődése kiemelt területfejlesztési célkitűzés. A szubszidiaritás elve alapján a konkrét **térségfejlődési irányok meghatározása a régiók, kistérségek és egyéb térségi közösségek kompetenciája**. Az OTK olyan fejlesztési prioritások meghatározásával segíti e szintek tervezését, melyek jellegzetes, területi dimenziókkal bíró vidékies adottságok hasznosítására ill. szintén területi jelleg vidékies problémák feloldására irányulnak.

Így az OTK e célja a vidékies térségek nagy, korántsem homogén területén belül fókuszál a sajátos adottságok vagy problémák típusokba rendezett térségeire. Az egyes prioritások érvényesítését szolgáló részcélok és konkrétabb beavatkozási területek elsősorban bizonyos vidékfejlesztési célok és beavatkozások szerepének hangsúlyozására, valamint egyéb területfejlesztési politikai eszközök (pl. terület- és településfejlesztés, területrendezés, területileg integrált ágazati fejlesztések) igénybevitelére épülnek.

Az ajánlott prioritások **kisebb terület egységekben** (kistérségekben, mikrotérségekben, térség határoktól független településcsoportokban vagy településeken) érvényesíthetők. Ezek területileg is egymást átfedő földrajzi egységek, melyek – az OTK többi területi céljától eltérően – kevésbé a hazai nagyszerkezeti erővonalak mentén, mint inkább a helyi adottságokhoz igazodóan jelennek meg. A regionális, valamint a kistérségi szint területfejlesztési programozás, valamint a vidékfejlesztési programozás és kezdeményezések során nevesíthetők e prioritások konkrét terét adó térségek (kis- és mikrotérségek, városkörnyékek, tájak településcsoportjai, egyes települések).

Az alábbiak tartalmazzák a vidékies térségek fejlesztésének prioritásait térségtípusonként, valamint a prioritások érvényesítését szolgáló részcélokat és beavatkozásokat (az egyszerűség kedvéért e két utóbbi kategória nem különül el, a részcélokat általában az elérésüket szolgáló beavatkozások illusztrálják):

a) A természeti táji és kulturális táji értékekben gazdag területek fenntartható fejlesztése

A természeti, genetikai, kulturális erőforrások, a rekreációs potenciál, vagy akár az identitási, arculati elemek tekintetében az ország minden régiójának lényeges erőforrásai a táji értékek által meghatározott helyi energiák. A táji értékeket hordozó területek, települések értékeinek fennmaradása gyakran elszigeteltségük, stagnálásuk eredménye. Megújulásukat leginkább elfeledett, háttérbe szorított, feltáratlan vagy alacsony hatékonysággal hasznosított értékeik segíthetik. Ezek tudatos, kezdeményezéseken alapuló használatát kell erősíteni, ez a nagyobb térség, régió érdeke is.

b) Tanyás térségek revitalizálása

Az európai szinten kultúrtörténeti jelentőséggel bíró tanyás településrendszer és gazdálkodási forma a magyar nemzeti örökség fontos részét képező sajátos szerkezeti struktúra, melynek fennmaradása, revitalizációja, fejlesztése nemzeti érdek. A tanyás térségek fontos értéke, hogy potenciálisan alkalmasak a fenntartható fejlődés, az integrált, komplex vidékfejlesztés és a multifunkcionális mezőgazdaság Európában kialakult fejlesztési modelljének megvalósítására.

c) A Duna-Tisza közti Homokhátság teljes területén a népesség helyben tartása, a természet degradációs folyamatainak megállítása a helyi adottságokhoz illeszkedő mezőgazdasági termelés biztonságának vízgazdálkodási, tározási, infrastrukturális intézkedésekkel történő megőrzésével, a ritkán lakott agrártérségek, tanvasi gazdaságok fejlesztésével, a szükséges agrárszerkezet váltással, valamint a hátság kedvezőtlen vízgazdálkodásának helyreállításával

d) Értékmegőrzés, funkcióváltás és esélyegyenlőség az aprófalvas térségekben

Magyarország aprófalvas térségei jellegzetes területi karakterűek, főként egyes hegy- és dombvidékeinken fordulnak elő. E térségek aprófalvainak különösen sérülékeny közösségeinek, valamint épített és természeti környezeti értékeik megóvása, megfontolt alakítása országos érdek. Így kerülhető el, hogy problémáik ne, csak értékeik és lehetőségeik sugározzanak ki a szomszédos területekre és bennfoglaló térségeikre, tájakra; ne

hátráltassák más területek fejlődését, de ne lehessenek célterületei nagyobb települések társadalmi-gazdasági „problémaexportjának” se.

e) Nemzeti kisebbségek értékeinek megjelenítése az általuk lakott vidékies térségek fejlesztésében

A magyar állam kiemelt feladata, a kisebbségek kultúrájának, identitásának megőrzése, a gazdasági, társadalmi fejlődésük, továbbá térségi és nemzeti integrációjuk hazai és határon átnyúló támogatásának az előmozdítása. A határozott területi karakterrel bíró nemzetiségi településterület társadalmi-gazdasági fejlődésének térségi, településszintű támogatása, továbbá sajátos kultúrájának felkarolása a gyökereivel tudatában lévő, kulturálisan érzékeny, nyitott és toleráns magyar társadalom megvalósulását és a területileg kiegyenlített, versenyképes területi fejlődést szolgálja.

f) Magas arányú cigány népességgel rendelkező térségek

A magas arányban cigány népességgel rendelkező területek segítése sajátos megoldásokat kíván. A cigány népesség számának pontos meghatározásával kapcsolatos módszertani problémák ellenére kétségtelül megállapítható, hogy e nemzetiségi csoport megjelenése az országban területileg koncentrált, hagyományosan Északkelet-Magyarországon, illetve a Dél-Dunántúlon. A rendszerváltozást követően felerősödött a cigányság térbeli koncentrációja és vidékies slumokba kényszerülése, mivel jelentős része elsőként szorult ki a korábbi ipari központok munkaerőpiacáról és a magas megélhetési költségek miatt a városokból. A leszakadó falvakból a magasabb státuszú, képzetesebb cigány és nem cigány rétegek elvándoroltak, helyükre sokszor a városokból kiszorult rétegek költöztek be. A cigány népesség arányának növekedése felerősítette a nem cigány népesség elköltözését a leszakadó falvakból, így ezekben a falvakban a népességcsere, az etnikai szegregáció felgyorsult. A jelenség gyakran egymás mellett lévő falvakat, egész térségeket veszélyeztet, különösen erősítve az etnikai alapú térbeli elkülönülést és ezzel együtt a területi esélyegyenlőség csorbulását.

7. Területi prioritások a szakpolitikák számára

A területfejlesztési politikai és a regionális célkitűzések elérését csak a fejlesztéspolitikában érintett valamennyi minisztérium, ill. kormányzati szerv együttes koordinált tevékenysége biztosíthatja. Ehhez a szakpolitikák területi összehangolása, az egyes ágazatok „tértudatossá” válása szükséges. Az Országos területfejlesztési koncepcióban rögzített célok érvényesítéséhez szakterületenként megfogalmazódnak azok a feladatok, melyek figyelembevételével a különböző fejlesztési területeken megvalósuló politikák hozzájárulhatnak a területi célkitűzésekhez.

Összefoglalóan, csak a lényegi tartalmakat érintve ismertetjük az egyes szakágazatokat.

1. Befektetésösztönzés

A vállalkozói befektetések jellemzően valamely térség(ek)ben valósulnak meg, így hatásaik is egy térséget érintenek. A befektetők telephelyválasztási döntését befolyásoló tényezők jelentős része helyi, ill. regionális jellemző, melyet a regionális intézmények és szereplők

jobban ismernek, és hatásosabban tudnak befolyásolni. A területi versenyképesség javítását szolgáló helyi beruházás-ösztönzés hatékonyságának fokozását e fejlesztések regionalizációja ill. a regionális szint fejlesztéspolitikai szereplők befektetés-ösztönzési folyamatban biztosított intenzív részvétele tudja leginkább elősegíteni.

2. Kis- és középvállalkozás (KKV) politika

A KKV politika fő célkitűzései közé tartozik a vállalkozások versenyképességének javítása a technológiai fejlesztéseken, vállalkozói kultúra fejlesztésén, a piaci pozíció javításán, vertikális és horizontális hálózati együttműködések ösztönzésén, ill. az informatikai kultúra fejlesztésén keresztül, mellyel nagymértékben hozzájárul a területi versenyképesség növeléséhez.

A mikro-, kis- és középvállalkozások társadalmi-gazdasági folyamatokra gyakorolt hatásai elsősorban helyi, kistérségi szinten jelentkeznek. Ezért a KKV-k alapvetően fontos szerepet játszanak a helyi, térségi gazdaság és társadalom működésében, versenyképességük biztosítása kiemelt területfejlesztési politikai cél. A KKV-k fejlesztése csak a regionális adottságokhoz igazodva, a vállalkozásokhoz közeli (helyi) ügyintézővel lehet hatékony. Éppen ezért a KKV-politika támogatás jelleg eszközeit és a KKV-k működését segítő intézményeket regionális szinten célszerű működtetni.

3. Innovációs politika

Az innovációs fejlesztéspolitikának elő kell segítenie a magyar gazdaság tudásra és innovációra alapozott fejlődését, hozzá kell járulnia versenyképességének növeléséhez, a minőségi munkahelyek számának növeléséhez. A decentralizációt, a helyi innovációs potenciál növelését szolgálja a Regionális Innovációs Ügynökségek megerősítése. Az ügynökség feladata, hogy segítse a helyi sajátosságok figyelembevételével kialakított regionális innovációs stratégia alkalmazását, az innovációt ösztönző igazgatási és vállalkozási környezet kialakítását, szervezze a régió innovációs szereplőinek hálózati együttműködését, bővítse a vállalkozások innovációs tevékenységét segítő szolgáltatások választékát.

4. Turizmuspolitika

A turizmus földrajzi terekhez – régióhoz, térséghez, tájhoz és településhez – kötődik. A turisztikai termékelemeknek adott térségen belül kell összehangolt egységet alkotniuk. A turizmus hatékony fejlesztését, szervezését és működtetését ezért csak területi elven, decentralizált fejlesztéspolitikával támogatva lehet hatékonyan biztosítani. Ezért célszerű hogy a jövőben az állami regionális turisztikai testületek, ügynökségek a regionális fejlesztési tanácsokhoz, ill. ügynökségeikhez kapcsolatosan működjenek. Célszerű, hogy ne csak a marketing, hanem a turizmusfejlesztés és tervezés is a térségi márkánévként is eladható földrajzi, ill. néprajzi tájakra és ne adminisztratív egységekre szerveződjön. Szükséges az üdülőkörzetek jelenlegi rendszerének és funkciójának felülvizsgálata.

5. Foglalkoztatáspolitikai politika

A foglalkoztatottság területi különbségei összefüggenek a gazdaság teljesítőképességével, befolyásolják a lakosság jövedelmi viszonyait, életkörülményeit. Jelenleg Magyarországon még a foglalkoztatás szempontjából relatíve kedvező helyzetű térségek, régiók is számos munkaerő-piaci problémával küzdenek, melyet regionális szinten kezelni kell. Az ágazati szinten megvalósuló intézkedéseknek figyelembe kell venniük a területi szempontokat, és törekedniük kell arra, hogy azok az egyes kistérségek, régiók szintjén is a foglalkoztatás bővítését szolgálják, így leginkább a területi versenyképesség növeléséhez, a területi felzárkózáshoz és a fenntarthatóság érvényesítéséhez járuljanak hozzá. A jelentős területi különbségek miatt mindenképpen indokolt a döntések, támogatások megyei, regionális szint, jelenleg is működő decentralizált gyakorlatának folytatása.

6. Oktatáspolitikai

Az oktatás szerepe meghatározó a térségi fejlődésben. Az oktatás, képzés szerkezetének helyi-térségi gazdasági igényekhez történő igazítása, a népesség képzettségi szintjének emelése növeli az egyes térségek versenyképességét, javítja a foglalkoztatottságot. Az oktatás, mint alapvető társadalmi szolgáltatás egyenlő esélyű hozzáférhetőségének javítása, döntő szerepű az életszínvonal térségi különbségeinek mérséklésében. Az ország térszerkezetének modernizálásában, a térségi fejlesztésben, továbbá a K+F-háttér illetve az innovációk terjedése szempontjából kiemelt szerepe van a felsőoktatási kutatóhelyeknek. Az oktatáspolitikai célok megvalósítása során a többi „humán” ágazattal való szoros együttműködés nagyon fontos a térségi fejlődés érdekében.

7. Kulturális politika

A kulturális politika magában foglalja a közkulturális infrastruktúrát és tudástőkét (közművelődési, közkönyvtári, nyilvános muzeális gyűjteményi, közlevéltári), a művészeti és az audiovizuális szakmai területek tevékenységét, szervezeteit, alkotásait, valamint az ingatlan (régészeti és műemléki) kulturális örökség védelmével és fejlesztésével kapcsolatos közfeladatok ellátását.

A **kulturális örökség** egyfajta kulturális „hozzáadott értéként” közvetlenül vagy közvetetten humán vagy gazdasági erőforrásnak számít. Területfejlesztési szempontból egyaránt fontos a védelme, annak érdekében, hogy hosszú távon is erőforrás maradjon. Fontos továbbá a fenntartható fejlesztése, azaz, hogy a fejlesztések épülhetnek a benne rejlő erőforrások kiaknázására és örökségi értékeinek kiteljesítésére, illetve további örökségi értékek generálására. A kulturális örökség fenntartása, bemutatása hozzájárul a regionális identitástudat erősítéséhez.

A belső erőforrások dinamizálása érdekében regionális szinten szükséges a kulturális örökség feltárása, olyan komplex fejlesztési programok megalapozásaként, amelyek integráltan kezelik az egyedi örökségvédelmi értékeket és feltárják a kapcsolódó térségi turisztikai és egyéb hasznosítási lehetőségeket, és ezekre összetett fejlesztési kínálattal reagálnak.

8. Szociálpolitika

A szociálpolitika jellegéből adódóan szorosan összefügg a területpolitikával, hiszen célkitűzése a társadalomban meglévő egyenlőtlenségek mérséklése és az esélyegyenlőség megteremtése. Népségg megtartásra gyakorolt hatásán keresztül kedvezően hat a versenyképesség, a környezet, a kulturális és épített örökség fenntarthatóságára.

A szociálpolitika sajátossága, hogy az ellátórendszer az önkormányzatokhoz kötődik, így irányításában, finanszírozásában elaprózott. A fejlesztések hatékony végrehajtása és elérhetőségének javítása érdekében alapvető erősíteni az intézményrendszer működésének, fejlesztésének, a többi humán ágazattal való szoros együttműködésének koordinációját, valamint a szociális szolgáltatások on-line alapú fejlesztését, használatának elterjesztését. Törekedni kell az intézményfejlesztés, térségi szociális programok, források regionális szintű kezelésére.

9. Egészségpolitika

Az egészségi állapot, mint a humán erőforrás meghatározó eleme, elsősorban a területi versenyképesség növeléséhez járulhat hozzá, és pozitívan hat az elmaradott térségek felzárkózási esélyeire. A területi elvek érvényesülése az egészségpolitikában a területi felzárkózást is segíti, ugyanakkor ez a hatás kölcsönös, hiszen a kimagasló társadalmi-területi különbségek önmagukban is egészségrontó hatásúak. Az egészségi állapot területi alakulása összhangban van a területi fejlettségi szinttel, így az urbanizáltabb területeken az egészségi állapot kedvezőbb képet mutat, ugyanakkor a nagyvárosokban egyre nagyobb veszélyt jelentenek az urbanizációból adódó környezeti ártalmak, mindenekelőtt az egyre növekvő levegő- és zajszennyezés.

A legalacsonyabb státuszú, alacsony jövedelemszint területek népessége egészségi állapotukat tekintve is kedvezőtlenebb helyzetben van. Az egészségi állapot összefüggésben van a népesség korösszetételével is, ezért az öregedő térségekben az egészségügyi ellátórendszer iránti igény is fokozottan jelentkezik.

Az egészségpolitikában különösen fontos, hogy a problémák az emberekhez legközelebbi szinten, hatékonyan kerüljenek megoldásra. A szolgáltatások szervezését a településhálózat mentén, a kistérségi különbségek mérséklésére irányuló fejlesztéseket regionális szinten célszerű koordinálni. Alapvetően egyes koordinációs feladatoknak kell országos hatáskörben maradnia, mint az egységes informatikai rendszer felügyelete, illetve a népegészségügyi programok kidolgozása és koordinációja, valamint az országos intézetek fejlesztése.

10. Környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás

A rendelkezésre álló környezeti és természeti javak eltérő minősége és mennyisége, a természeti értékek területi védettsége meghatározza, hogy egy-egy térség milyen előnyökkel és hátrányokkal kapcsolódhat be a piaci folyamatokba. A turisztikai potenciál és a területi versenyképesség, elsősorban a vidékies térségekben, hangsúlyozottan függ a helyi adottságoktól. Az életminőséget jelentős mértékben befolyásolja a lakókörnyezet és a természeti környezet állapota. A környezetbarát infrastruktúra fejlesztése elősegíti az épített környezet komfortosabbá tételét, a természeti környezet védelmét, ezáltal hozzájárul a lakosság egészségi állapotának, életminőségének javulásához, a társadalmi-területi különbségek mérsékléséhez. A nemzetközi integráció során nagy szerepe van a határmenti

térségek közötti környezeti, természetvédelmi és vízügyi együttműködéseknek, amelyek hozzájárulnak a Kárpát-medence integrált fejlődéséhez, a környezeti katasztrófák megelőzéséhez, a közös civil kezdeményezéseken keresztül a kultúrák együttműködéséhez.

A fenntartható térségfejlődés ösztönzése érdekében a természetvédelem terén fokozottan szükséges a biológiai fajvédelem és biodiverzitás szempontja mellett a táji, tájökölógiai szemlélet erősítése, a természeti elemek térbeli rendszerét megjelenítő tájak, mint terület-specifikus értékek védelme, a tájvédelmi körzetek körének bővítése. A Nemzeti Parkok működtetése és fejlesztése során az érintett régió(k) intézményeivel szoros partnerség megvalósítása szükséges.

A regionális és ágazati tervekben, programokban különös hangsúlyt kell fektetni a sajátos adottságú térségtípusok speciális fejlesztésére. A tervek és programok stratégiai környezeti vizsgálatánál hangsúlyosan kell figyelembe venni a térségek egyedi sajátosságából következő eltérő társadalmi, gazdasági és környezeti adottságait, eltartóképességüket és a hatásokkal szembeni eltérő érzékenységüket.

11. Informatika - hírközlési politika

Napjainkban, amikor a tudás, az információ jelentősen felértékelődött, az információs társadalom tényezőinek (infrastruktúra, tartalom, készség) minőségi és mennyiségi alakulása alapvetően befolyásolja az országot, a régiókat, a települések fejlettségét, gazdaságuk működésének hatékonyságát. A szakpolitika az egész társadalom fejlesztése szempontjából céloz meg egyes társadalmi csoportokat, intézményeket, személyeket. Ebből következően a szakpolitika részéről az ország egész területére általános igény az infokommunikációs infrastruktúra, és az ahhoz kapcsolódó tudás és készségek fejlesztése. A fejlesztési stratégiában azonban érvényesülnie kell az ezekben a tényezőkben meglévő területi fejlettségi különbségek figyelembevételének. Az IKT fejlettséget tekintve a keleti országrész gyengébb pozíciója - a tapasztalható fejlődés ellenére - továbbra is megmaradt.

12. Közlekedéspolitika

A közlekedéspolitika a területi célkitűzések érvényesítésének egyik legfontosabb eszköze, éppen ezért alakítása során a területfejlesztési politikai és az erre épülő területrendezési tervek és előírások messzemenő figyelembevétele szükséges. A közlekedéspolitika feladata, hogy elősegítse a fenntartható fejlődést, javítsa az életkörülményeket, valamint a térségi megközelíthetőséget a társadalmi mobilitás és a versenyképesség fokozása érdekében. A területi felzárkózás elősegítése, a területi versenyképesség, valamint az életminőség egyenlőtlenségeinek mérséklése érdekében a különböző térségi szinteken eltérő fejlesztéseket kell alkalmazni, azonban minden szintnek prioritása az elérhetőség javítása.

13. Energiapolitika

Az állam elvi irányítási, orientálási és szabályozási feladatokat tölt be a privatizált energiagazdálkodók körében, a társadalom energiaellátása érdekében viszont kifejezetten szabályozó szerepet lát el az egész ország területén. Az energiaágazat így a társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű térségek kompenzálásával, az esélyegyenlőség javításával közvetlenül részt vesz a térszerkezet alakításában.

14. Agrárpolitika és agrár-vidékfejlesztés

A hazai agrárium problémái a vidékies térségi struktúrák harmóniájának hiánya (szociális, demográfiai, gazdasági téren) jelentős mértékben közös, a területi fejlődésbe ágyazottan szervezett fejlesztésekkel orvosolhatók. Mindez összhangban van a fokozatosan területi dimenziókkal gazdagodó közösségi agrárpolitika vidékfejlesztési törekvéseinek erősödésével is. Az agrárpolitikának ezért szerepet kell vállalnia a vidék felzárkóztatásában, szerkezetátalakításában és a fenntartható tájközpontú fejlődés megvalósításában. Ennek érdekében erősíteni kell az agrárgazdaság eddig elhanyagolt területi jellegét, komplexitását az összes agrárgazdálkodási ágra, és a kapcsolódó agrár-ipari vertikumra, szociális, táji dimenziókra kiterjedően.

15. Lakáspolitikai

A lakáságazat a gazdasági szféra egyik dinamikus összetevője, ugyanakkor a lakásviszonyok alakulása a területi társadalmi egyenlőtlenségek egyik fontos tényezője, áttételesen összefügg a szociális-egészségi viszonyok területi egyenlőtlenségeivel. A lakáspolitikai elemi, mindenképp a pénzügyi támogatások, a hitelezés bizonyos területi folyamatokat, a migrációt, a települések fejlődését és belső átalakulását, a településrendszer egészének átrendeződését befolyásolhatják. A lakáspolitikai területi elemi elsősorban települési szinten fogalmazódnak meg, ezért a fejlesztési programokat kistérségi és települési szinten kell megvalósítani.

16. Biztonságpolitika

A rendvédelmi, a tűz- és katasztrófavédelmi szervezetrendszer, infrastruktúra fejlettsége közvetlen hatást gyakorol a versenyképességre, az ipari-gazdasági fejlettségre, a közlekedésfejlesztésre, a környezet- és természetvédelem területére egyaránt, jelentősen befolyásolva az emberek biztonságérzetét meghatározó életminőséget.

Az épített és természeti környezet, az emberi élet és az egészség megóvásának elsődleges eszköze a megelőzés. E körben szükséges a korszerű veszélyelemzési, kockázatértékelési módszerek bevezetése, a lakosság biztonsági kultúrájának növelése, az előrejelzés, a monitoring és riasztórendszerek létrehozása és üzemeltetése, a bűnmegelőzés és bűnüldözés speciális területi prioritásainak megfogalmazása és a mindenki számára biztonságos környezet kialakítása érdekében az Egyetemes Tervezés alkalmazása.

A mentő- és tűzvédelmi szolgáltatást nyújtó tűzoltó és katasztrófavédelmi egységek infrastruktúrájának – diszlokációjának – fejlesztésével a veszélyhelyzetek, katasztrófák károsító hatása megelőzhető, jelentős mértékben csökkenthető.

A TERÜLETI CÉLOK ÉRVÉNYESÍTÉSÉT SZOLGÁLÓ INTÉZMÉNY- ÉS ESZKÖZRENDSZER FEJLESZTÉSI IRÁNYAI

Az elsődleges alapvető követelmény, hogy az eszköz- és intézményrendszert csak a kitűzött célok elérése érdekében, annak eszközeként szabad és kell létrehozni, ill. működtetni. Ebből adódóan a megváltozott célok, az új területfejlesztési politika új szervezeti, intézményi és

finanszírozási megoldásokat igényelhet, amely nem csak a rendszer bővítését, de adott esetben egyes rendszerelemek megszüntetését, a rendszer újraépítését is szükségessé teheti.

Az eszköz- és intézményrendszer fejlesztése során az új területfejlesztési politikai célkitűzések mellett, a másik alapvető érvényesítendő szempont az **Európai Unió szabályaihoz és gyakorlatához való igazodás**, amely kötelező keretfeltételeket jelent.

Nemcsak a szűkebb értelemben vett területfejlesztési intézményrendszer, de a stratégiai tervezésre építő fejlesztéspolitiká egészében erőteljesebben kell érvényesíteni az új funkcionális tartalommal bíró területfejlesztési politika szempontjait, különös tekintettel annak horizontális jellegére.

Az intézményrendszerrel szemben támasztott követelményekről részletesebben azon részeket mutatjuk be, melyek Tolna megyét közvetlenül érintik befolyásolják.

1. Szubszidiaritás, hatékonyság és partnerség: az intézményrendszer egészét meghatározó követelmények

2. Koordináció és kooperáció: a területfejlesztés országos szintje

Az OTK által kijelölt decentralizált fejlesztési modellben az országos (központi) területpolitikának négyes funkciója kell, hogy legyen:

- A szűkebb értelemben vett központi területfejlesztés, mely az ország egésze szintjén jelentkező **legsúlyosabb térszerkezeti feszültségek oldását célozza**, beavatkozása területileg szelektív és erősen koncentrált;
- A területfejlesztési politika céljainak érvényesítése a szakpolitikákban, azok programjaiban, a szakpolitikák területi koordinációja;
- A területfejlesztési célok megvalósítását szolgáló, **regionális és kistérségi szinten** működő intézmények tevékenységének koordinálása, minőségbiztosítása, munkájának szakmai támogatása, minőségbiztosítása;
- a területfejlesztési politika kialakítása és érvényesítése az Európai Unió együttműködésekben, az ország területi folyamatainak, a programok területi hatásainak nyomon követése, értékelése.

3. A decentralizált fejlesztéspolitiká szintere: a régió

Regionális szinten a dokumentumban megfogalmazott célok érvényesítése érdekében rövid-és középtávon a következő három cél megvalósítása szükséges:

A) A regionális demokrácia feltételrendszerének megteremtése

A hosszú távú cél a regionális szint önállóságának megteremtése, melynek eredményeként – a régiók európai chartájával összhangban – olyan **regionális önkormányzatok** állhatnak fel,

melyek törvény által szabályozott feladatkörrel és a feladatok megfelelő színvonalon való ellátását biztosító **saját forrással !** rendelkeznek. Ez a fontos cél csak a közigazgatási reform részeként jöhet létre (ld. 5. átfogó cél), ám ehhez már középtávon (2008-10-ig) döntést kell hozni felállításukról, hogy az új közigazgatási rendszer működéséhez szükséges szabályozók és működési feltételek kialakításával, a régiókban elkezdődhessen a tervezési folyamat a következő fejlesztési időszakra (2014-20).

B) A regionális szint fejlesztéspolitikai szerepének megerősítése

Rövid távon is szükséges a fejlesztéspolitikában a regionális szint döntési felelősségének növelése, szervezeti és intézményi versenyképességének megteremtése.

A régióknak az országos szint mellett a fejlesztéspolitika (tervezés, programozás) elsődleges színtereivé kell válniuk. Ennek megvalósítása érdekében a 2007-13-as tervezési időszakra vonatkozóan kiemelt feladat a tervezésben, a programozásban és a végrehajtásban a régiók jogszabályokkal is megerősített egyenrangú részvételének a biztosítása, valamint az önálló regionális tervezéshez és végrehajtáshoz szükséges (intézményi, pénzügyi, jogi, szabályozási, tervezés-módszertani) feltételek megteremtése.

Célok:

- **A régiókénti önálló regionális tervezéshez és program-végrehajtáshoz szükséges feltételek megteremtése.**
- A regionális fejlesztés szervezeteinek nemcsak az önálló regionális fejlesztési tervek, koncepciók és a régiókénti önálló fejlesztési programok kialakításában van meghatározó szerepük, hanem **be kell vonni ,őket az ágazati, a térségi és a fejlesztési pólusok, tengelyek fejlesztéséhez kapcsolódó tervek, stratégiák, programok, prioritások, támogatási célok kialakításába, valamint a települési tervek, stratégiák véleményezésébe is.**

A fentiekben megfogalmazott célok – már középtávon történő – érvényesítéséhez rövidtávon (2005-2006-ban) szükséges intézkedéseket és döntéseket hozni. A regionális szintű fejlesztéspolitika határozott érvényesítése érdekében a már középtávon megerősödő és átalakuló regionális fejlesztési, tervezési-programozási, pályázati és végrehajtási intézményrendszert hosszabb távon is fenn kell tartani, természetesen igazodva az újonnan alakuló regionális önkormányzati rendszer feltételeihez.

C) A regionalizmus, a regionális hálózatépítés és partnerség elmozdítása

A hálózatos gazdaság és társadalom működéséből következő új intézményi, versenyképességi tényezőcsoport – a régiók szervezetei és intézményei közötti kapcsolatok jellege, a közös célkitűzés intézményesülésének lehetősége, a helyi ösztönzők, a kollektív döntések előkészítése, a társadalmi konszenzus – azt jelzi, hogy a helyi és a regionális fejlődés sikere már nem csupán szűk gazdasági szempontokon múlik, hanem a területi növekedésben érdekelt szereplők szoros minőségi koalíciójától, hatékony intézményes partnerségétől és együttműködésétől is függ.

4. Kistérségi szint megerősítése a program alapú integrált fejlesztések biztosításával

A kistérség a **térségi önszerveződés legfontosabb színtere**, ilyen értelemben a szubszidiaritás, a decentralizáció és a helyi partnerség meghatározó szintje. A kistérségi együttműködések elsődleges fejlesztéspolitikai feladata, hogy biztosítsa a kistérségi szint tervezést, térségi léptékben integrált projektek megvalósulását, a helyi szint érdekeinek összefogását és képviselését. Mindezek mellett a kistérségek szerepe fontos az esetenként elaprózott önkormányzati feladatellátás partnerségen alapuló hatékonyabb megszervezésében is. Figyelembe kell venni, hogy a térségi programok kialakítása nem mindig a statisztikai kistérségek területéhez kapcsolódik.

A kistérségek a programok kedvezményezettjeiként az integrált kistérségi fejlesztések, projektcsomagok **végrehajtása** révén valósítják meg a kistérségi fejlesztési tervben kitűzött célokat. Minden statisztikai kistérségben a legitim **kistérségi fejlesztési tanácsként** működő testületnek – mely elfogadja a kistérség fejlesztési tervét, programját, fejlesztési irányait – erősíteni kell a fejlesztéspolitikában betöltött szerepét, súlyát. A rugalmasan szerveződő térségi kezdeményezések (önkéntes társulások, civil és vállalkozói hálózatok stb.) lehetnek azok a lehetséges kedvezményezettek, akik a regionális (országos) forrásokra pályázva a kistérség programjában, stratégiájában foglaltakat megvalósítják.

A jövőben indokolt a kistérségi szint szakmai megerősítése, növelve tervező, forrásszerző és programmenedzselő tevékenységük szakmai színvonalát, hatékonyságát.

Ennek érdekében cél, hogy minden kistérségben olyan menedzsment szervezetek, „térségfejlesztési műhelyek” jöjjenek létre, ahol a jelenleginél koordináltabb formában működhetnének a térségi fejlesztésben közreműködők, térség- és vidékfejlesztési menedzserek, falugazdászok, falu- és tanyagondnokok, stb., ezáltal ösztönözve a térségi fejlesztési kezdeményezéseket, a projektek generálását.

Fontos, hogy a kistérségek szintjén a vidékfejlesztési, területfejlesztési és egyéb területi elv tervezés és fejlesztés ne párhuzamos folyamatokat jelentsen, hanem egységes területi (térség) tervezésbe, ill. térségfejlesztési rendszerbe integrálódjon.

5. Országosan kiemelt térségek és tématerületek fejlesztésének koordinálása

Az OTK-ban három országosan kiemelt térség – a **Duna-mente**, a Balaton- és a Tisza-térség – került kijelölésre

A kiemelt térségek összehangolt fejlesztésének eredményes véghezviteléhez a következő szempontokat kell figyelembe venni:

– Meg kell teremteni az eszközöket, hogy a **kiemelt térségi programok az egyes érintett régiók fejlesztési dokumentumaiban integráltan szerepeljenek**, így legyen biztosított, hogy e térségek európai uniós források fogadására is alkalmassá váljanak.

– Ezekre a térségekre, amennyiben **a törvény a térséget nevesítve előírja, kötelezően létre kell hozni térségi fejlesztési tanácsot**, amely munkaszervezetén keresztül látja el feladatát, és kötelezően figyelembe veszi az Országos Területfejlesztési Konceptióban lefektetett alapelveket, célokat, prioritásokat.

– A kiemelt térségek intézményeiken keresztül az **érintett régiók és kistérségek, érintett szaktárcák partnerségét** jelenítsék meg.

– A kiemelt térségek **tervezésének és fejlesztésének a helyi-térségi szereplők**, az érintett **régió(k)** és – az országos érdekek jelentőségétől függően – **a központi kormányzat kiegyensúlyozott partnerségén** kell alapulnia.

– A kormányzat speciálisan felmerülő, térséghez kötött problémák megoldására térségi intézményrendszer létrehozása nélkül is kezdeményezhet és megvalósíthat kiemelt nagytérségi programokat. **A térségi fejlesztési tanács létrehozása nem feltétele a kiemelt státusz fenntartásának, a kiemelt fejlesztés országos koordinációval is biztosítható.** Országos koordináció esetén azonban létre kell hozni egy konzultatív és döntés-előkészítő fórumot (Bizottság), valamint egy térségi programirodát, amely a fejlesztési program végrehajtásával, monitoringjával, értékelésével kapcsolatos teendőkért felelős.

– **Amennyiben** egy kiemelt kezelés térségben **a kitűzött célokat sikerült elérni**, ill. a **kiemelt kezelés**, a fejlesztési források koncentrált kihelyezése, az irányítás speciális allokációja **okafogyottá** vált, **felül kell vizsgálni** a térség státuszát és indokolt esetben meg kell szüntetni azt. Ennek megfelelően az országos területfejlesztési politikai célok teljesülésének vizsgálati eredményeitől függően lehetőség van új kiemelt térségek létrehozására.

6. Megyei szint szerepének átalakítása a fejlesztések koordinációjára

A megyei szint esetében indokolt az Európai Unión belül elterjedt azon alapelvet alkalmazni, mely szerint az egyes országok múltbeli hagyományait tiszteletben tartva a NUTS-3 szint működtetése is fennmarad, hiszen számos funkció megtartása és működtetése továbbra is ezen a szinten indokolt.

Hosszabb távon, ha megvalósul a közigazgatási reform és a megyék önkormányzati szerepe megszűnik és helyettük regionális önkormányzatok szerveződnek, a megyék területfejlesztési feladata is regionális szintre kerül. Ebben az esetben a megyei önkormányzatok hivatalai, tervezési egységei, ill. területfejlesztési tanácsainak munkaszervezetei, a regionális ügynökségek, ill. hivatalok területi egységévé válhatnak.

A megyei szintnek a jövőben két - egymást nem kizáró - funkciója lehetséges:

– **„Közszolgáltató megye”**: Markáns közigazgatási reform elmaradása esetén is indokolt a megyék szerepét úgy meghatározni, hogy el lehessen kerülni a régióval való párhuzamos feladatvégzést és az azonos kompetenciákat. A megye alapvető feladata a megyei szinten működtetett közszolgáltatások ellátása és az ehhez kapcsolódó intézményfenntartás. Ezt egészíti ki fejlesztési szempontból a kistérségek koordinálása és összefogása. Javasolt, hogy a megyék bevonásra kerüljenek a kistérségi, megyei szint és a helyi önkormányzatok feladataihoz kapcsolódó közszolgáltatások hatékony, racionális ellátásának támogatására vonatkozó programok lebonyolításába.

- **„Fejlesztéspolitikai integrátori szerep”**: A megyék fejlesztéspolitikai szerepei az alábbiak lehetnek, melyek a regionális önkormányzatok megalakulása után is a régiók területi egységeit alkotó megyei területi szinthez kapcsolódhatnak:

- A helyi önkormányzatok fejlesztéséhez kapcsolódó kiegészítő támogatási és pályázati rendszerhez kapcsolódó támogatáskezelési feladatok;
- Kistérségi koordinációs és regionális szakmai közreműködő szervezet szerep;
- Az Operatív Programokhoz kapcsolódóan végső kedvezményezett szerep ellátása a kistérségi szintnél lényegesen nagyobb léptékű fejlesztések esetén;
- Közreműködés a regionális programok tervezésében és végrehajtásában;
- **A jelenlegi önkormányzati rendszer hosszabb távú érvényben maradása és a megyék fejlesztéspolitikai szerepének fennmaradása esetén rendezni kell a megyei területfejlesztési tanácsok és a megyei önkormányzatok közti kompetencia- és felelősségmegosztást. Amennyiben a megye is részesül decentralizált forrásokból, abban az esetben megfontolandó, hogy a források elosztása, a fejlesztéspolitikai döntéshozatal a közvetlenül választott, s éppen ezért erős legitimitással rendelkező megyei önkormányzat kompetenciájába kerüljön.**

7. Egységes, iteratív tervezési rendszer: a területi tervezés megújítása

A fejlesztési eszközök hatékonyságának növelésében kulcsszerepet tölt be a különböző területi szinteken megvalósuló tervezés. A tervezés feladata, hogy az eredmények és folyamatok értékelése alapján, az érintett szereplők egyéni stratégiáinak összefogásával kijelölje, ill. korrigálja a célkitűzéseket. A tervezés ugyanakkor a célok elérését biztosító eszközök kijelölésével megalapozza a fejlesztési eszközök hatékony felhasználását.

A tervezés egységes rendszerének megteremtése olyan alapvető követelmény, amely a teljes hazai fejlesztéspolitikai gyakorlatnak, így a területi fejlesztések eredményességének is sarokköve.

7.1. Egységes országos és területi tervezési rendszer

7.2. Regionális tervezés

7.3. Ágazati (szakpolitikai) és területi tervezés összhangjának megteremtése

7.4. Egységes területi tervezés: a rendezési és fejlesztési tervezés összhangja

7.5. Partnerség és kommunikáció a tervezésben

7.6. Szakmai megerősítés

8. Programozás és koncentráció: a finanszírozási rendszer

Az állami fejlesztéspolitika célkitűzéseinek, stratégiai céljainak a megvalósítása a fejlesztési politika finanszírozási rendszerének eredményességén, hatékonyságán múlik elsősorban. A valós igényekhez igazodó, reális költségvetési keretek között mozgó, folytonosságra, fenntarthatóságra építő finanszírozási rendszer az eredményes, hatékony fejlesztéspolitika záloga.

8.1. A finanszírozási rendszer továbbfejlesztéséhez szükséges általános követelmények

– A decentralizált költségvetési források arányának további növelése, a területi-települési saját források bővítése:

A szükségletek felmérésére, regionális, kistérségi és helyi szintre delegált fejlesztési és működtetési feladatokat – a méretgazdaságosságra alapozva – a szubszidiaritás jegyében kell kijelölni, és biztosítani kell a hozzá szükséges fejlesztési és működtetési forrásokat. A fejlesztési forrásokat a régiók közötti felosztás során a fejlettség és a népességszám egyidejű figyelembevételével szükséges meghatározni.

– Programfinanszírozás megvalósítása:

A hatékony és a célokhoz elvezető fejlesztéseket csak a cselekvéseket, beavatkozásokat a különböző területi szinteken rendszerszerűen összehangolva megvalósító – szisztematikus célrendszerre épülő – programszerű fejlesztés, és az ehhez kapcsolódó programfinanszírozás eredményezhet. A programfinanszírozás lényege a több évre szóló regionális programterv alapján lebonyolított, a célokhoz igazodó rendszerszerű fejlesztésfinanszírozás. A programfinanszírozás középpontjában a regionális program áll.

A regionális programban szereplő célok, fejlesztési igények alapján lehetőség szerint szerződéses formában célszerű rögzíteni a kormányzat részéről a régióba irányuló fejlesztéseket. Ez biztosíthatja a **régiók folytonosságán alapuló fejlesztésfinanszírozását**.

– Átlátható, összehangolt támogatási rendszer kialakítása

- Össze kell hangolni az egyes szaktárcák támogatási rendszereit mind időben, mind támogatási területeit és pályázati feltételeit tekintve egyaránt;
- Szükséges a társfinanszírozáson felüli **hazai fejlesztési források elosztási mechanizmusának is az uniós rendszerhez való igazítása;**
- Egységes, közérthető, egyszerű nyilvános pályázati nyilvántartási rendszert kell kialakítani a kedvezményezettek hatékony információellátása érdekében;
- Stabil és „ügyfélbarát” pályázati rendszereket kell működtetni, lehetőség szerint több körös kiválasztási rendszer működtetésével.

– Az uniós forrásokból finanszírozott programok komplementereként működő támogatási rendszer kialakítása

Mind a regionális finanszírozású programok, mind az ágazati pályázatok esetében biztosítani kell a hazai támogatások és az uniós források közötti összhang megteremtését oly módon, hogy a hazai támogatási rendszer komplementer rendszerként működjön a Strukturális Alapokból finanszírozott támogatások mellett.

– Önálló, a közérdek irányában elkötelezett, hatékonyságra törekvő– a működési finanszírozástól elkülönülő – térségi fejlesztésfinanszírozási rendszer megteremtésének ösztönzése

- Az államháztartás reformja során törekedni kell arra, hogy a helyi önkormányzatok, kistérségi, regionális fejlesztési tanácsok feladataik súlyával megegyező mértékben részesedjenek az államháztartás bevételeiből. Ez jelentősen növelné a különböző területi szintű intézmények önállóságát, fejlesztési lehetőségeit, illetve a magasabb összeg társfinanszírozással elkötelezettebbé és felelősebbé válnának az állami támogatással megvalósuló projektek irányában.
- A fejlesztési és üzemeltetési feladatokat egyértelműen le kell határolni, a kapcsolódó pénzügyi folyamatokat elkülöníteni. Az adott területi szinten koncentrálódó (önkormányzati, kistérségi, regionális) fenntartási, üzemeltetési feladatokhoz biztosítani kell a szükséges forrásokat.
- A túlzottan redisztributív, „elkényelmesedett”, alacsony hatékonyságú, fölösleges kapacitásokkal működő fejlesztésfinanszírozási rendszer ellenében, egy a saját források maximális képződésében, az optimális forráshasznosításban érdekelt fejlesztéspolitikai rendszer kialakítását kell ösztönözni.
- Az előbbieket tükrében a hazai támogatáspolitikának kiegészítő jellegűnek, a saját forrásképződést elősegítőnek kell lennie, annak érdekében, hogy csökkenjen az állami szerepvállalás, beavatkozás súlya. A hazai fejlesztéspolitika minden szintjének szereplőit önálló kezdeményezésekre, felelősségvállalásra kell ösztönözni, szemben azzal a magatartással, amely kizárólag az állami segítségnyújtásra, iránymutatásra támaszkodik.

– Döntés-el_készítés hatékonyságának javítása:

- A projektkiválasztásnál a program céljaihoz való illeszkedés szempontjait előnyben kell részesíteni.
- A pályázati döntéshozatali folyamat egésze során érvényesíteni szükséges a fenntarthatóság elvét. A hatékonyság javítása érdekében a pályázatok elbírálása során a pénzügyi fenntarthatóságnak, a beruházás hosszú távú működőképességének, az elért állapotváltozás hosszú távon történő fenntartásának, ill. a beruházás révén várható társadalmi-gazdasági és környezeti hatások bemutatásának hangsúlyosabb szempontként kell megjelennie.

– Forráskoncentráció

A hazai támogatáspolitikán belül, és különösen a területfejlesztési politika kezelésében lévő források esetében hangsúlyozottan szem előtt kell tartani a koncentráció elvét mind földrajzilag, mind beavatkozási területek szerint. Speciális területi koncentráció

követelmény, a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térségek pozitív diszkriminációja.

8.2. Területi felzárkóztatás szempontjából kedvezményezett, társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térségek

A területi felzárkóztatás célkitűzésének hatékony érvényesítése érdekében szükség van arra, hogy a különböző típusú, fejlesztést szolgáló erőforrások koncentráltan irányuljanak az országon belül legelmaradottabb térségeibe. Ezt a társadalmi-gazdasági helyzetükből adódóan leginkább hátrányos térségek, mint a területi felzárkóztatás kedvezményezett térségeinek a kijelölése és fejlesztéspolitikai pozitív diszkriminációja biztosítja.

A kedvezményezett térségek **többlettámogatása** a kifejezetten **felzárkóztatási célú programok mellett a többi szakpolitika számára is kötelezettség.**

E kedvezményezett térségek fejlődésének irányait az adott kistérség, illetve az azt magába foglaló régió fejlesztési tervei az Országos Területfejlesztési Konceptióval összhangban jelölik ki, e célok elérését azonban a direkt módon területfejlesztési jellegű eszközök, az ágazati szakpolitikák és a regionális, ill. decentralizált források többlettámogatásai fokozottan biztosítják. A decentralizált források mértékének régiónkénti meghatározásakor e kedvezményezett térségek jelenlétét figyelembe kell venni.

A területi felzárkóztatás szempontjából kedvezményezett területek típusai:

- a) Fejlettségben elmaradott térségek
- b) Fejlettségben súlyosan elmaradott térségek

a) Fejlettségben elmaradott térségek

E térségtípusban **a legfejletlenebb kistérségek**, maximum az **ország lakosságának 30%-át** magába foglaló köre kerül kijelölésre.

Az alapvető cél, hogy a térségek fejlődését potenciálisan befolyásoló valamennyi szakpolitika, ill. fejlesztéspolitika eszközei fokozottan irányuljanak e térségekbe.

b) Fejlettségben súlyosan elmaradott térségek

A fejlettségben elmaradott térségek körén belül – ugyanazon módszertan alapján lehatárolva – a legrosszabb társadalmi-gazdasági mutatókkal rendelkező térségek a **súlyosan elmaradott térségek** közé tartoznak. E térségtípusba az **ország népességének összesen maximum 10%-át** magába foglaló kistérségek tartoznak. A súlyosan elmaradott térségek rendszerének alapvető célja azt biztosítani, hogy a kifejezetten felzárkóztatási célú kormányzati ill. regionális programok és intézkedések pénzügyi eszközei a leginkább válságos helyzetű térségek problémáját koncentráltan orvosolják. A központi területfejlesztési források jogszabályban meghatározott része kizárólag e térségekben kerülhet felhasználásra.

A kedvezményezett és kiemelt térségekre vonatkozó konkrét kötelezettségeket az OTK-ban foglaltak alapján 3 évente, a legfrissebb elérhető mutatók figyelembevételével jogszabály(ok)ban kell meghatározni. Az elmaradott és súlyosan elmaradott térségek lehatárolásához a társadalmi-gazdasági tényezők azon körét kell figyelembe venni, melyek az adott időszakra leginkább jellemző, leginkább káros egyenlőtlenségeket jelenítik meg.

9. Visszacsatolás és átláthatóság: a fejlesztéspolitikai monitoring és értékelési rendszer

A fejlesztéspolitika hatékonyságának javítása, az átláthatóság, a döntés-előkészítés színvonalának emelése érdekében szükséges a területi szemléletet egyértelműen érvényesítő monitoring rendszer kialakítása. Ez az eredmények, hatások folyamatos nyomon követésén keresztül lehetővé teszi a fejlesztéspolitikák ill. a területi politika teljesítményének értékelését, és ezáltal nagymértékben hozzájárul a fejlesztéspolitika hatékonyságának és átláthatóságának javításához.

A nyomon követést és visszacsatolásokat biztosító rendszer három alapeleme:

- *Fejlesztéspolitikai eszközök és programok monitoringja*
- *A területi (társadalmi, gazdasági, környezeti) folyamatok monitoringja*
- *Értékelések*

RÉGIÓK FEJLESZTÉSI IRÁNYAI

1. Regionális fejlesztések keretei

Az ország hét tervezési-statisztikai régiójához tartozó regionális fejlesztési tanácsok fejlesztési terveikben, programjaikban az OTK-ban megfogalmazott célok, mint kötelező keretek következetes figyelembevétele mellett jelölik ki fejlesztési céljaikat, határozzák meg a prioritásaikat és intézkedéseiket.

A területfejlesztési politika új szemléletéből és alapelveiből táplálkozva a regionális szint fejlesztési tervezésnek a hatékony és eredményes regionális programok megvalósítása érdekében meg kell erősödnie. A regionális fejlesztési tervezésben valamennyi OTK-ban megfogalmazott elv érvényesítendő. Kiemelten fontos a valós térszerveződések figyelembevétele, mivel a jelenlegi régióhatárok gyakran nem igazodnak sem társadalmi, sem gazdasági, sem környezeti területi rendszerekhez. A regionális fejlesztési tervezésben is be kell vezetni területi célokat, és az ágazati jelleg intézkedéseket is térségi-települési szinten differenciálni kell.

A régió szint területi stratégiai tervezés nem csak azokra a fejlesztési beavatkozásokra terjed ki, melyek regionális szinten végezhetők a leghatékonyabban (vagyis regionális fejlesztési kompetenciát jelentenek), hanem a régió valamennyi fejlődési folyamatát számba vevő tervezésként kell, hogy megvalósuljon. Az így megfogalmazott célok érvényesítését részben a

régió saját kompetenciájába utalt fejlesztési eszközök révén (regionális operatív program) részben pedig — az országos (ágazati) operatív tervezéssel történő iteráción keresztül — az országos programok révén lehet biztosítani.

A regionális kompetencia, amely a regionális operatív programok tartalmát jelöli ki az adott fejlesztési környezet függvénye, partnerség keretében, a fejlesztések gazdái közötti (pl. régiók és ágazatok, régiók és kistérségek) egyeztetések során kell kialakítani.

Az országos területi célok közül egyesek kezelése a regionális fejlesztéspolitika, másoké a központi fejlesztéspolitika részeként hatékonyabb. Ez utóbbi esetben azonban figyelembe kell venni e célokat a regionális fejlesztési célok kialakításakor, és hozzájuk kapcsolódó, a fejlesztési hatásaikat erősítő, szétterítő intézkedéseket kell előírni.

Regionális szinten összehangolandó térségi kiemelt fejlesztési tématerületek

Ösztönözni kell a funkciókat megosztó, együttműködő térségek fejlesztését. Ennek érdekében a különböző térségek versenyelőnyeikre építve és a piaci lehetőségeket kihasználva alakítsák ki fejlesztéspolitikájukat. Térségükben ösztönözzék új munkahelyek teremtését, új vállalkozások indítását, letelepedését, valamint a meglévő vállalkozásaik működési környezetének a javítását. A fentiek érdekében minden térségnek a sajátos identitását, kultúráját is figyelembe véve kell megtalálnia azt a gazdasági ágazatot, tématerületet, amelynek fejlesztésére koncentrálni.

Az egyes térségek fejlesztési céljainak, a kompetenciák megosztásának meghatározásakor szükséges a városoknak a környezetükkel, illetve a vidékies területekkel való együttműködésének, így a város–vidék kapcsolatának a figyelembevétele.

A területi alapon szerveződő gazdasági hálózatos együttműködések kialakítása különösen fontos a következő szereplők között:

- vállalkozások, ezen belül a multinacionális vállalatok és a kis- és középvállalkozások,
- egyetemek, innovációs és kutatóintézetek, valamint
- az együttműködések kialakítását segítő, közvetítő szolgáltatók, ügynökségek.

A fejlesztéseknek **a régiók által meghatározott kyszámú legversenyképesebb, exportképes és fejlődő ágazatra kell koncentrálnia.** Az együttműködések ösztönzésén túl támogatandó az érintett szereplők eszközeinek, infrastruktúrájának, technológiáinak modernizálása, alkalmazottainak képzése, új vállalkozások indításának az ösztönzése, illetve a közvetlenül nem megtérülő beruházások, kutatási programok támogatása. Az együttműködések célja, hogy javítsa a vállalatok termelési, működési hatékonyságát, és hozzájáruljon a magasabb hozzáadott érték (jövedelmezőbb) termékek előállításához.

Szükség van továbbá a helyi piacra termelő mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességének javítására a hálózatos együttműködésük támogatása révén. A regionális gazdaság versenyképességének további alapvető feltétele, hogy kialakuljon egy olyan, a kistérségi szinten is jól szervezett **képzési intézményrendszer**, amely figyelembe veszi a

gazdaság igényeit, és legalább megyénként integrálja a szakképzés, felnőttképzés intézményrendszerét.

A kompetenciák megosztása nemcsak a gazdaság fejlesztése, hanem a **közszolgáltatások hatékony és racionális ellátása** miatt is fontos. A területi szempontú feladatmegosztás meghatározásakor figyelembe kell venni a regionális szintre irányuló decentralizációs, illetve a kistérségi szinten megindult koncentrációs folyamatokat. A **közfeladatok racionális megszervezése és az intézményrendszer** fenntartható fejlesztése mellett támogatni kell – a civil szféra bevonásával – képzési, szociális ellátási, tájékoztatási, szemléletváltási programok megvalósítását is. Ezen túl szükség van a kistérségekben a közszolgáltatások hatékonyabb megszervezését segítő belső közlekedési hálózat, és a tömegközlekedés fejlesztésére egyaránt.

2. Régiók fejlesztési céljai

A regionális fejlesztési ügynökségek koordinációjával, a régiók szereplőivel partnerségben megvalósult tervezési folyamat eredményeként az alábbi — a régiók fejlesztési irányait kijelölő — koncepcionális célkitűzések kerültek megfogalmazásra.

E részben saját régióink, a Dél-Dunántúlra vonatkozó célokat mutatjuk be.

DÉL-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ

JÖVŐKÉP

A Dél-Dunántúli Régió célja olyan kulturális, környezet- és természetvédelmi értékeket szem előtt tartó, oktatási, tudományos és kutatási központokon alapuló fejlődés, mely integrálja a Régió leszakadó térségeit, kiegyensúlyozott településszerkezetre épít. A Régió sikeresen fordítja jelenlegi fejlettségbeli hátrányait előnnyé azáltal, hogy megőrzött természeti és kulturális értékeit, építészeti örökségét és termálvíz kincsét fenntartható módon hasznosítja, magas színvonalú, kiegyensúlyozott életfeltételeket biztosít. A Dél-Dunántúli Régió kihasználja kedvező geopolitikai helyzetének előnyeit, elsősorban a határ menti (horvát, észak-olasz és osztrák) térségekkel való kapcsolatépítés lehetőségét.

A RÉGIÓ ÁTFOGÓ CÉLJAI

MAGAS KÖRNYEZETI MINESÉGJ MODELLRÉGIÓ KIALAKÍTÁSA

- Természeti környezeti értékek védelme és fenntartható hasznosítása (ipari szerkezet átalakulásával kialakult barnamezős, valamint katonai területek rehabilitációja; az érzékeny és védett területek ökológiailag fenntartható használata);
- Kiegyensúlyozott térszerkezet és térségi munkamegosztás kialakítása (a településkategóriáktól elvárható köz- és gazdasági szolgáltató funkciók ellátása, fejlesztése; Pécs régió belüli közvetítő szerepének erősítése, a térség- és településközpontok elérhetőségének és a települési környezet minőségének radikális javítása.).

HELYI ADOTTSÁGOKRA ÉPÜLŐ VERSENYKÉPES GAZDASÁG

- Innovatív környezeti ipar és energetika (KKV-hálózatok összekapcsolása a régió egyetemlein és kutatóközpontjaiban (Pécs, Kaposvár, Paks) működő tudásbázisokkal; a megújuló energiakészlet fenntartható felhasználásának támogatása);
- Piacorientált kreatív és kulturális ipar (a régió szellemi potenciáljának kihasználása az egyetemi városokban, és sajátos néprajzi adottságokkal rendelkező területein);
- Élettudományi bázisra épülő egészségipar (Pécs – orvostudományi és Kaposvár – élelmiszer-tudományi kutatására épülő vállalkozói szektor támogatása, a gyógyvizek, klimatikus üdülőhelyek infrastruktúrájának fejlesztése);
- Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok (élelmiszeripar, gépipar és fémfeldolgozás, elektronika, textil- és bőripar, faipar) és a turisztikai kínálat (pihenő-, gyógy- és wellness-turizmus, kulturális turizmus, aktív és falusi turizmus) által termelt hozzáadott érték növelése.

STABILIZÁLÓDÓ NÉPESSÉGSZÁM ÉS ERŐS TÁRSADALMI SZOLIDARITÁS

- A lakosság egészségi állapotának javulása;
- Hátrányos helyzetűek (etnikai alapon diszkriminált cigány származású lakosság, illetve az aprófalvas és jelentős szegregációval bíró területek lakossága) és inaktív munkaerőpiaci reintegrációja;
- Piacképes tudásszint (a felsőfokú oktatás piac- és gyakorlatorientáltságának növelése; a régió felsőoktatási intézményeinek kutatási potenciáljára alapozva piacképes innovációs szolgáltatások nyújtása a vállalkozások számára).

A RÉGIÓ TERÜLETI CÉLJAI

- o **Fejlesztési pólus** (Pécs és agglomerációja) közigazgatási, egészségügyi, tudományos, oktatási, kulturális, idegenforgalmi funkcióinak megerősítése, valamint az innováció fogadására és terjesztésére képessé tétele;
- o **A regionális növekedési zónák** (Kaposvár és Szekszárd térsége valamint a Balaton-part) innováció befogadására, az innováció-vezérelt fejlődésre és specializációra képessé tétele, illetve a régióban hagyományosan jelen lévő iparágak és a turizmus versenyképességének erősítése;
- o **Karakterisztikus** fejlődési pályára állítandó **vidékiek térségek** (a régió többi térsége) gazdaságának stabilizálása, foglalkoztatási helyzetének javítása;
- o **Duna-völgy** komplex fejlesztése (magaspartok, ökológiai rendszerek, vízminőség és az ivóvízbázisok védelme, a Duna átjárhatóságának biztosítása hídépítéssel, integrált turisztikai fejlesztések megvalósítása, az árvízvédelem és ártéri gazdálkodás feltételeinek megteremtése, a szennyvíztisztítás és a hulladékgazdálkodás fejlesztése).

II. FEJEZET

TOLNA MEGYE BEMUTATÁSA

Földrajzi elhelyezkedés, népesség

Tolna megye Magyarország déli részén helyezkedik el, északról Fejér, nyugatról Somogy, délről Baranya megyével határos. Keleten Bács-Kiskun megyétől a Duna választja el. Tolna megye egyike az ország legkisebb területű megyéinek (a 15. helyen áll 3703 km²-rel), az ország területének csupán 4%-a. Lakóinak száma a 235.874 fő (2008. dec.31) , az országos tendenciával párhuzamosan fogy, nagyobb részben természetes fogyással, kisebb részben elvándorlással. Az elvándorlás főleg a fiatalabbakat jellemzi, így egy öregedési folyamatot is megfigyelhetünk. A megye népessége az ország lakosságának mintegy 2,35 %-a. Népsűrűség tekintetében az ország harmadik legkisebb népsűrűségű megyéje. A megye Baranya és Somogy megyével együtt alkotja a Dél-dunántúli Régiót. A 100 km²-re jutó települések átlagos értéke három. A megyében 5 statisztikai kistérség van: a Bonyhádi, a Dombóvári, a Paksi, a Szekszárdi és a Tamási.

A megye 108 településéből 11 város, 97 község. A megyeszékhely, Szekszárd a mintegy 34.004 lakosával a legkisebb megyeszékhely, megyei jogú város. A településeknek több mint a felén ezernél kevesebb lakos él, így a településszerkezetet a kistelepülések határozzák meg. A városok közül Bátaszék, Dunaföldvár, Simontornya, Tamási, Nagymányok és Gyöngyös lakossága nem éri el a 10 ezer főt.

Természeti tényezők

Tolna megye két nagytáj: az Alföld és a Dunántúli-dombság találkozásánál fekszik. Geomorfológiai szempontból három tájtypus található itt: a dombvidéki (Tolnai-dombság), az alacsony hegyvidéki (Mecsek északi nyúlványai) és a síkvidéki (Tolnai Sárköz, Mezőföld).

A megyében tíz kistájat különítünk el: Tolnai Sárköz, Szekszárdi dombság, Mecsek hegység, völgyesség, Dél-Külső-Somogy, Kelet-Külső-Somogy, Tolnai Hegyhát, Dél-Mezőföld, Közép-Mezőföld, Kapos-mente.

A megye éghajlatában kis területe ellenére is vannak eltérések, általánosságban mérsékelt kontinentálisnak nevezhetjük, az Alföld és a Nyugat-Dunántúl közötti átmenetet mutatja. Az átlagos csapadékmennyiség 600-700 mm körül, az évi középhőmérséklet 10,5 °C körül van.

Az éghajlat és a talajadottságok igen kedvezőek a mezőgazdasági tevékenység számára. A megye mezőgazdasági területeinek nagyobb része löszön vagy löszszerű üledékeken, kisebb mértékben és területeken folyóvízi öntéseken és pleisztocén homokon

képződött talajon található. A legjobb minőségű talajtípus a mészlepedékes csernozjom, amely nagy területeket fed Külső-Somogyban, a Tolnai-dombságon és a Mezőföldön. A talajpusztulás azonban sok területen rontja a kedvező helyzetet. Szintén jó minőségű termőtalaj a réti csernozjom, amelyet a Mezőföld déli részén és a Duna teraszán találunk. Kevésbé jó minőségű talajok a Duna árterületén a réti öntéstalajok, valamint a csernozjom barna öntéstalajok.

A felszín, a domborzati viszonyok, a természetes és mesterséges folyó- és állóvizek közvetlenül befolyásolták és befolyásolják ma is a települések elhelyezkedését, a közlekedési vonalak futását, ezen belül pedig a településhálózat szerkezeti alakulását.

Az építőipari alapanyagok csak szerény mértékben állnak rendelkezésre a megyében. Ezeknek a megléte mind az ipartelepítésre, mind a településrendszerre hatással van (pl. bátaszéki agyag).

A terület erőteljes agrárjellege rányomja bélyegét a települések arculatára, szerkezetére, jellegére és funkcionális tartalmára. A csak rendkívül korlátozottan rendelkezésre álló ásványi nyersanyagkincs nem tette lehetővé, hogy a klasszikus iparosítás korában ipari alapú népességkoncentrációk jöjjenek létre.

Közlekedés

A megye közlekedési szerkezete minőségében és kiépítettségében az országos átlaghoz közelít az M-6-os autópálya építésének valamint 6-os számú főút 11,5 t megerősítésének köszönhetően. A vasútforgalmat tekintve Dombóvár a Dél-Dunántúlon központi szerepet játszik, hiszen Budapest, Pécs (Komló), Kaposvár, Bátaszék-Baja irányában van vasúti közlekedése (E viszonylat megszüntetésére komoly kormányzati szándékok vannak.), de a Tamási-Lepsény irányába futó vasutat az 1990-es években megszüntették. A megyeszékhely vasúton Sárbogárd és Bátaszék irányából közelíthető meg. A megye településeinek nagy többségét vasútvonal nem érinti.

A közúthálózat minden tekintetben közelít az országos átlaghoz. A megye keleti szélén É-D irányban halad az egyetlen egyszámjegyű főútvonal a 6. számú, amely a 21. század követelményeinek már megfelel, és közlekedésbiztonsági szempontból is megfelelő szintre került. . A megye észak-nyugati részén futó 61. számú főút is csak részben tudja kielégíteni a kelet-nyugati irányú közlekedés igényeit. A szekszárdi Duna-híd megépülte és a vele együtt kiépült M- 9. számú út első 20 km-es szakasza a kezdetét jelenti közúton a megyeszékhely és az ország keleti térségei, az Alföld között létrejövő kapcsolatnak. A híd átadásával Tolna megye középső részének és Szekszárdnak az átmenő forgalma növekedett , ez hatással van a megye kikötőinek forgalmára is. A megye északi határán lévő dunaföldvári híd, és a déli megyehatár közelében lévő bajai híd forgalma a szekszárdi híd megnyitásával normalizálódott de még nem az elvárt mértékig.

A közúthálózat minősége még nem megfelelő, annak ellenére, hogy a főutak egy részét felújították, az alacsonyabb rendű és a bekötőutak burkolata rossz, új út néhány épült az elmúlt időszakban. A nem megfelelő és a rossz osztályzatú utak aránya mind a régiós, mind az országos átlagnál magasabb.

A mellékúthálózat legnagyobb szerkezeti problémája a sok zsáktelepülés. Ezek elzártságának felszámolása egész térségek közötti kapcsolatait javítaná, több helyen a szomszédos megyék elérése több 10 km-rel rövidítené le a közlekedést, elősegítené a jól működő térségi kapcsolatokat a gazdaság különböző területein is. A hiányos belső

közlekedési hálózat miatt a megyén belül települések, sőt településcsoportok kerültek periférikus helyzetbe. Az utóbbi 5 évben történt fejlesztéseknek köszönhetően Gyulaj, Mucsi és Miszla esetében elkészültek az átkötő utak.

A fenti gondok a közlekedés sebességét is befolyásolják, ugyanis miattuk a megye városai és a főváros között az átlagos utazási sebesség kb. 60 km/h.

Az önkormányzatok törzsvagyonához tartozó közúthálózat, kerékpárutak, járdák összekötő - és bekötőutak felújítási üteme a régiós és az országos átlagnál is alacsonyabb.

Tolna megye keleti határát végig a Duna alkotja, így a vízi közlekedésben jók az adottságok. Az átmenő forgalmon kívül növekvő az igény áruszállításra. Sport és turisztikai céllal is egyre többen választják a vízi közlekedést.

A megye egyetlen működő repülőtere Ócsényben van, ott elsősorban a szabadidős tevékenység és a sportrepülés jelentős. Tolna megye határától mintegy 10 km-re helyezkedik el a taszári repülőtér, amelynek a polgári repülésbe való bekapcsolódása úgy tűnik egyenlőre meghiúsult. A régióban (Baranya megyében) a pogányi repülőtér kiépítése és modernizálása részben megtörtént, de Tolna megyére való hatása nem mérhető. Ez érthető annak tükrében, hogy 2008. év forgalmához képest 2009 évben a regionális repterek forgalma 90%-kal ! csökkent.

Az infrastruktúra egyéb területei

Az infrastrukturális ellátottság a gazdasági fejlődés egyik kulcsterülete, a népesség jólétének egyik feltétele, környezetvédelmi szempontból sem elhanyagolható, valamint az EU Csatlakozási Szerződés is határidős kötelezettségeket szab hazánk számára.

Az elektromos hálózatba minden település és külterület be van kapcsolva, s minden település rendelkezik közüzemi vízellátással is. Ugyanakkor a szolgáltatott víz minősége a 98/83/EK irányelv vízminőségi határértékeinek nem megfelelő. E települések és településrészek száma 49. Melyek csaknem mindegyikében az ammónium és mangán szennyezettség egyidejűleg áll fenn, e mellett jó néhány településen az arzén szennyezettség is határérték feletti.

A szennyvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya – az utóbbi évek fejlesztéseinek köszönhetően javult. Még a városokban sem teljesen megoldott ez a feladat.

A szennyvízelvezetés aránya a megyében összesen: 58,6 %, a városokban átlagosan 78,9 %, míg a falvakban csupán 34,2%.

A szennyvízhálózattal rendelkező települések és a bekapcsolt lakások aránya,%:

Bonyhádi kistérség	84,9
Bonyhád	91,6
Nagymányok	90,4
Dombóvári kistérség	41,2
Dombóvár	62,0
Paksi kistérség	64,9
Dunaföldvár	93,9
Paks	83,0
Szekszárdi kistérség	73,5
Bátaszék	85,5
Szekszárd	88,6
Tolna	83,1
Tamási kistérség	18,6
Gyöng	65,3

Simontornya	20,2
Tamási	53,1
Tolna megye	58,6
Ország összesen	71,3

Szennyvízhálózattal a megyében 62 település nem rendelkezik, ezek megoszlása kistérségenként:

Bonyhádi kistérség: 4, Dombóvári kistérség: 13, Paksi kistérség: 8, Szekszárdi kistérség: 10, Tamási kistérség 27.

Az 1990-es években erőteljesen megnőtt a vezetékes gázzal ellátott települések száma. Az azt követő években mérsékelten ugyan, de folyamatosan növekedett a vezetékes gázt fogyasztó háztartások száma. A háztartási vezetékes gázt fogyasztó a lakásállomány százalékában :

Bonyhádi kistérség	70,4
Dombóvári kistérség	40,0
Paksi kistérség	49,7
Szekszárdi kistérség	63,3
Tamási kistérség	33,8
Tolna megye	52,6

Megjegyzendő, hogy idősorosan néhány tized százalékos csökkenés figyelhető meg 2008. és 2009. viszonylatában is. Ez a rendszeres gázáremeléseknek köszönhető, ami a háztartások teherviselő képességével függ össze. A kieső háztartások valószínűleg visszatérnek a hagyományos tüzelő anyagokra.

A következő települések nem rendelkeznek vezetékes gázzal:

Bonyhádi kistérség: Grábóc;

Dombóvári kistérség: Csibrák, Jágónak, Lápafő, Nak, Szakcs, Várong;

Paksi kistérség: -

Szekszárdi kistérség: Pörböly;

Tamási kistérség: Fürged, Keszőhidegkút, Udvari.

Összesen 11 település.

A telefonvonalak %-os aránya ma már nem meghatározó mutatószám a mobiltelefonok nagy mérvű elterjedése miatt. A vezetékes telefonok kiépítettsége azonban ma már a vezetékes internetelés szempontjából fontos, s ez a megyében az elvégzett fejlesztések hatására megfelelő.

Környezeti állapot

A környezet állapotát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy Tolna megyében a közlekedés és a mezőgazdaság a legszennyezőbb gazdasági tevékenység; az ipari termelésből eredő szennyezés pontszerűen jelentkezik, és ezeken a helyeken súlyos tényezőként jelenik meg. Az elmaradott kommunális infrastruktúrából (közműcsatorna-hálózat, szennyvíztisztítók hiánya) eredő környezetszennyezés hálószerűen lefedi a megyét, az ebből eredő káros hatások minden környezeti elemet, az élőlények egészségét is veszélyeztetik.

A mezőgazdasági termelés legfőbb környezetkárosító tényezői: a talajok minőségi és mennyiségi pusztulása (erózió), kemizálás (műtrágyázás, növényvédelem), a felszín alatti és a felszíni vizek szennyeződése bemosódás révén, az állattenyésztés hasznosíthatatlan melléktermékei, az állati tetemek és a trágya.

Tolna megye legnagyobb környezeti problémája a szennyvízkezelés és a hulladék elhelyezése. Az utóbbi 5 évben jó néhány település együttesen végzett fejlesztése hatására a közműolló megyei szinten ma 36,3% –ra záródott. Területenként ez a mérték eltérő, de a megye nagyobb részén javult a helyzet.

A vezetékes ivóvízhálózat kiépülését időben nem követte a szennyvízhálózat fejlesztése minden kistérségben. Ennek eredményeképp a használt, szennyezett vizet műszakilag és környezetvédelmi szempontból is kifogásolt szikkasztókban tárolják még az ellátatlan helyeken. Az így tárolt folyékony hulladék szennyezi a talajt, a talajvizet, közvetve vagy közvetlenül hatással lehet a felszíni vizekre is.

Ugyancsak gond a szilárd hulladékok kezelése. A hulladéktelepek nagy része illegális, hivatalosan nincs engedélyezve, sok helyen a kijelölt szemétkerékek fogadják a települési hulladékot. Általános veszély, hogy a szemétkerékekről a szennyező anyagok kimosódnak és a talajba, a talajvízbe kerülnek.

Ennél is nagyobb gond a megye számára, hogy a Szekszárdon, Bátaszéken és Bonyhádon 2009. július 15-ei hatállyal a hulladéktelepet be kellett zárni. A Dél-Balaton, Sió Völgye hulladékgazdálkodási rendszer keretében a régióban 3 hulladéklerakó, 17 hulladékudvar, 8 komposztáló telep, 3 válogató és 4 lerakó állomás épül meg. Ezek megfelelnek az EU normáinak. Tolna megyét a Cikón megépülő hulladék lerakó fogja kiszolgálni. A régi telepeket rekultiválni kell. Valódi hasznosításukra azonban még néha éveket vagy évtizedeket várni kell, mert a lebomló hulladék által keletkezett gázok és vegyületek sok esetben még a fűsítást sem teszik lehetővé.

A veszélyes hulladék mennyisége a megyében nem nagy, de Bonyhádon, Simontornyán és Szekszárdon súlyos problémát okozott, a kárelhárítás pedig nagy pénzüsségeket emésztett fel.

Egészségügy, szociális ellátás

A kórházi ellátást a megyében a Szekszárdon lévő megyei kórház – kihelyezett osztályai vannak Pincehelyen -, a bonyhádi és a dombóvári kórház biztosítja. Ez utóbbi kht. formában működik, és ellátási területe átnyúlik Baranya megyébe is. Mindhárom kórház esetében szükséges a rekonstrukció és a műszerezettség fokozása. Szakorvosi rendelőintézetek Bonyhádon, Dombóváron, Pakson, Szekszárdon és Tamásiban működnek. Egyes szakorvosi rendelők – gyermekorvos, fogászat, anya és csecsemővédő szolgálat - a többi városban és nagyobb községekben is működnek. A házi orvosi ellátás minden településre kiterjed, kisebb települések esetében székhelyén kívül a házi orvos még 1-2 település lakosságát gondozza.

A halálozási arány a megyében, az országos tendenciához hasonlóan magas, amihez az előregedés, egyik oldalon a munkanélküliség, másik oldalon a túlmunka, a helytelen táplálkozás, a dohányzás, az alkoholfogyasztás, az utóbbi években némileg a drogok terjedése is hozzájárulnak.

A szociális otthoni férőhelyek száma és minősége a megyében az elmúlt években javult, - Bátaszék belépése, Dombóváron teljes felújítás -, jelenleg is folynak rekonstrukciók. Az előregedés következtében azonban egyre több községben lesz megoldandó feladat a

rászorulókat megfelelő gondozása. Szociális jellegű intézmény jelenleg a megye 20 településén működik, egyes városokban többféle jelleggel különböző intézmények, de többségük az időskorúakról gondoskodik. Szociális foglalkoztatást szervezeten csak Szekszárdon találunk.

Oktatás

Az oktatás szintjei a megyében különböző helyzetben vannak. Bölcsődei férőhelyekkel a 11 városból csak 6 rendelkezik. Már jelenleg is 15-20%-kal több gyermeket gondoznak az intézményekben, mint amennyi férőhely áll rendelkezésre. A gyermek gondozási rendszer átalakításával, az igény további növekedése várható. Az óvodai férőhelyek száma és az óvónői ellátottság megfelelő. A gyermeklétszám csökkenése mellett azonban az óvodai ellátás iránt az igény növekszik, hiszen a munkahely megtartása érdekében a nők minél előbb vissza akarnak térni a munka világába.

Az általános iskolák esetében is a létszámcsökkenés a folyamatos tendencia, az iskolából kikerülők létszáma évek óta meghaladja az oda bekerülőkét. Ez kisebb településeken az iskolák bezárásához, egyes városokban összevonásokhoz vezethet, és ennek következtében ezen a szinten is megjelenik a pedagógusfelesleg.

A középiskolák kapacitása elegendő a megyében, a szakképző intézetek szakirányú képzésén azonban a munkaerő-piaci követelményeknek megfelelően változtatni kell, valamint hatékonyan fel kell készülniük az átképzésekre és a továbbképzésekre, még szorosabb kapcsolatot kell kiépíteniük a munkaügyi központokkal és a munkahelyekkel. A lezajlott intézményi integrációk várhatóan teljesíteni tudják ezeket a követelményeket. A gimnáziumi oktatás terén megfigyelhetünk a megyéből egy bizonyos fokú elvándorlást. Ennek oka a művészeti képzés és az intenzív idegen nyelvi képzés szűkös volta. A legjobb képességű diákok elvándorlása egyes intézményekben az oktatás színvonalának csökkenéséhez is vezethet.

A megyében két, nem önálló felsőoktatási intézmény működik. Szekszárdon a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kara, ahol pedagógus (Tanító, óvodapedagógus) szociális munkás képzés mellett, magyar; kommunikáció-és médiatudomány; turizmus-vendéglátás; környezetkultúra szakokon indult képzés az utóbbi időszakban. Ezenfelül még felsőfokú szakképzési szakokon is tanulhatnak az érdeklődők. Pakson a Budapesti Műszaki Egyetemnek a Paksi Atomerőművel együtt működtetett főiskolai kara mára megszűnt. Távoktatási formában jelen van a megyében a Gábor Dénes Műszaki és Informatikai Főiskola.

Kultúra

Az emberek életminőségének érzetét nagyban befolyásolja a kulturális élményekhez való hozzájutás lehetősége. E tekintetben a megye lakossága többségének csak a televízió jut kultúráközvetítőként, a mozik megszűntetéséhez is ez járult hozzá legnagyobb mértékben. Jelenleg csak Szekszárdon és Bölcskén működik mozi, a dombóvári többszöri újrakezdés után ismét megszűnt. Igen lecsökkent a működő könyvtárak száma is, Napjainkban

Szekszárdon (3), a többi városban 1-1 és még 26 településen találunk állandó jelleggel működő könyvtárat. Az 5 évvel ezelőtti állapothoz képest előrelépést jelent.

A megyében nincs akkora méretű település, ami igazán kulturális centrum lehetne. Magyar nyelvű színház nem működik a megyében, az ország egyetlen német nyelvű színháza, a Deutsche Bühne Ungarn Szekszárdon van, de ennek előadásai még a más településeken való megjelenéssel sem vonzanak tömegeket. A régió belül kulturális központ szerepet elsősorban Pécs, másodsorban Kaposvár tölt be.

Az utóbbi időben megnőtt a helyi civil kezdeményezések szerepe, főleg a hagyományok őrzése terén, és a kisebbségi önkormányzatok szaporodásával pedig előtérbe került a nemzetiségi kulturális tevékenység. Élő hagyományai és népművészete kapcsán a megyében kiemelkedik Sárköz szerepe. Szekszárdon a borhoz kapcsolódóan szerveződnek évente egyre szélesebb érdeklődést vonzó kulturális események.

Gazdaság

A megye gazdaságát a három legnagyobb lélekszámú város: Dombóvár, Paks és Szekszárd határozza meg, melyek a megye három különböző sarkában fekszenek. Paks és Szekszárd a megye sűrűn lakott Duna-menti térségében játszanak fontos szerepet, s ez a szerep a szekszárdi Duna-híd 2003. évi átadásával megnőtt és átnyúlik az Alföldre is. Paks, ahol az ország egyetlen atomerőműve működik, s a villamos energia szükséglet 40%-át termeli, stratégiai szerepet játszik a gazdasági életben. E szerep csak tovább fog nőni, hiszen kormányzati és parlamenti döntés született az élettartam hosszabbításról és az újabb generációs bővítésről. Dombóvár a megye dél-nyugati sarkában, Baranya és Somogy megye határától is 5-6 km-re, kapcsolódik Kaposvárhoz és sok területen Pécshez is. Ez a város a legfőbb kapocs a 3 megye között, amelyek egy régiót alkotnak. Mindhárom város kistérségi központ is, s így szűkebb környezetükre döntő befolyással bírnak. A másik két kistérségi központ Bonyhád, amely a Völgység fejlődésnek indult székhelye, bár a cipő és textiliparban betöltött szerepe csökkent a bér munkára alapozott kivitel megszűnése következtében, Tamási, amely a megye legrosszabb helyzetű, legtöbb települést magába foglaló (a megye településeinek 30%-a), kistérségi terület központja.

Tolna megye gazdasági helyzetét tükrözi az a tény, hogy a bruttó nemzeti terméknek 1,67 %-át állítja elő, így az egy főre jutó GDP az országos átlag 69 %-a, a megyék átlagának 92 %-a. (2007.) Az egy főre jutó GDP alapján Tolna megye 1995-ben még a megyék sorrendjében 6. helyen állt, 2001-ben a rangsor 7. helyén, 2006-ban és 2008-ban a 13.! helyre csúszott vissza . A GDP növekedése 2002 és 2007 között gyorsabban nőtt, mint az országos átlag. Az országos átlag GDP növekedés 4,0% és 4,8% között volt, addig Tolna megyében 10,2% és 7,3% között mozgott. Az országos átlag 2007-ben csupán 1,1% volt, addig megyénkben 7,3% . Az iparon belül meghatározó szerepe van a Paksi Atomerőműnek, amely az ország villamosenergia-szükségletének 40%-át adja. E cég termelése pozitív irányban torzítja e megye gazdasági mutatóit, ugyanakkor ennek hozadékából a cégen és az országon kívül már nemcsak Paks városa húz hasznot, hanem az egész Dél-Dunántúli régió. Az átlag emelésével a megye többi gazdasági szereplőjéről összesítve nem a valóságos kép alakul ki. Az erőműnek hasonló szerepe van az átlagkeresetek alakításában is.

Az erőmű üzemidő hosszabbítása és az elkövetkezendő 5 éven belül meginduló bővítés valószínűleg további gazdasági erősödést hoz Tolna megyének és a régióknak.

Az egyes gazdasági ágak megyei GDP-hez való hozzájárulása 2007-ben, mezőgazdaság, vad-erdő és halgazdálkodás; 9,8 % , Ipar, építőipar 37,9 % szolgáltatások 52,3%.. Megjegyzendő, hogy a mezőgazdaság aránya 2006-ban még 12% -os volt !

Bár a megye alapvetően mezőgazdasági beállítottságú, a mezőgazdasági termékeket feldolgozó ipar – a malomipar kivételével – szinte teljesen hiányzik, így a késztermékké alakítás hasznát más területeken fölözik le. Egyedül a tejipar termelése jelentős, amely a változások hatására sem esett vissza, és Szekszárdon, és Dombóváron jelenleg is fontos szerepet játszik. Az élelmiszeripar a megye ipari termelésének csupán 11.8 %-át adja. A termelés 16,67%-át a textiliparban, a bőrgyártásban és –feldolgozásban és lábbeli gyártásban találjuk, ez csupán fele az 5 évvel ezelőtti aránynak.. Pedig éppen a fenti iparágak azok, amelyekben az egy főre jutó termelés és export az utóbbi években meghaladta az országos átlagot. Az egész feldolgozóipart jellemzi, hogy ebben az ágazatban az egy alkalmazottra jutó ipari termelés kevéssel több, mint fele az országosnak.

A megyében az országosnál magasabb a mezőgazdaságban (6,2 % ill. 4,5 %), az energetikában (PA Rt.) (5,3 % ill. 1,5 %) foglalkoztatottak aránya. A mezőgazdasági feldolgozóipar alacsony aránya miatt alacsony létszám jellemzi a feldolgozóipart is 22,0% ill. 22,4%.

Tolna megye modernizációjának elmaradottságát mutatja, hogy a szolgáltató szektor aránya 58,4 %-os – alacsonyabb az országos 63,3 % -os átlagnál,

Az átalakult és még mindig hátrányára változik a mezőgazdaság, a sok helyen leépült és hiányzó az ipar, a tercier szektor alacsony aránya miatt a régió belül Tolna megyében a legkevesebb a működő vállalkozások száma(19448/ 2008.), az országban csak Nógrád megyében működik kevesebb vállalkozás. Az egyéni vállalkozások aránya a vállalkozásokon belül nem egész 50 %, s ez fölötté van a 40 %-os országos átlagnak . Az 1000 lakosra jutó vállalkozások aránya országosan 98 db,a régiós átlag 86 db, a megyei átlag 82 db, ez országos rangsorban a 9. helyre elegendő. Előre lépés tapasztalható a 2004 és 2005-ös vállalkozási „boom”-hoz képest.

2008-ban 1000 lakosra vetítve országosan 98, Dél-Dunántúlon 86 a megyében 82 vállalkozás működött. Tehát a megyei mutató az országos mutatónál 16, a régiós mutatónál 4 egységgel volt rosszabb.

A gazdasági egységek méretét vizsgálva a megyében, megállapíthatjuk, hogy a közepes – 50-250 főt foglalkoztató – vállalkozások aránya (1,2%) nagyobb, mint a régióban és az ország más területein (0,7%.)

A külföldi érdekeltségű vállalkozásokra vonatkozó 2008. évi adatok:

Megnevezés	Megyében	Országos %-ában
Külföldi érdekeltségű vállalkozások száma	258	0,9
Saját tőke, millió Ft	18.022	0.08
Ebből külföldi tőke	17.124	0,2
Egy vállalkozásra jutó saját tőke, millió Ft	69,9	9,0
Egy vállalkozásra jutó külföldi tőke, millió Ft	66,4	19,8

A vállalkozások többségének tőkeellátottsága nem kielégítő, ennek egyik fő oka a gyenge jövedelmezőség. Ennek következtében külső forrásokhoz nehezen jutnak hozzá. Sok területen a vállalkozók is úgy látják, hogy településük és azok környezetének fejlődési potenciálja gyenge. A korlátok között említik a közúti infrastruktúra gyengeségét, a helyi és tágabb politikát, a befektetők hiányát, a nem megfelelő szakképzést, az emberi erőforrások

gyengeségét. Általában csak a pénzintézeti háttérrel elégedettek. Ezek lényegében egy évtizede meglévő problémák és az országos rangsorban a régió a megye utolsó.

A kereskedelem területén a multinacionális cégek a megyében csaknem minden városban megjelentek egy-egy üzlettel.

Turizmus

Tolna megye nem rendelkezik kimondottan sok idegenforgalmi attrakcióval, így a külföldi vendégeket figyelembe véve a 2005-ös fellendüléshez képest, a turisták számának enyhe növekedése mellett az általuk eltöltött éjszakák száma csökkent és az egy főre jutó vendégéjszakák száma 2,3-re módosult 2007-ben. Ez az idegenforgalom bevételei tekintetében stagnálást jelent a megyében.

Az idegenforgalom fő ágazatai a megyében:

- termál- és gyógyturizmus (Dombóvár, Hőgyész, Tamási, Tengelic);
- a vadászturizmus (Gemenc, Gyulaj, helyi vadásztársaságok);
- tájjellegű és kulturális turizmus (Sárköz, Szekszárdi Szüreti Napok; Szekszárdi Pünkösdi Fesztivál, Dunamenti Folklor Fesztivál, Szekszárdi Pörkölt és Bor ünnepe);
- vízi turizmus (Duna, Fadd-Dombori);
- horgászturizmus (Duna, horgásztavak az egész megyében);
- lovas turizmus és lovas versenyek.

A falusi turizmus egyik kezdeményezője országosan is Hőgyész volt, ahol ma már a megye legszínvonalasabb idegenforgalmi egységét találjuk, ami által magas szinten megjelent a konferencia turizmus is.

A kerékpáros turizmus fejlesztéséhez szükséges kerékpárutak építése és túravonalak kijelölése. Ilyen kerékpáros túravonal a Dombóvár-Várong-Szakcs-Gunaras, amely kisebb részt önálló kerékpárúton, nagyobb részt közútról elválasztott. A kerékpárút hálózat sajnos még mindig nem csatlakozik az EUROVELO hálózathoz. Néhány részelem azonban megépült; Dunaföldvár-61. sz főút összekötése, Paks-dunapart, Mözs-Tolna, Gemenc dunagát egy része, Csatár-Szekszárd-vasútállomás- Keselyűsi út.

Tolna megyében 2003-ban új kezdeményezés az irodalmi turizmus, amelyet a *Tolna táji irodalmi túrák* kiadvány, térkép és 11 tájékoztató tábla jelez, amelyeket a megye irodalmi élete szempontjából érdekes településeken állítottak fel.

A megye turizmusfejlesztési szempontból fontos adottságait kistérségi csoportosításban érdemes áttekinteni, miután így azok egyedi arculatot mutatnak.

A Szekszárd-tolnai kistérség a sokszínű idegenforgalmi kínálat térsége. A vízparti üdülés és a vízi turizmus termékei (melyeknek legfőbb helyszínei Fadd-Dombori, a Tolnai Holt-Duna ág, a Szálkai tó), a borászat-borút, az ökoturizmus, a vadászat és a népművészet alakítják ki a Duna mentén húzódó térség meglehetősen heterogén termékínálatát, de kiemelkedő értéket képvisel a kistérség turizmusa szempontjából a tengelici gyógyszálló és a hozzá kapcsolódó szabadidőközpont is. A lovasturizmus kialakította bázisát. Szedres-

Apátpusztán lévő lovarda és lovas-szálló évek óta sikeresen működik. Nagy hagyománya és lassan kialakuló infrastruktúrája van a kerékpárturizmusnak.

A Dél-Dunántúl területén két regionális jelentőségű túraútvonal húzódik, mindkettő érinti a kistérséget is (Dél-dunántúli Kék Túra: Szekszárdtól az Írottközig, Dél-dunántúli Piros Túra: Szekszárdtól Siófokig). Decsen, mint a Sárköz központjában található az egyedülálló sárközi népművészetből ízelítőt bemutató Tájház, a helyiek életét, történetét, foglalkozását bemutató, a Faluházban kialakított padlászélműzeum, ahol a korongozóműhelyben a kerámiakészítés kipróbálására is lehetőség nyílik. Emellett máshol is működnek tájházak, falumúzeumok (Bátaszéken, Alsónyéken, Bátán, Sióagárdon), mégis összességében a kistérség egyedülálló, páratlan gazdagságú néprajzi kincsének turisztikai termékként történő hasznosítása még hiányos. Ugyanígy fejleszthető Szekszárd kulturális értékeinek bemutatása is.

Külön érdemes szólni a megye talán egyik legnagyobb turisztikai vonzerejét jelentő Gemenci Tájvédelmi Körzetről, a Szabadidő központ és a hozzákapcsolódó kiegészítő lehetőségek az utóbbi években fejlődtek. Itt új turisztikai termékek létrehozása nagy óvatosságot igényel. A turizmus egy olyan magas szinten való megvalósítását kellene elérni a Gemenc területén, amely a lehetséges terhelési veszélyeket figyelembe véve alakul ki, és a terhelés szintjét a lehető legcsekélyebb mértékre csökkenti.

Jellegzetes arculati eleme a kistérség turizmusának a borturizmus. A szőlőtermelés és borászat körébe tartozó szolgáltatásokat fogja össze a Szekszárdi borút, amely egyre nagyobb ismertségre tesz szert. A borhoz kötődően tavasszal rendezik a Szekszárdi Pörkölt és Bor Ünnepeket, míg szeptemberben a Szekszárdi Szüreti Napokat.

A térségben számos nagy horderejű rendezvény kerül megrendezésre. A rendezvények közül kiemelhető a térségen is túlnyúló Dunamenti Folklor Fesztivál, amelynek megrendezését a sokszínű nemzetiségi összetétel indukálja, valamint a Gemenc Nagydíj kerékpáros verseny. A Pünkösdi Fesztivál a német nemzetiségi hagyományokat ápolva is változatos programot kínál. Az ősényi repülőnapok és a hőlégballonos fesztivál sokszor bizonytalan a megfelelő szponzori háttér miatt. A Faddi Nyári Fesztivál programjai egyre színvonalasabbak és vonzereje évről-évre nő.

A kistérségben a minőségi szálláshelyek számának fejlesztése szükséges

Paks-Dunaföldvár kistérség esetében a legnagyobb azoknak a vendégeknek az aránya, akik Nyugat-Európából Dél-Európába, ill. a Balkánra utaznak vagy Kelet-Magyarországról utaznak a Dunántúlra, illetve Nyugat-Európába és itt tranzit jelleggel szállnak meg. A térség felkeresésének legfőbb indukálója a kikapcsolódás keresése, a szép táj, a nyugodt környezet, de fontos szempont a kultúra, a városlátogatás is, a vízi sportok lehetősége (Duna, horgászat, csend, nyugalom), s végül a termásvíz elérhető közelsége. Elsősorban az iskoláskorúak szervezett utazása esetén jelent utazási motivációt a Paksi Atomerőmű Rt. látogató központjának felkeresése.

Ahhoz, hogy a jellemzően közép- és időskorú látogatók jól érezzék magukat, szervesen hozzá tartoznak a gasztronómiai élvezetek. A Tolnai borút fejlesztése - melynek állomásai között szerepel Dunaföldvár, Bölske, Paks és Györköny is - egy újabb minőségi turisztikai termék megjelenését eredményezte a kistérségben.

A paksi kistérség fejlesztési terveiben az évtized elején az alábbi – turizmusfejlesztést szolgáló programok szerepelnek: infrastruktúra- és szolgáltatásfejlesztés, csomagtúra

ajánlatok kidolgozása, lovas túra útvonal hálózatszerű kiépítése (táblarendszer felállítása, a karbantartás megszervezése), lovas rendezvények szervezése, a szezonáltság nyújtására irányuló projektek, marketingkommunikációs csatornák felkutatása és rendszerbe állítása, lovas szakemberképzés. Külön kiemelt szerepet szántak a vízi turizmus fejlesztésének, a vízi turisztikai kínálat minőségi szintje emelésének, illetve a szezonáltság csökkentése érdekében a horgászturizmusnak. Versenyek szervezésével, más turisztikai termékekkel való összekapcsolódásban látták a fejlesztés lehetőségét. A tervek között szerepelt a kikötői infrastruktúra fejlesztése is, miután az exkluzív turizmus fejlesztésének alapja egy yacht-kikötő kiépítése lehetett volna. Ezekből a tervek közül csak néhány valósulhatott meg, az pénzügyi források szűkössége és a magántőke érdektelensége miatt.

A kistérségnek azonban vannak „zászlós” rendezvényei. Paksi Gasztro- Blues fesztivál, amely már nemzetközileg is jegyzett rendezvény a nyár eleji időszakban. Paks-Kalocsa Virtus úszás, Országos Siller fesztivál szintén Pakson. Bölcseki virtusvetélkedő, Szüreti nap, Földvári Nyár rendezvényei.

A Paksi kistérség is szálláshely-kínálat szűkében van. Talán Dunaföldvár kivétel ez alól a szálláshely-szolgáltatással foglalkozó vállalkozók több, mint 10 éve folytatott kitartó munkájának köszönhetően.

A Tamásiba vagy térségébe érkező turisták elsősorban a termálfürdőt keresik fel. A vendégek túlnyomórészt nyugdíjasok, akik főleg Németországból érkeznek évente akár többször is. Az utóbbi időben megszorodott a házat, szőlőt, telket vásárló holland idősök száma is, akik egyre jobban bekapcsolódnak a települések életébe, elsősorban Simontornyán.

A Hőgyészen található Gróf Apponyi Kastélyszálló és termálfürdő egysége rétegiények kielégítésére képes., de mindenképpen egyik fontos vonzereje a kistérségnek.

A térség vendégeköréből szinte hiányoznak a fiatalok, a 18-26 évesek, akik nem találnak maguknak több napra vonzó programot. Az elöregedés következtében évről évre csökken a 15-20 éve rendszeresen visszatérők száma. Az ozorai vár felújításával újabb jelentős turisztikai vonzerőt jelentő értékhez jutott a kistérség. Kiállításai, rendezvényeivel a kistérség turizmusának egyik központjává vált a vár. Tamásiban a hagyományos sportágak mellett több évtizedes hagyománya van a lovassportnak, mintegy 40 alkalommal rendezték már meg az augusztus 20-ához kapcsolódó Meghívásos Nemzetközi Lovas napokat.

A fürdő fejlesztése a közeljövőben milliárdos nagyságrendben megvalósulhat. Ez mindenképpen növelni fogja a szálláshelyek és más fürdőhöz kapcsolódó szolgáltatásokat.

Dombóvár és térsége – A térség legfontosabb adottságát a természeti értékek jelentik. A kistérség idegenforgalma szempontjából meghatározó jelentőségű a Dombóvár-Gunaras Gyógyfürdő léte, ezért az annak fejlesztésére vonatkozó program, amelynek eredményeként egy nemzetközi gyógyászati központ kialakítására kerülne sor, jelentősen befolyásolná mind a turisztikai kínálat, mind a kistérség gazdaságának helyzetét, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy csak kiegészítő infrastrukturális fejlesztésekkel együtt érheti el a tervezett beruházás a céljait. (a strand fejlesztése, új szálláshelyek létrehozása).

A térség egyik vonzereje a lovasturizmus. Dombóváron, Várongon, Kapospulán, Dalmandon várják a látogatókat. A kínálat is széles: túralovaglasi és kocsikázási lehetőség, futószáras oktatás, tereplovaslás, sétakocsikázás, hintózás. A lovagláshoz kötődően meg kell említeni a kurdi lovas fesztivált és fogathajtó versenyt is.

Turizmus szempontjából jelentős vonzerőt képvisel, ám a vadászturizmus kivételével kihasználatlan a Gyulaji erdő. Ezen felül a térség számos horgászati lehetőséggel is rendelkezik (Dombóvár-Tüske, Dombóvár-Gunaras, Kaposszekcső, Nyerges, Kocsola). Közel

70 km-es kerékpáros túraajánlattal várja a kistérség az ide látogatókat. A természetközeli kikapcsolódáshoz a várongi falusi turizmus nyújt szervezett kereteket (panzió, lovaglás, kocsikázás, horgászat, sporteszközök bérlése, túraajánlatok). A falusi turizmus kapcsán feltétlen említést érdemel még Kocsola is (panzió, horgászás, borkóstolás, tájház) Dombóváron két múzeum, a kistérségben további kiállítóhelyek (tájházak) várják a kultúra és helytörténet iránt érdeklődőket.

Feltétlenül előrelépést jelentett a Gunarasi fürdő fejlesztése és a hozzákapcsolódó szálláshely-fejlesztés.

Bonyhád és térsége - A földrajzi tájegység elnevezése – „Völgység” - is utal a térség legjelentősebb jellemzőjére, a dimbes-dombos vidékre. A kirándulásra, természetjárásra, kerékpározásra alkalmas természeti környezetben, a Sió-Sárvíz, Duna közelségén kívül kulturális értékekkel is rendelkezik a térség, melyek főként Bonyhádra, Grábóchoz és Kakasdhoz kapcsolódnak. Számos népművészeti érték is fellelhető a vidéken, ezek azonban a turizmus szempontjából egyelőre kihasználhatatlanok. Az erőteljes nemzetiségi jelenlét, a nemzetiségi hagyományok őrzése és bemutatása is egyike a kistérség – turistákat is vonzó – sajátosságainak. (Bukovinai székelyek találkozója egyik legjelentősebb rendezvénye a térségnek évek óta.)

A tervezett termál beruházás Bonyhádon, jelentős vonzerő növekedést idézhet majd elő.

A belső adottságok mellett a fejlesztés környezeti feltételei is kedvezőek: a turisztikai üzletág fejlődése az utóbbi 5 évben összességében töretlen, az utóbbi években jelentősen nőtt a belföldi turizmus, s nemcsak az utazók számát, de a turisztikai termékek iránti keresletet tekintve is. Bár az utóbbi 2 év „krónikái” erről szólnak. Olyan termékek iránt nőtt meg az igény, amely területeken mind Magyarország „nagy hatalomnak” számít, mind a megye adottságai kiválóak (aktív turizmus, ökoturizmus, egészségturizmus). Olyan hazai és európai források nyíltak meg, amelyek – vissza nem térítendő támogatások formájában – hozzájárulhatnak a termékfejlesztés költségeihez. Olyan új kommunikációs eszköz és csatorna vált elterjedté, mint az Internet, amelynek révén éppen a turizmus szempontjából legfontosabb potenciális célcsoportokhoz – a nagyobb jövedelmű, magasabb kvalifikált csoportokhoz, illetve a fiatalok jelentős csoportjaihoz – lehet eljutni gyorsan, hatékonyan és relatíve kis költséggel, a disztribúciós gondok kiszűrésével. Fejlődött és folyamatosan fejlődik az intézményi, szervezeti háttér, ami segítséget, támogatást ad a vállalkozásoknak turisztikai termékeik kialakításához. Bár a vállalkozói hálózatosodás még gyenge.

Emberi erőforrás

A Dél-dunántúli Régió belül az iskolai végzettséget tekintve Tolna megye Baranya és Somogy után következik. Ennek oka, hogy kevés a megyén belül a felsőfokú intézet, a kistelepüléseknek alig van értelmisége, nincs még magyarországi méretekben sem nagyvárosa, ahol az értelmiség koncentrálna.

A gazdasági vállalkozásokban foglalkoztatottaknak csak mintegy 30%-ának van középfokú vagy magasabb végzettsége, ennél nagyobb baj azonban, hogy ennél is nagyobb arányú a betanított és segédmunkások tömege. Kevés az idegen nyelvet/nyelveket magas szinten beszélők száma, ez Európai Unió tagságunkat tekintve is versenyhátrányt jelent.

Az előző évtizedek következtében azonban van a megyének egy jól képzett mezőgazdasági szakembergárdája, amely mind a társas, mind az egyéni gazdaságokban megállja helyét, továbbképzésükre az Európai Unióhoz való csatlakozás után is szükség van folyamatos képzésükre, mert elsősorban az agrár pályázatok elkészítésében nekik lehet fontos szerepük van. A magasan képzett műszaki értelmiség tömegesen Pakson van jelen, az ő jövőjük biztosított, sőt utánpótlásukról gondoskodni kell, hiszen az élettartam hosszabbítás és bővítés pótlólagos igényt fog támasztani szakember- igények területén. A humán értelmiség tömegét a pedagógusok és az orvosok adják. A gyereklétszám folyamatos csökkenése miatt már most végre kell hajtani a pedagógusok egy részének átképzését, valamint képzési keretlétszámok racionalizálása is szükséges .. Közgazdasági, pénzügy, jogi területen évek óta tömegessé vált a képzés, az arra érdemes fiataloknak meg kell adni a lehetőséget a további fejlődésre, hogy Magyarország uniós szakembergárdája megfelelő létszámban rendelkezésre álljon folyamatosan, s ebben Tolna megye is részt kell, hogy vállaljon.

A foglalkoztatottság a régió belül Tolna megyében a régió átlaga közeli, de a munkanélküliségi ráta rosszabb az országos átlagnál. E tekintetben területi eltéréseket figyelhetünk meg, megjegyezve, hogy a helyzet havonta, néha hetente is változhat. A tendenciát vizsgálva azt mondhatjuk, hogy egyedül a Paksi kistérség országos átlag alatti munkanélküliségi rátával rendelkezik, Tamási körzetében az országos átlag 1,86 –szorosát meghaladó ez a mutatószám .

A népesség gazdasági aktivitása a 2008. évi ÁFSZ és KSH adatok alapján, %

Megnevezés	Foglalkoztatási ráta	Munkanélküliségi ráta	Inaktívák száma	Eltartottak rátája
			(e Fő)	
Bonyhádi kistérség	49,2	11,7	10,151	48,0
Dombóvári -,-	48,6	15,3	11,553	47,5
Paksi -,-	56,0	9,6	14,671	47,3
Szekszárdi -,-	54,1	11,7	27,160	45,0
Tamási -,-	40,9	20,1	15,813	49,3
Tolna megye	47,1	13,1	79,355	45,5
Dél-Dunántúl	47,5	15,3	338,584	45,3
Ország	50,3	10,8	3501,6	45,4

Bonyhádi kistérség

A kistérség a Völgyesség kistáj településeit, és az ebbe benyúló ÉK-i Mecsek, a Tolnai Hegyhát és a Szekszárdi Dombvidék Völgyességgel határos – egy egységes tájkörzetbe kapcsolódó – területének falvait foglalja magába.

A kistérség települései hagyományaikban, kulturálisan és etnikailag szinte azonos képet mutatnak. A történelem során népességük élete hasonlóképpen alakult. A falvak a II. világháború előtt német települések voltak, amelyekben a kitelepítés után felvidéki magyarokat és bukovinai székelyeket telepítettek. Napjainkra a lakosság körében meglévő

korábbi ellentétek teljesen megszűntek, és hagyományaik érdekes ötvözetet alkotnak a gazdasági, társadalmi és kulturális élet különböző területein, s mindez kedvezően hat a térség fejlődésére.

A terület vonzáskörletileg egy központúnak mondható, hiszen Bonyhádon kívül nincs más centrumtelepülés, amely kiterjedt szolgáltatási és intézményi hálózattal rendelkezik.

Bonyhád iparában évtizedek óta a cipő- és az edénygyártás játszotta a főszerepet. A munkanélküliség több mint egy évtizede kíséri a térség településeit, hiszen a falvak lakosságának megélhetésében a nagyüzemi mezőgazdaság játszotta a legnagyobb szerepet, s ennek átalakulása sok munkahely megszűnésével járt. A kistérség déli, a Mecsekkel szomszédos részén a sokáig létbiztonságot nyújtó szénbányászat visszaszorítása, majd megszüntetése okozott és okoz a mai napig komoly megélhetési gondokat. Súlyosbította a helyzetet a központi fejlesztési programok Tolna megyét elkerülő, perifériára szorító összetétele. Ezen a térségen nem segített Szekszárd és Paks néhány kiemelt projektben való részvétele.

A kistérség területe erősen tagolt, völgyes, dombos vidék, ennek ellenére a jó minőségű csernozjom barna erdőtalajok alkalmasak a szántóföldi növénytermesztésre. A réti legelők mellett fontosak a körzetben az erdős területek. A kistáj hasznosítható nyersanyagait, az agyagot és a homok az építőipar használja fel.

A kistérségen belüli kapcsolatokban gondot jelentett, hogy a központ, Bonyhád a többi település gondjával kevésbé törődött, így területfejlesztési és infrastruktúráis fejlesztésekre egyes településcsoportok egyesültek. Az 1990-es évek közepétől így valósultak meg vezetékes gáz-, majd azt követően évben pedig a szennyvízberuházások.

Környezetvédelmi szempontból a megyében Bonyhádot érte a legnagyobb kár. Eddigi vízbázisa a vele határos Baranya megyei Hidas területén található, ahol egy engedély nélküli veszélyes hulladékot tároló telep elszennyezte a vízbázist és környékét. A telep felszámolására központi forrásokból került sor, az új vízbázis kialakítása megtörtént.

TELEPÜLÉS LISTA

Sorsz.	Településnév	Fő	Sorsz.	Településnév	Fő
1.	Aparhant	1 070	7.	Györe	667
2.	Bátaapáti	405	8.	Izmény	519
3.	Bonyhád	13 957	9.	Kakasd	1 633
4.	Bonyhádvarasd	421	10.	Kisdorog	755
5.	Cikó	885	11.	Kismányok	357
6.	Grábóc	172	12.	Kisvejke	423

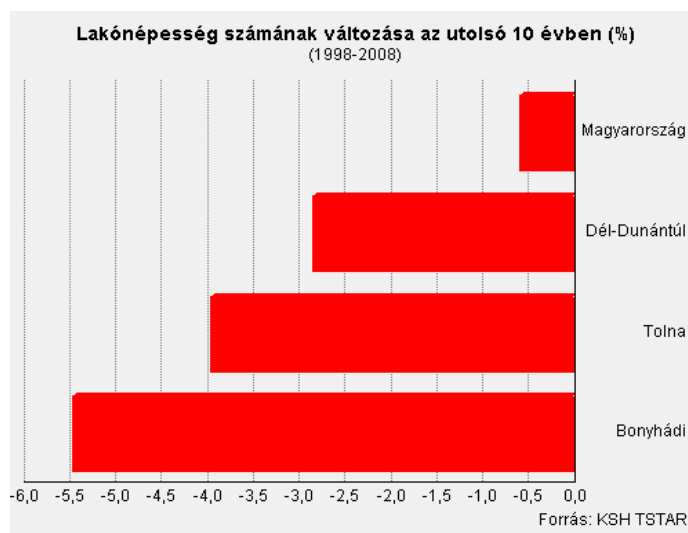
Sorsz.	Településnév	Fő	Sorsz.	Településnév	Fő
13.	Lengyel	536	19.	Tevel	1 537
14.	Mórággy	735	20.	Váralja	927
15.	Mócsény	367	21.	Závod	306
16.	Mucsfa	398	22.		
17.	Nagymányok	2 357	23.		
18.	Nagyvejke	161	24.		

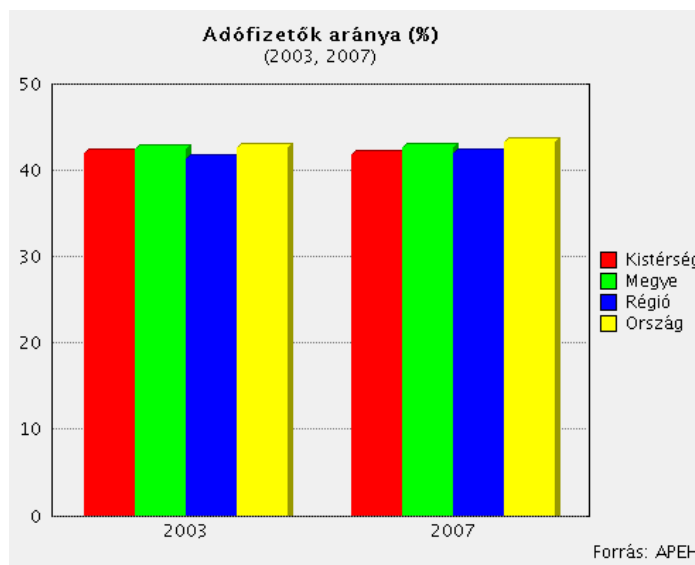
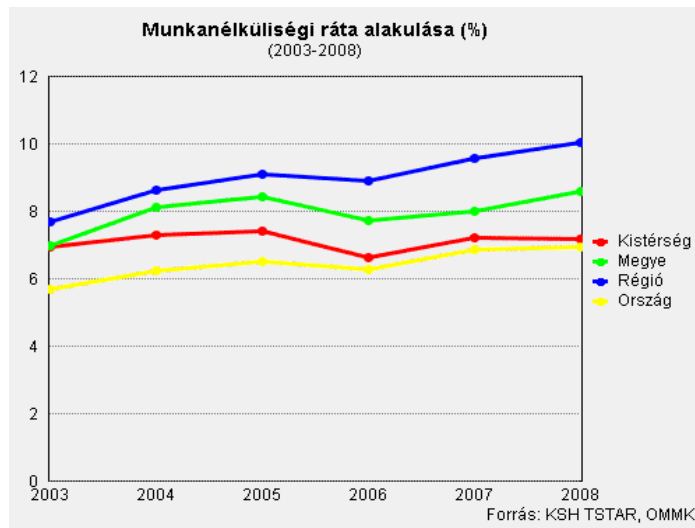
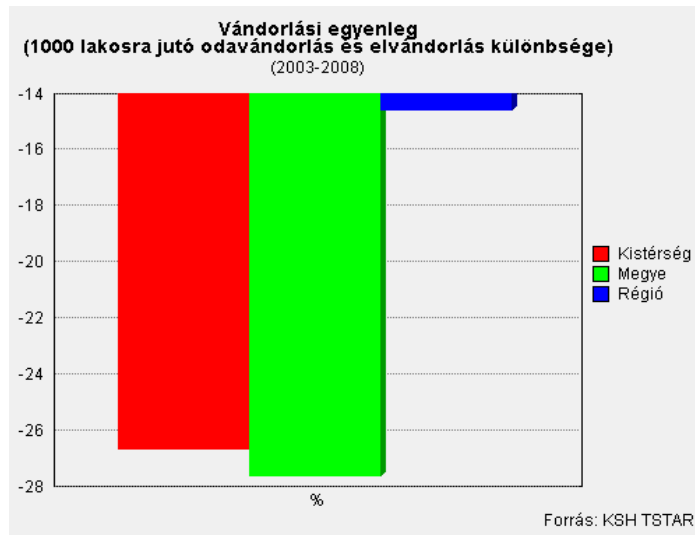
KISTÉRSÉGI ALAPADATOK

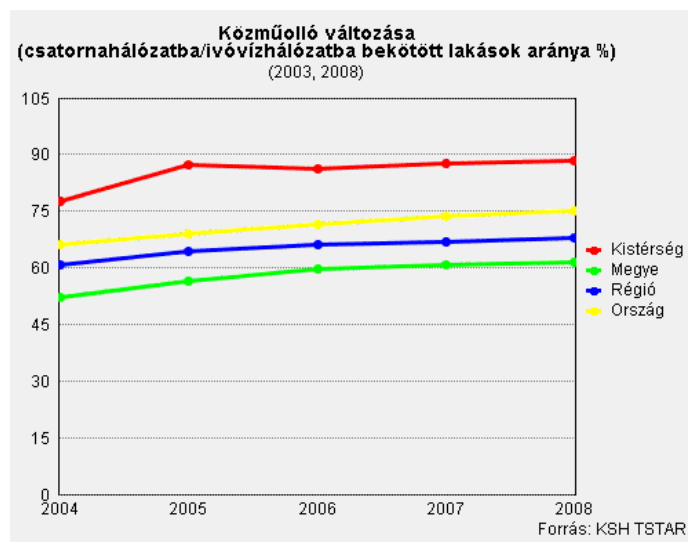
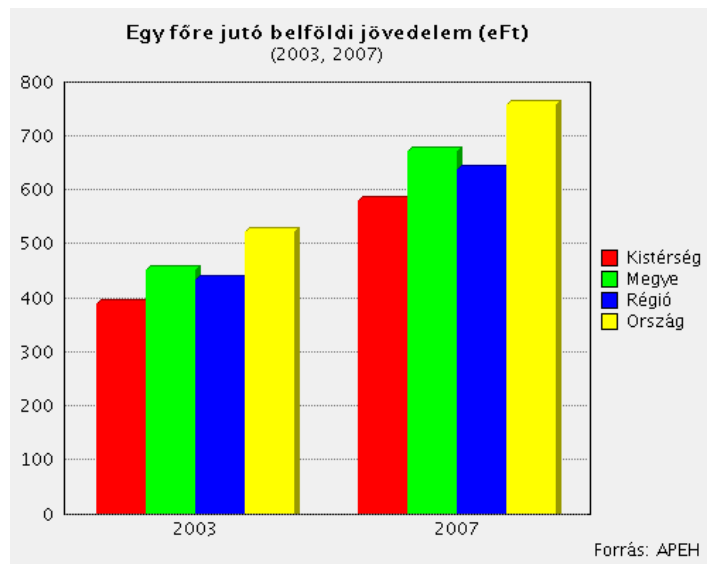
Terület (km ²)	377
Lakónépeség (fő, 2008. dec. 31.)	28 588

Területfejlesztési szempontból kedvezményezett térség (311/2007. Korm. rendelet szerint)		Nem
Mérték szerint	Hátrányos helyzetű	Nem
	Leghátrányosabb helyzetű	Nem
	Komplex Program	Nem
Települések száma		21
Jogállás szerint	Város (2009-től Nagymányok)	2
	Község	19
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett települések száma (240/2006. Korm. rendelet szerint)		7
Típus szerint	Társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott település	7
	Országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott település	7

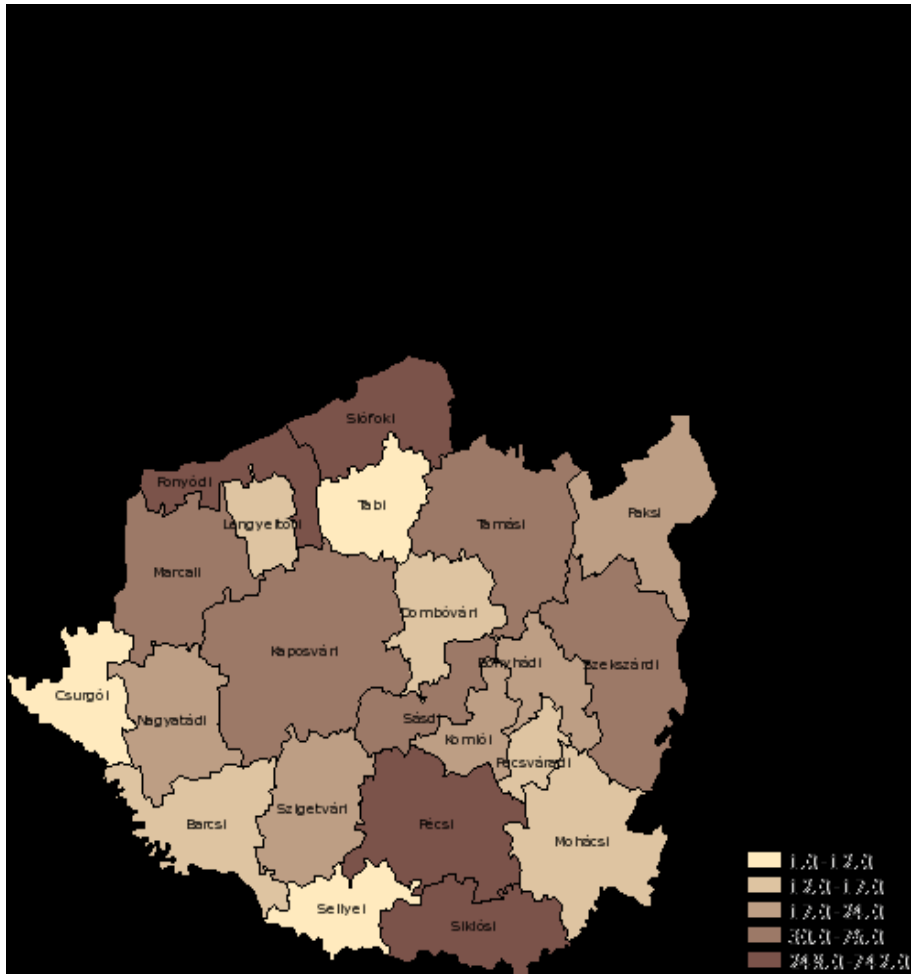
A kistérség bemutatása statisztikai adatokkal

Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (ezer db) 2008

Bonyhádi kistérség: 12.0- 17.0 (16.636)

Hazai és uniós támogatások adatai

(2004-2009 között megkötött szerződések)

Adatforrás: hazai támogatások: MÁK, OTMR (2010.05.14), uniós támogatások: NFÜ, EMIR (2010.04.07.)

Hazai támogatások 2004-2009 évben

Cél kategória	Projekt száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Műszaki infrastruktúra	51	152 712	326 137
Gazdaságfejlesztés	123	94 475	193 891
Humán infrastruktúra	24	71 195	130 191
Egyéb, nem besorolható	41	45 611	98 391
Települési életminőség	29	38 758	60 453
Környezetvédelem, környezetvédelmi infrastruktúra	26	27 077	44 180
Emberi erőforrások fejlesztése	6	25 172	39 168
Tervezés	9	7 390	11 446
Turizmus fejlesztése	3	3 826	7 450

Összesen:	312	466 216	911 307
------------------	------------	----------------	----------------

Uniós támogatások NFT1 2004-2007 évben

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Agrár és Vidékfejlesztési OP	39	554 861	1 245 566
Regionális Fejlesztési OP	2	200 454	426 138
Gazdasági Versenyképesség OP	20	196 911	488 336
Humán Erőforrás Fejlesztés OP	13	191 684	216 614
Összesen:	74	1 143 910	2 376 652

Uniós támogatások UMFT 2007-2009 évben

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Társadalmi Infrastruktúra OP	3	813 773	900 179
Társadalmi Megújulás OP	11	342 385	342 385
Regionális OP-ok	4	145 341	216 840
Környezet és Energia OP	7	127 227	138 855
Gazdaságfejlesztési OP	13	135 331	319 509
Államreform OP	1	13 800	15 000
Összesen:	39	1 577 857	1 932 768

A kistérség egy lakosára jutó támogatási összeg a fenti 3 táblázat alapján : **111.515 Ft**

Pályázó neve	Pályázat célja (év)	Projekt helye	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Bonyhád Város Önkormányzata	Bonyhád Városi Kórház - Rendelőintézet szakmai - infrastrukturális fejlesztése (2008)	Bonyhád	777 655	864 061
Nagymányok Nagyközség Önkormányzata	6534. sz. Bonyhád-dombóvári összekötő út Nagymányok átkelési szakasz korszerűsítése (2009)	Nagymányok	97 024	114 146
Bonyhád Város Önkormányzata	Kompetencia alapú oktatás a Bonyhádi Oktatási Nevelési Intézményben (2009)	Bonyhád	80 424	80 424
Gyulaj Erdészeti és Vadászati	A Gyulaj Zrt. minősített erdei	Lengyel	80 000	88 290

Zártkörűen Működő Részvénytársaság	iskolájának infrastrukturális fejlesztése a hatékonyabb környezeti nevelés érdekében, megújuló energiaforrások, "zöld technológiák" alkalmazásával (2009)			
Bonyhádi Független Roma Egyesület	TÁRSAS "JÁTÉK"- a romák foglalkoztatásáért (2008)	Bonyhád	56 728	56 728
Mórágyszéki Községi Önkormányzata	Kompetencia alapú oktatás a Mórágyszéki Általános Iskola és Óvoda Intézményben (2009)	Mórágyszék	36 454	36 454
Tolna Megyei Kereskedelmi és Iparkamara Közhasznú Nonprofit Kft.	Együtt a társadalmi és munkaerő-piac integrációért (2009)	Bonyhád	33 927	33 927
ÉLETÚT Kistérségi Közhasznú Családsegítő Egyesület	INDA-Völgységi álláskeresők fejlesztő programja (2009)	Bonyhád	32 588	32 588
Kontakt Média Reklámtervező és Kivitelező Kft.	Kontakt MédiaManager: Nagykapacitású szerver és a marketing munka szervezésére specializált szoftver együttműködése az interneten keresztül. Új megoldás, mely a teljes marketingkommunikációs folyamatot egységes, nemzetköziszabványok szerint szervezi. (2008)	Kisdorog	29 990	59 980
Tolna Megyei Bíróság	Bonyhádi Városi Bíróság épületének komplex akadálymentesítése (2008)	Bonyhád	28 172	28 172
METAL-WORK 2003 Ipari és Kereskedelmi Kft.	Technológiafejlesztés a bonyhádi Metal-Work 2003 Kft.-nél.	Bonyhád	26 580	53 160
Nagymányoki Város Önkormányzata	Kompetencia alapú oktatás bevezetése a nagymányoki II. Rákóczi Ferenc Általános Művelődési Központban (2009)	Nagymányok	22 000	22 000
Aparhanti Független Roma Egyesület	„Máj sukar juma” (Egy szebb világ) (2010)	Kisvejké	21 265	21 265
Bonyhádi Független Roma Egyesület	Göncöl Völgységi Tanoda (2010)	Bonyhád	21 071	21 071
Laurus Alapítvány	Csillagrózsa Tanoda (2010)	Bonyhád	20 531	20 531
Horváth és Fia Kereskedelmi Kft.	Technológiai beruházás a Horváth és Fia Kft.-nél (2008)	Bonyhád	18 677	62 255
BONYPLAST Ipari és Kereskedelmi Bt.	Nyílászáró üzem bővítése, felújítása és akadálymentesítése (2010)	Bonyhád	15 833	31 665
Bonyhád Város Önkormányzata	Polgármesteri Hivatal Szervezetfejlesztése Bonyhádon (2009)	Bonyhád	13 800	15 000
METAL-WORK 2003 Ipari és Kereskedelmi Kft.	AGIECUT Classic V3 huzalos szikraforgácsoló berendezés és tervezőszoftver beszerzése és az alkalmazottak képzése a METAL-WORK 2003 Kft. bonyhádi üzemében (2008)	Bonyhád	11 735	39 115
Összesen			1 448 126	1 741 494

Dombóvári kistérség

Dombóvár és környezete életében a három megye találkozási pontja mindig meghatározó tényező volt. A térség települései közül hirtelen kiemelkedő Dombóvár vonzáskörzete átlépi a megyehatárokat. A vizsgálatok szerint különböző intenzitással Baranyából mintegy 20-25, Somogy megyéből 4-5 települést vonz. A legerősebb az egészségügyi és az oktatási vonzás, hiszen a dombóvári kórház ellátási területe kiterjed ezekre a községekre is, a város 3 középiskolája pedig a gimnáziumtól a szakképzés legkülönbözőbb területeiig kínál tanulási lehetőséget.

A Kapos folyó mentén Dombóvártól Kaposvárig húzódó település együttest találunk, amit egykor kaposvári-dombóvári urbanizálódó térség néven soroltak be a települések együttesek hierarchiájába. Ez azonban ma már nem funkcionál. Ebben mérete és többirányú fejlettsége okán Kaposváré vezető szerep, Somogy megye székhelyeként ennek a térségnek a legmagasabb funkciójú települése, amely az utóbbi években több régiós intézménynek is a székhelye lett.

Dombóvár fejlődése összefügg az 1872-ben átadott Dombóvár-Zákány fővasútvonal kiépülésével. A 20. század elején már jelentős vasúti csomópont, ami nemcsak a megyében, de a Dél-Dunántúlon is e tekintetben meghatározó szerepet tölt be. A vasút megjelenésével hamarosan gyárak, üzemek települnek, a környező falvakból nagy számban költöznek be, a népesség többszörösére duzzad. Mai rangjához és jelentőségéhez képest későn válik igazi, hivatalos várossá (1970), de a fejlődés volumene, a folyamat időtartama majdnem egyedülálló a Dél-Dunántúlon. (Komló esete hasonló az 1950-es évektől kezdődően.)

Az 1960-as évek második felében indított vidéki iparfejlesztési politikának köszönhetően budapesti és más, elsősorban fővárosi nagyvállalatok leányvállalatai települtek Dombóvárra. Ez a folyamat az 1970-es évek közepéig tartott. Ennek hatására a bevándorlási folyamat újra felerősödött, így a lakosság szám az 1990-es évekre meghaladta a 20 ezer főt, s ez a szám az utóbbi években stabilizálódott a 2001-es több mint 21 ezer fős létszámhoz képest..

A népességszám további növekedése a közeljövőben nem várható, mert amilyen lendületet adott a városnak az ipartelepítés, a 90-es évek elején bekövetkezett társadalmi, politikai, gazdasági rendszerváltás a gyárak bezárásával, átalakulásával ugyanolyan depressziót okozott, s lett az oka a térséget sújtó munkanélküliségnek, amely egyes időszakokban 15%-ot is elért. 1990 és 2002 között a város 3 évben rendelkezett pozitív vándorlási egyenleggel. Az elvándorlás egyik oka, hogy a volt szovjet laktanyában már meghaladja a 100-at a felújított lakások száma, ahová sok dombóvári költözött ki, és ez a lakótelep közigazgatásilag már Kaposszekcső területén fekszik.

A kistérségi központ, Dombóvár jól együttműködik a többi településsel. Ennek egyik hatásos példája a Dombóvári Ipari Park, amely Kaposszekcső közigazgatási területén helyezkedik el, s a zöldmezős beruházásokra alkalmas terület mellett magába foglalja a volt szovjet laktanya területén működő mintegy 30 vállalkozást. Mind a laktanyai területen belül, mind azon kívül valósultak meg már teljesen új üzemek, amelyek mindegyike termelése nagy részét exportra végzi. 2003 áprilisában került átadásra mintegy 300 milliós beruházással a Kapos Innovációs és Transzfer Központ, ami közvetítője lehet a tudományban elért eredményeknek a megyében és a régióban működő vállalkozások számára.

A kistérség falvainak erőssége a jövőben is a mezőgazdaság lehet, mert az egész területen igen jó minőségű termőföldek találhatók, az átlagos AK meghaladja a harmincat. Évtizedekig meghatározó mezőgazdasági nagyüzem volt a dalmandi gazdaság, az utóbbi időben rt., aminek privatizációja újabb munkanélküliséget teremtett. A szövetkezetek többségükben átalakultak, néhány településen a mezőgazdasági egyéni vállalkozások a meghatározóak, jövőjük alkalmazkodási képességüktől, gazdálkodási szervezettségüktől, összefogásuktól függ.

A kistérség fontos ágazata a turizmus, amely a Dombóvár-Gunaras termálfürdőre alapozva az idegenforgalom több ágát vonza a területre. A fürdőnél a beruházások, elindultak, a vendégek elvándorlása megállt. A vadászturizmus első számú helye a dámokról híres gyulaji erdő, de a kistérségben lévő vadásztársaságok is be tudnak kapcsolódni ebbe a folyamatba. A falusi turizmus terén Várong sikeres kezdeményezése másoknak is például szolgálhat.

TELEPÜLÉS LISTA

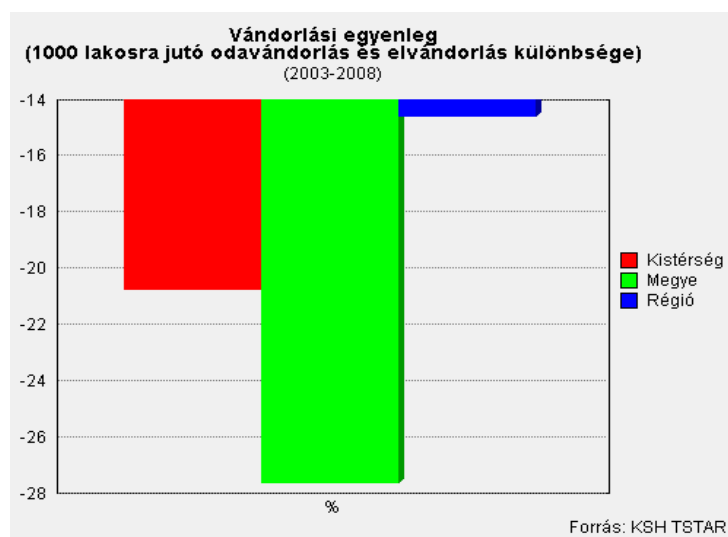
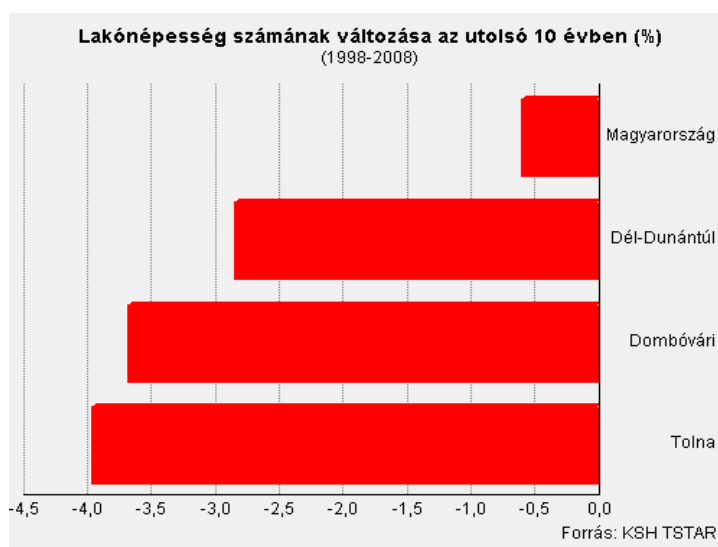
Sorsz.	Településnév	Fő	Sorsz.	Településnév	Fő
1.	Attala	869	7.	Gyulaj	991
2.	Csibrák	355	8.	Jágónak	261
3.	Csikóstóttós	882	9.	Kospula	928
4.	Dalmand	1 353	10.	Kaposszekcső	1 549
5.	Dombóvár	20 084	11.	Kocsola	1 258
6.	Döbrököz	2 007	12.	Kurd	1 244

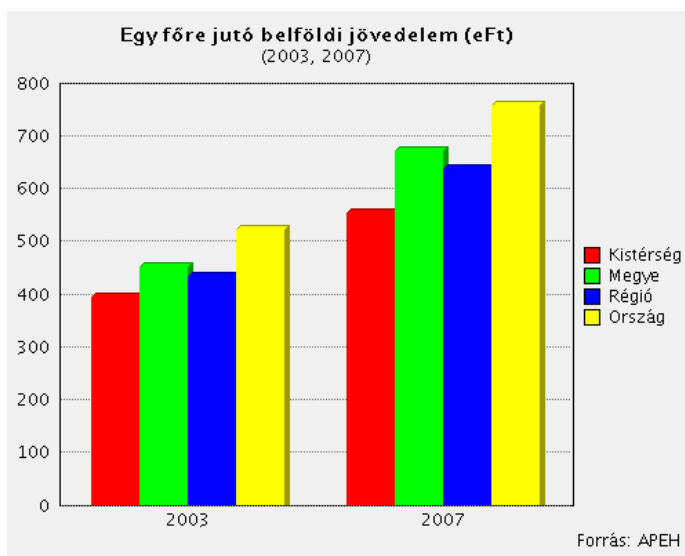
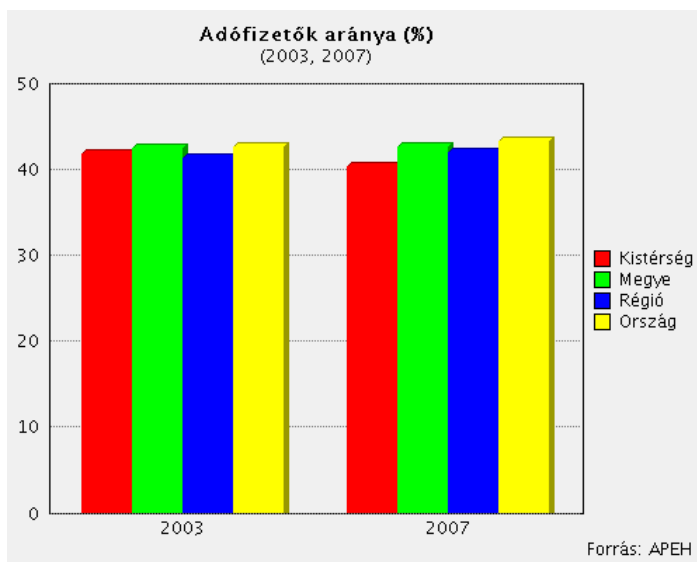
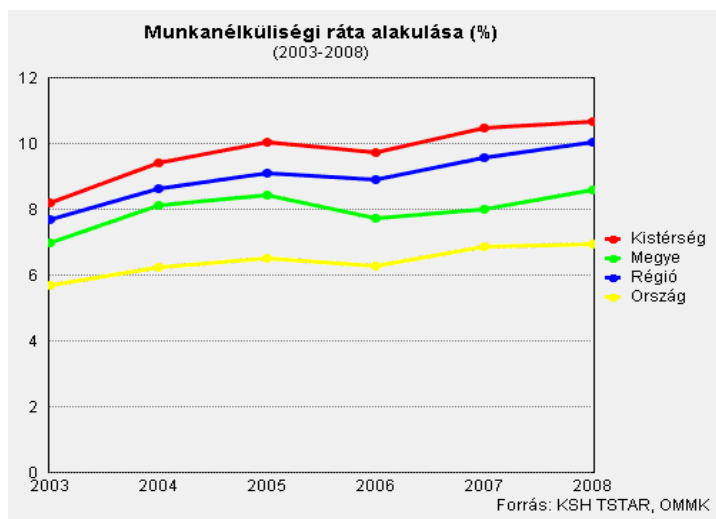
Sorsz.	Településnév	Fő
13.	Lápafő	161
14.	Nak	580
15.	Szakcs	929
16.	Várong	164

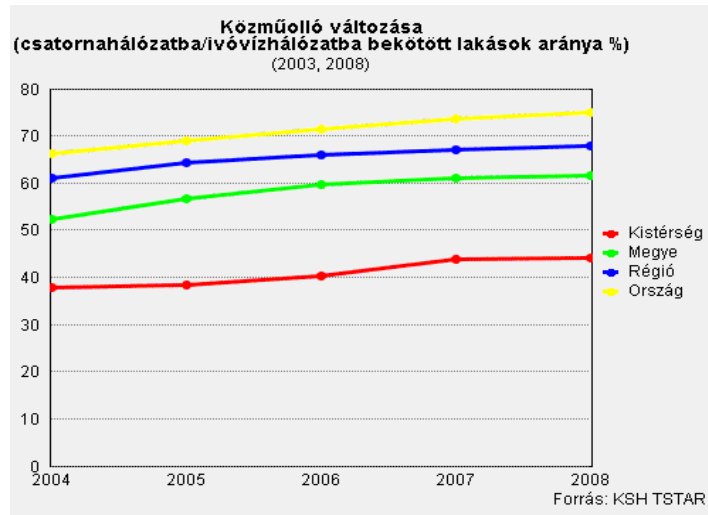
KISTÉRSÉGI ALAPADATOK

Terület (km ²)		509
Lakónépség (fő, 2008. dec. 31.)		33947
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett térség (311/2007. Korm. rendelet szerint)		Igen
Mérték szerint	Hátrányos helyzetű	Igen
	Leghátrányosabb helyzetű	Nem
	Komplex Program	Nem
Települések száma		16
Jogállás szerint	Város	1
	Község	15
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett települések száma (240/2006. Korm. rendelet szerint)		12
Típus szerint	Társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott település	12
	Országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott település	12

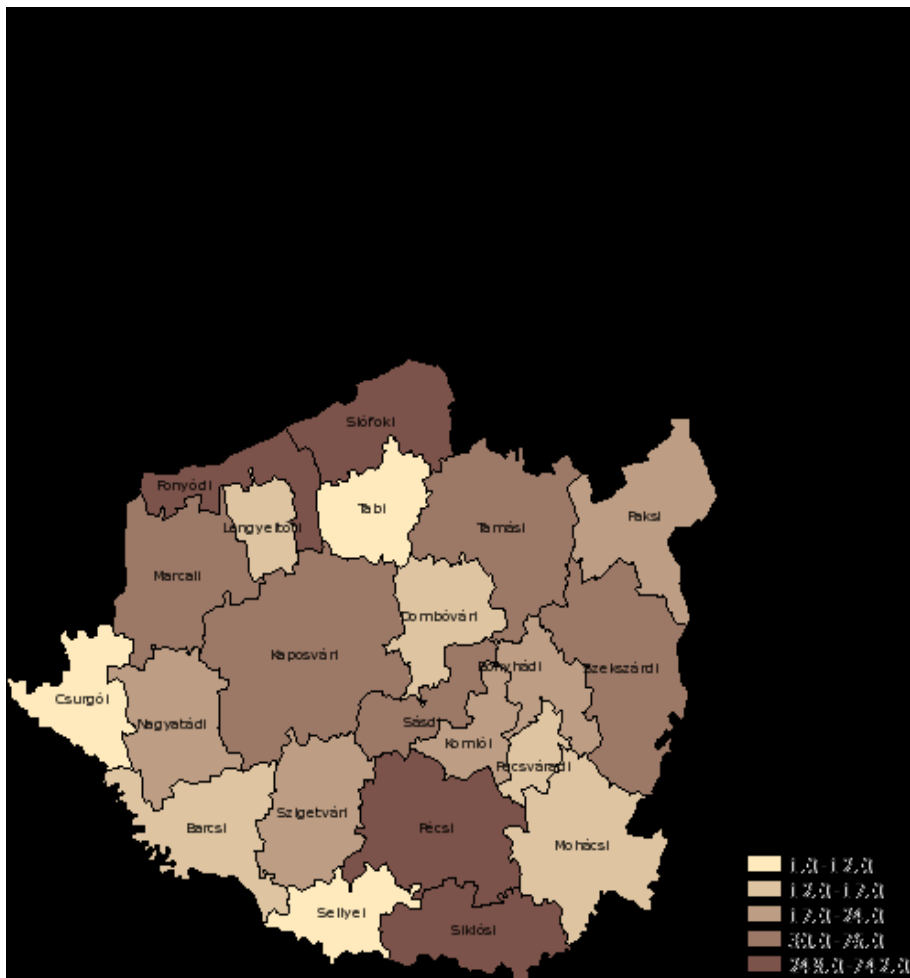
A kistérség bemutatása statisztikai adatokkal

Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (ezer db) 2008

Dombóvári kistérség: 12.0- 17.0 (12.432)

Hazai és uniós támogatások adatai

(2004-2009 között megkötött szerződések)

Adatforrás: hazai támogatások: MÁK, OTMR (2010.05.14), uniós támogatások: NFÜ, EMIR (2010.04.07.)

Hazai támogatások 2004-2009 évben

Cél kategória	Projektek száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Műszaki infrastruktúra	47	2 044 802	3 120 015
Gazdaságfejlesztés	69	179 445	423 732
Humán infrastruktúra	13	165 170	214 813
Emberi erőforrások fejlesztése	6	84 585	287 944
Települési életminőség	42	134 316	255 041
Környezetvédelem, környezetvédelmi infrastruktúra	13	84 272	503 395
Egyéb, nem besorolható	22	83 179	185 769
Tervezés	2	5 000	9 688
Turizmus fejlesztése	7	19 874	37 300
Összesen:	221	2 800 643	5 037 697

Uniós támogatások NFT1 2004-2007 évben

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Agrár és Vidékfejlesztési OP	37	1 193 381	3 524 890
Regionális Fejlesztési OP	10	2 197 157	2 752 408
Gazdasági Versenyképesség OP	19	325 790	771 189
Humán Erőforrás Fejlesztés OP	15	333 779	352 535
Környezetvédelmi és Infrastruktúra OP	1	478 047	506 180
Összesen:	82	4 528 154	7 907 202

Uniós támogatások UMFT 2007-2009 évben

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Társadalmi Infrastruktúra OP	2	77 516	77 516
Társadalmi Megújulás OP	7	256 736	260 766
Regionális OP-ok	14	3 284 403	5 255 438

Környezet és Energia OP	5	77 278	89 325
Gazdaságfejlesztési OP	34	633 025	1 412 300
Államreform OP	1	12 476	13 561
Közlekedés OP	2	1 876 150	1 880 722
Összesen:	65	6 217 584	8 989 628

A kistérség egy lakosára jutó támogatási összeg a fenti 3 táblázat alapján :402.986 Ft

UMFT projektek 2007-2009 évben

Pályázó neve	Pályázat célja (év)	Projekt helye	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.	M9 gyorsforgalmivá fejlesztendő út Dombóvár, dél-Bonyhád kelet szakasz tervezési munkái (2008)	Dombóvár	1 830 000	1 830 000
Dombóvár Város Önkormányzata	„Együtt, egymással, gyermekeinkért, a jövőért” Új K.O.R.- új kapos menti oktatási rendszer (2010)	Dombóvár	1 194 583	1 327 314
Kurd Község Önkormányzata	Kurd község szennyvízelvezetése és szennyvíz tisztítása	Kurd	589 965	655 517
Dombóvár Város Önkormányzata	Hagyomány és megújulás- a dombóvári művelődési ház felújítása (2010)	Dombóvár	589 610	787 847
Gunaras Gyógyfürdő és Idegenforgalmi Zártkörűen Működő Részvénytársaság	Gunaras East and West Spa Resort **** Hotel építése Gunarason (2009)	Dombóvár	575 327	1 928 686
RUTIN Építőipari Fővállalkozó, Vállalkozásszervező és Kereskedelmi Kft.	A Rutin Kft. fémszerkezet-gyártási kapacitásának fejlesztése (2009)	Dombóvár	121 785	304 461
FÉMKER Fémkereskedelmi és Másodlagos Anyagokat Hasznosító Kft.	A kaposszekcsői hulladékgyűjtő és feldolgozó telephely kialakítása (2009)	Kaposszekcső	118 422	236 844
Tarr" Építő, Szolgáltató és Kereskedelmi Kft	Szélessávú hálózati infrastruktúra építése a Dombóvári – Sásdi kistérségek területén (2008)		108 307	218 272
Dombóvár Város Önkormányzata	Az oktatási-nevelési munka megújítása az Apáczai Általános Iskolában, az Apáczai Középfelsőiskola Kollégiumában, a Belvárosi Általános Iskolában és Alapfokú Művészetoktatási Intézményben, az Erzsébet Óvodában és az Ipari Szakképző Iskolában (2009)	Dombóvár	102 000	102 000
T-GASZTRO Vendéglátó Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	A Dombóvár-gunarasi Hotel Európa*** bővítése, szolgáltatásainak színvonalának emelése, a konferenciaturizmus feltételeinek fejlesztése (2009)	Dombóvár	78 119	196 181
Kapos Innovációs Transzfer Központ Kht.	"A Kapos inkubátorház A. és B. épületének fejlesztése, bővítése, modernizálása, új szolgáltatásokkal való megtöltése" (2008)	Kaposszekcső	75 438	150 875
„Kapaszkodó” Szociális és Gyermekjóléti Alapszolgáltató Központ Társulás	„Lépünk együtt” – az alacsony foglalkoztatási eséllyel rendelkezők képessé tevő és	Dombóvár	71 220	71 220

	önálló életvitelt elősegítő programjai Dombóváron (2009)			
Dombóvár Város Önkormányzata	Dombóvár, Hunyadi tér /611. sz. főút - 65358. sz.év. út/csomópontjának átépítése a közlekedésbiztonság érdekében (2009)	Dombóvár	62 517	69 463
Kapaszkodó Szociális és Gyermekjóléti Alapszolgáltató Központ Társulás	„Indulópont”- a korai beavatkozást központba helyező, Biztos Kezdet program megvalósítása Dombóváron	Dombóvár	55 396	55 396
Dombóvár Város Önkormányzata	Dombóvár térségi szennyvízkezelésének kiépítése (2009)	Dombóvár	51 000	60 000
Dombóvár Város Önkormányzata	„Új Tudástár-Uj Tudástér”- Múzeumi tudáspróba, padok és pedellus nélkül	Dombóvár	49 807	49 807
Dombóvár Város Önkormányzata	61. számú főút - Kórház utcai csomópont átépítése (2009)	Dombóvár	46 767	51 963
Kaposszekcső Község Önkormányzata				
KRI-SA Fémszerkezetgyártó Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	Kri-Sa Kft. fémfelület-kezelő csarnokának komplex technológiai fejlesztése (2009)	Kaposszekcső	44 067	110 168
Tolna Megyei Bíróság	Dombóvári Városi Bíróság épületének komplex akadálymentesítése (2008)	Dombóvár	27 709	27 709
Összesen			5 838 189	8 284 445

(A lista a 20 legnagyobb támogatású projektet tartalmazza)

Paksi kistérség

A kistérség négy kistáj területét érinti: Közép-Mezőföldet, Dél-Mezőföldet, Tolna Sárközt és a Sárvíz-völgyet. A kistérség határát keleten a Duna jelenti természetes határként, a többi irányban természetes határt nem lehet meghúzni. ÉNy-on Fejér megyével határos.

A kistérség mezőföldi területeinek felszínét a löszre jellemző lepusztulás formák határozzák meg, talaja alföldi mészlepedékes csernozjom. Ez jó mechanikai összetételű talaj, amelynek kedvező a termékenysége, a táj arculata mezőgazdasági kultúrtájat mutat, ahol a szántók a meghatározó területek. A Tolnai Sárközben a felszínt a magasártérbe is mélyült, természetes folyamatok és mesterséges beavatkozások hatására feltöltött és feltöltendő morotvák kusza hálózata szövi át. A terület belvízveszélyes. A talajtakaró 94%-ban réti talajképződmény, amely mezőgazdaságilag értékes talajokból áll.

A kistérségben két város található: Paks és Dunaföldvár, amelyek közül Paks a meghatározó nagysága és gazdasági súlya miatt. Tolna megyében a szekszárdival együtt ez a kistérség a legfejlettebb. Meghatározó, hogy itt található az ország egyetlen atomerőműve, amely a villamos energia szükségletnek a 40%-át állítja elő. A térség előnye a közlekedésben is megjelenik, hiszen a települések egy része a 6. sz. fő közlekedési útvonalra fűződik fel, 2003 májusáig Dunaföldvárnál volt a megye egyetlen Duna-hídja, amely jó összeköttetést biztosít az ország keleti része, az Alföld felé.

A terület gazdasági szerepével is magyarázható, hogy a munkanélküliség megjelenése óta az alatta maradt a megyei átlagnak, elsősorban a falvakat sújtotta a mezőgazdasági szerkezet átalakulása miatt. A megyében a PA Rt.-nek köszönhetően itt találjuk tömegében a legmagasabbban képzett műszaki értelmiséget, valamint az itteni kereseti viszonyok az átlagnál jóval magasabb szintje is itt jellemző. A PA Rt. eredményeinek következtében mind a GDP, mind a jövedelemviszonyok a megyét egy magasabb szintre emelik, s ez a szint torzítja a többi kistérség elmaradottságát is pozitív irányba.

Ipari park a kistérség mindkét városában: Pakson és Dunaföldváron is található, céljuk a gazdasági fejlődés további elősegítése, tőkebehozatal a kistérségbe, innováció elősegítése a technológiában és az emberi erőforrásban. A terület gazdasági előrelépését segítheti a Duna eddigieknél jobb logisztikai és turisztikai kihasználása. A Duna vízi útként Tolna megye és a kistérség számára elsősorban a teherhajózás lehetősége miatt jelentős. A meglévő mezőgazdasági berakóhelyek bővítése, fejlesztése kívánatos és szükséges. Természetesen a folyót ki kell használni üdülési, pihenési lehetőségként, beleértve a vízi sportot is. A személyhajózás számára is alkalmas kikötő- és pihenőhely lehetőségek megteremtésével a megye és a körzet turisztikai jelentőségét lehet és kell növelni, de mindezt ki is kell használni. Dunaföldváron a termálvízre alapozva a többi turisztikai ággal összekapcsolva szükséges a termálturizmus fejlesztése is.

A Bogyiszlónál megépült és 2003-ban átadásra került Duna-híd a kistérség déli körzetében kissé megnövelte az átmenő forgalmat. A főútvonalak megerősítése megtörtént, de az autópálya program befejeztével szükség lesz a kistérség településeit összekötő közúthálózat fejlesztésére is.

TELEPÜLÉS LISTA

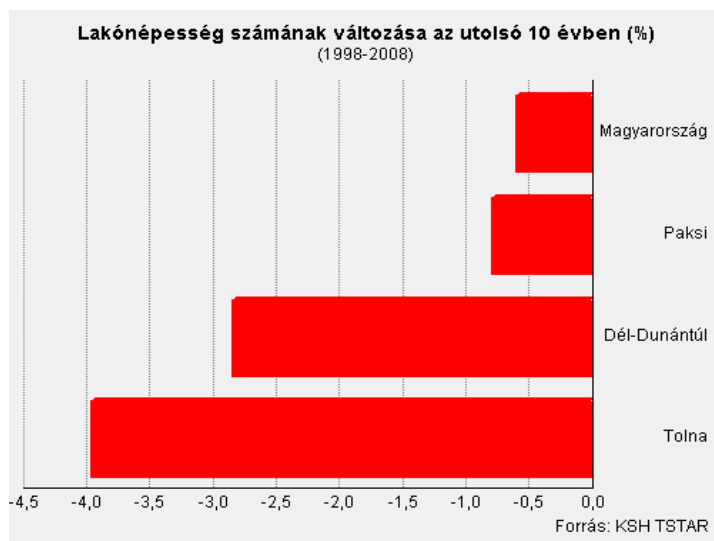
Sorsz.	Településnév	Fő	Sorsz.	Településnév	Fő
1.	Bikács	443	8.	Madocsa	1 920
2.	Bölske	2 914	9.	Nagydorog	2 711
3.	Dunaföldvár	9 003	10.	Németkér	1 771
4.	Dunaszentgyörgy	2 531	11.	Paks	19 833
5.	Gerjen	1 231	12.	Pálfa	1 592
6.	Györköny	922	13.	Pusztahencse	1 031
7.	Kajdacs	1 277	14.	Sárszentlőrinc	960

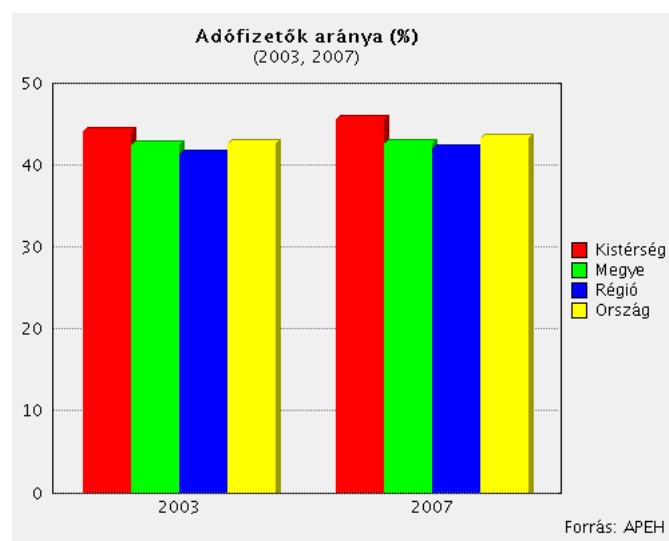
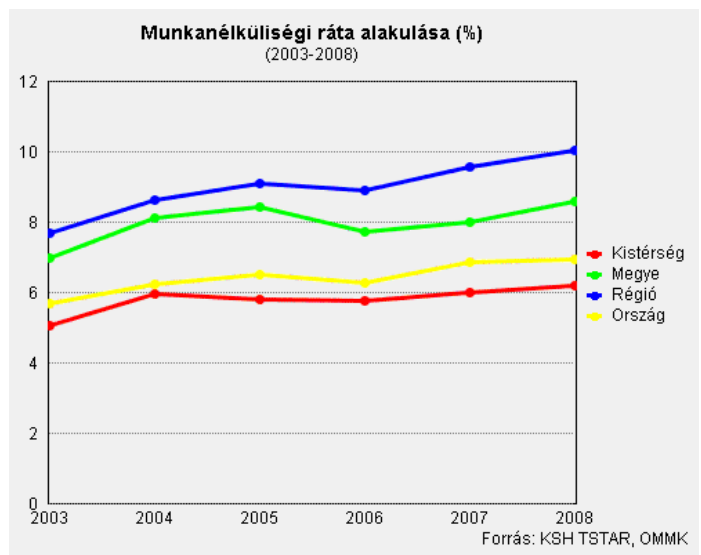
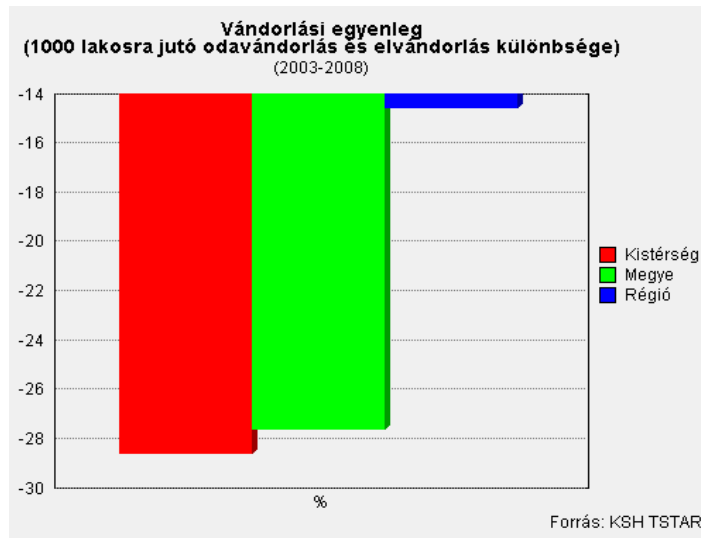
KISTÉRSÉGI ALAPADATOK

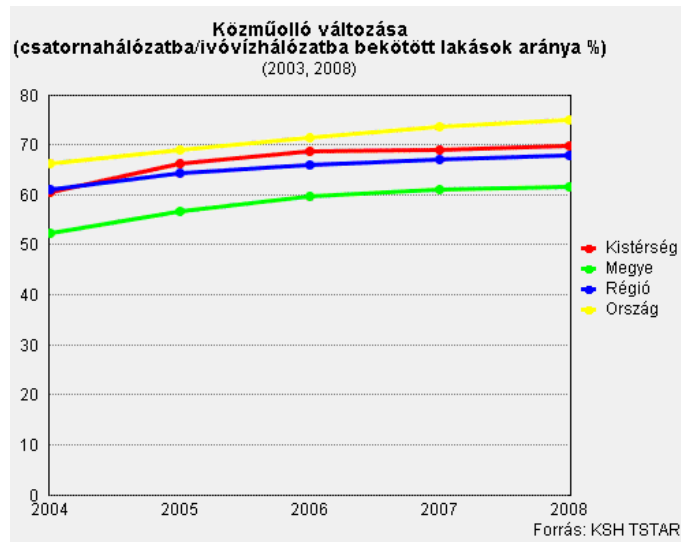
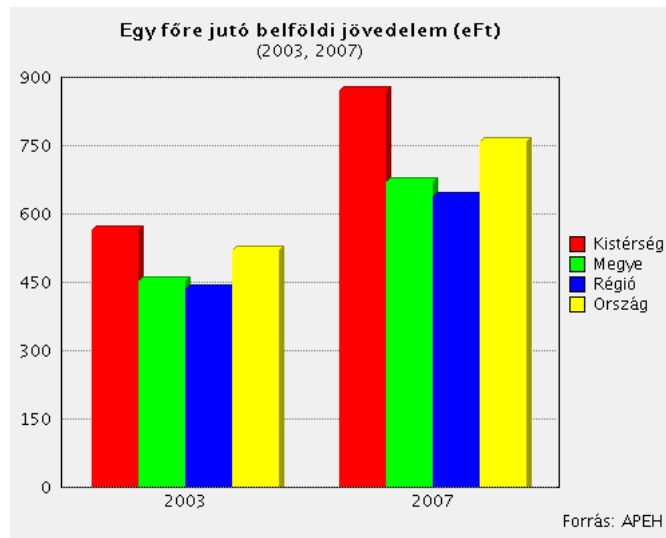
Terület (km ²)		757
Lakónépeség (fő, 2008. dec. 31.)		48 143
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett térség (6311/2007. Korm. rendelet szerint)		Nem
Mérték szerint	Hátrányos helyzetű	Nem
	Leghátrányosabb helyzetű	Nem
	Komplex Program	Nem
Települések száma		14
Jogállás szerint	Város	2
	Község	12
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett települések száma (240/2006. Korm. rendelet szerint)		6

Tipus szerint	Társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott település	6
	Országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott település	6

A kistérség bemutatása statisztikai adatokkal

Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (ezer db) 2008

Tervezés	2	2 715	4 125
Turizmus fejlesztése	6	9 361	38 325
Összesen:	269	990 321	2 138 707

Uniós támogatások NFT1 2004-2007 évben

Operatív program	Projekt száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Agrár és Vidékfejlesztési OP	29	709 563	1 697 800
Regionális Fejlesztési OP	1	54 900	61 000
Gazdasági Versenyképesség OP	38	691 625	2 031 264
Humán Erőforrás Fejlesztés OP	15	276 080	382 557
Környezetvédelmi és Infrastruktúra OP	-	-	-
Összesen:	83	1 732 168	4 172 621

Uniós támogatások UMFT 2007-2009 évben

Operatív program	Projekt száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Társadalmi Infrastruktúra OP	3	30 704	30 704
Társadalmi Megújulás OP	8	181 027	185 173
Regionális OP-ok	12	1 526 924	1 944 707
Környezet és Energia OP	8	640 370	1 248 020
Gazdaságfejlesztési OP	35	570 983	1 398 129
Államreform OP	1	20 000	21 739
Összesen:	67	2 970 080	4 828 472

A kistérség egy lakosára jutó támogatási összeg a fenti két táblázat alapján :118.243 Ft

UMFT projektek 2007-2009 évben

Pályázó neve	Pályázat célja (év)	Projekt helye	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Dunaföldvár Város Önkormányzata	Integrált mikrotérségi oktatási központ és hálózat fejlesztése Dunaföldvár, Bölcse, Madocsa településeken (2009)	Dunaföldvár	999 926	1 111 029
Mil-Power Bio Energetikai fejlesztő, Szervező és Befektető Kft.	Biogázüzem létesítése Pusztahencsén (2009)	Pusztahencse	496 151	1 030 000
Paks Város Önkormányzata	Paks Dózsa György út (6231 J.	Paks	95 945	112 877

	ÖK. ÚT) átépítése - a Táncsics Mihály utcai körforgalmi csomópont és a Kereszt utca között (2009)			
Németkér Község Önkormányzata	"Németkér szennyvízkezelésének fejlesztése suháng fűzes talajbiológiai tisztítással és a hozzá kapcsolódó infrastruktúrával" (2009)	Németkér	93 721	104 146
22-es ÉPÍTŐ Tervező és Szolgáltató Kft.	Telephely fejlesztése a Paksi Ipari Parkban a 22-es ÉPÍTŐ Kft-nél (2010)	Paks	84 873	213 248
Dunaföldvár-Bölcske-Madocsa Közoktatási Intézményfenntartó Társulás	Kompetencia alapú nevelés oktatás Dunaföldvár, Bölske, Madocsa mikrotérségben (2009)	Dunaföldvár	81 942	81 942
Paks Város Önkormányzata	Paks, Árok utcai és Páli-zsilip belvízmentesítő szivattyúzás kialakítása (2009)	Paks	75 634	84 038
PÉ-ME Építőanyag Kereskedelmi Kft.	A PÉ ME Kft. komplex vállalati technológia fejlesztés keretében raktár és bemutató terem építés, gépek és információ technológiai beszerzés Pakson (2009)	Paks	66 826	133 652
Paks Város Önkormányzata	Paks és térsége hulladékgazdálkodási rendszer (2009)	Paks	51 850	61 000
F.b. BICHLMAIER-FORST Vegyipari Feldolgozó és Értékesítő Kft.	Ablakgyártó eszközök éd hozzájuk kapcsolódó szoftver beszerzése (2009)	Paks	50 000	104 114
IGN Montivo Vállalkozási, Szerelési és Karbantartási Kft.	IGN Montivo Kft. komplex vállalati technológia fejlesztése Pakson (2008)	Paks	46 876	156 255
AR Telekommunikációs Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.	Komplex technológiai fejlesztés az AR Kft-nél, Pakson. (2009)	Paks	44 113	88 227
TOMOLIK EURO-TRANS Szolgáltató , Logisztikai Kft.	Raktárépület építése és technológiai fejlesztés a TOMOLIK EURO-TRANS Kft-nél	Bölcske	42 418	84 836
COLOR-FERR Kereskedelmi és Szolgáltató Kft	Csatornagyártáshoz kapcsolódó komplex vállalati technológiai fejlesztés (2008)	Györköny	41 720	144 411
Lussonium-Paks Szolgáltató és Kereskedelmi Kft	Technológiai fejlesztés a Lussonium-Paks Kft. számára (2009)	Paks	39 999	79 998
Györköny Község Önkormányzata Innovatív intézmények	Innovatív intézmények - A kompetencia alapú oktatás bevezetése Györköny és Bikács községek nevelési- és oktatási intézményeiben (2009)	Györköny	38 171	38 171
Paks Város Önkormányzata	Paks Biztonsági út mentén (Jedlik Ányos utca-6-os számú út közötti szakasz) haladó kerékpárút kialakítása (2008)	Paks	36 480	48 640
SYGNUS Kereskedelmi Kft.	SYGNUS Kft. technológiai fejlesztése és jövedelemtermelő képességének megerősítése érdekében (2010)	Paks	35 972	71 943
Paks Város Önkormányzata	A paksi szennyvíztisztító telep bővítése és fejlesztése (2008)	Paks	35 530	41 800
Nagydorog Nagyközség Önkormányzata	Nagydorog nagyközség szennyvízcsatornázása és szennyvíztisztítása (2009)	Nagydorog	35 275	41 500
Összesen			2 493 422	3 831 827

(A lista a 20 legnagyobb támogatású projektet tartalmazza)

Szekszárdi kistérség

A kistérségbe 3 városon (Bátaszék, Szekszárd, Tolna) kívül 23 község tartozik. Központja a megyeszékhely, Szekszárd, ennek központi szerepnek a következtében is a Paks-dunaföldvári kistérség mellett a megye másik legfejlettebb területe.

A domborzatilag alapvetően két – síksági és dombsági – részre tagolódó kistérség természetföldrajzi adottságai elsősorban a mezőgazdaság számára kedvezőek. A kistérség területét több kistáj is érinti: Dél-Mezőföld, Tolnai Sárköz, Sárvíz-völgy, Tolnai Hegyhát. A kistérség határain belül helyezkedik el a Szekszárdi dombság, amely a Tolnai dombság legmagasabbra kiemelkedő és legtagoltabb kistája. A terület jellemző talaja a barna erdőtalaj. A talajok mai további kialakulását segíti, hogy a hajdani cseres tölgyeseknek nyugaton nagy területei megmaradtak. Az erdők fogyásával kelet felé szaporodnak a szántók és a szőlők. A szekszárdi történelmi borvidék kialakulását a meredek lejtők, a szőlőtermelés számára kiváló talaj, valamint a helyi mikroklíma tette lehetővé, amely mediterrán jellemzőket is felmutat.

Szekszárd az ország legkisebb megyeszékhelyeként sajátos településhálózati kapcsolatrendszerrel rendelkezett és rendelkezik ma is. Fekvése, a településhálózatrendszerben elfoglalt helye sok tekintetben befolyásolja, sőt meghatározza a város fejlődési lehetőségeit, vonzáskörzetének alakulását. A közigazgatás területén az egész megyére kiterjedő hatásköre volt és részben van ma is, ugyanakkor sok más tekintetben nem vonzotta a megye egész területét, és ma is csak a megye területének egy részén jelentkezik kizárólagosnak mondható hatása. (A tamási kistérségbe majd másfélszer annyi település tartozik, Dombóvár vonzáskörzete átnyúlik Baranyába és Somogyba is.)

A kistérség másik két városa Bátaszék és Tolna a termelés, ellátás, szolgáltatás terén kialakította a maga néhány településre kiterjedő részleges vonzáskörzetét. Szekszárd és Tolna közelsége és részben kölcsönös racionális érdekeltsége miatt együttélésre és együttműködésre van kényszerítve. A térség szempontjából a két város együttesen jelent egyfajta növekedési tengelyt. (L. Kaposvár és Dombóvár) Tolna mindenekelőtt a Duna vonalában tölt be szervező-ellátó szerepet. Ebbe az irányba való kapcsolatainak az erősítését mutatja, hogy tagja a Duna-menti települési szövetségnek. A közös fejlesztések a folyó melletti települések még erősebb összetartozását válthatják ki.

A Bogyiszló térségében 2003 májusában átadott Duna-híd az egész kistérség szerepét megnövelheti nemcsak Tolna megyén, hanem a Dél-dunántúli régió belül is, hiszen a 6. sz. fő közlekedési útra rácsatlakozva összeköttetést biztosít Baranya megye és Pécs felé, a 65. és 61. sz. főutakon keresztül Somogy megye és Kaposvár felé. De a beruházás megvalósításával az eddig aszimmetrikus vonzáskörzet kiterjedhet a Duna túloldalára, az Alföldre is. A híd jövőbeli fontosságát fokozza az M 6-os autópálya megtörtént átadása.

A turisztikai ágazat a kistérségben minőségében a vadászturizmusra, mennyiségi fejlesztésében a vízi turizmusra és a borkultúrára épült. Az egyre jobban kirajzolódó borút programja fejlettségében és szervezettségében még nem éri el a mintaként állítható Villányt, de más turisztikai ágazatokkal (kulturális, irodalmi) és fejlesztésekkel jelentősen növelheti a vendégforgalmat.

TELEPÜLÉS LISTA

Sorsz.	Településnév	Fő	Sorsz.	Településnév	Fő
1.	Alsónána	690	7.	Fácánkert	676
2.	Alsónyék	778	8.	Fadd	4 501
3.	Báta	1 758	9.	Felsónána	612

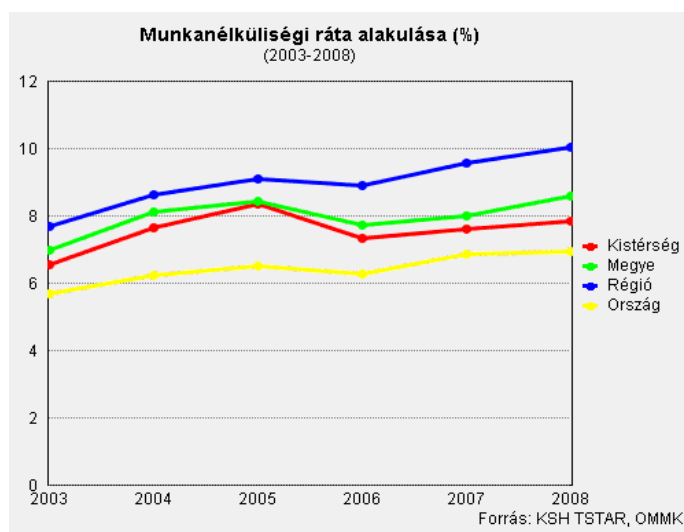
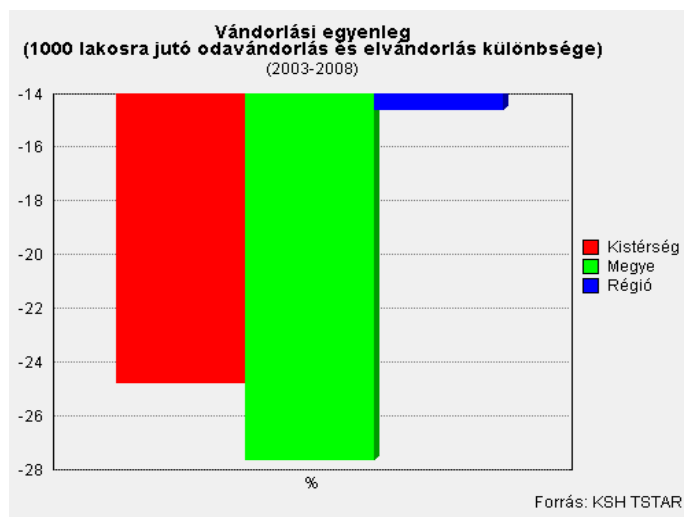
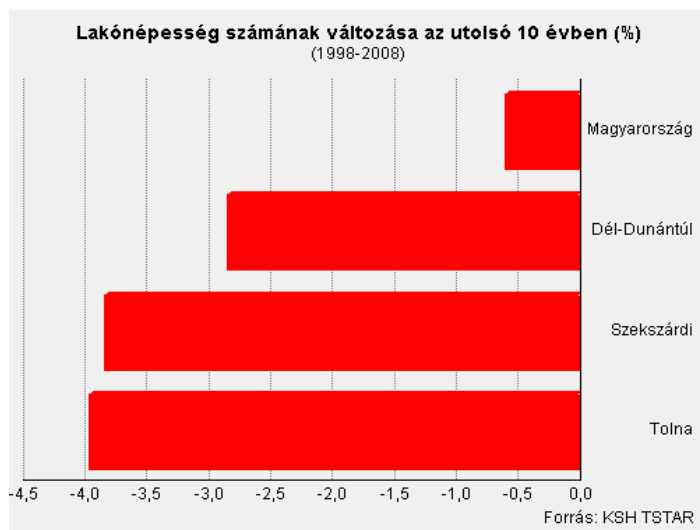
4.	Bátaszék	6 607	10.	Harc	903
5.	Bogyiszló	2 231	11.	Kéty	705
6.	Decs	4 164	12.	Kistormás	336

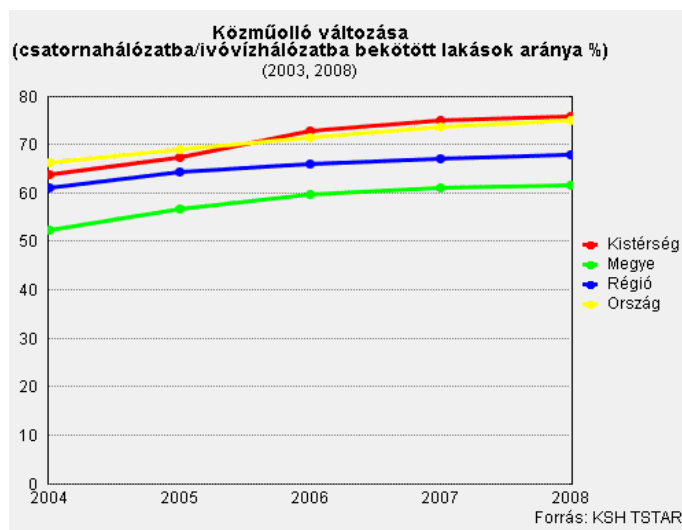
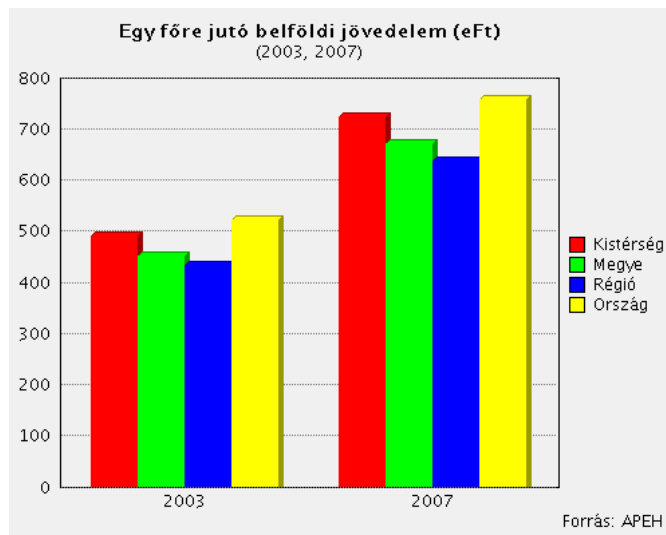
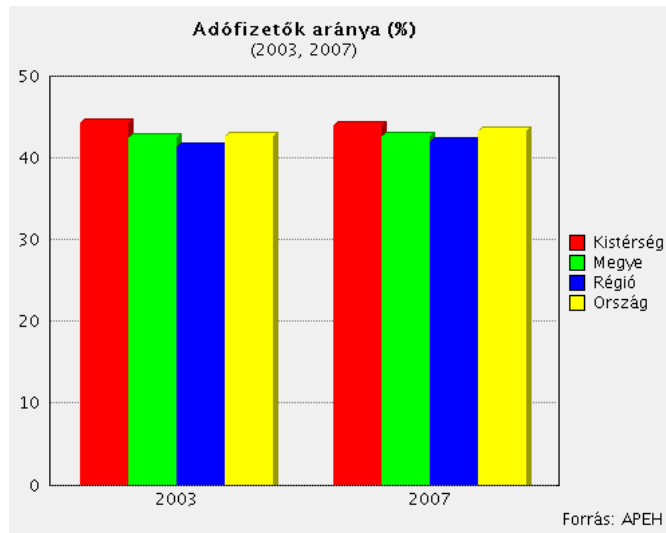
Sorsz.	Településnév	Fő	Sorsz.	Településnév	Fő
13.	Kölesd	1 562	20.	Szálka	593
14.	Medina	849	21.	Szedres	2 324
15.	Murga	75	22.	Szekszárd	33 883
16.	Őcsény	2 445	23.	Tengelic	2 401
17.	Pörböly	555	24.	Tolna	11 634
18.	Sárpilis	694	25.	Várdomb	1 212
19.	Sióagárd	1 312	26.	Zomba	2 185

KISTÉRSÉGI ALAPADATOK

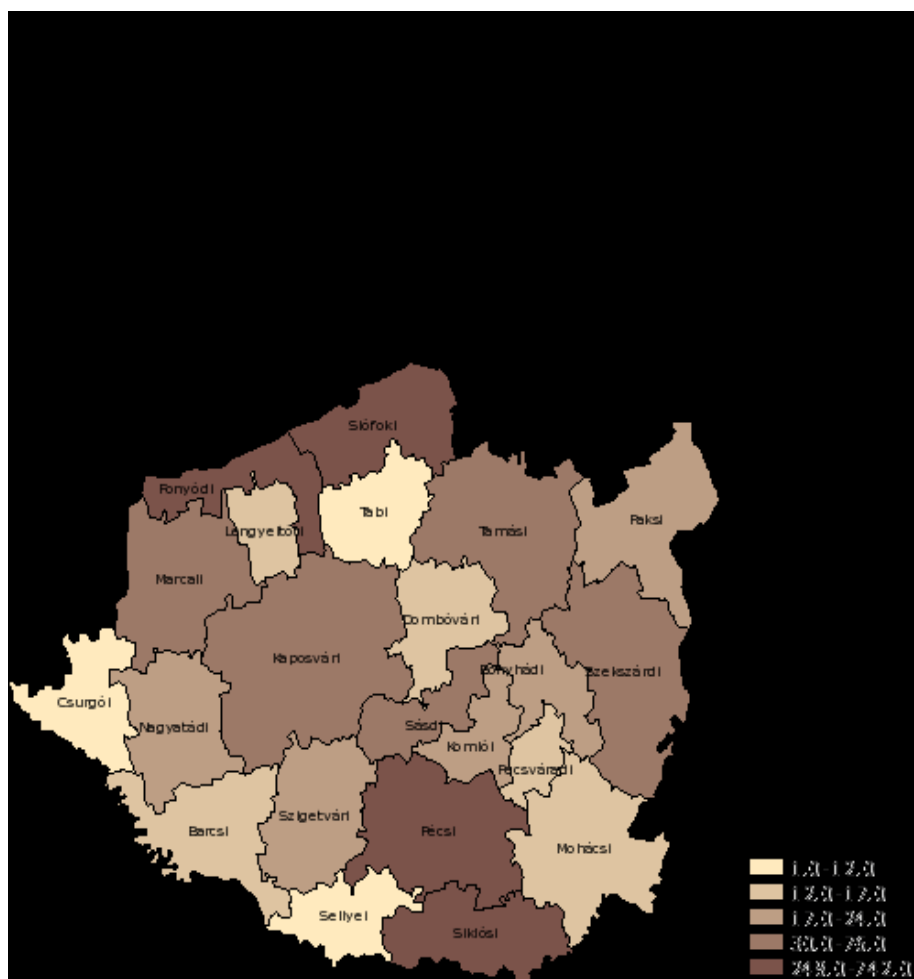
Terület (km ²)		1032
Lakónéesség (fő, 2008. dec. 31.)		85 688
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett térség (311/2007. Korm. rendelet szerint)		Nem
Mérték szerint	Hátrányos helyzetű	Nem
	Leghátrányosabb helyzetű	Nem
	Komplex Program	Nem
Települések száma		26
Jogállás szerint	Város (2009-től)	3
	Község	23
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett települések száma (240/2006. Korm. rendelet szerint)		9
Típus szerint	Társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott település	9
	Országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott település	9

A kistérség bemutatása statisztikai adatokkal

Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (ezer db) 2008

Szekszárdi kistérség: 30.0-76.0 (75.552)

Hazai és uniós támogatások adatai

(2004-2009 között megkötött szerződések)

Adatforrás: hazai támogatások: MÁK, OTMR (2010.05.14), uniós támogatások: NFÜ, EMIR (2010.04.07.)

Hazai támogatások 2004-2009 évben

Cél kategória	Projekt száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Műszaki infrastruktúra	94	1 833 004	2 479 708
Gazdaságfejlesztés	453	293 631	745 693
Humán infrastruktúra	36	224 246	332 795
Emberi erőforrások fejlesztése	3	19 924	27 205
Települési életminőség	23	70 092	127 021
Környezetvédelem, környezetvédelmi	24	108 379	1 576 938

infrastruktúra			
Egyéb, nem besorolható	73	263 628	618 998
Tervezés	1	1 050	4 440
Turizmus fejlesztése	11	12 936	53 389
Összesen:	718	2 826 890	5 966 187

Uniós támogatások NFT1 2004-2007 évben

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Agrár és Vidékfejlesztési OP	96	1 718 195	4 507 433
Regionális Fejlesztési OP	5	1 264 660	1 407 679
Gazdasági Versenyképesség OP	85	1 896 510	4 574 851
Humán Erőforrás Fejlesztés OP	44	2 013 803	2 114 671
Környezetvédelmi és Infrastruktúra OP	1	57 744	149 060
Összesen:	231	6 950 712	12 753 894

Uniós támogatások UMFT 2007-2009 évben

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Társadalmi Infrastruktúra OP	4	1 451 287	1 520 263
Társadalmi Megújulás OP	27	2 064 613	2 051 393
Regionális OP-ok	24	4 209 325	5 322 626
Környezet és Energia OP	16	384 191	597 569
Gazdaságfejlesztési OP	89	1 740 727	4 332 457
Államreform OP	4	80 240	88 260
Összesen:	165	10 936 488	14 936 673

A kistérség egy lakosára jutó támogatási összeg a fenti két táblázat alapján : **241.739 Ft**

UMFT projektek 2007-2009 évben

Pályázó neve	Pályázat célja (év)	Projekt helye	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.	6. sz. főút burkolatmegerősítése és négy nyomúsítása (2009)	Tolna	1 024 105	1 024 105
Bátaszék Város Önkormányzata	Bátaszéki integrált mikrotérségi közoktatási hálózat és	Bátaszék	996 697	1 176 636

	központjának kialakítása (2010)			
Tolna Megyei Önkormányzat	A Tolna megyei TISZK infrastrukturális fejlesztése (2009)	Szekszárd	893 445	893 445
Magyar Közút Nonprofit Zrt.	DD-06 Térségi elérhetőség javítása az 5113.j. úton (2009)	Szekszárd	839 055	839 055
Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata	Szekszárd Megyei Jogú Város kulturális életének javítása a vármegyeháza és környéke felújításával (2010)	Szekszárd	615 278	830 864
Zomba Körzeti Intézményi Társulás	„Zomba Mikrotérségi iOktatási Hálózat Fejlesztése” (2009)	Zomba	580 799	645 407
Tolna Megyei Önkormányzat	Tolna Megyei Önkormányzat Balassa János Kórház-sürgősségi osztályának SO2-ről SO1 szintre történő fejlesztése (2010)	Szekszárd	521 560	588 985
Garay János Általános Iskola, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Közoktatási Típusú Sportiskola Óvoda és Pedagógiai Szakmai Szolgáltató Intézmény	TÁMOP-3.2.2/089/A/2 Területi együttműködések, társulások, hálózati tanulás „Tudásháló” – a Dél-dunántúli régióban (2009)	Szekszárd	454 472	454 472
Tolna Megyei Önkormányzat	Integráció a szakképzési potenciál növeléséért Tolna megyében TISZK létrehozásával. (2009)	Szekszárd	400 000	400 000
FVM Dunántúli Agrár-szakképző Központ, Csapó Dániel Középiskola, Mezőgazdasági Szakképző Iskola és Kollégium	Munkaerő- piaci igényekhez alkalmazkodó Térségi Agrárszakképző Központ fejlesztése (2009)	Szekszárd	324 603	324 603
Szekszárdi Ipari Park Korlátolt Felelősségű Társaság	Infrastruktúra fejlesztés a Szekszárdi Ipari Parkban (2008)	Szekszárd	217 324	434 649
SAMSONITE-HUNGÁRIA Bőrönd Kft.	Keményfedelese bőröndök, „Curv” gyártási technológia és kapacitás kiépítése a Samsonite szekszárdi gyárában (2010)	Szekszárd	208 949	696 730
Harc Község Önkormányzata	Harc szennyvízkezelésének fejlesztése, csatornahálózat és szennyvíztisztító telep kiépítése (2009)	Harc	193 138	252 304
Tolna Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány	Termelő inkubátor és kísérleti műhely létrehozása Szekszárdon (2008)	Szekszárd	174 372	348 744
PONTEX Termelő , Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.	Új csarnokm építését és gyártósor beépítését tartalmazó komplex vállalati technológia fejlesztés a PONTEX Kft-nél (2009)	Tolna	149 996	299 992
Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata	Szekszárd MJV hosszú távon egészséges ivóvízzel való ellátása (2009)	Szekszárd	139 825	164 500
Kereskedők és Vendéglátók Országos Érdekképviseleti Szövetsége	Dél-Dunántúli "JOGPONT" hálózat (2009)	Szekszárd	114 546	114 546
Szálla Község Önkormányzata	Szálla község vízrendezése (2009)	Szálla	112 050	124 500
FERROPATENT Kereskedelmi és Szolgáltató Zrt	Komplex beruházás megvalósítása a FERROPATENT Zrt.-nél (2008)	Szekszárd	108 825	362 751
Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata	Szólítsuk meg a jövő generációját- avagy az „Agóra-tartalom” kiépítése Szekszárdon (2009)	Szekszárd	97 575	97 575
Összesen			8 166 614	10 073 863

(A lista a 20 legnagyobb támogatású projektet tartalmazza)

Tamási kistérség

A kistérség a megye északi részét foglalja magában, s ide tartozik a legtöbb település: 32. Területén két kistáj található: 2/3 részben Kelet-Külső-Somogy, 1/3 részben a Tolnai Hegyhát. A nagyobbik területet adó kistáj kedvező ökológiai adottságai révén jó és változatos mezőgazdasági termőterület. A felszint többségében csernozjom barna erdőtalaj és barna erdőtalaj fedi, a terület mintegy 50-55%-a szántó, 5-8%-a szőlő, kb. 35-40% erdő. A Tolnai Hegyhát a Kapos és a Sió-Sárvíz völgye által határolt, nagyrészt még erdővel borított, a Tolnai-dombság legsajátosabb arculatú kistája. A löszborításon itt is jó minőségű talajok alakultak ki. Mindkét terület egyedüli hasznosítható nyersanyaga a téglagyag, amit több helyen fel is dolgoznak. A homokot említhetjük még mint építőipari kötőanyagot.

A gazdasági-társadalmi mutatókat összehasonlítva a tamási kistérség a megyének a legelmaradottabb, legtöbb gonddal küszködő területe. Kormányrendelet alapján e kistérség a megyében egyedülként az ország 33 leghátrányosabb kistérsége közé tartozik. A kistérség kapcsolati rendszerét erősen befolyásolja, hogy Tamási vonzásközponti szerepe jelentős, de nem egyedüli. A körzeten belül részközponti szerepe van Simontornyának, amely 1995-ben nyerte el a városi rangot, hasonló mikrokörzet-központ szerepet tölt be Gyöngyös mely 2009-ben lett város.

A kistérség döntően mezőgazdasági területnek számít, ugyanakkor jelentős ipari, elsősorban könnyűipari hagyományokkal is rendelkezik. A volt nagybirtokokból alakult két jelentős állami gazdaság – Fornád, Högyész – a rendszerváltás után felszámolásra került. A kárpótlással és a privatizációval megszűnt a termelészövetkezetek egy része is, így a fávakban is jelentős számú munkahely szűnt meg, s itt alakult ki a megyében a legnagyobb méretű munkanélküliség.

A területen az ipar virágzása is a 60-as, 70-es években volt. A kedvező munkaerő-lehetőséget használta ki több nagyüzem, amikor összeszerelő egységeket alapítottak (Ikarus, Orion). Ekkor érte fellendülési korszakát a bőr- és szőrmeipar, a simontornyai bőrgyár

Európa jelentős bőrgyárai közé tartozott. A gazdasági rendszerváltást még az évszázados múltra visszatekintő simontornyai bőrgyártás sem bírta ki, megszűnt munkahelyeket, üres épületeket és súlyos környezetszennyező nagy mennyiségű fel nem használt és az iparban nem hasznosítható bőrhulladékot hagyott maga után.

Az 1990-es évek második felében kis- és középvállalkozások sora jött létre, kisebb részt külföldi tőkéből (pl. Massive), nagyobb részt hazai és helyi vállalkozók beruházásai által. Ezek azonban nem tudták felszívni a még mindig meglévő munkanélküliséget, így ma is a térség gondjainak orvoslására a legjobb gyógymódnak a munkahelyteremtés számít, amelynek szervezésében és megvalósításában jelentős szerepet kell vállalniuk az önkormányzatoknak, hiszen a munkanélküliségből adódó szociális gondok elsősorban az önkormányzatoknál csapódnak le.

A kistérségben az idegenforgalom területén a legjelentősebb szerepe Tamásinak van, ebben fontos helyet kap a termálfürdő. Ennek fejlesztése , gyógyfürdői szolgáltatások kialakítása folyamatban van, így újabb vendégkört vonz, munkahelyeket és bevételt teremt a közel jövőben. A kulturális turizmusban a simontornyai és az ozorai vár vonz újabb látogatókat. A vadászturizmus helye a Tamási határába átnyúló gyulaji erdő, ugyanis az erdészeti és vadászati Zrt. Központja Tamásiban van.

TELEPÜLÉS LISTA

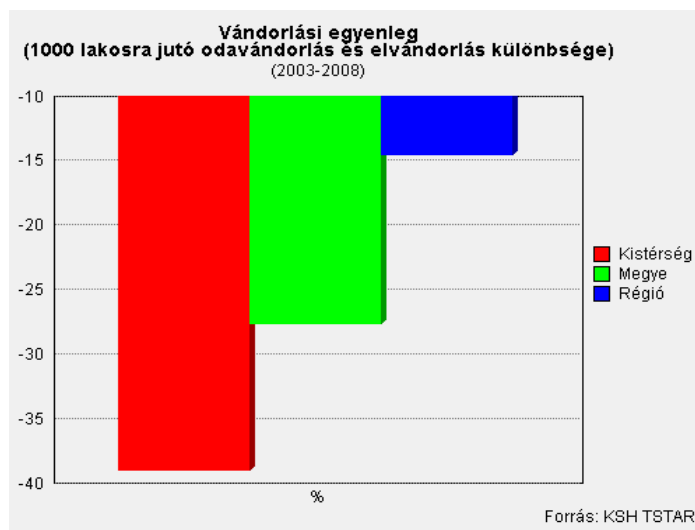
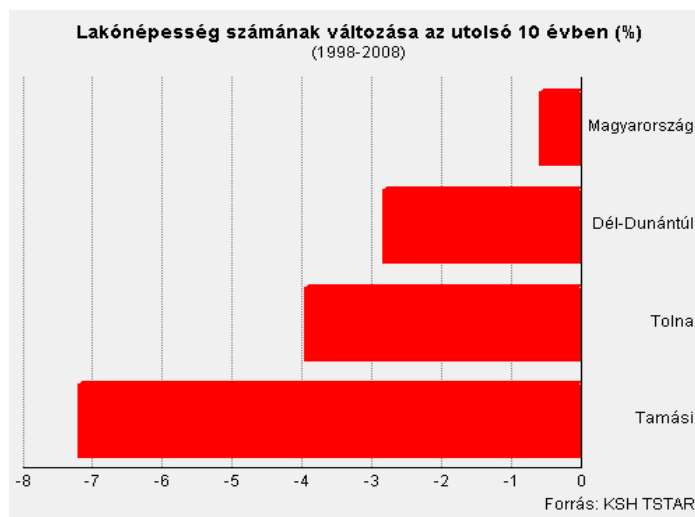
Sorsz.	Településnév	Fő	Sorsz.	Településnév	Fő
1.	Belecska	432	9.	Iregszemcse	2680
2.	Diósberény	361	10.	Kalaznó	172
3.	Dúzs	273	11.	Keszőhidegkút	210
4.	Értény	773	12.	Kisszékely	336
5.	Felsőnyék	1036	13.	Koppányszántó	340
6.	Fürged	722	14.	Magyarkeszi	1269
7.	Gyönk (2009)	2051	15.	Miszla	280
8.	Hőgyész	2962	16.	Mucsi	485

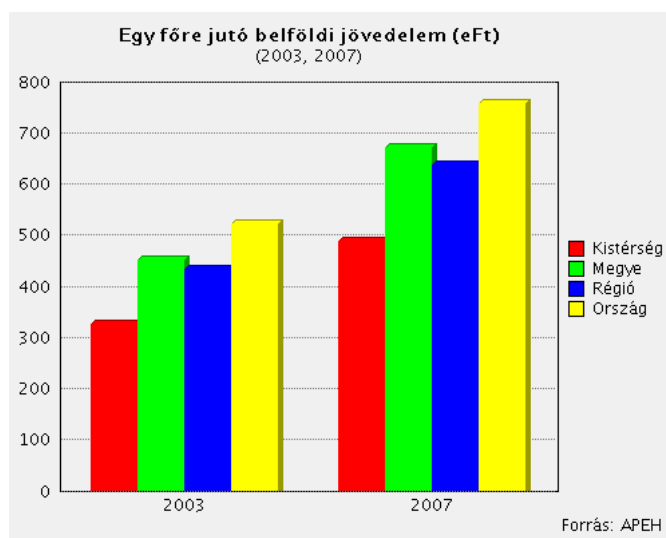
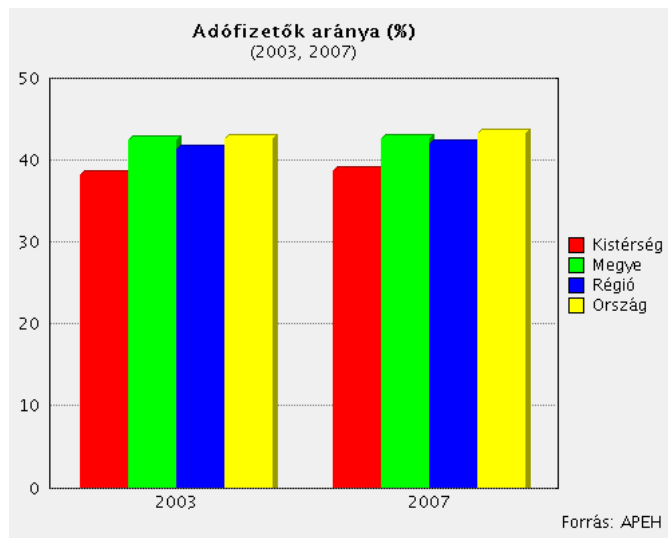
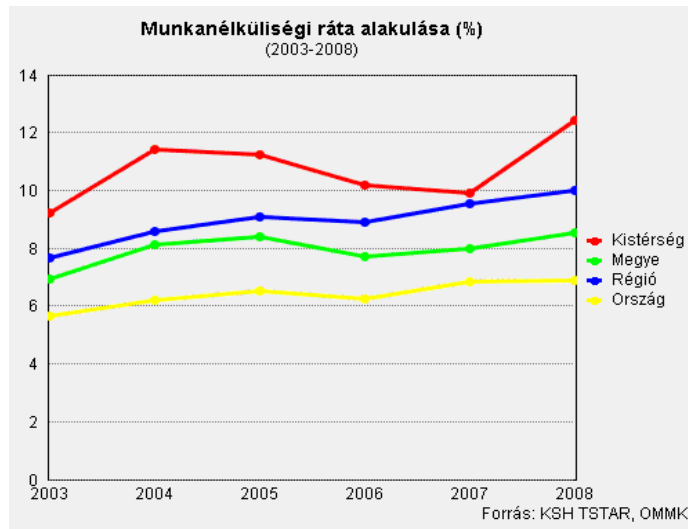
Sorsz.	Településnév	Fő	Sorsz.	Településnév	Fő
17.	Nagykónyi	1149	25.	Szakadát	268
18.	Nagyszékely	437	26.	Szakály	1548
19.	Nagyszokoly	878	27.	Szárazd	230
20.	Ozora	1666	28.	Tamási	8592
21.	Pári	642	29.	Tolnanémedi	1146
22.	Pincehely	2371	30.	Udvari	441
23.	Regöly	555	31.	Újireg	296
24.	Simontornya	4220	32.	Varsád	397

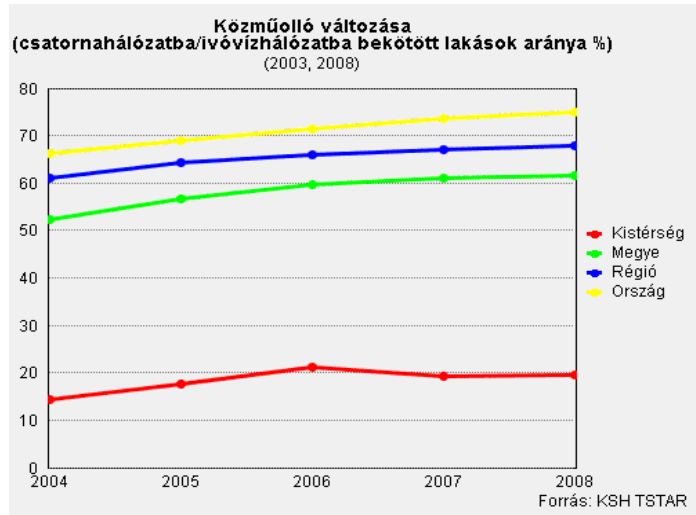
KISTÉRSÉGI ALAPADATOK

Terület (km ²)		1028
Lakónépeség (fő, 2008. dec. 31.)		39 840
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett térség (311/2007. Korm. rendelet szerint)		Igen
Mérték szerint	Hátrányos helyzetű	Nem
	Leghátrányosabb helyzetű	Nem
	Komplex Program	Igen
Települések száma		32
Jogállás szerint	Város (2009-től)	3
	Község	29
Területfejlesztési szempontból kedvezményezett települések száma (240/2006. Korm. rendelet szerint)		25
Típus szerint	Társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott település	25
	Országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott település	25

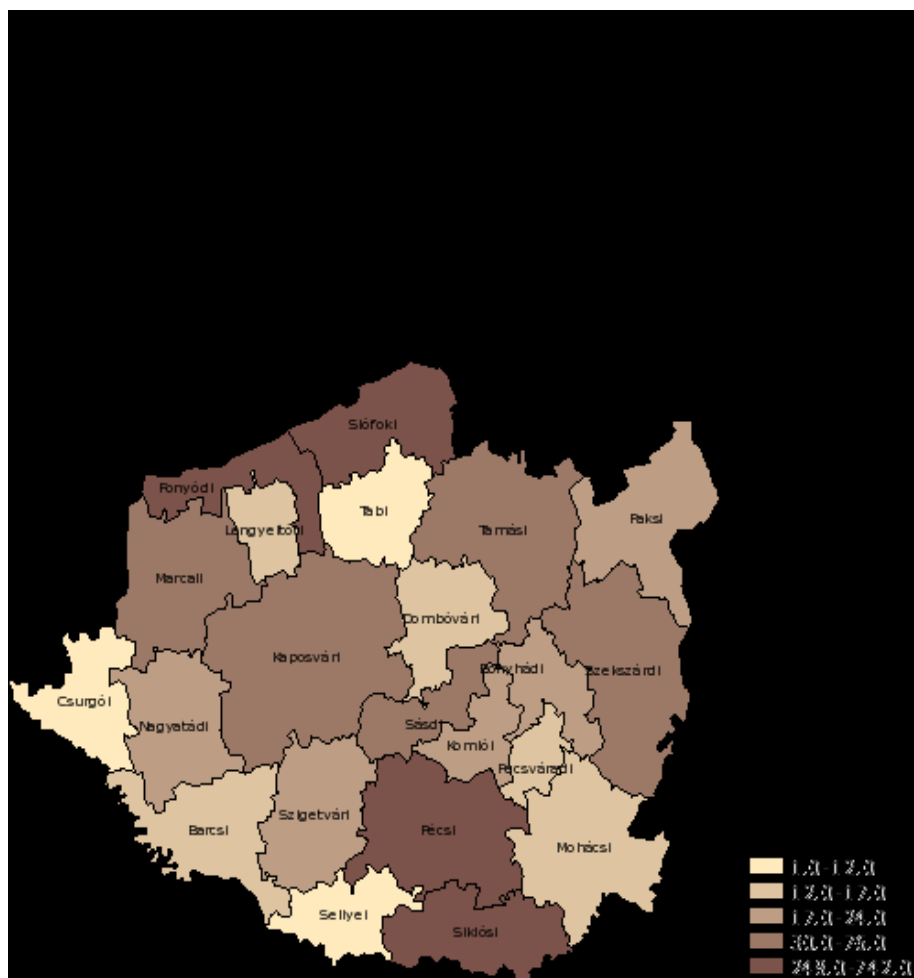
A kistérség bemutatása statisztikai adatokkal

Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (ezer db) 2008

Tamási kistérség: 30.0-76.0 (29.948)

Hazai és uniós támogatások adatai

(2004-2009 között megkötött szerződések)

Adatforrás: hazai támogatások: MÁK, OTMR (2010.05.14), uniós támogatások: NFÜ, EMIR (2010.04.07.)

Hazai támogatások 2004-2009 évben

Cél kategória	Projektek száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Műszaki infrastruktúra	58	1 203 575	1 570 229
Gazdaságfejlesztés	103	286 121	367 189
Humán infrastruktúra	27	218 391	251 953
Emberi erőforrások fejlesztése	2	38 292	42 406
Települési életminőség	57	167 853	226 473
Környezetvédelem, környezetvédelmi infrastruktúra	21	58 195	68 921
Egyéb, nem besorolható	24	39 192	50 281

Tervezés	11	24 325	34 167
Turizmus fejlesztése	13	40 027	62 763
Kulturális örökség védelme	2	1 554	1 943
Összesen:	318	2 077 525	2 676 325

Uniós támogatások NFT1 2004-2007 évben

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Agrár és Vidékfejlesztési OP	50	1 149 877	3 214 624
Regionális Fejlesztési OP	6	1 147 801	1 278 752
Gazdasági Versenyképesség OP	16	96 449	248 503
Humán Erőforrás Fejlesztés OP	7	178 523	189 479
Környezetvédelmi és Infrastruktúra OP	0	0	0
Összesen:	79	2 572 650	4 931 358

Uniós támogatások UMFT 2007-2009 évben

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Társadalmi Infrastruktúra OP	1	8 000	8 000
Társadalmi Megújulás OP	4	122 825	128 834
Regionális OP-ok	13	3 437 048	6 003 431
Környezet és Energia OP	2	14 586	17 160
Gazdaságfejlesztési OP	18	400 631	763 097
Államreform OP	4	59 216	61 333
Összesen:	42	4 042 306	6 981 855

A kistérség egy lakosára jutó támogatási összeg a fenti két táblázat alapján :**218.185 Ft**

UMFT projektek 2007-2009 évben

Pályázó neve	Pályázat célja (év)	Projekt helye	Támogatás (e Ft)	Költség (e Ft)
Tamási Város Önkormányzata	Integrált mikrotérségi oktatási központ kialakítása Tamási városában (2009)	Tamási	1 193 313	1 256 119
Tamási Város Önkormányzata	Ability Gyógyfürdő fejlesztése Tamásiban (2009)	Tamási	696 997	1 517 851
Blue Aqua Ipari Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság	Ability- és Termálszálloda**** létrehozása Tamásiban (2009)	Tamási	600 000	2 021 334
Tamási Város Önkormányzata	A tamási járóbeteg szakellátó központ fejlesztése (2009)	Tamási	400 000	421 379
Tamási Város Önkormányzata	A hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése Tamási-Pári	Tamási	148 749	165 277

	szakaszon (2008)			
DANUBETRADE Korlátolt Felelősségű Társaság	A simontornyai Fried Kastély Szálloda fejlesztése a szolgáltatások körének bővítésével és kapacitásnöveléssel (2009)	Simontornya	127 712	297 004
Tamási Város Önkormányzata	Tamási város központi részén kialakításra kerülő "Kultúrák Háza".(2008)	Tamási	70 000	77 800
HIDROPRESS Hidraulikajavító és Kereskedelmi Kft.	Telephelyfejlesztés és eszközbeszerzés a Hidropress Kft. Tamásiban található telephelyén (2009)	Tamási	62 251	124 502
Iregszemcse Község Önkormányzata	Iregszemcse Közös Iskola Fenntartó Társulás gesztoraként Kompetencia alapú oktatás kialakítása Iregszemcse oktatási intézményeiben (2009)	Iregszemcse	59 691	59 691
SIMOTRADE Kereskedelmi és Termelő Kft.	A Simotrade Kft. versenyképességének javítására irányuló technológiai korszerűsítés (2008)	Simontornya	54 986	137 465
„TAM-BAU” Építőipari Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.	A Tam-Bau Kft. technológia fejlesztésén alapuló jövedelemtermelő képesség növelése (2009)	Tamási	50 000	74 670
SIMOTRADE Kereskedelmi és Termelő Kft.	Telephelyfejlesztés és korszerűsítés a Simotrade Kft-nél (2010)	Simontornya	49 535	82 558
Innowatt Épületgépészeti Tervező és Szerelő Kft.	Az Innowatt Kft.beruházása fűrógépre (2009)	Pincehely	49 350	98 701
Geothermal Response Test Kft.	Szondateszt berendezés vásárlása az energia hatékonyság növelése érdekében. (2009)	Pincehely	37 128	80 713
FUNDAMENT 2000 Mélyépítő Kft.	Homlokrakodó-és kotró-rakodó gép beszerzése a FUNDAMENT 2000 Kft-nél. (2009)	Tamási	37 009	52 870
Kop-Ka Kereskedelmi és Szolgáltató Zrt.	Kop-Ka Kereskedelmi és Szolgáltató Zrt. Kompetencia – fejlesztése, a munkaerő versenyképessé tétele, képzési projektje munkaidőcsökkentéssel (2009)	Tamási	35 323	40 576
Regöly Község Önkormányzata	Regöly község belterületi vízrendezése, közcélú vízellátási művek kivitelezése (2009)	Regöly	34 893	38 770
Nagykónyi Község Önkormányzata	Nagykónyi Polgármesteri Hivatal Akadálymentesítése (2009)	Nagykónyi	30 000	31 579
Tamási Város Önkormányzata	Tamási Város Önkormányzata közszolgáltatásainak akadálymentesítése (2009)	Tamási	29 955	33 283
Gyöng Város Önkormányzata	"Egyenlő esély- Új esély" Gyöng Város Polgármesteri Hivatal Akadálymentesítése (2009)	Gyöng	28 057	31 174
Összesen			3 794 949	6 643 316

(A lista a 20 legnagyobb támogatású projektet tartalmazza)

Területfejlesztési szempontból lényeges a 240/2006 Kormányrendelet 1. melléklete szerinti komplex mutató sorrendjének bemutatása, hiszen az támogathatósági kritérium. Az alacsony értékű mutatóval rendelkező kistérségek több támogatási formára és intenzitásra számíthatnak.

Helyezés megyén belül	Kistérség	Komplex mutató értéke
I	Tamási	2,15
II	Dombóvári	2,70
II	Szekszárdi	3,04
IV	Bonyhádi	3,12
V	Paksi	3,36

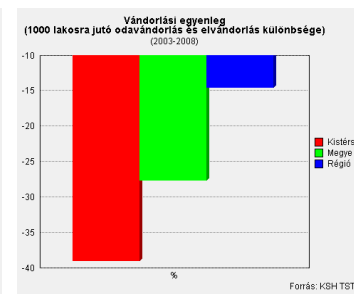
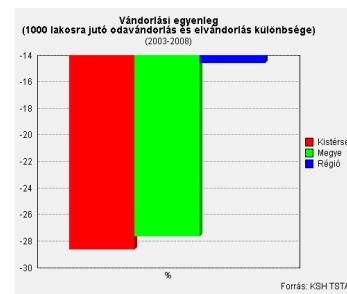
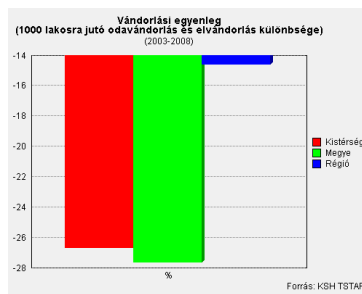
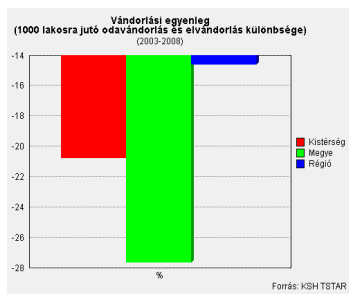
Az EU csatlakozást közvetlenül megelőző év és a 2005-ös csatlakozás óta a megítélt támogatások 1 lakosra vetített nagyságrendjét is érdemes összehasonlítani.

Helyezés megyén belül	Kistérség	A kistérség egy lakosára jutó támogatási összeg (Ft)	Arányszám: Aktuális kistérség tám./ 402.986
I	Dombóvári	402.986	100,0%
II	Szekszárdi	241.739	60,0%
III	Tamási	218.185	54,1%
IV	Paksi	118.243	29,3%
V	Bonyhádi	111.515	27,7%

A kistérségekbe befolyt támogatások *hasznosulása* megítélhető jó néhány statisztika mutató alakulásával. Ilyen markáns mutató pl: A kistérség „Vándorlási egyenlege” , „ A munkanélküliségi ráta alakulása ” , az „Adófizetők aránya”, és az „1 főre jutó belföldi jövedelem”.

A rangsorokat az alábbi grafikonok mutatják:

Vándorlási egyenlegek összehasonlítása :

Dombóvári kistérség I ,

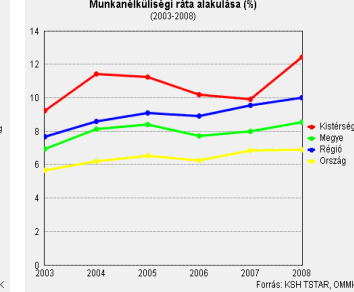
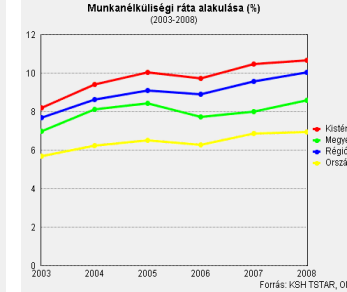
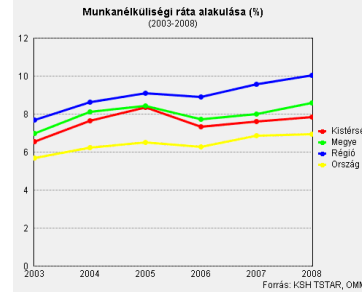
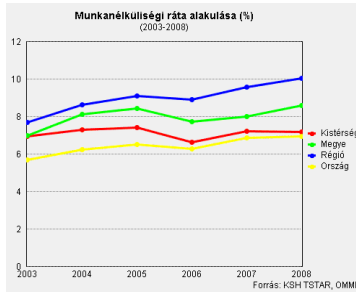
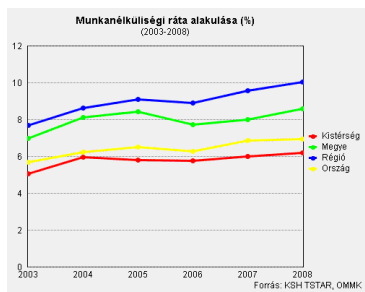
Szekszárdi kistérség II ,

Bonyhádi kistérség III ,

Paksi kistérség IV ,

Tamási kistérség V ,

Munkanélküliségi ráta alakulása :

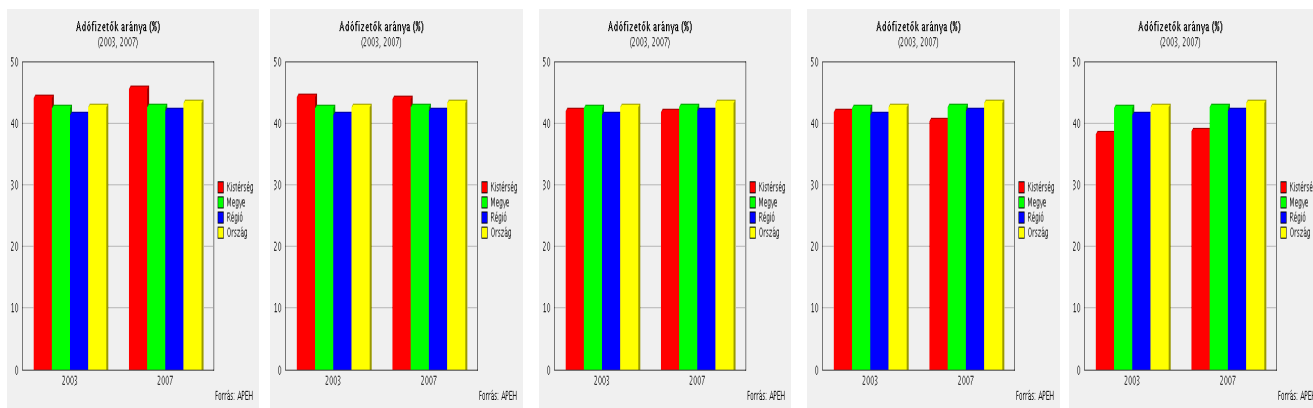
Paksi kistérség I ,

Bonyhádi kistérség II-III ,

Szekszárdi kistérség II-III ,

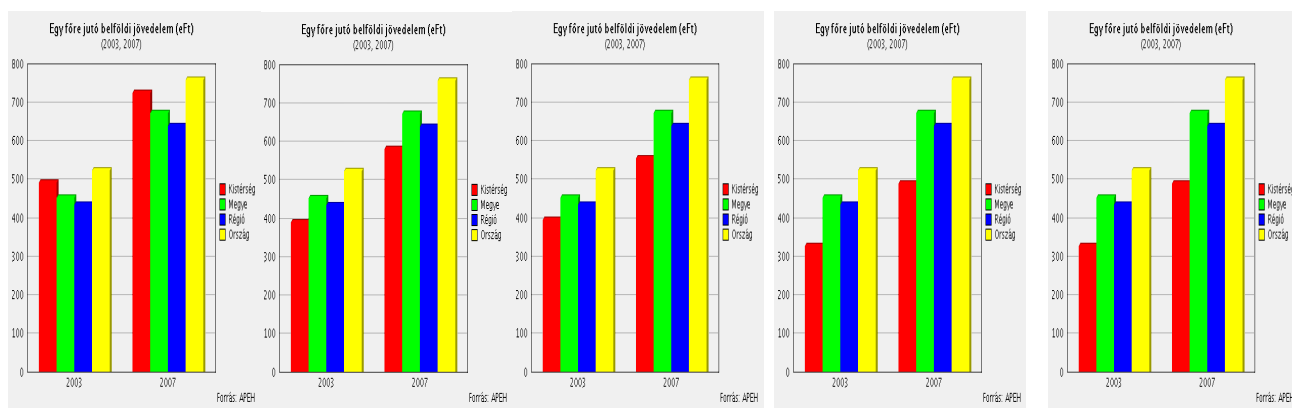
Dombóvári kistérség IV , Tamási kistérség V ,

Adófizetők aránya :

Paksi kistérség I , Szekszárdi kistérség II , Bonyhádi kistérség III , Dombóvári kistérség IV , Tamási kistérség V ,

Egy főre jutó belföldi jövedelem:

Paksi kistérség I , Szekszárdi kistérség II , Bonyhádi kistérség III , Dombóvári kistérség IV , Tamási kistérség V ,

III.FEJEZET

TOLNA MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJÁNAK ÖSSZEVEVETÉSE, HATÁLYOS OTK TERÜLETI CÉLJAIBAN ÉS A RÉGIÓK FEJLESZTÉSI IRÁNYAIBAN MEGFOGALMAZOTT CÉLJAIVAL, PROGRAMJAIVAL

Az előző felülvizsgálati anyagban meghatározott prioritásokat, cél, eszközrendszer újra kell gondolni, új jövőképet kell megfogalmazni Tolna megye számára.

Természetesen a megvalósult, vagy megvalósítás alatt álló programokat, továbbá az aktualitásukat megőrzött célokat e rendszerben is szerepeltetni szükséges.

A 2003. évi felülvizsgálatban megállapított prioritások, stratégiai – és operatív programok.

1. PRIORITÁS: A MEGYE KOHÉZIÓJÁNAK ERŐSÍTÉSE

- 1.1. Stratégiai program: A TELEPÜLÉSRENDSZER FEJLESZTÉSE
- 1.2. Stratégiai program: TERÜLETFEJLESZTÉSI INTÉZMÉNYRENDSZER
- 1.3. Stratégiai program: TÉRSÉGMARKETING
- 1.3.1. Operatív program: A megye hazai és nemzetközi promóciója

2. PRIORITÁS: A MEGYE GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA

- 2.1. Stratégiai Program: A VÁLLALKOZÁSOK VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA
  - 2.1.1. Operatív program: A gazdaságfejlesztés megyei szintű koordinációjának erősítése
  - 2.1.2. Operatív program: A vállalkozások felkészítése az EU csatlakozás követelményeire
  - 2.1.3. Operatív program: A támogatási források abszorpciót segítő pénzügyi mechanizmusok fejlesztése
  - 2.1.4. Operatív program: Az információs gazdaság megalapozása
  - 2.1.5. Operatív program: Az innováció menedzsment és transzfer feltételeinek megteremtése
- 2.2. Stratégiai Program: A MŰKÖDŐ TŐKE VONZÁSA
  - 2.2.1. Operatív program: A megye ipari parkjainak fejlesztése

3. PRIORITÁS: MEZŐGAZDASÁG- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS

- 3.1. Stratégiai Program: A VERSENYKÉPES AGRÁRÁGAZATOK FEJLESZTÉSE
  - 3.1.1. Operatív program: Versenyképes mezőgazdasági ágazatok fejlesztése
  - 3.1.2. Operatív program: Organikus és nem élelmiszer célú (non-food) mezőgazdasági termelés fejlesztése
  - 3.1.3. Operatív program: Az erdészeti szektor fejlesztése
- 3.2. Stratégiai Program: AGRÁRTERMÉKEK FELDOLGOZÁSA ÉS KERESKEDELME
  - 3.2.1. Operatív program: Az agrárlogisztikai szolgáltatások fejlesztése
- 3.3. Stratégiai Program: FALUSIAS (VIDÉKI) TÉRSÉGEK FEJLESZTÉSE
  - 3.3.1. Operatív program: Hagyományos háziiparok és kézműves mesterségek

4. PRIORITÁS: TURIZMUSFEJLESZTÉS TOLNA MEGYÉBEN

- 4.1. Stratégiai program: TURISZTIKAI TERMÉKEK FEJLESZTÉSE ÉS PROMÓCIÓJA
  - 4.1.1. Operatív program: Turisztikai termékek fejlesztése és promóciója
- 4.2. Stratégiai program: A TURIZMUST KISZOLGÁLÓ INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE
  - 4.2.1. Operatív program: A turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése

5. PRIORITÁS: AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK FEJLESZTÉSE TOLNA MEGYÉBEN

- 5.1. Stratégiai program: FOGLALKOZTATÁSI PROBLÉMÁK MEGOLDÁSA
  - 5.1.1. Operatív program: Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fejlesztése

5.2. Stratégiai program: OKTATÁS, KÉPZÉS FEJLESZTÉSE

5.2.1. Operatív program: A szakképzés minőségének, a szakképzettség munkaerő-piaci értékének javítása

5.3. Stratégiai program: KULTÚRA ÉS KÖZMŰVELŐDÉS

5.3.1. Operatív program: A megye tárgyi és szellemi örökségének megőrzése

6. PRIORITÁS: FENNTARTHATÓ KÖRNYEZETI FEJLŐDÉS ELŐSEGÍTÉSE

6.1. Stratégiai Program: KÖRNYEZETVÉDELMI BERUHÁZÁSOK

6.1.1. Operatív program: Települési szilárd hulladékok kezelése

6.1.2. Operatív program: Szennyvizek ártalommentes elhelyezése

6.2. Stratégiai Program: TERMÉSZETI ÉRTÉKEK VÉDELME

7. PRIORITÁS: KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉS

7.1. Stratégiai Program: GYORSFORGLMI ÚTHÁLÓZAT FEJLESZTÉSE

7.2. Stratégiai Program: FŐÚTHÁLÓZAT FEJLESZTÉSE

7.3. Stratégiai Program: ALSÓBBRENDŰ UTAK FEJLESZTÉSE

7.4. Stratégiai Program: ALSÓBBRENDŰ UTAK FEJLESZTÉSE

7.5. Stratégiai Program: A VASÚTHÁLÓZAT FEJLESZTÉSE

7.6. Stratégiai Program: A LÉGIKÖZLEKEDÉS FEJLESZTÉSE

7.7. Stratégiai Program: A VIZIKÖZLEKEDÉS FEJLESZTÉSE

Prioritások, stratégiai programok, operatív programok	Meghaladott			Folyamatban			Terv még jelenleg is	
	Eredményes	Eredménytelen	Oka fogyott	Támogató	Felülvizsgálandó	Oka fogyott	Megvalósítandó	Oka fogyott
1. PRIORITÁS: A MEGYE KOHÉZIÓJÁNAK ERŐSÍTÉSE								
1.1.Stratégiai program: A TELEPÜLÉSRENDSZER FEJLESZTÉSE								
1.2.Stratégiai program: TERÜLETFEJLESZTÉSI INTÉZMÉNYRENDSZER								
1.3.Stratégiai program: TÉRSÉGMARKETING								
1.3.1.Operatív program: A megye hazai és nemzetközi promóciója								
2. PRIORITÁS: A MEGYE GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA								
2.1.Stratégiai Program: A VÁLLALKOZÁSOK VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA								
2.1.2.Operatív program: A vállalkozások felkészítése az EU csatlakozás követelményeire								
2.1.3.Operatív program: A támogatási források abszorpciót segítő pénzügyi mechanizmusok fejlesztése								
2.1.4.Operatív program: Az információs gazdaság megalapozása								
2.1.5.Operatív program: Az innováció menedzsment és transzfer feltételeinek megteremtése								
2.2 .Stratégiai Program: A MŰKÖDŐ TŐKE VONZÁSA								
2.2.1. Operatív program: A megye ipari parkjainak fejlesztése								
3. PRIORITÁS: MEZŐGAZDASÁG- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS								
3.1.Stratégiai Program: A VERSENYKÉPES AGRÁRÁGAZATOK FEJLESZTÉSE								
3.1.1.Operatív program: Versenyképes mezőgazdasági ágazatok fejlesztése								
3.1.2.Operatív program: Organikus és nem élelmiszer célú (non-food) mezőgazdasági termelés fejlesztése								
3.1.3.Operatív program: Az erdészeti szektor fejlesztése								
3.2.Stratégiai Program: AGRÁRTERMÉKEK FELDOLGOZÁSA ÉS KERESKEDELME								
3.2.1.Operatív program: Az agrárlogisztikai szolgáltatások fejlesztése								
3.3.Stratégiai Program: FALUSIAS (VIDÉKI) TÉRSÉGEK FEJLESZTÉSE								
3.3.1.Operatív program: Hagyományos háziiparok és kézműves mesterségek								
4. PRIORITÁS: TURIZMUSFEJLESZTÉS TOLNA MEGYÉBEN								

4.1.Stratégiai program: <i>TURISZTIKAI TERMÉKEK FEJLESZTÉSE ÉS PROMÓCIÓJA</i>									
4.1.1.Operatív program: Turisztikai termékek fejlesztése és promóciója									
4.2. <i>Stratégiai program: A TURIZMUST KISZOLGÁLÓ INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE</i>									
4.2.1. Operatív program: A turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése									
5. PRIORITÁS: AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK FEJLESZTÉSE TOLNA MEGYÉBEN									
5.1. <i>Stratégiai program: FOGLALKOZTATÁSI PROBLÉMÁK MEGOLDÁSA</i>									
5.1.1 Operatív program: Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fejlesztése									
5.2. <i>Stratégiai program: OKTATÁS, KÉPZÉS FEJLESZTÉSE</i>									
5.1.1 Operatív program: Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fejlesztése									
5.2. <i>Stratégiai program: OKTATÁS, KÉPZÉS FEJLESZTÉSE</i>									
5.2.1.Operatív program:A szakképzés minőségének, a szakképzettség munkaerőpiaci értékének javítása									
5.3. <i>Stratégiai program: KULTÚRA ÉS KÖZMŰVELŐDÉS</i>									
5.3.1.Operatív program: A megye tárgyi és szellemi örökségének megőrzése									
6.PRIORITÁS: FENNTARTHATÓ KÖRNYEZETI FEJLŐDÉS ELŐSEGÍTÉSE									
6.1. <i>Stratégiai Program: KÖRNYEZETVÉDELMI BERUHÁZÁSOK</i>									
6.1.1.Operatív program: Települési szilárd hulladékok kezelése									
6.1.2.Operatív program: Szennyvizek ártalommentes elhelyezése									
6.2. <i>Stratégiai Program: TERMÉSZETI ÉRTEKEK VÉDELME</i>									
7. PRIORITÁS: KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉS									
7.1. <i>Stratégiai Program: GYORSFORGLMI ÚTHÁLÓZAT FEJLESZTÉSE</i>									
7.2. <i>Stratégiai Program: FŐÚTHÁLÓZAT FEJLESZTÉSE</i>									
7.3. <i>Stratégiai Program: ALSÓBBRENDŰ UTAK FEJLESZTÉSE</i>									
7.4. <i>Stratégiai Program: ALSÓBBRENDŰ UTAK FEJLESZTÉSE (Kerékpárutak)</i>									
7.5. <i>Stratégiai Program: A VASÚTHÁLÓZAT FEJLESZTÉSE</i>									
7.6. <i>Stratégiai Program: A LÉGIKÖZLEKEDÉS FEJLESZTÉSE</i>									
7.7. <i>Stratégiai Program: A VIZIKÖZLEKEDÉS FEJLESZTÉSE</i>									

DÉL-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ (OTK)

JÖVŐKÉP

A Dél-Dunántúli Régió célja olyan kulturális, környezet- és természetvédelmi értékeket szem előtt tartó, oktatási, tudományos és kutatási központokon alapuló fejlődés, mely integrálja a Régió leszakadó térségeit, kiegyensúlyozott településszerkezetre épít. A Régió sikeresen fordítja jelenlegi fejlettségbeli hátrányait előnnyé azáltal, hogy megőrzött természeti és kulturális értékeit, építészeti örökségét és termásvíz kincsét fenntartható módon hasznosítja, magas színvonalú, kiegyensúlyozott életfeltételeket biztosít. A Dél-Dunántúli Régió kihasználja kedvező geopolitikai helyzetének előnyeit, elsősorban a határ menti (horvát, észak-olasz és osztrák) térségekkel való kapcsolatépítés lehetőségét.

A RÉGIÓ ÁTFOGÓ CÉLJAI

MAGAS KÖRNYEZETI MINESÉGŰ MODELLRÉGIÓ KIALAKÍTÁSA

- Természeti környezeti értékek védelme és fenntartható hasznosítása (ipari szerkezet átalakulásával kialakult barnamezős, valamint katonai területek rehabilitációja; az érzékeny és védett területek ökológiailag fenntartható használata);
- Kiegyensúlyozott térszerkezet és térségi munkamegosztás kialakítása (a településkategóriáktól elvárható köz- és gazdasági szolgáltató funkciók ellátása, fejlesztése; Pécs régió belüli közvetítő szerepének erősítése, a térség- és településközpontok elérhetőségének és a települési környezet minőségének radikális javítása.).

HELYI ADOTTSÁGOKRA ÉPÜLŐ VERSENYKÉPES GAZDASÁG

- Innovatív környezeti ipar és energetika (KKV-hálózatok összekapcsolása a régió egyetemlein és kutatóközpontjaiban (Pécs, Kaposvár, Paks) működő tudásbázisokkal; a megújuló energiakészlet fenntartható felhasználásának támogatása);
- Piacorientált kreatív és kulturális ipar (a régió szellemi potenciáljának kihasználása az egyetemi városokban, és sajátos néprajzi adottságokkal rendelkező területein);
- Élettudományi bázisra épülő egészségipar (Pécs – orvostudományi és Kaposvár – élelmiszer-tudományi kutatására épülő vállalkozói szektor támogatása, a gyógyvizek, klimatikus üdülőhelyek infrastruktúrájának fejlesztése);
- Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok (élelmiszeripar, gépipar és fémfeldolgozás, elektronika, textil- és bőripar, faipar) és a turisztikai kínálat (pihenő-, gyógy- és wellness-turizmus, kulturális turizmus, aktív és falusi turizmus) által termelt hozzáadott érték növelése.

STABILIZÁLÓDÓ NÉPESSÉGSZÁM ÉS ERŐS TÁRSADALMI SZOLIDARITÁS

- A lakosság egészségi állapotának javulása;
- Hátrányos helyzetűek (etnikai alapon diszkriminált cigány származású lakosság, illetve az

aprófalvas és jelentős szegregációval bíró területek lakossága) és inaktív munkaerőpiaci reintegrációja;

- Piacképes tudásszint (a felsőfokú oktatás piac- és gyakorlatorientáltságának növelése; a régió felsőoktatási intézményeinek kutatási potenciáljára alapozva piacképes innovációs szolgáltatások nyújtása a vállalkozások számára).

A RÉGIÓ TERÜLETI CÉLJAI

o **Fejlesztési pólus** (Pécs és agglomerációja) közigazgatási, egészségügyi, tudományos, oktatási, kulturális, idegenforgalmi funkcióinak megerősítése, valamint az innováció fogadására és terjesztésére képessé tétele;

o **A regionális növekedési zónák** (Kaposvár és Szekszárd térsége valamint a Balaton-part) innováció befogadására, az innováció-vezérelt fejlődésre és specializációra képessé tétele, illetve a régióban hagyományosan jelen lévő iparágak és a turizmus versenyképességének erősítése;

o **Karakterisztikus** fejlődési pályára állítandó **vidékiek térségek** (a régió többi térsége) gazdaságának stabilizálása, foglalkoztatási helyzetének javítása;

o **Duna-völgy** komplex fejlesztése (magaspartok, ökológiai rendszerek, vízminőség és az ivóvízbázisok védelme, a Duna átjárhatóságának biztosítása hídépítéssel, integrált turisztikai fejlesztések megvalósítása, az árvízvédelem és ártéri gazdálkodás feltételeinek megteremtése, a szennyvíztisztítás és a hulladékgazdálkodás fejlesztése).

A STRATÉGIA ÉS OPERATÍV PROGRAMOK BESOROLÁSA AZ OTK PRIORITÁSAI KÖZÉ

A 2003-as felülvizsgálati program tartalmában szinte teljes egészében újragondolandó, hiszen a stratégiai programok és operatív programok megnevezései „mögé” új tartalmak kerültek az OTK és a DD RTOP dokumentumaiban egyaránt. Az „oka fogyott” oszlopban szereplő akár stratégia akár operatív programok szintjén lévő elemek megvalósultak további feladatot nem jelentenek. Ezzel opposzcióban azonban épp a körülményekben beállott változások miatt új megvalósítandó stratégiai és- operatív programok beemelése szükséges e dokumentumba. Ezek a környezeti kérdések és a szakmapolitikák néhány fejezetét érintik.

Lényeges még a stratégiai és-operatív programok tartalmainak változása kapcsán azt is megjegyezni, hogy az egyes prioritások pozicionálása is változott az OTK szerint.

Az országos területi célok rendszerébe illesztve a felülvizsgálandó, támogatandó, megvalósítandó és újonnan megfogalmazandó stratégiai és operatív programok más-más prioritásokat jelentenek. A korábban prioritásként kezelt területek máshol és máshogyan jelennek meg .

Tehát végezzük el az új pozicionálást a 2003-as felülvizsgálati program megnevezéseit megtartva , valamint a tartalmak rövid ártértékelését is szükséges megtenni, utalva az I. Fejezetben bemutatott OTK-ra. Az egyes fejezetszámok az OTK fejezet számozásával egyező.

2. Fejlesztési pólusok és városhálózati kapcsolatrendszer fejlesztése
<i>1.1.Stratégiai program: A TELEPÜLÉSRENDSZER FEJLESZTÉSE</i>
2.1.4. Operatív program: Az információs gazdaság megalapozása
2.1.5. Operatív program: Az innováció menedzsment és transzfer feltételeinek megteremtése
2.2.1. Operatív program: A megye ipari parkjainak fejlesztése

3. Külső, és belső, perifériák, elmaradott térségek felzárkóztatása
<i>1.1.Stratégiai program: A TELEPÜLÉSRENDSZER FEJLESZTÉSE</i>
<i>3.3.Stratégiai Program: FALUSIAS (VIDÉKI) TÉRSÉGEK FEJLESZTÉSE</i>
<i>5.1. Stratégiai program: FOGLALKOZTATÁSI PROBLÉMÁK MEGOLDÁSA</i>
<i>5.2. Stratégiai program: OKTATÁS, KÉPZÉS FEJLESZTÉSE</i>
5.2.1. Operatív program: A szakképzés minőségének, a szakképzettség munkaerő-piaci értékének javítása
<i>7.3.Stratégiai Program: ALSÓBBRENDŰ UTAK FEJLESZTÉSE</i>

4. Országos jelentőségű integrált fejlesztési térségek és tématerületek
c) A Duna-mente fenntartható fejlesztése
3.1.3. Operatív program: Az erdészeti szektor fejlesztése
3.2.1. Operatív program: Az agrárlogisztikai szolgáltatások fejlesztése
<i>4.1.Stratégiai program: TURISZTIKAI TERMÉKEK FEJLESZTÉSE ÉS PROMÓCIÓJA</i>
<i>6.2.Stratégiai Program: TERMÉSZETI ÉRTÉKEK VÉDELME</i>
<i>7.7.Stratégiai Program: A VIZIKÖZLEKEDÉS FEJLESZTÉSE</i>

4. Országos jelentőségű integrált fejlesztési térségek és tématerületek
d) A termálvízkinccs integrált térségi hasznosítása
<i>4.1.Stratégiai program: TURISZTIKAI TERMÉKEK FEJLESZTÉSE ÉS PROMÓCIÓJA</i>
<i>4.2. Stratégiai program: A TURIZMUST KISZOLGÁLÓ INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE</i>
4.2.1. Operatív program: A turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése

4. Országos jelentőségű integrált fejlesztési térségek és tématerületek
e) A megújuló energiaforrások részarányának növelése
3.1.2. Operatív program: Organikus és nem élelmiszer célú (non-food) mezőgazdasági termelés fejlesztése
<i>6.2.Stratégiai Program: TERMÉSZETI ÉRTÉKEK VÉDELME</i>

6. Rurális (vidéki) térségek területileg integrált fejlesztési prioritásai
a) A természeti táji és kulturális táji értékekben gazdag területek fenntartható fejlesztése
<i>1.1.Stratégiai program: A TELEPÜLÉSRENDSZER FEJLESZTÉSE</i>
<i>2.1.Stratégiai Program: A VÁLLALKOZÁSOK VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA</i>
<i>3.1.Stratégiai Program: A VERSENYKÉPES AGRÁRÁGAZATOK FEJLESZTÉSE</i>
3.1.1. Operatív program: Versenyképes mezőgazdasági ágazatok fejlesztése

3.1.3. Operatív program: Az erdészeti szektor fejlesztése
3.3. Stratégiai Program: <i>FALUSIAS (VIDÉKI) TÉRSÉGEK FEJLESZTÉSE</i>
3.3.1. Operatív program: Hagyományos háziiparok és kézműves mesterségek
4.1.1. Operatív program: Turisztikai termékek fejlesztése és promóciója
4.2.1. Operatív program: A turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése
5.3.1. Operatív program: A megye tárgyi és szellemi örökségének megőrzése

6. Rurális (vidéki) térségek területileg integrált fejlesztési prioritásai d) Értékmegőrzés, funkcióváltás és esélyegyenlőség az aprófalvas térségekben
1.1. Stratégiai program: <i>A TELEPÜLÉSRENDSZER FEJLESZTÉSE</i>
2.1. Stratégiai Program: <i>A VÁLLALKOZÁSOK VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA</i>
2.1.4. Operatív program: Az információs gazdaság megalapozása
3.1.2. Operatív program: Organikus és nem élelmiszer célú (non-food) mezőgazdasági termelés fejlesztése
3.1.3. Operatív program: Az erdészeti szektor fejlesztése
3.3. Stratégiai Program: <i>FALUSIAS (VIDÉKI) TÉRSÉGEK FEJLESZTÉSE</i>
3.3.1. Operatív program: Hagyományos háziiparok és kézműves mesterségek
5.3.1. Operatív program: A megye tárgyi és szellemi örökségének megőrzése
7.4. Stratégiai Program: <i>ALSOBBRENDŰ UTAK FEJLESZTÉSE (Kerékpárutak)</i>

6. Rurális (vidéki) térségek területileg integrált fejlesztési prioritásai e) Nemzeti kisebbségek értékeinek megjelenítése az általuk lakott vidéki térségek fejlesztésében
1.1. Stratégiai program: <i>A TELEPÜLÉSRENDSZER FEJLESZTÉSE</i>
2.1. Stratégiai Program: <i>A VÁLLALKOZÁSOK VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA</i>
2.1.4. Operatív program: Az információs gazdaság megalapozása
3.1.2. Operatív program: Organikus és nem élelmiszer célú (non-food) mezőgazdasági termelés fejlesztése
3.1.3. Operatív program: Az erdészeti szektor fejlesztése
3.3. Stratégiai Program: <i>FALUSIAS (VIDÉKI) TÉRSÉGEK FEJLESZTÉSE</i>
3.3.1. Operatív program: Hagyományos háziiparok és kézműves mesterségek
5.3.1. Operatív program: A megye tárgyi és szellemi örökségének megőrzése
7.4. Stratégiai Program: <i>ALSOBBRENDŰ UTAK FEJLESZTÉSE (Kerékpárutak)</i>

6. Rurális (vidéki) térségek területileg integrált fejlesztési prioritásai f) Magas arányú cigány népességgel rendelkező térségek
5.1. Stratégiai program: <i>FOGLALKOZTATÁSI PROBLÉMÁK MEGOLDÁSA</i>
5.1.1 Operatív program: Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fejlesztése
5.3.1. Operatív program: A megye tárgyi és szellemi örökségének megőrzése

7. Területi prioritások a szakpolitikák számára 1. Befektetésösztönzés
1.3. Stratégiai program: <i>TÉRSÉGMARKETING</i>
1.3.1. Operatív program: A megye hazai és nemzetközi promóciója
2.1. Stratégiai Program: <i>A VÁLLALKOZÁSOK VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA</i>

2.2. *Stratégiai Program: A MŰKÖDŐ TŐKE VONZÁSA*

2.2.1. Operatív program: A megye ipari parkjainak fejlesztése

7. Területi prioritások a szakpolitikák számára

2. Kis- és középvállalkozás (KKV) politika

2.1.4. Operatív program: Az információs gazdaság megalapozása

2.2.1. Operatív program: A megye ipari parkjainak fejlesztése

3.3. *Stratégiai Program: FALUSIAS (VIDÉKI) TÉRSÉGEK FEJLESZTÉSE*

7. Területi prioritások a szakpolitikák számára

3. Innovációs politika

2.1.5. Operatív program: Az innováció menedzsment és transzfer feltételeinek megteremtése

7. Területi prioritások a szakpolitikák számára

4. Turizmuspolitika

4.1. *Stratégiai program: TURISZTIKAI TERMÉKEK FEJLESZTÉSE ÉS PROMÓCIÓJA*

4.1.1. Operatív program: Turisztikai termékek fejlesztése és promóciója

7. Területi prioritások a szakpolitikák számára

5. Foglalkoztatáspolitikai politika

5.1. *Stratégiai program: FOGLALKOZTATÁSI PROBLÉMÁK MEGOLDÁSA*

5.1.1 Operatív program: Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fejlesztése

7. Területi prioritások a szakpolitikák számára

6. Oktatáspolitikai politika

5.2. *Stratégiai program: OKTATÁS, KÉPZÉS FEJLESZTÉSE*

5.2.1. Operatív program: A szakképzés minőségének, a szakképzettség munkaerő-piaci értékének javítása

7. Területi prioritások a szakpolitikák számára

7. Kulturális politika

5.3. *Stratégiai program: KULTÚRA ÉS KÖZMŰVELŐDÉS*

5.3.1. Operatív program: A megye tárgyi és szellemi örökségének megőrzése

7. Területi prioritások a szakpolitikák számára

10. Környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás

6.1. *Stratégiai Program: KÖRNYEZETVÉDELMI BERUHÁZÁSOK*

7. Területi prioritások a szakpolitikák számára 11. Informatika - hírközlési politika
2.1.4. Operatív program: Az információs gazdaság megalapozása

7. Területi prioritások a szakpolitikák számára 12. Közlekedéspolitika
7.2. Stratégiai Program: FŐÚTHÁLÓZAT FEJLESZTÉSE
7.3. Stratégiai Program: ALSÓBBRENDŰ UTAK FEJLESZTÉSE
7.5. Stratégiai Program: A VASÚTHÁLÓZAT FEJLESZTÉSE

További konkrét pozicionálása, áttekintése szükséges a megyei prioritásoknak, stratégiai – és operatív programoknak a DD RTOP prioritásai és céljai rendszerébe ágyazva. További kritérium az is, hogy a kistérségek által meghatározott stratégiai és operatív elemek megjelenjenek.

A DD RTOP konkrét prioritásai és céljai a lényegi tartalmi elemek bemutatása:

Első prioritás: A régió nagyvárosainak fejlesztése

A prioritás céljai :

- A kulturális turizmus adta lehetőségek minél hatékonyabb kiaknázása a régió vonzerejének javítása érdekében
- A kulturális és szellemi élet alternatív központjainak megerősítése
- Helyi identitástudat erősítése érdekében a közösségi és civil kapcsolatok fejlesztése
- A gazdasági, társadalmi és intézményi szereplők hatékony együttműködésének támogatása, a mikro- és kisvállalkozások fejlődésének segítségével, a vállalkozások gazdasági teljesítményének javításával

Területi hatály:

- A prioritás a Dél-dunántúli régió megyei jogú városainak területére – Pécs, Kaposvár, Szekszárd – terjed ki.

Beavatkozási területek:

- Kulturális, rekreációs és sport infrastruktúra fejlesztése a turisztikai kínálat színesítése érdekében
- Helyi közösségek, civil kapcsolatok és önkormányzatok együttműködésének fejlesztése
- Üzleti infrastruktúra fejlesztése a régió mikro- és kisvállalkozásai esetében
- A lakosság életminőségének javítása

Indokoltság:

Ahhoz, hogy a régió megyei jogú városai vonzóak legyenek a tőke, munkaerő és lakosság számára, szükség van a városi kulturális, közösségi, közéleti funkcióinak erősítésére az egészséges városi környezet és élettér megteremtése, továbbá a szellemi és kulturális élet alternatív gócpontjainak kialakítása érdekében. A kulturális-művészeti közönségkapcsolat intenzívebbé tételéhez szükség van korszerűen felszerelt, sokoldalúan hasznosítható többfunkciós közösségi terekre, a meglévők állapotának javítására.

Ahhoz, hogy a közösségi terek betöltsék funkciójukat az infrastruktúra fejlesztésén túl szükség van olyan szemléletformáló akciók indítására is, melyek lehetővé teszik a lakosság

közösségi életbe történő minél nagyobb arányú bevonását, a közösségek önszerveződésének elősegítését. Mindez segíti többek között a lakosság környezettudatosságának fokozását, a környezetéért felelősen gondolkodó közösségek kialakulását, demokratikus attitűdök, és készségek kialakulását, a konstruktív részvétel kialakulásának lehetőségét. Mindezek összhangjának megteremtéséhez elengedhetetlen a lakosság és a civil szervezetek támogatása és bevonása a döntési folyamatokba, különös tekintettel a fiatalabb generációra a folyamatok hosszú távú fenntarthatóságának érdekében.

A mikro- és kisvállalkozásai esetében szükség van olyan kis összegű, a kulturális kreatív ipart célzó infrastrukturális fejlesztési forrásokra, melyek a jelenlegi pályázati rendszerben sem a Gazdaságfejlesztési-, sem a Dél-Dunántúli Operatív Programban nem kaptak helyet. Ezen vállalkozások megtartása, fejlesztése és hosszú távú működésük biztosítása elsősorban az általuk foglalkoztatott munkaerő volumenét figyelembe véve szükséges.

A beavatkozások várható hatása:

A megvalósuló kulturális-turisztikai célú fejlesztések az érintett városok gazdasági teljesítőképességének javulásán túl hozzájárulnak a városi lakosság kulturális életminőségének javításához.

A beavatkozások nagyban segítik a helyi civil közösségek megerősödését azzal, hogy hozzájárulnak a köz- és civilszféra kapcsolatának szorosabbá válásához.

A prioritásban foglalt fejlesztések megvalósulásával hosszú távon várhatóan javulni fog az érintett városok lakosságának életminősége, biztosítható lesz a városok kulturális értékeinek felismerése, hosszú távú megőrzése és fenntartható használata. A megvalósuló közösségi együttműködések eredményeként várhatóan erősödni fog a társadalmi kohézió és felelősségérzet, valamint a helyi identitástudat a lakosság körében.

A prioritás beavatkozásainak megvalósulása középtávon várhatóan hozzájárul a megyei jogú városokban található kis- és középvállalkozások eredményességének növekedéséhez, ezen keresztül pedig a foglalkoztatottsági szint növekedéséhez.

A prioritás konstrukciói:

a) Kultúrális turizmus fejlesztése → Cél: Megyei Jogú Városok kulturális turizmusának élénkítése

Tevékenységek :

- Kultúrális örökségvédelmi létesítmények és múzeumok turisztikai célú fejlesztése (újszerű, interaktív bemutatói módszerek bevezetése, látogatóbarát funkciók fejlesztése, létesítmények felújítása, bővítése, korszerűsítése, látogathatóság feltételeinek javítása)
- Régiós, nemzetközi jelentőségű, szabadtéri kulturális célú rendezvény-helyszínek infrastrukturális fejlesztése, kialakítása (pl. színpad, nézőtér, kiszolgáló helyiségek kialakítása, szükséges infrastruktúra kiépítése, korszerűsítése, rendezvényterek biztosítása, hang- és fénytechnikai fejlesztések, közbiztonsági elemek)
- Regionális vagy megyei jelentőségű kulturális közművelődési és közösségi funkciókat ellátó létesítmények fejlesztése, szolgáltatás-tartalom bővítése (felújítás, átalakítás, bővítés)
- Nagy tömegeket vonzó fesztiválok megrendezése

b) Élhető városi környezet kialakítása, kulturális kreatív ipar fejlesztése → Cél : A lakosság életkörülményeit javító beruházások és a szabadidősport együttes támogatásának megvalósulása komplex hatást fejt ki a lakosság alapvető szükségleteit kiszolgáló megfelelő életkörülmények, egészséges környezet kialakítására.

A konstrukció további célja a kultúrában rejlő gazdasági lehetőségek kiaknázása, a kreatív ipar támogatásával.

Tevékenységek:

- A nagyvárosi életminőséget fejlesztő sport- és szabadidős létesítmények hálózatának fejlesztése és többcélú hasznosításának elősegítése (szem előtt tartva az ifjúságpolitikai igényeket), továbbá a közterületek sportolásra alkalmassá tétele, valamint belterületi kerékpárutak kiépítése az önkormányzati és országos közúthálózat mentén is, amely a sport-és szabadidős, rekreációs, oktatási- és kulturális létesítmények megközelítését szolgálja.

Mikro- és kisvállalkozások közvetlen munkahely-teremtési támogatása, verseny- és innovációsképességnek növelése.

- Telephelybővítés - felújítás
- A kialakított munkahelyek feladatellátásához kapcsolódó képzetek
- Távmunkahelyek lehetőségének kialakítása, foglalkoztatási hálózat kiépítése (laptop, software, websomag)
- Marketing terv, piacelemzés
- Honlapfejlesztés, e-kereskedelem
- Vásárokon, konferenciákon való megjelenés támogatása
- Lehetséges külpiacon feltérképezése, szakmai know-how megszerzése

c) Helyi közösségek és civil kapcsolatok együttműködésének fejlesztése révén → Cél :

- A lakosság társadalmi-gazdasági aktivitásának, kreativitásának javítása kulturális és művészeti tevékenységek támogatásával
- Programok, események együttműködésen alapuló összehangolása
- A közösségi tervezési kultúra kialakítása, a helyi közösség közügyek iránti tudatformálása, a stakeholderek konstruktív párbeszédének kialakulásának, fenntartásának elősegítése

Tevékenységek:

- Lokálpatriotizmusra, és a környezettudatosságra építő, önkéntes, közösségi programok támogatása.
- Kulturális információ keletkezésének ösztönzése és elérhetőségének javítása :
  - Közintézmények és civil szervezetek, közösségek kulturális tevékenységeinek, azok célközönséghez történő eljuttatásának támogatása (pl.: rendezvények, programok, műhelyek, fórumok)
  - Eseménynaptárak helyi szinten való összehangolása, médiában való megjelenítésük támogatása
  - A helyi audiovizuális és digitális tartalomfejlesztés támogatása
- Regionális kulturális értéket, jelentős egyéniséget, vagy megyei sajátosságot képviselő alkotóközösségek bemutatkozási lehetőségének megteremtése

Második prioritás: A Dél-dunántúli kis- és középváros hálózat fejlesztése

A prioritás céljai :

- A mikro- és kisvállalkozások gazdasági teljesítményének javítása működési feltételeik, valamint a vállalkozói környezet fejlesztését célzó beruházások támogatásával
- A régió városhálózatának erősítése a kulturális és közéleti funkcióik erősítésével
- A társadalmi részvétel és a közösségi akciók támogatása a lakosság közös felelősségvállalása, a lokálpatriotizmus kialakítása és fejlesztése, valamint az innovatív készségeinek javítása érdekében
- A lakosság hatékonyabb és minél szélesebb körű kiszolgálása, kényelme érdekében az önkormányzati feladatellátás feltételeinek és színvonalának javítása

Területi hatály:

- Városi rangú települések

Beavatkozási területek:

- Üzleti infrastruktúra fejlesztése a régió mikro- és kisvállalkozásai esetében
- Kulturális, rekreációs és sport infrastruktúra fejlesztése
- A lakosság életminőségének javítása
- Közösségi integrált településfejlesztés
- Egészségügyi és szociális ellátások fejlesztései

Indokoltság:

Ahhoz, hogy a települések vonzóak legyenek a tőke, munkaerő és lakosság számára, a városokban elérhető funkciók bővítésén, a szolgáltatások minőségi fejlesztésén túl szükség van a városi kulturális, közösségi, közéleti funkcióinak erősítésére is az egészséges városi környezet és élettér megteremtése érdekében. A kulturális- művészeti közönségkapcsolat intenzívebbé tételéhez szükség van korszerűen felszerelt, sokoldalúan hasznosítható többfunkciós közösségi terekre, a meglévők állapotának javítására. Mindez erősíti a városok és környezetük kapcsolatát is, valamint hozzájárul a városok térségfejlesztő funkcióinak kiteljesedéséhez.

A vidéki térségek mikro- és kisvállalkozásai esetében szükség van olyan kis összegű infrastrukturális fejlesztésekre lehetőséget biztosító forrásokra, melyek a jelenlegi pályázati rendszerben sem a Gazdaságfejlesztési-, sem a Dél-Dunántúli Operatív Programban nem kaptak helyet. Ezen vállalkozások megtartása és hosszú távú működésük biztosítása elsősorban az általuk foglalkoztatott munkaerő volumenét figyelembe véve szükséges.

Ahhoz, hogy a közösségi terek betöltsék funkciójukat, az infrastruktúra fejlesztésén túl szükség van olyan szemléletformáló akciók indítására is, melyek lehetővé teszik a lakosság közösségi életbe történő minél nagyobb arányú bevonását, a közösségek önszerveződésének elősegítését. Mindez segíti többek között a lakosság környezettudatosságának fokozását, a környezetéért felelősen gondolkodó közösségek, demokratikus attitűdök és készségek kialakulását, a konstruktív részvétel kialakulásának lehetőségét.

Fentiek összhangjának megteremtéséhez elengedhetetlen az önkormányzatok szerepvállalása, a lakosság és a civil szervezetek támogatása és bevonása bizonyos döntési folyamatokba.

A beavatkozások várható hatása:

A prioritás beavatkozásainak megvalósulása **középtávon** várhatóan hozzájárul a fejlődő települések kis- és középvállalkozásai eredményességének növekedéséhez, ezen keresztül pedig a foglalkoztatottsági szint növekedéséhez. A fejlesztések közvetett hatásaként várhatóan bővülni fog az elérhető köz- és üzleti szolgáltatások köre.

A környezeti és közlekedési infrastruktúra fejlesztésével javul a településen élő lakosság komfortérzete, növekszik az érintett települések és vonzáskörzetük versenyképessége azáltal, hogy kedvezőbb infrastrukturális feltételek állnak a vállalkozások rendelkezésére.

A megvalósuló humán infrastruktúra fejlesztések együtt az életminőség javítását célzó beruházásokkal hozzájárulnak a lakosság mindennapi életkörülményeinek javításához, és közvetlen táptalajként szolgálnak a helyi közösségfejlesztéshez, a helyi szereplők közfejlesztésekben való aktív részvételéhez.

A prioritásban foglalt fejlesztések megvalósulásával **hosszú távon** várhatóan javulni fog a régió lakosságának gazdasági, szociális létbiztonsága és életminősége, csökkenni fog az életbiztonságát veszélyeztető környezeti károk bekövetkezésének valószínűsége, továbbá biztosítható lesz a régió természeti, táji és kulturális értékeinek felismerése, hosszú távú megőrzése és fenntartható használata. A megvalósuló közösségi együttműködések eredményeként várhatóan erősödni fog a társadalmi kohézió és felelősségérzet, valamint a helyi és térségi identitástudat a lakosság körében. Ezeket a hatásokat kiegészíti és erősíti az a tendencia, mely alapján előre jelezhető, hogy a hazai pályázati pénzek felhasználásának hatékonysága megnő a pályázati gondolkodásmód és kultúra elterjedésével.

A prioritás konstrukciói:

a) Városi életminőség javítás és térségfejlesztő funkciók erősítése → Cél : Több elemű, az önkormányzati feladatellátás feltételeit és színvonalát javító fejlesztések támogatása, amelyek együttes megvalósulása komplex hatást fejt ki a lakosság alapvető szükségleteit kiszolgáló megfelelő életkörülmények, egészséges környezet kialakítására s mindezek mellett segíti a városokat térségközponti szerepük megerősítésében.

Tevékenységek:

Önkormányzatok közvetlen térségfejlesztő és térség szervező szerepének erősítése –

- Olyan településfejlesztési koncepció elkészítése és már meglévő koncepció felülvizsgálata, módosítása, amely külön foglalkozik a város és vonzáskörzetébe tartozó településekkel, elemzi a térség szervezői szerepvállalást és ajánlásokat fogalmaz meg annak fejlesztésére (például: kerékpárparkolók/tárolók)

- Helyi és térségi fejlesztéseket megalapozó stratégiák elkészítése az alábbi területeken:

- Helyi vagy térségi bűnmegelőzési stratégia
- Települési vagy térségi környezetvédelmi program

- Tervezési társadalmi részvétel fokozását szolgáló közösség szervezés támogatása :

- képzések, fórumok
- tájékoztatást szolgáló kiadványok, szóróanyagok

A lakosság életminőségének javítása

- Lakóövezetek és lakóterületek kialakítása és elő közművesítése
- Közvilágítási hálózat kiépítése
- Közparkok, közterek kialakítása, parkosítása és akadálymentesítése
- Köztéri bútorok kihelyezése, kiépítése
- Információs és tájékoztató táblák kihelyezése, felújítása
- Ügyfelfogadási/látogatási időpontfoglalási rendszerek bevezetése, mobil szolgálatok kialakítása

- Távoli ügyintézés/szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése (nem csak IT fejlesztések)
- Földutak eredeti nyomvonalon történő javítása
- Talajstabilizálás
- Járdafelújítás, járdaépítés
- Közlekedésbiztonsági fejlesztések megvalósítása (pl.: buszöböl, járda)
- A városi és agglomerációs körzetekben lakók számára is vonzó, kulturált sportolásnak helyet adó sport- és szabadidős létesítmények hálózatának fejlesztése és többcélú hasznosításának elősegítése (szem előtt tartva az ifjúságpolitikai igényeket), továbbá a közterületek sportolásra alkalmassá tétele, valamint belterületi kerékpárutak kiépítése az önkormányzati és országos közúthálózat mentén is, amely a sport-és szabadidős, rekreációs, oktatási- és kulturális létesítmények megközelítését szolgálja.

A közoktatási feladatellátást érintő tevékenységek

- Kis- és mikrotérségi oktatási hálózatok iskolabusz beszerzése és fenntartása (városi ranggal rendelkező települések önkormányzatai részére, illetve fenntartói társulás esetén a társulás tagjaként szerepel városi önkormányzat)
- A városi székhellyel rendelkező kis- és mikrotérségi oktatási hálózatok utazópedagógusi szolgálatának fejlesztése és fenntartása (személygépjármű-beszerzés és üzemeltetés)

Egészségügyi és Szociális feladatellátás

- Idősellátást támogató infrastruktúra fejlesztése
- Szociális bérlakások, fecskesházak építése, felújítása
- Házi segítségnyújtás infrastruktúrájának fejlesztése
- Gyermekjóléti alapellátás infrastruktúrájának kiépítése, fejlesztése
- A családsegítés infrastruktúrájának fejlesztés
- Egészségügyi alapellátás szolgáltatási feltételeinek fejlesztése
- Egészségügyi szűrőakciók megvalósításának érdekében kisértékű eszközbeszerzés, valamint egészséges életmódra nevelő programok lebonyolítása
- Térségi szociális közszolgáltatás szervezést és tervezést támogató IT fejlesztés (hardware, software) – szociális és foglalkoztatási célú civil szervezetek részére
- Közterületek akadálymentesítése

Kommunális igazgatás

- Kegyeleti infrastruktúra fejlesztése
- Közterületek tisztántartása, gépfelszereltség fejlesztése
- Gyepmesteri telep felújítása, állatmenhely kiépítése, felújítása, dögkutak megszüntetése
- Piacterek és kapcsolódó infrastruktúra felújítása, fejlesztése
- Szűnyogyérítést célzó programok megvalósítása
- Parlagfű-irtást célzó programok megvalósítása önkormányzati tulajdonban levő földterületeken

Kisértékű városrehabilitáció

- Közterületek kialakítása és felújítása, forgalomcsillapított zónák, sétálóutcák kialakítása, zöldfelületek kialakítása és fejlesztése, köztéri szobrok kihelyezése
- Közösségi funkciót erősítő tevékenységek (közösségi központok, közösségi funkciót ellátó épületek bővítése, fejlesztése, felújítása)
- Egészségügyi, szociális és oktatási intézmények esetén az utcafront külső felújítása

- Burkolt közterületek felújítása, bővítése, kialakítása, parkolók, parkolóhelyek kialakítása, építése

Környezetvédelem és –fejlesztés

- Az előregedett települési ivóvízhálózat rekonstrukciója (vezetékhalózat, valamint a gépészet cseréje, rekonstrukciója)
- Települési ivóvízszolgáltató rendszer részét képező vas- és mangántalanító berendezések, technológiák létesítése, ill. korszerűsítése
- A települések közigazgatási területén található illegális hulladéklerakók felszámolása
- Települési szelektív hulladékgyűjtés támogatása (gyűjtőszigetek kialakítása, edényzet beszerzése, kihelyezése), kapcsolódó szemléletformáló akciók megvalósítása
- Települési zöldfelületek kialakítása, meglévő zöldfelületek fejlesztése, beleértve a parkok, játszóterek létesítését, korszerűsítését, akadálymentesítését
- Környezeti szemléletformáló, környezettudatosságot növelő akciók, programok végrehajtása
- Pince és partfalomlás veszélyének elhárítása

Közigazgatás

- Közigazgatási feladatellátást szolgáló épületek felújítása

Bűnmegelőzési közösségi akciók, együttműködések

- Polgárőrség működéséhez, megszervezéséhez szükséges eszközök, berendezések beszerzése, önkormányzati tulajdonú épület(rész) bővítése, átalakítása
- Biztonságtechnikai rendszerek, térfigyelő rendszerek kialakítása a közterületeken, szükséges eszközök, berendezések beszerzése
- Vandalizmus elleni szemléletformáló akciók szervezése
- Vandalizmus elleni felületképzések önkormányzati tulajdonú, vagy helyi védettség alatt álló épületeken
- Bűnmegelőzési civil akciók kidolgozása, megvalósítása

Katasztrófa-elhárításhoz kapcsolódó térségi önkéntes, civil együttműködések

- Az együttműködések megvalósításához kapcsolódó eszközbeszerzés
- Kapcsolódó képzések, tájékoztató fórumok (önállóan nem, csak a fizikai beruházással együtt kötelezően megvalósítandó tevékenység)

b) Üzleti infrastruktúra fejlesztése → Cél: A vállalkozások gazdasági teljesítményének és versenyképességének javítása, továbbá a leromlott állapotú önkormányzati tulajdonú utak felújítása.

Tevékenységek:

- Önkormányzati tulajdonú utak felújítása
- Mikro- és kisvállalkozások közvetlen munkahely-teremtési támogatása, verseny- és innovációképességnek növelése
  - telephelybővítés, - felújítás,
  - a kialakított munkahelyek feladatellátásához kapcsolódó képzések
  - Távmunkahelyek lehetőségének kialakítása, foglalkoztatási hálózat kiépítése (laptop, software, websomag)
  - Marketing terv, piacelemzés
  - Honlapfejlesztés, e-kereskedelem
  - Vásárokon, konferenciákon való megjelenés támogatása
  - Lehetséges külpiacon feltérképezése, szakmai know-how megszerzése

c) Térségi civil és közösségi együttműködések → **Cél:** A helyi közösségek társadalmi összetartásának és öntudatának erősítése, az önkormányzati és közösségi tevékenységek összehangolása; közösségi értékek felismertetése és kibontakoztatása, komplex, a városi életminőség javítását és az információáramlást szolgáló fejlesztések révén.

- A városi lakosság társadalmi-gazdasági aktivitásának javítása a kulturális, közművelődési és művészeti tevékenységek infrastrukturális hátterének fejlesztésével
- Programok, események együttműködésen alapuló összehangolása városon belül, valamint az agglomerációs településekkel
- A közösségi tervezési kultúra kialakítása, a helyi közösség közügyek iránti tudatformálása, a stakeholderek konstruktív párbeszédének kialakulásának, fenntartásának elősegítése

Tevékenységek:

- Szervezetfejlesztés/tervezés
- A városi vagy kistérségi identitástudatot erősítő, megjelenítő kulturális közművelődési és közösségi funkciókat ellátó létesítmények (szem előtt tartva az ifjúságpolitikai igényeket) fejlesztése, szolgáltatás-tartalom bővítése (felújítás, átalakítás, bővítés)
- Több település együttes szervezésében megvalósuló rendezvényekre közös mobil színpad beszerzése komplett színpadtechnikai felszereléssel
- Kulturális információ keletkezésének ösztönzése és elérhetőségének javítása
  - Közintézmények és civil szervezetek, közösségek a térségre is hatást kifejtő kulturális tevékenységének támogatása
  - Eseménynaptárak városi, kis- és mikrotérségi szinten való összehangolása, médiában való megjelenítésük támogatása
  - Események, rendezvények elektronikus médiában való megjelenítésének támogatása
  - A helyi audiovizuális és digitális tartalomfejlesztés támogatása
- A városi és vidéki alkotóközösségek együttes bemutatkozási lehetőségének megteremtése
- Kistérségi, kiemelt térségi, települési, tájegységi fejlesztési dokumentumok együttműködésen alapuló elkészítése; társadalmi disszeminációja és véleményezése, felülvizsgálata
- Kistérségi, kiemelt térségi, települési, fejlesztési dokumentumok együttműködésen alapuló elkészítése; társadalmi disszeminációja és véleményezése, felülvizsgálata
- Kulturális, szabadidőspont, közéleti rendezvények, programok, műhelyek és fórumok szervezése, működtetése
- Lokálpatriotizmusra, és a környezettudatosságra építő, önkéntes, közösségi programok támogatása.
- Akadálymentesítés (infrastruktúra fejlesztés esetén kötelező elem)

Harmadik prioritás: Nem városi rangú települések továbbá aprófalvas és táji értékekben gazdag, vidékies térségek fejlesztése

A prioritás céljai :

- Az aprófalvas, cigányok által magas arányban lakott és vidékies térségek funkcióváltásának elősegítése, a mikro és kisvállalkozások gazdasági szerepvállalásának javításával
- A cigányok által magasan lakott területeken az életszínvonal növelése
- A térségi és helyismeretre építő, identitást erősítő közösség-szervezés

- A lakosság hatékonyabb és minél szélesebb körű kiszolgálása, kényelme érdekében az önkormányzati feladatellátás feltételeinek és színvonalának javítása

Területi hatály:

A Dél-dunántúli régió aprófalvas, cigányok által magasan lakott és vidékies térségei közül előnyben részesítendőek a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott (316 község), illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések (360 község, a két kategória együtt 416 községet érint.).

Beavatkozási területek:

- Komplex gazdaságfejlesztési programok
- Kulturális, rekreációs és sport infrastruktúra fejlesztése
- A lakosság életminőségének javítása
- Közösségi integrált településfejlesztés
- Egészségügyi és szociális ellátások fejlesztései

Indokoltság: A lakosság megtartása érdekében a helyben elérhető alapszolgáltatások és lakhatási támogatások körét bővíteni, minőségét és hozzáférhetőségét javítani kell. Ezek közül különösen fontos az intézményi infrastruktúra fejlesztése, a kulturális és szabadidős szolgáltatások biztosítása, a komplex informatikai és kommunikációs infrastruktúra elérhetősége, a szolgáltatók elérhetőségének megteremtése, a gyermekek és idősek megfelelő nappali ellátása, a fiatalok lakáshoz jutásának elősegítése.

Mivel az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program a szükségletekhez mérten meglehetősen kevés forrást biztosít a vidékfejlesztésre, a vidéki településeken az életkörülmények javítására, ezért szükséges azok komplex, többirányú kezelése, fejlesztése.

A vidék gazdasági funkcióváltása érdekében szükség van a családi mikro- és kisvállalkozások támogatására részint a telephelyi infrastruktúra fejlesztésének támogatása, részint a szakismeretek átadása révén. Marketing akciókkal segíteni kell a vidéki települések természeti értékeire építő turisztikai szolgáltatásainak minél hatékonyabb kiaknázását az ágazat jövedelemtermelő képességének fokozása érdekében.

A beavatkozások várható hatása:

A prioritás beavatkozásainak megvalósulása **középtávon** várhatóan hozzájárul a vidéki térségek gazdasági szerkezetváltásához, a mikro és kisvállalkozásai eredményességének növekedéséhez, ezen keresztül pedig a foglalkoztatottsági szint növekedéséhez.

A környezeti és közlekedési infrastruktúra fejlesztésével javul a településen élő lakosság komfortérzete, növekszik az érintett települések versenyképessége azáltal, hogy kedvezőbb infrastrukturális feltételek állnak a vállalkozások rendelkezésére.

A megvalósuló humán infrastruktúra fejlesztések együtt az életminőség javítását célzó beruházásokkal hozzájárulnak a lakosság mindennapi életkörülményeinek javításához, és közvetlen táptalajául szolgálnak a helyi közösségfejlesztéshez, a helyi szereplők közfejlesztésekben való aktív részvételéhez. Fontos megemlíteni, hogy az életminőség javítását célzó beruházásoknak köszönhetően érezhetően javulni fognak majd a romák életkörülményei.

A prioritásban foglalt fejlesztések megvalósulásával **hosszú távon** várhatóan javulni fog a régió lakosságának gazdasági, szociális létbiztonsága és életminősége, csökkenni fog az élet biztonságát veszélyeztető környezeti károk bekövetkezésének valószínűsége, továbbá biztosítható lesz a régió természeti, táji és kulturális értékeinek felismerése, hosszú távú megőrzése és fenntartható használata. A megvalósuló közösségi együttműködések eredményeként várhatóan erősödni fog a társadalmi kohézió és felelősségérzet, valamint a helyi és térségi identitástudat a lakosság körében. Ezeket a hatásokat kiegészíti és erősíti az a

tendencia, mely alapján előre jelezhető, hogy a hazai pályázati pénzek felhasználásának hatékonysága megnő a pályázati gondolkodásmód és kultúra elterjedésével.

A prioritás konstrukciói:

a) Települési életminőség javítás → Cél: Több elemű, az önkormányzati feladatellátás feltételeit és színvonalát javító fejlesztések támogatása, amelyek együttes megvalósulása komplex hatást fejt ki a kistelepülési lakosság alapvető szükségleteit kiszolgáló megfelelő életkörülmények, egészséges települési környezet kialakítására.

Tevékenységek:

Önkormányzatok közvetlen térségfejlesztő és térség szervező szerepének erősítése

- Településfejlesztési koncepció elkészítése és már meglévő koncepció felülvizsgálata, módosítása
- Településrendezési terv elkészítése
- Helyi és térségi fejlesztéseket megalapozó stratégiák elkészítése az alábbi területeken:
  - Helyi vagy térségi bűnmegelőzési stratégia
  - Települési vagy térségi környezetvédelmi program
- Tervezési társadalmi részvétel fokozását szolgáló közösség szervezés támogatása
  - Képzések, fórumok
  - Tájékoztatást szolgáló kiadványok, szóróanyagok

A lakosság életminőségének javítása

- Lakóövezetek és lakóterületek kialakítása és elő közművesítése
- Közvilágítási hálózat kiépítése
- Közparkok, közterek kialakítása, parkosítása és akadálymentesítése
- Köztéri bútorok kihelyezése, kiépítése
- Információs és tájékoztató táblák kihelyezése, felújítása
- Ügyfelfogadási/látogatási időpontfoglalási rendszerek bevezetése, mobil szolgálatok kialakítása
- Távoli ügyintézés/szolgáltatások elérhetőségének fejlesztése (nem csak IT fejlesztések)
- Földutak eredeti nyomvonal történő javítása
- Talajstabilizálás
- Járdafelújítás, járdaépítés
- Közlekedésbiztonsági fejlesztések megvalósítása (pl.: buszöböl, járda, hidak felújítása)
- Sport- és szabadidős létesítmények hálózatának fejlesztése és többcélú hasznosításának elősegítése (szem előtt tartva az ifjúságpolitikai igényeket), továbbá a közterületek sportolásra alkalmassá elsődlegesen összpontosítva a közösségi sportokat kiszolgáló infrastruktúra támogatására.

Kiemelt roma programelemek

- Ösztöndíj- és ösztönző program
- Találkozók szervezés roma sportolókkal
- Sportversenyekre való eljutás támogatása (sporteszközök, felszerelése, ruházat, felkészülés)
- Meglévő romatelepek infrastruktúra fejlesztése (a fejlesztések nem tartalmazzák a telepővítést)
- Roma lakásszövetkezetek (roma lakos, roma brigád által épített házba)

- Legszebb roma ház, legszebb roma kert program
- Településeken üresen maradt önkormányzati tulajdonú házak felújítása roma brigádok által, roma lakosok számára
- Prevenció, felvilágosító programok
- Falukarbantartó brigádok létrehozása és működtetése (közmunka programok keretén belül)
- Önellátó termelői rendszerek fejlesztése - család, kiscsoportok (együttműködve a szociális földprogrammal)

Szociális földprogramhoz kapcsolódó tevékenységek

- Termelést szolgáló juttatás: földterület biztosításához kapcsolódó földbérlet, termeltetésre átadott szaporítóanyag, valamint a termeléshez, tenyésztéshez szükséges kemikália, oltóanyag beszerzése
- Termeléshez szükséges eszközök beszerzése: talajműveléshez, valamint megtermelt javak szállításához szükséges gépek, eszközök beszerzése
- Termelésszervezéshez kapcsolódó fejlesztések: műveléshez kapcsolódó gépkölcsönzés, megtermelt javak begyűjtéséhez, szállításához kapcsolódó eszközök kölcsönzése
- Részvevőkre irányuló szolgáltatások: szaktanácsadás, kapcsolódó képzések (növénytermesztés, állattenyésztés, őstermelői, vállalkozói ismeretek), szociális szolgáltatások (családsegítés, életviteli tanácsadás, mentálhigiénés, társadalmi normák elsajátítására irányuló oktatás-nevelési, szemléletformáló akciók)
- Program adminisztrációja: a program végrehajtásának menedzsmentjéhez, a szükséges adminisztrációhoz kapcsolódó költségek

A közoktatási feladatellátást érintő tevékenységek

- Kis- és mikrotérségi oktatási hálózatok iskolabusz beszerzése és fenntartása (városi ranggal nem rendelkező települések önkormányzatai részére)
- A nem városközpontú kis- és mikrotérségi oktatási hálózatok utazópedagógusi szolgálatának fejlesztése és fenntartása (személygépjármű-beszerzés és üzemeltetés)

Egészségügyi és Szociális feladatellátást, népességmegtartást szolgáló fejlesztések

- Idősellátást támogató infrastruktúra fejlesztése
- Házi segítségnyújtás infrastruktúrájának fejlesztés
- Gyermekjóléti alapellátás infrastruktúrájának kiépítése, fejlesztése
- Térségi szociális közszolgáltatás szervezést és tervezést támogató IT fejlesztés (hardware, software) – szociális és foglalkoztatási célú civil szervezetek részére
- Egészségügyi alapellátás szolgáltatási feltételeinek fejlesztése
- Egészségügyi szűrőakciók megvalósításának érdekében kisértékű eszközbeszerzés, valamint egészséges életmódra nevelő programok lebonyolítása.
- Szociális bérlakások, szolgálati lakások, fecskéházak létesítése, felújítása, letelepedést szolgáló egyéb fejlesztések
- Közterületek akadálymentesítése

Település rehabilitáció

- Közterületek kialakítása és felújítása, forgalomcsillapított zónák, sétálóutca kialakítása, zöldfelületek kialakítása és fejlesztése, köztéri szobrok kihelyezése
- Közösségi funkciót erősítő tevékenységek (közösségi központok, közösségi funkciót ellátó épületek bővítése, fejlesztése, felújítása)
- Egészségügyi, szociális és oktatási intézmények esetén az utcafront külső felújítása

- Burkolt közterületek felújítása, bővítése, kialakítása, parkolók, parkolóhelyek kialakítása, építése

Kommunális igazgatás

- Kegyeleti infrastruktúra fejlesztése
- Piacterek és kapcsolódó infrastruktúra felújítása, fejlesztése
- Közterületek tisztántartása, gépfelszereltség fejlesztése
- Gyepmesteri telep felújítása, állatmenhely kiépítése, felújítása, döngutak megszüntetése
- Szúnyoggyérítést célzó programok megvalósítása
- Parlagfű-irtást célzó programok megvalósítása önkormányzati tulajdonban levő földterületeken

Környezetvédelem és –fejlesztés

- Települési ivóvízhálózat rekonstrukciója (vezetékhalózat, valamint a gépészet cseréje, rekonstrukciója)
- Települési ivóvízszolgáltató rendszer részét képező vas- és mangántalanító berendezések, technológiák létesítése, ill. korszerűsítése
- Települési szelektív hulladékgyűjtés támogatása (gyűjtőszigetek kialakítása, edényzet beszerzése, kihelyezése), kapcsolódó szemléletformáló akciók megvalósítása
- A települések közigazgatási területén található illegális hulladéklerakók felszámolása
- Települési zöldfelületek kialakítása, meglévő zöldfelületek fejlesztése, beleértve a parkok, játszóterek létesítése, korszerűsítése, akadálymentesítése
- Környezeti szemléletformáló, környezettudatosságot növelő akciók, programok végrehajtása
- Pince és partfalomlás veszélyének elhárítása

Közigazgatás

- Közigazgatási feladatellátást szolgáló épületek felújítása

Bűnmegelőzési közösségi akciók és együttműködések

- Polgárőrség működéséhez, megszervezéséhez szükséges eszközök, berendezések beszerzése, önkormányzati tulajdonú épület(rész) bővítése, átalakítása
- Vandalizmus elleni szemléletformáló akciók szervezése
- Vandalizmus elleni felületképzések önkormányzati tulajdonú, vagy helyi védettség alatt álló épületeken
- Bűnmegelőzési civil akciók kidolgozása, megvalósítása

Katasztrófa-elhárításhoz kapcsolódó térségi önkéntes, civil együttműködések

- Az együttműködések megvalósításához kapcsolódó eszközbeszerzés
- Kapcsolódó képzések, tájékoztató fórumok (önállóan nem, csak a fizikai beruházással együtt kötelezően megvalósítandó tevékenység)

b) Termelő infrastruktúra fejlesztése → Cél: A vállalkozások telephelyének infrastrukturális és eszköz ellátottsági feltételeinek javításával a versenyképesség fokozása, továbbá a leromlott állapotú önkormányzati tulajdonú utak felújítása, talajstabilizálás, az úton való közlekedés időjárástól független járhatóvá tétele, legrosszabb esetben kátyúzás. A konstrukció a kedvezőbb infrastrukturális feltételek kialakításával segíti a gazdaság fejlesztését a lakosság **foglalkoztathatóságának javítását.**

Tevékenységek:

- Önkormányzati tulajdonú utak felújítása
- Vállalkozások telephelyfejlesztése, kapcsolódó eszközbeszerzések
- Telephelyfejlesztéshez kapcsolódó képzés, betanítás
- Kísérleti, mintajellegű kisprojektek (pl.: helyi temékklaszter összeállítása, helyi termék menedzser alkalmazása, szemléletformálást célzó képzések)

c) Helyi közösségek és civil kapcsolatok erősítése → **Cél:** A helyi közösségek társadalmi öntudatának és összetartásának erősítése, az önkormányzati és közösségi tevékenységek összehangolása¹, közösségi értékek felismertetése és kibontakoztatása, komplex, a vidéki életminőség javítását és az információáramlást szolgáló fejlesztések révén.

- A vidéki lakosság társadalmi-gazdasági aktivitásának javítása a kulturális, közművelődési és művészeti tevékenységek lehetőségeinek növelésével és körülményeinek fejlesztésével
- Programok, események együttműködésen alapuló összehangolása települési és mikrotársadalmi szinten

A közösségi tervezési kultúra kialakítása, a helyi közösség közügyek iránti tudatformálása, a felelős településfejlesztés gyakorlatának elterjesztése, a stakeholderek konstruktív párbeszédének kialakulásának, fenntartásának elősegítése

Tevékenységek:

- Az aprófalvas településeken karakteresen megjelenő kulturális és közművelődési funkciókat ellátó létesítmények (pl.: kultúrházak, volt közösségi házak, könyvtárak) fejlesztése, szolgáltatás-tartalom bővítése (felújítás, átalakítás, bővítés).
- Az aprófalvas térség kulturális öntudatát megjelenítő, kisebbségi kulturális azonosulást/egymás kultúrájának kölcsönös megismerését ösztönző és a kulturális sokszínűséget szimbolizáló műemléki épületek felújítása.
- Turisztikai, kulturális egységet képező települések közös mobil színpad beszerzése komplett színpadtechnikai felszereléssel (kivéve Balaton Kiemelt Üdülőkörzetének települései)

Kulturális információ keletkezésének ösztönzése és elérhetőségének javítása

- Közintézmények és civil szervezetek, közösségek kulturális tevékenységének támogatása
- Eseménynaptárak helyi szinten való összehangolása, médiában való megjelenítésük támogatása
- A helyi audiovizuális és digitális tartalomfejlesztés támogatása
- Események, rendezvények elektronikus médiában való megjelenítésének támogatása
- Az aprófalvas és vidékies térségre jellemző, a kulturális köztudatban még nem, vagy kevésbé ismert alkotóközösségek bemutatkozási lehetőségének megteremtése.
- Lokálpatriotizmusra, és a környezettudatosságra építő, önkéntes, közösségi programok támogatása.
- A közösségi és civil együttműködést célzó kistérségi, kiemelt térségi, települési fejlesztési dokumentumok, akciótervek együttműködésen alapuló elkészítése; társadalmi disszeminációja és véleményezése, már meglévők felülvizsgálata.
- Kulturális, szabadidősport, közéleti rendezvények, programok, műhelyek és fórumok szervezése, működtetése.
- Akadálymentesítés

Stratégiai és operatív programok és azok illeszkedése az OTK prioritásaiba

Tolna megye kistérségeinek aktuális fejlesztési tervei, koncepciói a regionális operatív programokat figyelembe veszik, azok konkrét tartalommal töltik meg azokat.

Ezen dokumentumok az alábbiak:

Kistérség:	Dokumentum megnevezése:	Dátum:
Bonyhádi	A Bonyhád Statisztikai Kistérség, a Völgységi Vidékfejlesztési Kistérség és Nyugat-Völgység Vidékfejlesztési Kistérség közös Vidékfejlesztési programja	2003.
Dombóvári	Dombóvár és térsége aktualizált akcióterve	2009.07.09.
Paksi	- Helyi Vidékfejlesztési Stratégia - Új Helyi Vidékfejlesztési Stratégia - LEADER Program összefoglaló - Duna –Mecsek Alapítvány Paks térségi LEADER alapú Vidékfejlesztési Terve	2008.10.21. 2009.05.11. 2009.08.21 2009..
Szekszárdi	Szekszárd-tolnai Kistérség Komplex Agrárstruktúra és Vidékfejlesztési Programja	2003-2006
Tamási	- Tamási Kistérség LHH Tervdokumentum - Fejlesztési Koncepció településenként - Települések projektleírása - Végleges Cselekvési Terv	2008.12.01. 2009. 2007.04.04. 2007.05.17.

A rendelkezésre álló dokumentumok alapján megállapítható, hogy a fejlesztési elképzelések a kistérségek- vonatkozásában eltérő hangsúlyokkal ugyan- XXI operatív programot fogalmaznak meg. Ezek eltérő stratégiai programokban jelennek meg.

Megyei szinten ezek megjelenítése az alábbi stratégiai programokban célszerű:

- Településfejlesztési stratégiai program
- Gazdaságfejlesztési stratégiai program
- Környezetfejlesztési stratégiai program
- Oktatásfejlesztési és foglalkoztatási stratégiai program
- Egészség és egészségügyi fejlesztési stratégiai program
- M6-os út mente fejlesztési térsége stratégiai program
- Dunamente vízvédelmi fejlesztési stratégiai program
- Energetikai stratégiai program

I. Településfejlesztési stratégiai program

Indoklás:

Tolna megye, csakúgy mint a régió, az ország csökkenő népességszámmal rendelkezik. A csökkenés nemcsak a természetes népességfogyásból, hanem az elvándorlásból is adódik. Ennek oka az, hogy a gazdasági, megélhetési lehetőségek apadnak, így általában a szakképzett és diplomás fiatalok nem itt tervezik az egzisztencia és- családalapítást. Ezen túlmenően a megye település szerkezete is egyoldalú, hiszen az apró falvak mellett a lakosság nagy része (52%-a) a városokban és szintén az adottságok miatt, a kisvárosokban koncentrálódik.

A népesség megtartó képessége a megyének csak úgy erősíthető, ha a gazdaság erősödése mellett, a települések élhetőbb, vonzó környezetet tudnak lakóik számára biztosítani. Ez pedig a települési épített környezetének, szolgáltatásainak javítását teszi szükségessé. Ezek a fejlesztések lényegében közvetlenül nem megtérülő befektetésként értékelendők, de történelmi és megismételhetetlen lehetőség, hogy az EU által biztosított források felhasználásával ezek a fejlesztések megvalósulhassanak.

Leírás:

A rendszerváltást követő időszakban a különféle célú, eredetileg közösségi épületek a gyakori tulajdonjogi problémák miatt leromlottak, sőt elhagyatottak lettek.

A települések vonalas felszíni és felszín alatti infrastruktúrái az anyagi források szűkössége miatt, esztétikailag és funkcionálisan is leromlottak.

A közszolgáltatások színvonala és infrastruktúrája nem tartott lépést kellően az európai fejlődés irányaival.

A társadalmi mobilitás erősödésével a hagyományos közösségek felbomlottak, belső kapcsolataik gyengültek. Ennek „másodlagos” következménye lett a közbiztonság számottevő romlása is.

Az egyes kistérségek és mikrokörzetek belső úthálózata leromlott, a megnövekedett gépjármű forgalom igényeinek kielégítésére mennyiségi és biztonsági oldalról is alkalmatlanná vált.

A népesség egészségi állapotának romlásában jelentős szerepe van a fiatal generációk mozgásszegény életmódjának.

A fenti problémák megoldása elodázhatatlan. Ezért a települések differenciált rehabilitációja fejlesztése megoldandó feladat rövid és középtávon egyaránt.

A települések fejlesztési irányait az elérhető fejlesztési források szerint kell differenciálni.

Megyei jogú város, kisvárosok, mikrokörzeti központok, aprófalvak. (Igazodva a DD RTOP prioritásaihoz.)

Operatív program (ok)

I/1. Településközpontok rehabilitációja

- épületegyüttesek
- utak, járdák, parkolók felújítása
- csapadékvíz-elvezetés rehabilitációja, mennyiségi és minőségi fejlesztése

I/2. Községi terek kialakítása leromlott épületek rehabilitációjával, rendezvény helyszínek létesítése

I/3. Zöldfelületek növelése

I/4. Adminisztratív egységek (polgármesteri hivatalok, közigazgatási egységek stb.) „e” és építészeti korszerűsítése, akadálymentesítése

I/5 Helyi és térségi kulturális rendezvények szervezése

I/6. Sport és szabadidős terek kialakítása

I/7. Kegyeleti helyek, vallási ingatlanok rekonstrukciója

I/8 Közbiztonság infrastruktúrális és humán fejlesztése

I/9 Települési összekötő utak, belső térségi kapcsolatokat biztosító utak korszerűsítése, korlátozottan újak létesítése

Várható hatások:

- A települések ingatlan állománya bővül, funkció ellátó képessége javul.
- A közszolgáltatások hozzáférhetősége és minősége jobbá válik.
- A közösségi rendezvények és terek fejlesztésével a közösségek kohéziója erősödik.

- Az életminőség javulásával a népességmegtartó képesség erősödik.
- Vonzó települési képpel és jó közbiztonsággal a gazdasági szereplők, befektetők száma növekedhet.

II Gazdaságfejlesztési stratégiai program

Indoklás:

A gazdaság fejlesztése, teljesítményének növelése minden nemzetnek elsődleges érdeke, hiszen a társadalom jólétének tagjainak életminőségének javítása csak így biztosítható. A 2008-ban kirobban világgazdasági váltás a legyengült gazdaságokat különösen kedvezőtlenül érintette. Így történt ez hazánkkal is. Ebben a legyengült gazdaságban, Tolna megye a még gyengébb gazdasággal rendelkező megyék sorát „gyarapította”. A GDP-hez való hozzájárulás csökkenő tendenciájú és még tovább árnyalja a képet, ha a Paksi Atomerőmű Zrt. teljesítményét kivesszük a megyei GDP-ből.

Ezért rövid -, közép és hosszútávon szükséges a megye gazdasági szerkezetének minőségi átszervezése és teljesítményének növelése. Ehhez minden reális tervet, programot mielőbb hatékonyan meg kell valósítani.

Leírás:

A kistérségek bemutatásánál részleteztük azokat a problémákat, állapotokat mely a lakosságot és gazdaságot jellemzik. Társadalmi szinten sem tartható az az állapot, hogy a munkaképes korú lakosság 55 -60% letartott. Az EU legfejlettebb 15 országában 45-50% ez az arány. Tehát a gazdaság dinamizálásával elérendő az a cél, hogy legalább az eltartottsági szintet 50% alá szorítsuk. Ez úgy lehetséges csak, hogy a gazdaság számára minden olyan körülményt megteremtünk, mely annak bővülését, jövedelemtermelő képességének fokozását és foglalkoztatási szintjének emelését biztosítja. Különös tekintettel kell lenni ezekben az intézkedésekben – Tolna megye adottságaiból adódóan – a falun élő népességre. Ebből következően a termelő egységek vonzása, az idegenforgalom növelése feltételeinek megteremtése és az agrárgazdaság fejlesztése, a hagyományos kismesterségek felélesztése, eltartó képességének növelése szükséges.

Operatív program (ok)

II/1. Iparterületek biztosítása

- Ipari parkok bővítése
- Ipari területek előkészítése
- Barnamezős fejlesztések
- Inkubátorházak
- Telephelyfejlesztések

II/2. Turisztikai fejlesztések támogatása

- Városi és falusi szálláshelyek fejlesztése
- Termál turisztikai fejlesztések területileg koncentrált ösztönzése
(Dombóvár –Gunaras, Tamási, Simontornya, Bonyhád, Szekszárd)
- Dunamente , Siómente víziturizmus infrastruktúrájának fejlesztése
- Falusi –és szabadidős turizmus desztinációs helyek fejlesztése

- II/3. Kistelepülések gazdasági potenciáljának emelése, megteremtése
- Helyben termelt mezőgazdasági termékek feldolgozása, értékesítése, tájgazdálkodás
  - Kismesterségek értéktermelő képességének fokozása
- II/4. Vállalközi együttműködések és vállalati innovációs folyamatok erősítése
- II/5. A megye agrárgazdaságának stratégiai szerepének megóvása, a társadalom számára hasznosságának növelése, foglalkoztatási szerepének reorganizációja

Várható hatások:

- A megye GDP-hez való hozzájárulása összességében javul minden operatív beavatkozás által, a foglalkoztatottság növekszik
- Új, piacképes szakmák, szakágazatok honosodhatnak meg
- Az aprófalvak új, okszerű tájhasználattal gazdaságilag lábra kaphatnak
- Tolna megye képes lesz népességét megtartani, egzisztenciális alternatívát kínálni, közép távon a népesség számát növelni a „jövő” megyéjét építeni
- A mezőgazdasági termelés fenntarthatóbb, költséghatékonyabb lehet.

III Környezetfejlesztési stratégiai program

Indoklás:

A környezet (természeti és épített) megóvása minden modern ipari társadalom gazdasági és humánpolitikai érdeke. A csökkenő és megújíthatatlan természeti kincsek kíméletes, okszerű használata a XXI. század stratégiai és kulcskérdése.

Másik igen fontos kérdés a már bekövetkezett környezeti károk felszámolása, azok újbóli bekövetkezésének megakadályozása.

A környezeti elemek, mind a felszín alattiak mind felszín felettiak használata nem csak ráfordítással, hanem közvetlen gazdasági haszonnal is járhat.

Ezért szükséges az emberi tevékenységből származó szennyező források csökkentése, emisszióinak ártalmatlanítása.

A lehetséges gazdasági előnyök kihasználása (napenergia, geotermikus energia, szélenergia stb.)

Humán oldalról pedig lényeges a környezettudatos életmód elterjesztése.

Leírás:

Az EU csatlakozási dokumentumban foglaltaknak megfelelően 2010-ig teljesítenünk kellett volna azt a vállalt kötelezettséget, hogy Magyarország minden lakosát megfelelő, előírt paraméterekkel rendelkező ivóvízzel látunk el. Ennek teljesítése sajnos késedelmet szenved, így e probléma megoldását napirenden kell tartani. Az ivóvíz minőségjavító beruházások a lakosság egészségi állapotának javítása mellett, beruházásokat is indukálnak, ezért gazdaságélénkítő hatása is jelentős.

Ugyanez mondható el a szennyvízkezelő beruházásokról is. A különbség annyi, hogy a felszín alatti és feletti vízkészleteket, mint stratégiai elemeket óvjuk meg a jövő nemzedékei számára.

A fenti két problémakör részletes bemutatása a megye és kistérségek helyze3tének bemutatásánál megtörtént.

Az ember biológiai és gazdasági tevékenységek, szennyező anyagok keletkezésével jár. Azok kezelése, elhelyezése biztonságosan és hosszú távra is megoldandó feladat. Ebben elengedhetetlen feladat a lakosság és a gazdasági szervezetek részéről is a biztonságos hulladék kezelés, begyűjtés és elhelyezés. A szelektív hulladékgyűjtés és a hulladék anyagok másodlagos nyersanyagként való hasznosítása, a hulladék mennyiség csökkentése

elodázhatatlan feladat. (Németországban pl. az egy főre vetített éves hulladék mennyiség több mint 70%-kal kevesebb, mint Magyarországon.)

Szintén EU-s döntés, hogy az alternatív energia felhasználás arányát fokozni kell, és már rövid távon 10-12 %-ra kell emelni a fosszilis energiahordozókhoz képest.

A fenti programokat azonban a lakosság szemléletmódjának megváltoztatása nélkül nem lehet megvalósítani . Ehhez mindenképp a közigazgatási és hatósági szervezetek, valamint a civil szféra hatékony együttműködése szükséges.

Operatív program (ok)

III/1. Ivóvíz minőségjavító beruházások végrehajtása

III/2. Szennyvíz kezelési beruházások végrehajtása

- Városi, térségi és aprófalvak egyedi kezelési technológiái

III/3. Hulladék lerakás kezelés, csökkentés hosszú távú megoldása

- Regionális, lerakó kezelő befejezése, üzembe helyezése
- Lokális kezelési, gyűjtési megoldások elterjesztése

III/4. Biomassza és termál energián kívüli alternatív energiák felhasználásnak , műszaki háttere megteremtésének ösztönzése

III/5. Környezettudatos szemléletmód kialakításának és ehhez kapcsolódó akciók támogatása

Várható hatások:

- Az egészséges ivóvíz biztosítása mellett javul a lakosság egészségi állapota, az externális hatások közvetlen gazdasági előnnyé válhatnak.
- A szennyvíz kezelés megoldásával a talajok szennyvízterhelése megszüntethető , így a felszín alatti vízkészletek megóvhatók
- A fenti két probléma megoldásával az EU csatlakozási szerződésben foglaltak teljesülhetnek
- A hulladék lerakási és kezelési problémák hosszú távra megoldottak lesznek
- A biomassza és termál energián kívüli alternatív energia források felhasználásával a fosszilis egyre dráguló energiák felhasználása csökkenthető , a széndioxid kibocsátás csökken
- A környezettudatos szemléletmód kialakulásával a hulladék mennyisége csökkenthető, a másodlagos nyersanyag hasznosítással az alapvető nyersanyag készletek megóvhatók

IV Oktatásfejlesztési és foglalkoztatási stratégiai program

Indoklás:

A gazdasági fejlődés , az életminőség javítása elképzelhetetlen a lakosság iskolázottsági szintjének emelése nélkül. Sajnos az elmúlt 8-9 évben az egész országban ebben óriási hiátusok keletkeztek. Ez az elhibázott és lényegében „tudatosan” degradált és erodáltatott oktatás-politikának köszönhető.

A gazdaság igényeit az oktatási rendszer figyelmen kívül hagyta , mind a középfokú szakképzés, mind a felsőfokú képzés rendszerében. Ez a beruházások , a vállalkozások működésének gátja lehet.

Munkavállalói oldalról pedig a piacképes tudás megszerzése a gond. Az átképzések rendszere is átgondolandó.

A legalacsonyabb képzettségű rétegek számára a számukra megfelelő, legalább a szociális gazdaság szférájának megfelelő tudásanyagot kell biztosítani.

A település szerkezetből adódóan a kistelepülések egyik „menekülési” útvonala lehet a szociális földprogramok értékteremtő megvalósítása.

Minden tudás megszerzésének fundamentuma az alapfokú oktatásban felépített tudás. Az egyenlő esélyű hozzáférés szellemében meg kell vizsgálni a megye kistelepüléseiben működő vagy működött alapfokú oktatási intézmény rendszert. Annak fenntarthatósági és szociális szempontjai szerint kell alakítani azok létét, életét.

Leírás:

Az eltelt csaknem egy évtizedben a magyar diákok tudásszintje bizonyítottan romlott. Az oktatási rendszer alakítói súlyos hibákat követtek.

Az alapfokú oktatás a diákok többségét nem készíti fel kellően a középfokú tanulmányokra és a szakképzésre. A középfokú oktatás első egy-két évét az alapok megteremtésére kell fordítani. Ez a késedelem aztán a továbbiakban sem a szakmai képzések sem a felsőfokú képzések terminusaiban nem hozható be.

Ehhez társul még a középfokú szakmai képzés és a felsőoktatás szerkezeti problémája. E probléma lényege, hogy az intézményhálózatra szabva történnek a képzések, nem pedig a gazdasági és szociális szféra igényeire szabottan. A középfokú szakmai képzés számszakilag és struktúrálisan is nem megfelelő. Kevés szakembert és nem „piaci” szakmákat kibocsátó a rendszer.

A felsőoktatásban a számosság eltúlzott és ehhez társul még a nem megfelelő szakmai arányok volta. Mindez az okszerűtlen és elhibázott akkreditációs rendszer következménye. Ennek korrigálása sürgető kormányzati feladat.

Az Atomerőmű üzemidő hosszabbítása és bővítése valamint a megyei feldolgozó ipar igényli, hogy a megyébe visszakerüljön műszaki felsőfokú képzés. Az előbbi több ezres nagyságrendű igényt támaszt a szakképzéssel és felsőfokú képzéssel szemben.

Az átképzések rendszerének szintén igazodnia kell a forprofit és szociális gazdaság igényeihez.

Operatív program (ok)

IV/1. Oktatási intézmények épületeinek felújítása, integrált oktatási intézmények komplex fejlesztése

IV/2. Felsőfokú műszaki képzés „visszatelepítése” Tolna megyébe (Paks)

IV/3. Piacképes szakképzés (különös tekintettel Atomerőmű üzemidő hosszabbítására és bővítésére valamint a feldolgozó iparra) és átképzés feltételeinek megteremtése – közhasznú foglalkoztatási programok

IV/4. Szociális földprogramok humán, tárgyi és technikai feltételeinek megteremtése

IV/5. Aprófalvak oktatási intézményrendszerének átvilágítása, életbentartásuk lehetséges módjainak feltárása

Várható hatások:

- Az oktatás tárgyi feltételei közelíthetnek az EU fejlettebb régióinak színvonalához
- Az oktatás és különösen a szakképzés koordináltsága, így a piaci igényeknek való megfelelés javul
- Az átképzések révén a piaci igényeknek való humán-megfelelés javul, az elhelyezkedés esélye növekszik, a közhasznú foglalkoztatási programok hatékonyabbá, fenntarthatóbbá válhatnak

- A szociális földprogramokkal a foglalkoztatottsági szint emelkedik, az okszerű tájhasználat fokozható
- Az aprófalvak oktatási intézményei működhetnek a falvak népességmegtartó ereje növekedhet
- A felsőfokú műszaki képzés és szakképzés kiszolgálja az Atomerőmű üzemidő hosszabbításának és bővítésének igényeit, ezáltal jelentősen nőhet a foglalkoztatás

V Egészség- és egészségügyi fejlesztési stratégiai program

Indoklás:

A gazdaság nem működhet humánerőforrások nélkül. A gazdaságilag már nem aktív lakosság életminőségének javítása gazdasági ráfordítások tekintetében fontos tényező. Tehát a humánerőforrások megőrzése és javítása mindenképpen gazdasági és társadalmi szükségszerűség.

Magyarország lakosainak várható élettartama jóval az EU fejlett tagállamainak átlaga alatti. A társadalom elöregedő emellett, hiszen a születések száma nem éri el a halálozások számát. Továbbá a humánerőforrás száma nagymértékben csökkenő. A gazdaságilag aktív lakosság körében is magas a megbetegedések aránya, ami a helytelen életmód és sokszor a nem megfelelő színvonalú egészségügyi ellátásnak is betudható.

Külön problémát jelent a kistelepüléseken élő időskorú lakosság egészségügyi és szociális ellátása.

A fiatalok csökkenő száma mellett az életmód, életvitel is problémás. Túlsúlyos fiatalok, mozgásszegény életmóddal, melyhez sokszor drog-problémák is társulnak.

Leírás:

A magyar egészségügy az elmúlt években egy sor átalakítási, finanszírozási kísérleten ment keresztül. Mindeközben nemcsak az épületállomány, az eszközfelszereltség romlott, hanem az orvosi egyetemekre jelentkezők száma is csökkenést mutat évről-évre. Az egészségügy gondjait a mai napig tovább növeli, az orvosok, szakorvosok és képzett ápoló személyzet külföldre vándorlása.

Az is megállapítható, hogy a kórházak működése során egyszerre van jelen a pazarlás és a hiány is. Mindazonáltal az ellátás tárgyi, technikai, szervezeti feltételeit korszerűsíteni, átalakítani szükséges. (Sürgősségi osztályok, egynapos sebészetek stb.)

Az is megoldandó probléma, hogy elsősorban az elöregedő és cigányok által többségében lakott településeken, a házi orvosi ellátás problémás, sokszor a megüresedő praxisokat nem tudják betölteni.

Ezek a településeken az idősek, rászorulóknak körében a szociális jellegű segítség is fontos, falugondnoki hálózattal, annak megfelelő technikai felszerelésével megoldható kérdés.

Az ország romló gazdasági és szociális feltételeiből származtatható problémája, a fiatalok és a fiatal felnőttek terjedő drogfogyasztása. A bűnüldöző szervek csak követő intézkedéseket tudnak tenni. Ezért sokkal nagyobb hangsúlyt kell a megelőzésre fektetni kormányzati és lokális szinten egyaránt.

Operatív program (ok)

V/1. Egészségügyi intézmények korszerűsítése, felújítása

V/2. Falugondnoki rendszer kiszélesítése, megerősítése

V/3. Egészségmegőrzési prevenciós folyamatok kiépítése fenntartása

Várható hatások:

- Az egészségügy színvonala emelkedik, a betegek várható gyógyulási feltételei javulnak, a lakosság egészségügyi állapota javul, munkaképesség tovább megőrződik
- Az időskorú lakosság ellátási színvonala javul, különösen a rohamosan öregedő kis-településeken
- Az egészségmegőrzési prevenciós programok megvalósításával a fiatalok körében fokozódó drogproblémák csökkenhetnek, a felnőtt lakosság helyesebb életvezetésével, a betegnapok száma csökkenhet, így a társadalombiztosítási kiadások (táppénz, gyógyszer) csökkenthetők

VI M 6 –os út mente a Dél-Dunántúli Régióban, mint országos jelentőségű fejlesztési térség

Indoklás:

Több mint 2 évtizedes szakmai és politikai összefogás eredményeként 2010. tavaszára a régió elérhető Budapesttől, autópályán!

Maga az autópálya építés a megye a régió számára elsődleges gazdaságélénkítő hatást fejt, fejtett ki. Hiszen számos megyei vállalkozás végez valamilyen státuszú (fővállalkozó, alvállalkozó, beszállító stb.) munkát. Melynek eredményeként a központi és helyi adó bevételek számottevően növekedtek. Ezen felül a szállásadók, a kereskedők, vendéglátók is közvetetten profitálhattak a beruházás időszakában.

Az autópálya stacionárius gazdaságfejlesztő, tőkevonzó hatása az autópálya átadását követő években fog jelentkezni.

Az első 5-7 év rendkívül koordinált és koncentrált szervező munkát kíván, a megfelelő fejlesztő hatások elérése érdekében.

Leírás:

- Az M 6 –os autópálya megvalósulása biztosítja a Dél-Dunántúli régió európai gyorsforgalmi utak hálózatához való csatlakozást.
- Biztosítja a régió, valamint Tolna megye városai csaknem felének a főváros gyors, biztonságos közvetlen elérhetőségét.
- Európához kapcsolja a délszláv EU régiót.
- Jelentősen javítja a megye belső forgalmi kapcsolatait is.

A gazdaságfejlesztő hatások érvényesülésének gyorsítása és koordinálása érdekében szükséges az M 6-os autópálya menti települések összefogása a megye és régió határain túlnyúlóan is. Ezért érdemes az 1998-ban már létrehozott M 6 –os menti területfejlesztési tanács szerepének, funkciójának újragondolása. Természetesen nem egy új redisztribúciós szint létesítése a kívánatos, hanem az OTK kereteibe is illeszthető tervezési, és érdekérvényesítési szövetség kialakítása.

Operatív program (ok)

VI/11. Az Autópálya menti térség területfejlesztési szövetségének (hivatalosan: tanácsának) létrehozása, céljainak meghatározása, működési feltételeinek megteremtése.

VI/2. A térség befektetési lehetőségeinek strukturált felmérése, konszenzusos prioritizálása, marketing terveinek elkészítése és végrehajtásának elindítása.

VI/3. Logisztikai szolgáltatások kiépítése

Várható hatások:

- Gyorsabb lehet a tőkevonzó képesség érvényesülése,
- Koordinált befektetési politika alakul ki,
- Bővíülhet az út menti térség ipari parkjainak, inkubátorházainak nagysága és kihasználtsága
- Javulhat a térség vállalkozásainak pozíciója elsősorban a feldolgozó iparban.
- A térség turizmusa „közelebb” kerülhet Európához.
- Növekszik a térség népességmegtartó ereje.
- A logisztikai beruházásokkal új, jövedelemtermelő szolgáltatási ág honosodik meg a megyében

VII Duna mente vízvédelmi beruházásai, mint kiemelt környezetvédelmi fejlesztések.

Indoklás:

- A szélsőséges vízgazdálkodási viszonyok (ár- és belvizek, valamint aszályok) káros hatásait fenntartható módon, térségek vagy vízgyűjtők szintjén integráltan kell kezelni: az eddigi árvízi-belvízi és aszály elleni védekezést talaj- és belvízgazdálkodással kell felváltani (különösen a felszíni vizektől távol fekvő területeken); ehhez kapcsolódóan a folyóvölgyekben (a kisebb vízfolyások mentén is) az árvízi kockázatot is csökkentő vízvisszatartási lehetőségeket kell kialakítani.

-A természeti katasztrófáktól (árvíz, belvíz, aszály) fenyegetett nagytérségekben (Duna-völgy,) szükséges integrált ágazatközi fejlesztési és rehabilitációs programok kidolgozása és végrehajtása, a komplex táj- és környezet-rehabilitáció, a víz- és tájgazdálkodás, illetve az ár- és belvízvédelem érdekében.

– A Duna völgyben elérendő a vízi környezet fenntartása, védelme és javítása, a fenntartható vízgazdálkodást és az integrált közösségi vízpolitikát figyelembe véve. A Duna fő- és mellékágai közötti élő kapcsolat biztosítása, ökológiai rehabilitációja szükséges (ártéri és holtág rekonstrukciók és védett természeti területek rehabilitációja). A vízszennyezés és a vízkárok megelőzése és felszámolása, a vízminőség és az ivóvízbázisok védelme, a környezetvédelmi infrastruktúrák (a szennyvíztisztítás és a hulladékgazdálkodás rendszereinek) kiépítésével, az illegális hulladéklerakók felszámolásával lehetséges. A Duna-völgyben a partok és a magasparkok védelme kiemelt feladat.

Leírás:

A rendelkezésre álló környezeti és természeti javak eltérő minősége és mennyisége, a természeti értékek területi védettsége meghatározza, hogy egy-egy térség milyen előnyökkel és hátrányokkal kapcsolódhat be a piaci folyamatokba. A turisztikai potenciál és a területi versenyképesség, elsősorban a vidékies térségekben, hangsúlyozottan függ a helyi adottságtól. Az életminőséget jelentős mértékben befolyásolja a lakókörnyezet és a természeti környezet állapota. A környezetbarát infrastruktúra fejlesztése elősegíti az épített környezet komfortosabbá tételét, a természeti környezet védelmét, ezáltal hozzájárul a lakosság egészségi állapotának, életminőségének javulásához, a társadalmi-területi különbségek mérsékléséhez.

A fenntartható térségfejlődés ösztönzése érdekében a természetvédelem terén fokozottan szükséges a biológiai fajvédelem és biodiverzitás szempontja mellett a táji, tájökölógiai szemlélet erősítése, a természeti elemek térbeli rendszerét megjelenítő tájak, mint területspecifikus értékek védelme, a tájvédelmi körzetek körének bővítése. A Nemzeti Parkok működtetése és fejlesztése során az érintett régió(k) intézményeivel szoros partnerség megvalósítása szükséges.

A regionális és ágazati tervekben, programokban különös hangsúlyt kell fektetni a sajátos adottságú térségtípusok speciális fejlesztésére. Hangsúlyosan kell figyelembe venni a térségek egyedi sajátosságából következő eltérő társadalmi, gazdasági és környezeti adottságait, eltartókapacitásukat és a hatásokkal szembeni eltérő érzékenységüket.

Tekintve, hogy Tolna megye keleti határa lényegében a Duna völgye, valamint a megye belső területei is változatos domborzati és vízrajzi egységekkel rendelkezik ezért szükséges e kérdést is stratégiai programként kezelni.

Operatív program (ok)

VII/1. Duna völgyi vízrendezési munkái és veszélyforrások elleni védelem.

Várható hatások:

- Megteremtődnek az integrált környezetgazdálkodás alapfeltételei,
- Az érintett több tízezer lakos környezetbiztonsága növekszik,
- A táji gazdálkodás kiszámíthatóvá válik, ezáltal a mezőgazdasági termelés kiegyensúlyozottá válik,

VIII Energiapolitika (Atomrőmű-bővítés- beszállítók- biztonságpolitika)

Indoklás:

Az Európai Unió stratégiai törekvése a hagyományos fosszilis energiahordozóktól való függés oldása. A sokszor kiszámíthatatlan ármeghatározások és szállítási bizonytalanságok ezeket a törekvéseket csak erősítik és halaszthatatlanná teszik.

Az alternatív energiaforrások nagyobb mérvű hasznosításának feltételeit meg kell teremteni. Energianövények (fás, lágyszárú), geotermikus energia, napenergia, szélenergia.

Tolna megye életében gazdasági szempontból legnagyobb horderejű döntés, hogy az Országgyűlés egyhangúan megszavazta a Paksi Atomerőmű jelenleg üzemelő blokkjainak üzemidő hosszabbítását és az erőmű harmadik generációs reaktorblokkokkal történő bővítését.

Ennek közvetlen hatása lesz a beruházás folyamán az alvállalkozói és beszállítói kör igénybevételére, feltehetően pozitív értelemben.

Természetesen ebben a stratégiai programban megjelenik az OTK szakpolitikai részében a biztonságpolitikai kérdések köre is.

A környezetre veszélyt jelentő iparral rendelkező térségekben a nukleáris és kémiai biztonság magas szintű biztosítása érdekében a települési védelmi intézkedési tervek elkészítése és végrehajtása, a kockázatkezelési, - megelőzési és kárelhárítási rendszerek kiépítése karbantartása és fejlesztése szükséges.

Leírás:

Az állam elvi irányítási, orientálási és szabályozási feladatokat tölt be a privatizált energiagazdálkodók körében, a társadalom energiaellátása érdekében viszont kifejezetten szabályozó szerepet lát el az egész ország területén. Az energiaágazat így a társadalmi gazdasági szempontból hátrányos helyzetű térségek kompenzálásával, az esélyegyenlőség javításával közvetlenül részt vesz a térszerkezet alakításában.

– Az ország környezetvédelemmel kapcsolatos kötelezettségvállalásainak értelmében a 2008-2012-es id_szakra hazánk (az 1985-1987-es bázisévhez viszonyítva) 6%-kal csökkenti az üvegházhatású gázok, 50,5%-kal az SO₂ emissziót, 17%-kal az NO_x (az 1990-es bázisévhez viszonyítva) kibocsátást. 2010-re hazánk az összes energiafelhasználáson belül a megújuló energiafelhasználás részarányát 5,5-6%-ra tervezi növelni. EU-direktíva (2001/77/EK) alapján a villamosenergia-felhasználáson belüli a megújuló energiaforrásokból termelt villamos energia részarányát a 2003. évi 0,77%-ról 3,6%-ra kell növelni.

– EU-követelményként valamennyi régióban el kell végezni a megújuló energiaforrások mennyiségi és szerkezeti felmérését, és megtervezni az alkalmazás menetrendjét, melynek kapcsolódása a környezetvédelmi és agrárfejlesztési elképzelésekhez – a szociálpolitikai, foglalkoztatáspolitikai és vidékfejlesztési szempontok figyelembe vételével – mindenképpen indokolt.

– A régiók részesítsék előnyben azokat a megújuló energiaforrásokra (pl. termálvizek) épülő fejlesztéseket, melyek egyéb környezeti állapot javulást is eredményeznek.

– Az energetikai célú növénytermesztés elterjesztésének felgyorsítása, a mezőgazdasági melléktermékek energetikai célú felhasználási módszerének kidolgozására, és az erdőtelepítésekkel növekvő erdei biomasszában lévő lehetőségek, további kiaknázására helyezendő a hangsúly, a háttér infrastruktúrákkal egyetemben.

– Fokozni célszerű az ország biomassza-előállítását, melyre az alábbi térségek alkalmasak leginkább:

- a szántóföldi növénytermesztés alól kivont területek,
- a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAkP) erre alkalmas területei.

Az Atomerőmű üzemidő hosszabbítása ill. bővítése elsősorban nemzeti érdek. Energia függőségünk oldásának egyik kulcs eleme. Ma hazánk villamos energia szükségletének 40 % származik a Paksi Atomerőmű Zrt-től. A bővítés után ez az arány ..... % ra fog növekedni, a 2 db 1000 MW-os harmadik generációs blokk üzembe állásával.

Ez a beruházás igen jelentős hatással lesz a megye és a régió gazdaságára, hiszen az előkészítés, kivitelezés, majd az üzemeltetés során törekedni kell a megyei vállalkozások fokozott részvételére a kivitelezői és beszállítói oldalon egyaránt.

Környezetvédelmi vetülete a beruházásnak az, hogy ez a típusú energia termelés nem jár CO₂ kibocsátással.

Biztonságpolitikai vetülete megoldott, hiszen a közepes aktivitású hulladék elhelyezése, tárolása a Bataapátiban átadott tárolóban megoldott, az Erőmű körüli települések pedig részesei a TEIT-nek.

A katasztrófa jelző rendszer kiépített, minden hónapban próbaüzemre kerül sor.

Operatív program (ok)

VIII/1. Biomasszára, termálkincsre alapozott energetikai beruházások ösztönzése, alkalmazási lehetőségeinek felmérése, megyei hálózatának kiépítése

VIII/2. Az erőmű beruházás térségfejlesztő hatásainak felmérése, lehetséges alvállalkozói és beszállítói hálózat felállítása (klaszterszervezés)

Várható hatások:

- Javul a környezet állapota (externális hatás)
- A rurális térségekben nőhet a foglalkoztatottsági szint
- Javul az agrártermelés szerkezete
- Okszerűvé válik a tájhasznosítás

- Az erőmű bővítéssel nőhet a foglalkoztatottság,
- Felsőfokú műszaki végzettségű fiatal szakemberek letelepedése mérsékelheti a kedvezőtlen demográfiai folyamatokat.
- Bővíülhet az ipari termelés
- A beszállítói láncok létrejöttével multiplikatív foglalkoztatási hatások érvényesülhetnek.

Felhasznált irodalom, adatforrások :

1. Tolna megye statisztikai évkönyvei, 2002-2007
2. Országos Területfejlesztési Konceptió 2005.
3. Tolna megye komplex fejlesztési programja felülvizsgálata 2003.
4. Nemzeti Fejlesztési Terv I;II,
5. Magyar Statisztikai Évkönyv 2007.
6. www.afsz.hu
7. www.ksh.hu
8. www.vati.hu
9. teIR
10. terport
11. Kistérségek területfejlesztési koncepciói